

Tabell IV: 3. Guld- och valutareserven december 1956—december 1959

Miljoner kronor

|                                           | 31/12<br>1956 | 31/12<br>1957 | 30/11<br>1958 | 31/12<br>1958 | 30/6<br>1959 | 30/11<br>1959 | 31/12<br>1959 |
|-------------------------------------------|---------------|---------------|---------------|---------------|--------------|---------------|---------------|
| 1. Riksbankens valutareserv               |               |               |               |               |              |               |               |
| Guld .....                                | 1 376         | 1 134         | 1 053         | 1 053         | 1 061        | 988           | 987           |
| Konvertibla valutor .....                 | 1 084         | 1 229         | 1 379         | 1 404         | 1 524        | 1 359         | 1 260         |
| Övriga valutor .....                      | — 12          | — 3           | 2             | — 12          | — 16         | — 73          | — 81          |
| Summa                                     | 2 448         | 2 360         | 2 435         | 2 445         | 2 569        | 2 274         | 2 166         |
| 2. Affärsbankernas valutabehållning ..... | 317           | 478           | 495           | 546           | 465          | 985           |               |
| Summa totalt                              | 2 765         | 2 838         | 2 930         | 2 991         | 3 034        | 3 259         |               |

omdömen, men de har i varje fall inte heller gett något stöd för nämnda uppfattning. Först efter ytterligare undersökningar av den statistiska redovisningen av de kommersiella förbindelserna med utlandet kan dock någon närmare analys av förskjutningsposten bli möjlig. Det synes emellertid inte föreligga någon välgrundad anledning tro att omsvängningen 1959 skulle innebära en början till återbetalningar av de stora belopp som under rubriken »förskjutningspost» har ökat valutareserven under 1950-talet.

Fram till början av november 1959 var den svenska kronan genom speciellt snäva kursmarginaler fastare knuten till US dollarn än valutorna hos övriga länder anslutna till EMA. Vid vissa lägen i relationen mellan dollarn och andra konvertibla valutor kunde det uppstå anledningar till dollaranskaffning i Sverige. Då det troligen av denna anledning inträffade ett kraftigt utflöde av dollar från riksbankens valutareserv under höstmånaderna — samtidigt som affärsbankernas valutainnehav ökade — vidgade riksbanken marginalkurserna för noteringarna av dollarn så att överensstämmelse med flertalet EMA-valutor uppnåddes. Ändringen synes ha haft avsedd effekt och t. o. m. en viss återströmning av valutor till riksbanken inträffade i november.

### 3. Exportutvecklingen för olika varugrupper

Exporten under 1959 karakteriserades huvudsakligast av den ökade utförseln av skogsindustrins produkter samt handelsfärdigt järn och stål. Endast för livsmedlen noterades en exportminskning. Uppgången från 1959 till 1960 väntas i första hand bäras upp av ökad utförsel av verkstadsprodukter samt järnmalm. Exportvärdets preliminära fördelning på olika varugrupper under 1959 och beräknad fördelning under 1960 samt utveckling från föregående år framgår av tabell 4.

För exporten av *sågade och hyvlade trävaror* var 1958 ett mindre gynn- samt år, karakteriserat av minskad efterfrågan och starkt sjunkande priser. Under 1959 förbättrades dock läget, beroende på ökad konsumtion i köpar-

Tabell IV: 4. Exporten av varor 1958—1960

Miljoner kronor

|                                                                      | 1958   | 1959<br>prel. | 1960<br>prognos | Procentuell förändring |           |
|----------------------------------------------------------------------|--------|---------------|-----------------|------------------------|-----------|
|                                                                      |        |               |                 | 1958—1959              | 1959—1960 |
| Livsmedel .....                                                      | 466    | 435           | 375             | — 7                    | — 14      |
| Trävaror .....                                                       | 966    | 960           | 1 035           | — 1                    | + 8       |
| Massa, papper, träfiberplattor .....                                 | 2 655  | 2 785         | 2 985           | + 5                    | + 7       |
| Järnmalm m. m., oädla metaller .....                                 | 1 867  | 1 875         | 2 055           | 0                      | + 10      |
| Arbeten av metall samt maskiner, transportmedel och instrument ..... | 3 811  | 4 080         | 4 380           | + 7                    | + 7       |
| Övrigt .....                                                         | 1 034  | 1 215         | 1 270           | + 18                   | + 5       |
| Summa .....                                                          | 10 799 | 11 850        | 12 100          | + 5                    | + 7       |
| därav: skogsindustriprodukter .....                                  | 3 621  | 3 745         | 4 020           | + 3                    | + 7       |

länderna, huvudsakligen till följd av en hög byggnadsaktivitet. Även prismässigt ägde en mindre förbättring rum efter ett bottenläge i februari, men denna prishöjning var otillräcklig för att kompensera nedgången under slutet av 1958. Resultatet blev därför en obetydlig ökning av exportvärdet under 1959, trots att den exporterade kvantiteten steg med drygt 100 000 standards. Den gynnsamma utvecklingen av byggnadsverksamheten i Västeuropa tyder på att man för 1960 kan räkna med en något ökad konsumtion av trävaror. Då dessutom lagren i de viktigaste avnämarländerna för närvarande torde vara av tämligen normal storlek kan man vänta en ökad utförsel under 1960. Priserna synes ha höjts något, varför exportvärdet torde komma att bli inte oväsentligt högre.

*Massaexporten*, som visade en tillbakagång under 1958, ökade kraftigt under 1959. Ökningen omfattade såväl mekanisk som kemisk massa, men var avsevärt större för sistnämnda varuslag. Då det genomsnittliga exportpriset på massa betydligt understeg föregående års nivå, blev den värdemässiga ökningen mindre. Mot slutet av året skedde en viss återhämtning av priserna på en del perifer marknader, där de på grund av det tidigare pressade marknadsläget sjunkit mer än på huvudmarknaderna. Mot bakgrund härav beräknas prisnivån för 1960 ligga något högre än 1959. Kvantitetsmässigt beräknas för 1960 en fortsatt ökning av exporten — i första hand för den kemiska papperscellulosan — ehuru ej av samma omfattning som 1959.

Exporten av *papper och papp* uppvisade under 1959 en betydande kvantitativ ökning jämfört med föregående år. Exportvärdet ökade dock ej i lika hög grad på grund av de prissänkningar som ägde rum i början av året. Den relativt sett största uppgången inom gruppen hänförde sig till exporten av *tidningspapper*, men även för *annat papper och papp* redovisades för 1959 en betydande kvantitativ ökning. Mot bakgrund av den nuvarande uppåtgående konjunkturen kan en fortsatt konsumtionsökning väntas för 1960, och då även lagersituationen i köparländerna torde vara gynnsam

förutses en fortsatt kvantitetsmässig ökning. Uppskattningarna för 1960 ger vid handen en något högre prisnivå än under 1959.

Leveranserna av *järnmalm* ökade under 1959 efter en kraftig nedgång under föregående år. Exportvärdet visade trots detta en minskning eftersom priserna låg väsentligt under nivån från 1958. För 1960 torde man kunna räkna med i stort sett oförändrade priser jämfört med 1959, medan däremot den exporterade kvantiteten förutses öka, beroende på den uppåtgående konjunkturen inom järn- och stålområdet.

För *handelsfärdigt järn och stål* noterades 1959 en kraftigt ökad exportkvantitet. Då en betydande del därav utgjordes av billigare sortiment, t. ex. banbyggnadsmaterial, kom det genomsnittliga priset att ligga under föregående års nivå. Beräkningarna för 1960 ger vid handen en högre prisnivå, bl. a. genom en förskjutning mot material av högre kvalitet. Således skulle exportvärdet för 1960 ökas något, trots en förutsedd oförändrad total exportkvantitet.

Exporten av *maskiner och instrument* uppvisade för 1959 en relativt kraftig ökning jämfört med 1958, vilket får ses mot bakgrund av den allmänna förbättring i konjunkturläget, som successivt inträdde under året. Stocken av exportorder i järn- och metallmanufakturbranschen samt i de mekaniska verkstäderna låg i augusti 1959 på en högre nivå än motsvarande tid förra året och även för de elektriska verkstäderna redovisades en viss ökning. Mot denna bakgrund förutses en ökning i exporten av maskiner och instrument av större omfattning 1960 än 1959.

*Fartygsexporten* visade under 1959 en obetydlig uppgång jämfört med 1958. En viss ökning torde kunna förutses också för 1960. Exporten av *bilar och bildelar* fortsatte att ökas kraftigt. Till Förenta staterna, som är den avgjort största enskilda marknaden, gick ungefär en tredjedel av utförselvärdet. Det är, efter tillkomsten av de nya amerikanska bilmodellerna, t. v. osäkert om bilexporten dit kan fortsätta att visa samma gynnsamma utveckling som hittills.

Exportvärdet för *livsmedelsgruppen* minskade 1959, främst till följd av en avsevärd volymmässig nedgång för i första hand vete och råg, oljefrön samt smör. Beräkningarna för 1960 ger vid handen en fortsatt nedgång i exportvärdet på grund av såväl lägre exportvolym som lägre genomsnittspriser.

#### 4. Importutvecklingen för olika varugrupper

Ökningen under 1959 i importen av kemikalier, livsmedel och textilvaror uppvägs av en minskning i importen av bränslen och verkstadsprodukter, och det totala importvärdet för 1959 beräknas preliminärt sammanfalla med föregående års. Under 1960 väntas en kraftigt ökad import. En förskjutning mot ökad efterfrågan på verkstadsprodukter torde även komma att utmärka importens utveckling under 1960. Dessutom förutses en ökad införsel av bränslen, textilvaror och kemiska produkter. Livsmedelsimporten

Tabell IV: 5. Importen av varor 1958—1960

Miljoner kronor

|                                                                           | 1958   | 1959<br>prel. | 1960<br>prognos | Procentuell förändring |           |
|---------------------------------------------------------------------------|--------|---------------|-----------------|------------------------|-----------|
|                                                                           |        |               |                 | 1958—1959              | 1959—1960 |
| Livsmedel .....                                                           | 1 753  | 1 820         | 1 750           | + 4                    | — 4       |
| därav: jordbruksvaror .....                                               | 555    | 680           | 560             | + 23                   | — 18      |
| Fasta och flytande bränslen .....                                         | 1 909  | 1 825         | 1 930           | — 4                    | + 6       |
| Kemiska produkter .....                                                   | 832    | 900           | 945             | + 8                    | + 5       |
| Textilvaror .....                                                         | 1 189  | 1 195         | 1 250           | + 1                    | + 5       |
| Oädla metaller .....                                                      | 1 217  | 1 200         | 1 350           | — 1                    | + 13      |
| Arbeten av metall samt maskiner, trans-<br>portmedel och instrument ..... | 3 782  | 3 745         | 4 335           | — 1                    | + 16      |
| Övrigt .....                                                              | 1 567  | 1 615         | 1 740           | + 3                    | + 8       |
| Summa                                                                     | 12 249 | 12 300        | 13 300          | 0                      | + 8       |

väntas minska till 1958 års nivå. I tabell 5 återfinns importvärdet fördelat på varugrupper samt deras relativa förändringar 1958—1960.

Importvärdet för *fasta och flytande bränslen* minskade något under 1959 till följd av en sänkning av genomsnittspriserna. De lägre bränslepriserna förklaras dels av lägre fob-priser, dels av lägre frakter. Den relativt obetydliga ökningen av importvolymen i förening med en minskad förbrukning synes ha lett till en viss lagerökning för flytande bränslen, medan däremot en lagernedgång kom till stånd för fasta bränslen. Nedgången i förbrukningen får tillskrivas de gynnsamma väderleksförhållandena. För 1960 beräknas importvärdet för fasta bränslen öka beroende dels på högre importkvantitet, dels på något högre genomsnittspriser. Införseln av flytande bränslen väntas öka såväl i värde som i volym vid ett något sänkt genomsnittspris.

Gruppen oädla metaller visade en fortsatt nedgång i importvärdet under 1959. För *handelsfärdigt järn och stål* ökade importkvantiteten, vilket bl. a. får ses mot bakgrund av att lagerförtäringen under 1958 efterträddes av en viss lageruppgögnad under 1959. Priserna låg betydligt under föregående års nivå. För 1960 räknas ungefär med oförändrad importvolym och en högre genomsnittlig prisnivå.

Importen av *maskiner och instrument* fortsatte att öka värdemässigt under 1959, men uppgången blev relativt begränsad. Till väsentlig del kan ökningen hänföras till varaktiga konsumtionsvaror, främst televisionsapparater. Under 1960 väntas maskininvesteringarna komma att öka betydligt. Detta i förening med en beräknad ökad export av maskiner och instrument samt fortsatt uppgång i förbrukningen av varaktiga konsumtionsvaror torde komma att medföra en betydande importökning av maskiner och instrument 1960. Trots en ökning i antalet nyregistrerade bilar under 1959 minskade importen av *bilar och bildelar*. Orsaken var bl. a. att en avtappning ägde rum av de lager som byggdes upp under 1958. Med ett antagande om oförändrat antal nyregistrerade bilar 1960 samt med hänsyn till dels vad tidigare sagts beträffande lagerförhållandena, och dels den förväntade



ökningen i den inhemska bilproduktionen, som ökar införselbehovet av bildelar, beräknas importen av såväl bilar som bildelar öka 1960. Importen av flygplan steg betydligt 1959 och för 1960 beräknas ytterligare en stark uppgång. Vad beträffar *arbeten av metall* minskade importvärdet 1959. Under 1960 väntas en viss uppgång äga rum.

Importen av *textilfibrer* undergick en betydande värdemässig nedgång under 1959 till följd av både lägre priser och minskad importkvantitet. En stor del av nedgången berodde på reducerad bomullsimport, vilket medförde lagerminskningar eftersom förbrukningen av bomull hölls tämligen väl uppe. För 1960 beräknas en viss ökning i importen av textilfibrer komma till stånd. Beträffande *garnimporten* skedde en markerad ökning under 1959. För 1960 väntas inga större förändringar äga rum.

Importvärdet för *färdigtextilier* uppvisade endast obetydliga förändringar under 1959. För 1960 torde man kunna räkna med en mindre ökning i den importerade kvantiteten. Den värdemässiga ökningen beräknas bli något större eftersom priserna beräknas komma att ligga över 1959 års nivå.

Importvärdet för *produkter från kemiska och närstående industrier* ökade kraftigt under 1959. Plasterna svarade för ungefär hälften av ökningen. För 1960 har importvärdet beräknats komma att öka ytterligare dock ej i lika hög grad som under 1959.

*Livsmedelsimporten* visade 1959 en volymmässig uppgång, vilken även resulterade i ett högre importvärde jämfört med 1958. Den värdemässiga ökningen avsåg främst importen av fodersäd, medan importvärdet för kaffe minskade kraftigt på grund av lägre priser. För 1960 förutses totalt för hela livsmedelsgruppen en lägre importvolym till oförändrade genomsnittspriser. Importen av socker väntas minska avsevärt liksom även importen av vete och råg.

## 5. Handeln med olika länderområden

Handelsbalansen visade 1959 ett starkt minskat underskott på såväl dollarområdet som EMA-området. Bakom förbättringen på EMA-området låg en ökning av exporten till Västtyskland, Danmark och Nederländerna, medan exporten till främst Storbritannien, Frankrike och Belgien minskade. Även handelsutbytet med De sex resulterade under 1959 i ett minskat underskott. Den förbättrade balansen på dollarområdet kan huvudsakligen hänföras till Förenta staterna och berodde till största delen på ökad export.

En översikt av utrikeshandelns fördelning på några länder och länderområden ges i tabell 6.

## 6. Den europeiska frihandelssammanslutningen

Konventionen om en frihandelssammanslutning, EFTA (European Free Trade Association), mellan de sju länderna Danmark, Norge, Portugal, Schweiz, Storbritannien, Österrike och Sverige, som nyligen underteckna-

Tabell IV: 6. Utrikeshandels fördelning på områden och länder 1958—1959

Miljoner kronor

|                        | Import          |              | Export          |              | Handelsbalans   |              |
|------------------------|-----------------|--------------|-----------------|--------------|-----------------|--------------|
|                        | januari—oktober |              | januari—oktober |              | januari—oktober |              |
|                        | 1958            | 1959 prel.   | 1958            | 1959 prel.   | 1958            | 1959 prel.   |
| EMA-området .....      | 7 249           | 7 302        | 6 567           | 6 800        | — 682           | — 502        |
| därav: De sex .....    | 4 121           | 4 068        | 2 720           | 2 850        | — 1 401         | — 1 218      |
| Dollarområdet .....    | 1 490           | 1 440        | 891             | 1 151        | — 599           | — 289        |
| Övriga länder .....    | 1 184           | 1 160        | 1 257           | 1 328        | + 73            | + 168        |
| <b>Totalt</b> .....    | <b>9 923</b>    | <b>9 902</b> | <b>8 715</b>    | <b>9 279</b> | <b>— 1 208</b>  | <b>— 623</b> |
| <br>Danmark .....      | <br>395         | <br>387      | <br>520         | <br>602      | <br>+ 125       | <br>+ 215    |
| Frankrike .....        | 334             | 382          | 404             | 353          | + 70            | — 29         |
| Nederländerna .....    | 753             | 765          | 420             | 442          | — 333           | — 323        |
| Norge .....            | 312             | 334          | 991             | 992          | + 679           | + 658        |
| Storbritannien .....   | 1 407           | 1 366        | 1 458           | 1 394        | + 51            | + 28         |
| Västtyskland .....     | 2 325           | 2 222        | 1 237           | 1 396        | — 1 088         | — 826        |
| Förenta staterna ..... | 1 054           | 1 035        | 477             | 698          | — 577           | — 337        |

des, har tillskapats sedan förhandlingarna om ett västeuropeiskt frihandelsområde med större räckvidd strandat. Den planerade liberaliseringen av handeln mellan medlemsländerna väntas medföra ökad aktivitet och stigande välstånd. Ett av EFTA:s huvudsyften är också att underlätta återupptagandet av förhandlingarna med De sex och övriga till OEEC anslutna länder om ett vidgat europeiskt frihandelsområde.

För att komma ifatt tullsänkingsprogrammet i Rom-avtalet ämnar De sju starta sina tullsänkningar med 20 procent den 1 juli i år. Senast den 1 januari 1970 skall de tullar som gällde vid ingången av 1960 i sin helhet vara avskaffade. I likhet med Romstaterna kommer länderna i frihandelsammanslutningen att under övergångstiden årligen öka globalkvoterna med 20 procent för de varor som är underkastade importrestriktioner.

Frihandelssammanslutningens bestämmelser om importkvothöjningar och inre tullavveckling sammanfaller i stora drag med Rom-avtalet. Den mest betydelsefulla olikheten mellan frihandelsområdet och tullunionen ligger i de två grupperingarnas förhållande till tredje land. Medan varje land inom frihandelsområdet behåller sina individuella tullar utåt, skall sexstatsunionen under loppet av 1960-talet etablera en gemensam yttre tullnivå mot övriga länder dvs. upprätta en tullunion.

För att minska riskerna för en snedvridning av handeln som resultat av frihandelsområdets varierande yttre tullnivå, har man måst uppställa vissa regler rörande de varors ursprung, som har rätt till privilegierad behandling i tullhänseende inom frihandelssammanslutningen. Huvudregeln är att varor som till minst 50 procent innehåller material och/eller arbete med ursprung inom området skall betraktas som frihandelsvaror. Alternativt anges

i en särskild bearbetningslista vilka fabrikationsprocesser en vara skall undergå för att uppfylla kraven på frihandelsursprung. Det sagda får tillämpning på i huvudsak endast hel- och halvfabrikat, då råvaror i allmänhet redan är tullfria. Meningen är, att efter hand som problem aktualiseras och erfarenheter vinnas, reglerna skall kunna kompletteras eller ändras. För handeln med jordbruksprodukter gäller speciella regler, vilka avses skola kompletteras med bilaterala avtal mellan medlemsländerna. Bl. a. har principiell enighet nåtts om ett svenskt-danskt jordbruksavtal. Viktiga särbestämmelser gäller även för fisk och fiskprodukter.

Det högsta beslutande organet i EFTA blir ett ministerråd, där i alla viktigare frågor enhällighetsprincipen gäller. I rådet prövas bl. a. dit framtällda klagomål och avges rekommendationer till berörda medlemsländer. Till rådet kommer inte att delegeras några verkställande befogenheter liknande dem som tilldelats kommissionen hos De sex. Medlemsländerna avstår alltså inte från sin nationella suveränitet. Inte desto mindre kan De sju regler för förhållandet till tredje land komma att påverka de enskilda ländernas yttre tullar i utjämnande riktning. Trots ursprungsregler i form av procentregel och bearbetningslista talar nämligen åtskilliga skäl av såväl ekonomisk som praktiskt-administrativ art för en anpassning nedåt av de yttre tullar som ligger förhållandevis högt.

Den 1 juli i år, då tullunionens länder vidtar sin andra sänkning av de inbördes tullarna med 10 procent, kommer som nämnts EFTA att börja sitt tullsänkingsprogram med en 20-procentig reduktion. Att kvantifiera verkningarna under 1960 för Sveriges del av dessa i viss utsträckning motverkande handelspolitiska åtgärder är givetvis inte möjligt.

Omkring 35 procent av den svenska exporten av hel- och halvfabrikat avsätts inom sjustatsmarknaden mot drygt 20 procent på gemensamma marknaden. En väsentlig del av exporten till De sju utgörs emellertid av fartygsleveranser till Norge. I det planerade frihandelsområdet, främst i Storbritannien och Norge vilka omger sina verkstadsindustrier med ett inte oväsentligt tullskydd, borde berörda svenska industrier kunna räkna med förbättrade avsättningsmöjligheter för verkstadsprodukterna. För de svenska skogsindustrierna gäller, att de engelska liksom även de schweiziska tullarna på papper och papp är ganska betydande, och avvecklingen av dessa tullar bör innebära en ökad konkurrensförmåga på dessa marknader.

Av den svenska importen av hel- och halvfabrikat hämtas emellertid en väsentligt större del från De sex än från De sju. Handelsbalansen för sådana varor visar således ett betydande importöverskott i handeln med tullunionen, medan motsvarande utbyte med frihandelsländerna vanligen balanserar. Bildandet av en sjustatsmarknad kan emellertid komma att bjuda skärpt konkurrens på den svenska hemmamarknaden för vissa industrigrenar. Den svenska införseln av textilier (exkl. textilråvaror), som till ca 30 procent kommer från De sju (främst Storbritannien och Schweiz), har nu ett

tullskydd som varierar mellan 13 och 15 procent, i vissa fall upp till 20 procent. Tullarna på verkstadsprodukter varierar kring 10 procent (bilar har ett tullskydd på 15 procent). Närmare 1/3 av hela importen av verkstadsprodukter kommer från Storbritannien, Danmark och Schweiz. Riskerna för allvarligare svårigheter för berörda industrier synes dock inte minst tack vare den rådande höga ekonomiska aktiviteten på de flesta områden, inte vara speciellt framträdande.

## V. Produktionen

### 1. Den totala produktionen 1959

Räknat utifrån användningssidan ökade totalproduktionen inom landet (bruttonationalprodukten till marknadspris) med 4 à 5 procent från 1958 till 1959. Den förhållandevis ringa produktionsökningen under 1958 och första delen av 1959 förbyttes efter hand i en markerad uppgång. Bland näringsgrenarna svarade byggnads- och anläggningsverksamheten för den relativt sett kraftigaste produktionsökningen. Industriproduktionen ökade inte mycket under första halvåret men steg starkt under det andra. Skogsavverkningarna var betydligt lägre förra vintern än ett år tidigare. Den rikliga snötillgången medförde en stark vårflod och stor kraftproduktion, men under senare delen av året ledde sommarens torka till svårigheter för kraftförsörjningen. Trots torkan steg produktionen i jordbruket i förhållande till det föregående årets relativt svaga resultat. Bland tjänsterna visade det offentliga verksamhet störst relativ ökning.

### 2. Produktionsutsikterna 1960

Under första delen av 1959 var, främst tack vare stigande export, ökningen i totala efterfrågan större än ökningen i produktionen, vilket bl. a. hade till följd att lagren sjönk. Efter hand gjorde sig en strävan till lageruppbyggnad gällande. Denna strävan kan antas bestå även under 1960. Även ökningarna i konsumtion och investering beräknas 1960 ge betydande efterfrågetillskott. Man kan därför förutse, att produktionsökningen under 1960 på många områden kommer att mera begränsas av produktionsförmågan än av möjligheterna att finna avsättning för produkterna. Situationen skulle därmed närmast vara att jämföra med den som rådde under åren närmast före 1958. För produktionsförmågan är den tekniska kapaciteten, tillgången på arbetskraft samt produktiviteten avgörande.

Produktionsförhållandena inom jordbruket och skogsbruket är sådana, att man i detta sammanhang inte behöver speciellt gå in på kapacitetsförhållandena. På tjänstesidan är det framför allt arbetskraftstillgången som kan bli flaskhals. För industrin kan man dra vissa slutsatser om kapacitetsläget ur kommerskollegiets investeringsenkät, vilken bl. a. ger besked om hur många arbetare som skulle kunna sysselsättas om hela den tekniska kapaciteten vore fullt utnyttjad. Genom att jämföra denna siffra med det antal arbetare som faktiskt varit sysselsatta kan man få en viss uppfattning om i vilken utsträckning tillgänglig teknisk kapacitet utnyttjats. För åren 1957—1959 skulle den faktiska arbetsstyrkan inom de i enkäten deltagande fö-

retagen ha motsvarat respektive 90,6, 91,2 och 92,0 procent av »full bemanning». (Härvid får man dock hålla i minnet att ett ekonomiskt lämpligt kapacitetsutnyttjande måste anses ligga ett stycke under 100 procent.) Antalet arbetare som skulle ha kunnat vara sysselsatta var dock någon procent större 1959 än 1958, medan antalet för 1958 något understeg antalet för 1957.

Tack vare den naturliga befolkningstillväxten, en viss invandring och utnyttjande av arbetskraftsreserver synes det för närvarande möjligt att öka sysselsättningsvolymen i en omfattning som, enligt bedömningar i arbetsmarknadskapitlet, skulle uppgå till 1 procent (netto efter arbetstidsförkortning) från 1959 till 1960. Efterfrågeförhållandena under 1960 kan generellt bedömas vara sådana, att denna ökning av arbetskraftens utnyttjande också faktiskt kommer till stånd och att den brist på arbetskraft som redan börjat uppträda kommer att skärpas. Detta gäller särskilt verkstadsindustrin och mera generellt i fråga om yrkesutbildad arbetskraft. Bristen på arbetskraft kommer sannolikt att bli den mest betydande begränsningsfaktorn för produktionen, medan den tekniska kapaciteten endast i undantagsfall kan tänkas verka återhållande. På delområden blir givetvis också efterfrågan bestämmande för hur långt produktionen skall komma att utvidgas.

Även elkraften kan bli en produktionsbegränsande faktor. Som bekant var vattentillrinningen efter den kraftiga vårfloden liten. Detta medförde dels att så gott som samtliga tillgängliga elkraftproducerande resurser togs i anspråk, dels att alla kontraktsevenliga möjligheter till inskränkningar i distributionen vidtogs. Risken för elransonering kvarstår dock ännu vid årets början. En ransonering kan i första hand väntas beröra industrin. För de särskilt kraftkrävande industrierna (smältverk, träsliperier och kemisk-tekniska anläggningar) är ökad krafttillförsel ett nödvändigt villkor för produktionsökning.

I brist på möjlighet till konkret bedömning av hur mycket produktiviteten i hela näringslivet ökar från 1959 till 1960 har den genomsnittliga ökningen på ungefär 3 procent per år som gällt under efterkrigstiden antagits gälla även 1959—1960.

Innebörden av ovanstående antaganden om den sannolika ökningen i sysselsättning och produktivitet är, att den totala produktionen beräknas stiga med omkring 4 procent från 1959 till 1960, vilket betyder omkring 2 600 miljoner kronor i 1959 års priser.

### 3. Produktionsutvecklingen inom olika näringsgrenar

I det följande görs ett försök att belysa hur den antagna produktionsökningen från 1959 till 1960 med totalt 2 600 miljoner kronor skulle kunna tänkas bli fördelad på olika delar av näringslivet. Det sker med utgångspunkt främst från väntade efterfrågeförhållanden och bedömningar av branschsakkunniga. Resultatet av genomgången finns sammanfattat i tabblån på sid. 42.

*Industrins produktionsutveckling*

I likhet med vad förhållandet varit i flertalet västeuropeiska länder innebar den svenska industriproduktionens utveckling under 1959 en omsvängning från det avmattningsläge som rått sedan slutet av 1957. För den del av 1959 för vilken statistik föreligger (tabell 1) noteras de kraftigaste ökningarna för järn- och metallverken och massa- och pappersindustrin. Beträffande statistiken förtjänar framhållas, att den med hänsyn till de relativt blygsamma antagandena om produktivitetsökningen i de industrigrenar som framräknats på basis av sysselsättning förmodligen något underskattar den faktiska produktionsökningen.

Tabellen anger att den totala industriproduktionen januari—oktober var 2 procent större 1959 än 1958. Denna utveckling ger i förening med vad som från industrins egna utgångspunkter bedömts som sannolikt för återstående delen av året stöd för antagandet, att den sammanlagda produktionsökningen från 1958 till 1959 uppgick till drygt 3 procent.

En bedömning av framtidsutsikterna för industriproduktionen har gett till resultat, att det bortsett från de risker som elkraftläget innebär inte finns något som talar mot att 1960 skulle bli ett gynnsamt år. En hållfast uppskattning för hela året kan knappast göras nu, men en hopvägning av kända förhållanden och tendenser i de olika industrigrenarna ger vid handen, att man kan vänta sig en ökning i industriproduktionen från 1959 till 1960 på omkring 5 procent.

Med utgångspunkt främst från en inom kommerskollegium utarbetad promemoria lämnas i det nedanstående en redogörelse för läget i de viktigare industrigrenarna.

Sysselsättningen i *verkstäderna* (antalet utförda arbetstimmar och exkl. varven) låg under årets tio första månader något under nivån för samma

Tabell V: 1. Industriproduktionen 1957—oktober 1959

|                                       | Procentuell förändring från motsvarande period föregående år |       |       |       |           |      |
|---------------------------------------|--------------------------------------------------------------|-------|-------|-------|-----------|------|
|                                       | 1958                                                         | 1959  |       |       |           |      |
|                                       |                                                              | 1 kv. | 2 kv. | 3 kv. | jan.-okt. | okt. |
| <i>Hela industrin</i>                 | — 1                                                          | 1     | 0     | 5     | 2         | 6    |
| Kapitalvaruindustrin .....            | — 2                                                          | 0     | 0     | 3     | 1         | 6    |
| Konsumtionsvaruindustrin .....        | — 1                                                          | — 1   | 0     | 4     | 1         | 5    |
| Malmbrytning och metallindustri ..... | — 2                                                          | 1     | 2     | 3     | 2         | 7    |
| därav: järnmalmgruvor .....           | — 7                                                          | — 13  | — 12  | 5     | — 5       | 19   |
| järn- och metallverk .....            | — 2                                                          | 12    | 18    | 12    | 14        | 15   |
| sysselsättning i verkstadsind. ....   | — 3                                                          | — 2   | — 3   | — 1   | — 2       | 3    |
| Träindustri .....                     | 2                                                            | — 9   | — 8   | — 7   | — 8       | — 7  |
| Massa- och pappersindustri .....      | — 3                                                          | 4     | 5     | 9     | 7         | 14   |
| Livsmedelsindustri .....              | 4                                                            | — 2   | — 3   | 2     | — 1       | 1    |
| Textil- och sömnadsindustri .....     | — 7                                                          | — 1   | 0     | 5     | 2         | 9    |
| Läder- och skoindustri .....          | — 8                                                          | — 8   | — 5   | 1     | — 4       | 7    |

Källa: Industriförbundets index.

period 1958. Eftersom aktiviteten befinner sig i ökande och arbetstidsförkortningen till större delen uttagits i form av fria lördagar under sommarmånaderna bör sysselsättningsförbättringen under sista kvartalet ha fört upp totala arbetsvolymen 1959 i höjd med eller något över resultatet för 1958. Om produktivitetsstegringen inom industrigrenen var normal bör produktionen för hela året ha legat 3—4 procent över 1958 års nivå. Efterfrågan på verkstadsprodukter var livlig. Importen ökade inte nämnvärt och den ökade efterfrågan från hemmamarknaden tillgodosågs till stor del ur färdigvarulagren, vilka därför sjönk.

Orderingången under perioden september 1958—augusti 1959 ökade förhållandevis kraftigt både på export- och hemmamarknaden. Därmed bröts den nedåtriktade rörelse som inträdde i slutet av 1956. Den nedgång som säsongmässigt brukar göra sig gällande under sommarmånaderna gjorde sig knappt märkbar 1959. Även orderstockarna har rört sig uppåt från det lågvattenmärke som passerades i början av året. Det förbättrade orderläget, företagens positiva förväntningar och tendenser till brist på i synnerhet yrkesutbildad arbetskraft utgör tecken på att verkstadsindustrin kommit in i ett mera expansivt skede. Utbudet av specialutbildad arbetskraft kan för 1960 antas bli den avgörande faktorn för storleken på produktionsökningen. Bortsett från elkraftsläget synes inga i övrigt återhållande moment föreligga. Det är möjligtvis på ett (begränsat) område som man inte kan bortse från risken för en yttre begränsningsfaktor, bilindustrins försörjning med karosseriplåt.

För *varven* har orderingången varit ringa alltsedan slutet av 1957 och till stor del utgjorts av beställningar av mindre enheter såsom bogserbåtar, fiskebåtar och färjor. Rederiernas benägenhet att förlänga leveranstiderna medförde under 1959 tendenser till friställning av produktionskapacitet. För att kunna undvika allt för stora rubbningar i produktionsprogrammet och för att kunna upprätthålla sysselsättningen blev det för varven angeläget att få passande nybeställningar. Dessa kompletteringar, som mera är att betrakta som tillfälliga, skedde under stark konkurrens och till hårt pressade priser. Möjligheterna att erhålla reparationsarbeten var mycket små 1959. Det försämrade orderläget har framför allt drabbat de medelstora och mindre varven och här pekar nuvarande ordertillgång på sysselsättnings-svårigheter redan under första delen av 1960. För de större varven kan däremot orderstockens varaktighet uppskattas till ett par år. — Produktionen 1959 kan antas ha varit ungefär oförändrad i förhållande till 1958, och även för 1960 kan nyproduktionen av fartyg beräknas ligga på en hög nivå, tack vare den ännu kraftiga orderstocken vid de större varven.

Den förbättring som inleddes på *järn- och stålområdet* under tredje kvartalet 1958 förde upp produktionen av järn och stål på en nivå som för perioden januari—oktober låg ca 15 procent högre 1959 än 1958. I slutet av 1959 nådde produktionen en sådan höjd att kapacitetsutnyttjandet på vissa områden kunde anses nära nog fullständigt. Bakgrunden till den kraftiga produktionsökningen är den under året stigande aktiviteten i verkstäderna



och den livliga byggnadsverksamheten. Priserna, som nådde en bottenpunkt i början av 1959, har stigit successivt; från januari till november 1959 uppgick ökningen i partiprisnoteringen på mellanprodukter av järn till omkring 15 procent. Den produktionsökning som kan förutses för 1960 är mindre än ökningen för 1959. Begränsande faktorer för en starkare ökning är främst de faktiska kapacitetsförhållandena samt i någon mån den svårighet att erhålla skrot som kan göra sig gällande vid ett allmänt uppsving i den internationella stålproduktionen.

Produktion och avsättning av *järnmalm* förbättrades under hösten 1959. Brytningen kom dock att något understiga 1958 års, medan export och inhemsk avsättning ökade något. En viss lagerökning ägde rum, men denna blev betydligt mindre än året innan. För 1960 förutses en kraftig ökning av produktionen, som väntas bli av ungefär samma omfattning som rekordåret 1957.

Inom *massaindustrin* vidtogs under 1959 produktionsinskränkande åtgärder, som syftade till att skapa pris- och marknadsstabilitet för avsättningen av industrins produkter. Inskränkningarna, som också bör ses mot bakgrund av de stora lagren vid årsskiftet, förlades till första halvåret, då produktionen av massa för avsalu låg 3 procent under 1958 års nivå. Fr. o. m. tredje kvartalet lyftes dock produktionen upp på en högre nivå. Exportförsäljningarna gick samtidigt så gynnsamt att den befarade risken för att man skulle komma att ligga med tyngande överskottslager vid årets slut bortföll.

För 1960 förutses en fortsatt ökning i exporten av *kemisk massa*. Då även den inhemska avsättningen beräknas öka på grund av ökad pappersproduktion och då en betydande lagerförtäring ägt rum under 1959 finns förutsättningar för en produktionsökning av ungefär samma storleksordning som under 1959 (8—10 procent). Enligt föreliggande utbyggnadsplaner beräknas även tillverkningskapaciteten komma att öka icke obetydligt under 1960, varför även detta år överkapacitet kommer att föreligga. Även produktionskapaciteten för *mekanisk massa* har ökat kraftigt under senare år; tillgänglig kapacitet synes under 1959 endast ha utnyttjats till ungefär 75 procent. Den obetydliga produktionsstegring som förutsetts för 1960 är helt betingad av den beräknade ökningen i den svenska tidningspappersproduktionen.

Den totala produktionen av papper och papp kan uppskattas ha ökat med ca 10 procent från 1958 till 1959. Den relativt största produktionsstegringen ägde rum för *tidningspapper*, där produktionsstegringen uppgick till ca 13 procent. Tillverkningskapaciteten inom denna sektor av pappersindustrin överstiger inte obetydligt den nuvarande produktionen. Den inhemska konsumtionsstegringen under 1959 har varit obetydlig. Då någon större ökning i den svenska tidningspapperskonsumtionen ej kan förutses blir möjligheterna att utnyttja produktionskapaciteten i fortsättningen beroende av exportutvecklingen. Produktionen av *annat papper och papp* ökade under 1959 med i runt tal 8 procent. En viss produktionsreglering har under året ägt

rum i fråga om kraftpapper, som svarar för drygt en tredjedel av den totala tillverkningen. Totalt för hela pappersområdet innebär de i utrikeshandelskapitlet redovisade uppskattningarna för 1960 en ökning av exportvolymen med drygt 5 procent. En inemot lika stor stegring i produktionen förefaller sannolik.

*Träindustrins* produktionsindex låg för perioden januari—oktober 1959 ca 8 procent under nivån för 1958 medan däremot exporten av sågade och hyvlade trävaror var ca 15 procent högre 1959 än 1958. Då den inhemska konsumtionen sannolikt också ökat, har under året en avsevärd lagerförväring ägt rum. Denna synes ha varit minst lika stor som lagerökningen under föregående år. Det bör emellertid bemärkas att beräkningar rörande produktions- och lagerutveckling för sågade och hyvlade trävaror är synnerligen vanskliga att göra. Utvecklingen under 1960 är vad exporten beträffar beroende av den allmänna efterfrågan i Västeuropa, och man synes här kunna räkna med viss ökning. Den svenska trävaruexporten har preliminärt beräknats öka med 50 000 standards (5 procent). Då samtidigt ett behov av lageruppbbyggnad föreligger och några större förändringar i den inhemska konsumtionen ej torde ske synes incitament till en betydande produktionsökning föreligga.

Den nedgång som kännetecknat *textilproduktionen* ända sedan mitten av 1957 förbyttes i början av 1959 i en svagt markerad men jämn uppgång. Uppgången är begränsad till konfektionsindustrin och i någon mån till triåindustrin, medan väverierna och spinnerierna inte helt nådde upp till 1958 års produktionsnivå. Sammanlagt för hela textil- och sömnadsindustrin noteras för den del av 1959 som hittills statistiskt registrerats en ökning i förhållande till samma period 1958 på ca 2 procent. Enligt textilbarometern i december har orderläget genomgående förbättrats. Samtidigt bedöms produktion och orderingång öka under december—februari i förhållande till samma period ett år tidigare. Den samlade textilproduktionen 1960 torde därför komma att ligga ett stycke över nivån för 1959.

Bland övriga industrigrenar kan nämnas den *kemisk-tekniska* industrin, vars produktion ökade med ca 6 procent under 1959. Branschen, som är relativt okänslig för konjunkturförändringar, förutses behålla den ökningstakten för 1960. *Byggnadsämnesindustrierna* ökade kraftigt sin produktion från 1958 till 1959, främst på grund av den omfattande byggnads- och anläggningsverksamheten. De kraftigaste ökningstalen noteras för tegel- och cementindustrierna (15 resp. 12 procent). Ökningstakten 1960 kan genomgående antas bli något lägre.

### *Vinster, produktivitet och priser inom industrin*

Kunskaperna om industriföretagens *vinstutveckling* är begränsade. De uppgifter som industristatistiken tillhandahåller kan dock ge en grov uppfattning om hur bruttovinsterna utvecklats. Förfaringssättet vilar på antagandet att bruttovinsterna utvecklas på samma sätt som skillnaden mellan produktionens avsaluvärde och kostnaderna för råvaror och halvfabrikat,

bränsle, elkraft och löner. Försäljnings-, förvaltnings-, kapitalkostnader o. dyl. ingår ej i kalkylen. Det sista år för vilket uppgifter föreligger är 1958. Enligt dessa skulle såväl bruttovinstsumman som bruttovinstmarginalerna i produktionen ha varit oförändrade jämfört med 1957.

Industristatistiken redovisar ännu inte några uppgifter för 1959. Med stöd av indexserier över bl. a. produktion och prisutveckling kan dock beräkningselementen framskrivas och bruttovinsten uträknas. En sådan beräkning, som emellertid måste bli mycket osäker, ger vid handen att för 1959 någon större uppgång av bruttovinsterna knappast skett. Det understryks emellertid att det här använda bruttovinstbegreppet inte är det företagsekonomiskt vedertagna utan ett rent produktionsstatistiskt begrepp. Således har inte kostnaden för den stora lagerhållningen 1958 kommit med på kostnadssidan detta år, och på motsvarande sätt har varken utförsäljningen av dessa lager eller det ökade kapacitetsutnyttjandet (och därmed relativt sänkta fasta kostnader) medtagits som vinstökande faktorer 1959. Det är således sannolikt att det företagsekonomiska vinstläget blivit påtagligt bättre 1959 än 1958, trots att 1958 års konjunkturavmattning med en viss eftersläpning fortsatte att göra sig gällande på priserna, inte minst exportpriserna, under större delen av 1959.

*Produktionen per arbetstimme för arbetare* (vilken något missvisande brukar betecknas som produktiviteten) har under efterkrigstiden fram till 1958 stigit med i genomsnitt något över 3 1/2 procent per år inom industrin. Den samtidiga produktionsökningen är något lägre beroende på en viss satsningsminskning. Produktivitetsökningen från 1958 till 1959 kan endast uppskattas. Industriförbundets produktionsindex anger en ökning i industriproduktionen på drygt 2 procent för perioden januari—oktober 1959 jämfört med samma period 1958. Antalet anställda arbetare inom industrin uppvisar en minskning från januari—oktober 1958 på något över 1 procent. Med hänsyn tagen till effekten av den förkortade arbetstiden samt av fluktuationer i övertids- och korttidsarbete kan minskningen i antalet arbetstimmar mellan jämförelseperioderna anges till omkring 3 procent. De angivna förändringstalen innebär en samtidig stegring i produktiviteten på något mer än 5 procent. Utsträcks jämförelsen till helåren 1958 och 1959 erhålls sannolikt en något större ökning. En större ökning erhålls också om beräkningarna utförs på uteslutande de industrigrenar, där produktionen inte är framräknad med ledning av generella antaganden om produktivitetsökningen. — Resonemangen är här förda med en snäv begränsning av begreppet arbetsproduktivitet; dras tjänstemännen in i bilden sjunker de angivna produktivitetsökningarna någon procentenhet.

Det *prisfall* på industriprodukter som inleddes 1957 nådde botten i början av 1959. Kommerskollegiets partiprisnotering hade då sjunkit med närmare 5 procent från sommaren 1957. Under andra kvartalet 1959 inleddes en dragning uppåt. Räknat på årsgenomsnitt låg dock priserna 1959 någon procent under 1958. Prisrörelsen för industriförnödenheter var i stort sett likartad. Jämfört med november 1958 var partiprisnoteringen i november 1959

Tabell V: 2. Jordbrukets produktion 1958—1960

|                                                                 | Miljoner kronor   |       | Procentuell volymförändring |                        |
|-----------------------------------------------------------------|-------------------|-------|-----------------------------|------------------------|
|                                                                 | 1959 <sup>1</sup> |       | 1958—1959 <sup>1</sup>      | 1959—1960 <sup>2</sup> |
| Vegetabiliska slutprodukter <sup>3</sup> .....                  |                   | 880   | 22                          | 5                      |
| därav: brödsäd .....                                            | 330               |       | 61                          | 7                      |
| potatis och sockerbetor .....                                   | 350               |       | 5                           | 3                      |
| oljeväxter .....                                                | 130               |       | 36                          | —15                    |
| Animalier .....                                                 |                   | 3 510 | 0                           | 0                      |
| därav: mjölk och mejeriprodukter .....                          | 1 680             |       | —3                          | 0                      |
| slaktdjur .....                                                 | 1 570             |       | 5                           | 0                      |
| Total bruttoproduktion .....                                    |                   | 4 390 | 4                           | 1                      |
| Avgdr: förnödenheter <sup>4</sup> .....                         |                   | 1 120 | 4                           | 0                      |
| Återstår: jordbrukets bidrag till bruttonationalprodukten ..... |                   | 3 270 | 3                           | 1                      |

<sup>1</sup> Preliminär.<sup>2</sup> Prognos under antagande av normal väderlek.<sup>3</sup> Kalenderårskvantiteterna för vegetabilierna avser resp. års skördar.<sup>4</sup> Handelsgödsel, köpfoder, frakter, elektricitet, drivmedel m. m.

Källa: Statens jordbruksnämnd.

för industriprodukter oförändrad (någon ökning för metall- och maskinindustrivaror och för spånadsämnen och textilvaror, ungefär oförändrad för kemisk-tekniska produkter samt nedgång för papper och papp). Motsvarande jämförelse för förnödenheterna anger någon ökning.

### Jordbruket

Jordbrukets produktionsvolym (mätt som bidraget till bruttonationalprodukten) ökade såsom framgår av tabell 2 med 3 procent från 1958 till 1959. Det var vegetabilierna och bland dem främst brödsäden som svarade för denna ökning. Den kraftiga uppgången för vegetabilierna får ses mot bakgrund av att en viss utvidgning av arealen skedde och att skördeutfallet 1958 var lågt. Sommarens långvariga torka återspeglas i att mjölkproduktionen gick ner med 3 procent. Till följd av ökad svinproduktion ökade slakten med 5 procent jämfört med 1958.

För 1960 har jordbruksnämnden — under antagande om normal väderlek — räknat med en ganska obetydlig ökning i jordbrukets bidrag till bruttonationalprodukten. Ökningen ligger på vegetabiliesidan; mjölkproduktionen och slakten förväntas bli i stort sett oförändrade. — Arealinventeringen i oktober 1959 gav vid handen att höstsädesarealen var 25 procent större 1959 än 1958. Särskilt hade veteodlingen utvidgats och omfattade en areal som var ca 40 procent större än medelarealen för den senaste tioårsperioden. Denna arealökning beror bl. a. på att man har måst ersätta vall och tidigare sådd av oljeväxter, vilka fördärvades av torkan, med sådd av brödsäd.

### *Skogsbruket*

Den mindre gynnsamma utvecklingen för exporten av trävaror under 1958 och den lagerökning som föranleddes därav fick till följd att uttaget av sågtimmer sjönk kraftigt under avverkningssäsongen 1958/59. Jämfört med närmast föregående säsong rörde det sig om en nedgång på något över 20 procent. Samtidigt sjönk priserna med ungefär samma procenttal. Den förbättrade exportkonjunkturen under 1959 medförde att de tyngande över-skottslagren av färdiga trävaror efterhand avvecklades. Efterfrågan på sågtimmer steg och en del sågar har t. o. m. rapporterat brist på timmer. Från 1958 till 1959 sjönk avverkningsvolymen och priserna för massaved med i runda tal 10 procent.

Utsikterna för 1960 ter sig gynnsammare. För sågtimret förutses en ökning i uttaget på omkring 15 procent och även för massaved är en ökning att vänta i avverkningsvolymen. Sammanlagt kan virkesproduktionen uppskattas bli av samma omfattning 1960 som vart och ett av åren 1956, 1957 och 1958, vilket betyder en uppgång i förhållande till 1959 med närmare 15 procent. Skogsbrukets bidrag till bruttonationalprodukten skulle därmed med hänsyn tagen till skogsvårdsarbeten och tillväxt komma att öka med ca 10 procent.

### *Elkraftproduktionen*

Elkraftproduktionen kan beräknas ha stigit med något mer än 5 procent från 1958 till 1959. Ökningen ligger nästan helt på värmekraftproduktionen, vilkens andel mot slutet av året uppgick till inte mindre än omkring 30 procent av totala kraftproduktionen. Totala förbrukningen av kraft till prima ändamål — främst industri och samfärdsel — steg från 1958 till 1959 med ca 5 procent. Förbrukningen i industrin, som svarar för övervägande delen av totala förbrukningen, steg likaledes med 5 procent, medan järnvägarnas och spårvägarnas kraftkonsumtion var ungefär oförändrad. Leveranserna till sekunda ändamål (elångpannor och export) var under första halvåret betydande men upphörde fr. o. m. mitten av juli. Ökningen i elkraftproduktionen för prima ändamål kan från 1959 till 1960 beräknas bli omkring 5 procent.

Efterfrågan på elkraft under 1960 blir givetvis beroende av konjunktur-utvecklingen. Den ökande industriella aktiviteten i landet har medfört att elkraftförbrukningen — som ända sedan hösten 1957 ökat långsammare än enligt gällande långtidsprognoser — nu åter börjat stiga i förutsedd takt. Samtidigt har emellertid den dåliga vattentillrinningen medfört svårigheter att tillgodose efterfrågan. Elkraftsituationen har blivit mycket ansträngd och som tidigare nämnts finns betydande risker för en ransonering.

### *Övriga näringsgrenar*

*Byggnads- och anläggningsverksamheten* noterade en produktionsstegring på 8 procent från 1958 till 1959. Uttryckt i absolut belopp var ökningen i

bidraget från denna sektor av ungefär samma storleksordning som industriproduktionens ökning. En närmare beskrivning av utvecklingen inom byggnads- och anläggningsverksamheten finns i kap. IX. Enligt de där gjorda kalkylerna kan en produktionsökning på 2 procent väntas 1959—1960.

Det ianspråktagande av *statens och kommunernas* egna produktiva resurser som betingas av den offentliga konsumtionen fortsatte att stiga 1959. Ökningen uppskattas till omkring 7 procent. För 1960 förväntas något lägre ökningstakt, 5 procent. Ökningarna gäller främst försvar, skol- och polisväsen, sjukvård samt kommunal service av olika slag.

På grund av det livliga bostadsbyggandet under 1959 blev tillväxttakten i *bostadsnyttjandet* något större än tidigare och utgjorde drygt 4 procent. Ungefär samma ökningstakt kan förutses för 1960 med hänsyn till det stora antalet nyss eller inom kort inflyttningsfärdiga lägenheter.

Omfattningen av *handeln och samfärdseln* sammanhänger till stor del med varuproduktionens omfattning och utveckling. Under 1959 beräknades stegringen till närmare 4 procent. För 1960 har 4 procent angivits som det sannolika ökningstalet. För *konsumenttjänsterna* har ökningen 1959—1960 markerats med 2 procent.

#### *Sammanfattning av produktionsutvecklingen inom olika näringsgrenar*

De antagna volymförändringarna i de olika näringsgrenarnas produktion sammanfattas i nedanstående tablå:

|                                                                       | Förändring<br>1958—1959<br>Procent | Förändring 1959—1960 |                                   |
|-----------------------------------------------------------------------|------------------------------------|----------------------|-----------------------------------|
|                                                                       |                                    | Procent              | Milj. kr. i<br>1959 års<br>priser |
| <i>Näringsgren</i>                                                    |                                    |                      |                                   |
| Industri .....                                                        | 3½                                 | 5                    | 1 000                             |
| Kraft- och belysningsverk ..                                          | 5                                  | 5                    | 100                               |
| Byggnads- och anläggnings-<br>verksamhet .....                        | 8                                  | 2                    | 200                               |
| Jordbruk .....                                                        | 3                                  | 1                    | 50                                |
| Skogsbruk .....                                                       | — 3                                | 10                   | 250                               |
| Summa kraft- och<br>varuproduktion                                    | 4                                  | 4                    | 1 600                             |
| Statens och kommunernas<br>verksamhet (offentlig<br>konsumtion) ..... | 7                                  | 5                    | 300                               |
| Bostadsnyttjande .....                                                | 4                                  | 4                    | 150                               |
| Handel och samfärdsel .....                                           | 4                                  | 4                    | 500                               |
| Konsumenttjänster .....                                               | 1                                  | 2                    | 50                                |
| Summa tjänster                                                        | 4                                  | 4                    | 1 000                             |
| Totalt                                                                | 4                                  | 4                    | 2 600                             |

Den framräknade ökningen i totalproduktionen från 1958 till 1959 (ca 4 procent) understiger något den ökning som erhålls genom beräkningar

från användningssidan. Med tanke på de statistiska bristfälligheterna kan dock skillnaden sägas ligga inom normala felmarginaler. Ifråga om siffrorna för 1959—1960 erinras om att tablån ger en översikt av de produktionsökningar som får plats inom den med hänsyn till antagen produktionsökning och beräknat utrymme för sysselsättningsökning givna ramen av 2 600 miljoner kronor.

## VI. Arbetsmarknaden

### 1. Arbetskraftstillgången

Sveriges totalbefolkning växer för närvarande med 40 000 à 50 000 personer per år. Till skillnad mot tidigare ökar numera befolkningen i de arbetsföra åldrarna (15—64 år) något mer än totalbefolkningen, främst genom den kraftiga tillväxten i de yngre arbetsåldrarna. *Befolkningen i de arbetsföra åldrarna* beräknas av statistiska centralbyrån ha ökat med omkring 49 000 personer under loppet av 1959 mot ca 42 000 under 1958. Av denna ökning faller ca 43 000 på den naturliga befolkningstillväxten och ca 6 000 på invandringsöverskottet. Befolkningsutvecklingen under loppet av 1960 har beräknats enligt två alternativ. I det första alternativet har invandringsöverskottet antagits bli av samma omfattning som under de två föregående åren. Befolkningen i arbetsför ålder skulle under sådana förhållanden öka med omkring 46 000 personer. Detta måste i nuvarande konjunkturläge betecknas som minimalalternativ. Med tanke på den väntade stegringen i efterfrågan på arbetskraft torde man under 1960 kunna räkna med ett väsentligt större invandringsöverskott. I det andra alternativet har därför kalkylerats med en nettoimmigration på 15 000 personer. Alternativet innebär, att befolkningsökningen i de arbetsföra åldrarna skulle uppgå till omkring 52 000 personer under loppet av 1960.

För att uppskatta förändringarna i den *yrkesverksamma befolkningen* har inom arbetsmarknadsstyrelsen vissa beräkningar utförts utgående från olika antaganden angående yrkesintensiteten och dess mera långsiktiga förändringstendenser för olika kön, civilstånds- och åldersgrupper. Enligt dessa beräkningar ökade den totala arbetsstyrkan med omkring 23 000 personer eller 0,7 procent från 1958 till 1959. Motsvarande ökning från 1959 till 1960 har enligt ovannämnda högre alternativ beräknats till ca 28 000 personer eller ca 0,9 procent. Påtagligt stark synes ökningen bli i åldersgruppen 15—19 år, vilken beräknas svara för omkring hälften av den totala arbetsstyrkans tillväxt.

### 2. Sysselsättningen

En markant ökning av sysselsättningen ägde rum under loppet av 1959. Detta gäller framför allt industrin, där antalet arbetare — av säsongrensade serier att döma — steg med 3 procent från lågpunkten i februari 1959 till oktober 1959. Sysselsättningen låg dock fortfarande under den toppnivå som uppnåddes sommaren 1957. Omslaget under 1959 gällde praktiskt taget



Tabell VI: 1. Antal arbetare inom industrin 1959

Procentuella förändringar i antalet anställda jämfört med motsvarande period 1958

|                                         | 1 kv. | 2 kv.  | 3 kv.  | okt.   |
|-----------------------------------------|-------|--------|--------|--------|
| Gruvindustri .....                      | - 8,7 | - 12,4 | - 12,7 | - 10,2 |
| Metall- och verkstadsindustri .....     | - 3,0 | - 1,1  | + 1,0  | + 2,3  |
| Jord- och stenindustri .....            | - 3,0 | - 1,9  | - 1,8  | + 0,1  |
| Träindustri .....                       | - 5,5 | - 2,9  | - 1,5  | - 0,6  |
| Massa- och pappersindustri .....        | + 1,3 | + 2,4  | + 3,4  | + 3,6  |
| Grafisk industri .....                  | - 0,1 | ± 0    | - 0,1  | + 0,2  |
| Livsmedelsindustri .....                | - 0,9 | - 0,6  | - 1,7  | + 1,3  |
| Dryckesvaru- och tobaksindustri .....   | - 3,7 | - 2,1  | - 0,1  | + 1,7  |
| Textil- och beklädnadsindustri .....    | - 8,5 | - 5,5  | - 3,1  | + 0,3  |
| Läder-, hår- och gummivaruindustri .... | - 3,3 | + 0,1  | + 2,3  | + 6,4  |
| Kemisk-teknisk industri .....           | - 1,3 | + 0,5  | + 2,3  | + 3,0  |
| Samtliga industrigrupper                | - 3,2 | - 1,4  | + 0,3  | + 1,9  |

Källa: Socialstyrelsens sysselsättningsstatistik (förändringarna uträknade enligt kedjemetod).

samtliga industrigrenar. Återhämtningen synes ha varit kraftigast inom metall- och verkstadsindustrin bortsett från varven, där antalet anställda arbetare fortsatte att sjunka även under loppet av 1959. Sysselsättningsförändringar inom olika industrigrenar från 1958 till 1959 framgår av tabell 1. För hela 1959 kan antalet anställda arbetare inom industrin beräknas ha legat 3 000 à 4 000 eller ca 1/2 procent lägre än 1958. Antalet tjänstemän inom industrin synes ha ökat med ungefär 4 000.

Några möjligheter att mera kontinuerligt följa sysselsättningen inom andra näringsgrenar föreligger inte. Av tillgängliga uppgifter och gjorda uppskattningar att döma förefaller dock uppgångstendenserna ha dominerat inom flertalet områden under 1959. Ett undantag utgör jordbruket, där antalet sysselsatta uppskattas ha minskat med närmare 3 procent eller i runt tal 10 000 personer från 1958 till 1959. Inom skogsbruket har sysselsättningen minskat under de två senaste vintersäsongerna men den väntade ökningen av avverkningarna under innevarande vinter synes medföra väsentligt högre sysselsättning än föregående säsong; per kalenderår räknat torde dock sysselsättningen under 1959 inte ha överstigit nivån för 1958. Inom byggnadsverksamheten har sysselsättningen varit väl hävdad under 1959. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens inventeringar av den reglerade byggnadsverksamheten var antalet sysselsatta i augusti 1959 ca 5 procent större än i augusti 1958. Även för innevarande vinter bedöms sysselsättningen bli något större än närmast föregående år. Ökningen i antalet sysselsatta för hela 1959 jämfört med 1958 kan uppskattas till minst 7 000 personer. Beträffande den enskilda och kooperativa handeln visar en specialbearbetning av socialstyrelsens lönestatistik, att antalet inom partihandeln sysselsatta personer steg med ca 2 procent från maj 1958 till maj 1959, medan en minskning med likaledes 2 procent skedde inom detaljhandeln. Ovannämnda siffror kan dock sannolikt anses något underskatta den faktiska sysselsättningsökningen 1958—1959. Även inom samfärdseln synes antalet sysselsatta ha ökat med ett par tusen personer. Sysselsättningsökningen inom den offentliga

sektorn kan uppskattas till ca 10 000 personer och inom övriga tjänstesektorer till omkring 4 000 personer.

Med ledning av ovanstående uppskattningar kan det totala antalet sysselsatta beräknas ha ökat med omkring 1/2 procent eller drygt 15 000 personer från 1958 till 1959. Ökningen synes helt hänföra sig till årets senare hälft.

Som redan nämnts kan den naturliga befolkningstillväxten och invandringsöverskottet beräknas öka arbetsstyrkan med närmare 30 000 personer från 1959 till 1960. Därutöver kan omkring 12 000 personer ställas till näringslivets förfogande om den genom arbetsförmedlingarna registrerade arbetslösheten pressas ned till 1956 års nivå. Vidare har det genom arbetskraftsundersökningar visat sig, att det under 1959 förelåg en betydande arbetslöshet utöver den registrerade. En minskning även i denna dolda arbetslöshet ter sig sannolik. På grund av dessa förhållanden kan den övre gränsen för den teoretiskt möjliga ökningen av antalet sysselsatta från 1959 till 1960 uppskattas till 60 000 personer eller omkring 2 procent av den totala arbetsstyrkan. Därtill kommer den ytterligare ökning av sysselsättningsvolymen med närmare 1/2 procent som kan erhållas genom nedgång i korttidsarbetet och ökning av övertiden. Å andra sidan består en relativt stor del av detta tillskott av ungdomar, som utan yrkesutbildning inträder på arbetsmarknaden, och av tidigare arbetslösa bland vilka en del också saknar yrkesutbildning eller är endast partiellt arbetsföra. Också med hänsyn till de lokala olikheterna mellan efterfrågan och utbudet av arbetskraft verkar en fullt så stor ökning av arbetsvolymen osannolik. Det förefaller därför mera realistiskt att sätta gränsen för den möjliga ökningen av arbetsinsatsen 1960 vid omkring 2 procent, brutto. Genom arbetstidsförkortningen reduceras denna med ca 1 procent (1 timme per vecka för omkring hälften av de arbetande). Nettoökningen av sysselsättningsvolymen från 1959 till 1960 kan således uppskattas till omkring 1 procent.

Enligt de bedömningar som är gjorda i nationalbudgetens olika kapitel och som är baserade på vad som är känt eller som kan förhandsbedömas i fråga om det offentligas utgiftsplaner, de enskilda företagens investeringsplaner, exportutsikterna och den sannolika utvecklingen av den privata konsumtionen, kan den totala efterfrågan väntas öka väsentligt från 1959 till 1960. En genomgång av kapacitetsförhållandena visar också att även ur den synpunkten möjligheter föreligger för en fortsatt utvidgning av arbetsstyrkan inom de flesta sektorer av näringslivet. Man kan således räkna med, att den ovan framräknade möjliga ökningen av arbetsstyrkan också kommer till stånd.

I det närmast föregående kapitlet gjorda uppskattningar av produktionsutvecklingen inom olika näringsgrenar från 1959 till 1960 har utgått från bl. a. tillgången på arbetskraft. För den totala sysselsättningsökningens fördelning på olika områden är innebörden av dessa kalkyler följande. Antalet arbetare inom industrin skulle komma att stiga med uppskattningsvis närmare 2 procent eller omkring 14 000 och antalet industritjänstemän med ca 10 000. Sysselsättningen inom jordbruket torde trendmässigt minska med

omkring 10 000 personer, medan den inom skogsbruket väntas öka med minst 5 000. För handeln och samfärdseln skulle sysselsättningsökningen bli omkring 15 000 respektive 10 000 personer. Antalet anställda inom offentlig verksamhet torde öka med omkring 12 000 och antalet anställda inom övriga tjänstesektorer med minst 5 000. Denna genomgång av sysselsättningsförändringarna måste naturligtvis betecknas som mycket grov men torde ge en approximativ bild av de aktuella tendenserna.

### 3. Arbetsmarknadsläget under 1959

I de föregående avsnitten har befolkningstillväxten och sysselsättningsutvecklingen belysts. Sammanfattande kan sägas att medan arbetsstyrkan vuxit relativt kraftigt under senare år, har ökningen i antalet arbetstillfällen varit betydligt långsammare fram till början av 1959, varigenom arbetslösheten ökat. Sålunda steg antalet hos arbetsförmedlingarna anmälda arbetslösa med i genomsnitt nära 6 000 eller 24 procent från 1956 till 1957 och med 12 000 eller 40 procent från 1957 till 1958. Det finns anledning anta, att den inte registrerade arbetslösheten steg än mera. Denna utveckling mot successivt stigande arbetslöshet bröts emellertid under 1959, då antalet registrerade arbetslösa sjönk under föregående års nivå fr. o. m. vårmånaderna och gick ned till 1957 års nivå under hösten. För att få ett något riktigare mått på efterfrågan på arbetskraft inom näringslivet bör dock hänsyn tas till att antalet sysselsatta vid beredskapsarbeten steg högst avsevärt under 1959 och för perioden januari—november 1959 i genomsnitt var 5 500 fler än för samma tid 1958. Antalet registrerade arbetslösa och vid beredskapsarbeten sysselsatta sammantagna översteg motsvarande tal för 1958 med ca 1 500 personer. Arbetslösheten enligt detta vidare begrepp var sålunda obetydligt större 1959 än 1958; i oktober och november sjönk dock antalet något under nivån ett år tidigare.

Den registrerade arbetslöshetens och beredskapsarbetenas omfattning 1957—1959 framgår av tabell 2, där också en rad andra arbetsmarknadsindikatorer har medtagits. I stort sett pekar samtliga serier inte bara på ett bättre läge under 1959 än under 1958 (vilket inte är helt säkert med hänsyn till den dolda arbetslösheten) utan även på att en fortlöpande förbättring av arbetsmarknadsläget ägde rum under årets lopp. Sålunda har antalet vid arbetsförmedlingarna nyanmälda lediga platser stigit för i stort sett samtliga branscher. Särskilt markant var uppgången inom industrin, där antalet nyanmälda lediga platser i november 1959 var omkring 4 500 (70 procent) högre än i november 1958. Även serien över antalet tillsatta platser på 100 lediga tyder på ökad efterfrågan på arbetskraft 1959 jämfört med 1958. Som ytterligare ett indicium på de förändringar i arbetsmarknadsläget som gjort sig gällande särskilt mot slutet av 1959, kan man betrakta rörligheten inom industrin; avgången av arbetare, vilken tidigare har visat sig vara mycket konjunkturkänslig, har åter börjat öka under 1959.

Tabell VI: 2. Utvecklingen på arbetsmarknaden 1957—1959

| År,<br>kvartal,<br>månad | Antal re-<br>gistrerade<br>arbetslösa | Antal för-<br>säkrade<br>arbetslösa<br>i procent<br>av med-<br>lemsan-<br>talet i<br>arbetslös-<br>hets-<br>kassorna | Antal<br>syssel-<br>satta<br>vid bered-<br>skaps-<br>arbeten | Antal<br>nyan-<br>mälda<br>lediga<br>platser | Antal<br>tillsatta<br>platser<br>på 100<br>lediga | Antal av-<br>gångna<br>arbetare<br>inom<br>industrin<br>i procent<br>av totala<br>anställda |
|--------------------------|---------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------|----------------------------------------------|---------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1957 I.....              | 42 300                                | 2,7                                                                                                                  | 3 700                                                        | 89 900                                       | 74,9                                              | 0,36                                                                                        |
| II.....                  | 29 900                                | 1,9                                                                                                                  | 2 100                                                        | 99 500                                       | 70,7                                              | 0,53                                                                                        |
| III.....                 | 17 700                                | 0,9                                                                                                                  | 300                                                          | 87 600                                       | 70,1                                              | 0,71                                                                                        |
| IV.....                  | 32 000                                | 1,9                                                                                                                  | 1 600                                                        | 81 400                                       | 76,7                                              | 0,35                                                                                        |
| 1958 I.....              | 57 000                                | 3,7                                                                                                                  | 5 000                                                        | 83 700                                       | 77,1                                              | 0,32                                                                                        |
| II.....                  | 42 400                                | 2,6                                                                                                                  | 3 800                                                        | 97 500                                       | 73,9                                              | 0,41                                                                                        |
| III.....                 | 24 900                                | 1,2                                                                                                                  | 1 100                                                        | 81 800                                       | 73,4                                              | 0,55                                                                                        |
| IV.....                  | 46 000                                | 2,5                                                                                                                  | 3 700                                                        | 74 600                                       | 79,3                                              | 0,23                                                                                        |
| därav:                   |                                       |                                                                                                                      |                                                              |                                              |                                                   |                                                                                             |
| oktober .....            | 36 900                                | 1,7                                                                                                                  | 1 600                                                        | 80 900                                       | 80,4                                              | ..                                                                                          |
| november .....           | 47 100                                | 2,4                                                                                                                  | 3 500                                                        | 72 400                                       | 79,1                                              | ..                                                                                          |
| december .....           | 53 800                                | 3,3                                                                                                                  | 6 000                                                        | 70 400                                       | 78,5                                              | ..                                                                                          |
| 1959 I.....              | 59 300                                | 3,4                                                                                                                  | 12 000                                                       | 83 600                                       | 77,7                                              | 0,30                                                                                        |
| II.....                  | 35 100                                | 1,9                                                                                                                  | 11 200                                                       | 102 000                                      | 72,8                                              | 0,51                                                                                        |
| III.....                 | 23 400                                | 1,2                                                                                                                  | 3 700                                                        | 88 700                                       | 71,0                                              | 0,73                                                                                        |
| IV.....                  | 29 200                                | 1,6                                                                                                                  | ..                                                           | ..                                           | ..                                                | ..                                                                                          |
| därav:                   |                                       |                                                                                                                      |                                                              |                                              |                                                   |                                                                                             |
| oktober .....            | 27 700                                | 1,3                                                                                                                  | 5 900                                                        | 85 800                                       | 74,4                                              | ..                                                                                          |
| november .....           | 30 400                                | 1,6                                                                                                                  | 8 700                                                        | 87 900                                       | 73,9                                              | ..                                                                                          |
| december .....           | 29 500                                | 1,9                                                                                                                  | ..                                                           | ..                                           | ..                                                | ..                                                                                          |

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

Sammanfattningsvis kan sägas, att läget på arbetsmarknaden synes ha varit relativt väl balanserat mot slutet av 1959 påminnande om det som rådde vid samma tid 1957. Förbättringen har i stort sett gällt samtliga näringsgrenar. Utvecklingen inför årsskiftet 1959/60 inrymmer emellertid också några element som kan tolkas som de första tecknen på en återkommande spänning på arbetsmarknaden. Inom vissa områden, särskilt byggnadsbranschen och metallindustrin, har en viss brist på arbetskraft kunnat registreras. Vid de undersökningar som länsarbetsnämnderna utfört vid månadsskiftet augusti/september 1959 uppgav sålunda 41 procent av industriföretagen brist på yrkesarbetare, 27 procent brist på teknisk personal och 15 procent även brist på andra arbetare än yrkesarbetare. Motsvarande siffror vid undersökningen ett år tidigare var respektive 34, 16 och 2. Att döma av konjunkturbarometern i december 1959 synes arbetskraftsbristen inom industrin ha ytterligare skärpts mot årets slut; några jämförelser med läget under samma tid föregående år kan emellertid inte göras. Enligt de uppgifter som industriföretagen lämnat till kommerskollegium i samband med investeringsenkäten uppgavs arbetskraftsbristen för hela industrin (inklusive kraftverk) till drygt 8 000 arbetare i oktober 1959 mot närmare 3 000 i oktober 1958.

De direkt till sysselsättningsökning syftande åtgärderna synes ha fått sin största effekt under våren 1959, då deras omfattning torde ha motsvarat 50 000 à 60 000 man. Här avses då den sysselsättning som skapats genom beredskapsarbeten, kurser för arbetslösa, frisläppande av investeringsfonder, industribeställningar och utvidgning av bostads- och offentligt byggande. Det under loppet av 1959 förbättrade arbetsmarknadsläget föranledde ett upphörande av industribeställningarna och frisläppandet av investeringsfonder. Ännu i november synes dock den totala effekten av åtgärderna ha varit endast obetydligt mindre än under våren. — I och med den fortsatta ökningen av efterfrågan på arbetskraft från näringslivets sida koncentreras arbetsmarknadspolitiken alltmera på åtgärder för främjande av yrkesutbildningen och den geografiska och yrkesmässiga rörligheten. I den mån beredskapsarbeten fortfarande anordnas skall de enligt arbetsmarknadsstyrelsens planer inriktas på småarbeten som snabbt kan igångsättas och avslutas. Som exempel nämns skogsvårdsarbeten, som också är betydligt billigare än många av de traditionella beredskapsarbetena.

## VII. De privata konsumenternas ekonomi

I detta kapitel lämnas en preliminär redogörelse för förändringarna i hushållens inkomster och utgifter från 1958 till 1959. Den sedvanliga prognosen över framförlliggande års utveckling har inte ansetts kunna genomföras på grund av den stora osäkerheten rörande inkomstbildningen. I stället presenteras vissa kalkyler för 1960 i form av räkneexempel över priser, inkomster och konsumtion. Kapitlet är uppbyggt på följande sätt. I avsnitt 1 ges en översikt av de disponibla inkomsternas utveckling 1959 och i avsnitt 2 behandlas konsumentpriserna. Därefter redogörs i avsnitt 3 för konsumtion och sparande under 1959. I avsnitt 4 undersöks slutligen hur stort inkomstillskott som erfordras under 1960 för att en trendmässig ökning av konsumtionsvolymen skall kunna realiseras.

### 1. De disponibla inkomsterna

#### *Löner*

Den totala lönesumman kan beräknas ha ökat med närmare 5 procent från 1958 till 1959. Denna ökning har uppkommit dels genom en höjning av avtalslönerna med ca 2,5 procent, dels genom en löneglidning på nära 2 procent och dels genom att en inte oväsentlig överflyttning synes ha ägt rum till sysselsättningar med högre lönenivå och dels genom att arbetstidsförkortningens effekt på sysselsättningsvolymen i det närmaste uppvägs av ökat antal sysselsatta, ökad overtid och bortfall av korttidsarbete. Lönesummans ökning var 1959 större än 1958 (4,6 procent), men klart mindre än för något annat år sedan 1952.

Enligt den i mars förra året träffade centrala överenskommelsen mellan SAF och LO angavs för lönehöjningen under 1959 en kostnadsram motsvarande 2 procent vid arbete med tidlön och 1,5 procent vid ackordsarbete. För vissa avtalsområden med särskilt lågt löneläge — såsom delar av livsmedelsindustrin m. m. — kom man överens om speciella lönetillägg. Den genomsnittliga höjningen av avtalslönerna inom SAF:s och LO:s gemensamma område beräknas ha uppgått till 2 procent. Inom övriga områden synes höjningarna genomgående ha varit något större, inberäknat värdet av semesterförlängningar och arbetstidsförkortningar. För samtliga löntagare kan den avtalsmässiga lönehöjningen under 1959 anges till omkring 2,5 procent per timme räknat.

Om den faktiska löneutvecklingen under 1959 föreligger när detta skrivs endast spridda uppgifter. För industriarbetare låg den genomsnittliga timförtjänsten enligt socialstyrelsens kvartalsstatistik 4,3 procent högre i augusti 1959 än vid samma tid 1958. Den avtalsmässiga lönestegringen för industriarbetare har beräknats till 2 procent under 1959. Löneglidningen under 12-månadersperioden fram till augusti 1959 har sålunda utgjort 2,3 procent. Eftersom löneglidningen bl. a. till följd av stigande efterfrågan på arbetskraft väntas bli högre under sista månaderna 1959 än 1958, kan löneglidningen 1958—1959 beräknas till ca 2,5 procent, vilket är några tiondelar mer än 1957—1958. Den genomsnittliga timförtjänsten för industriarbetare synes sålunda ha legat ca 4,5 procent högre 1959 än 1958. För industritjänstemännens del har den genomsnittliga lönestegringen från augusti 1958 till augusti 1959 uppgått till omkring 4,5 procent enligt preliminära resultat ur SAF:s statistik. Med utgångspunkt från de avtalsmässiga lönehöjningarna och en uppskattning av löneglidningen kan lönestegringen från 1958 till 1959 för samtliga löntagare uppskattas till ca 4,5 procent per timme räknat från 1958 till 1959. För årslönerna har stegringen varit mindre på grund av att den ordinarie arbetstiden förkortats från 47 till 46 timmar per vecka. För de berörda grupperna har detta inneburit en reduktion med ca 2 procent och för samtliga löntagare med drygt 1 procent. Dessutom måste en ytterligare reduktion på ca 1/4 procent av lönesumman företas på grund av att avtalen trädde i kraft senare 1959 än 1958. Sysselsättningsvolymen kan beräknas ha stigit med närmare 1 procent 1958—1959 genom ökningen i antalet sysselsatta och i någon mån även i övertidens omfattning. Till lönesummans stegring har slutligen också det förhållandet bidragit, att en överflyttning har ägt rum från sysselsättningar med lägre till sysselsättningar med högre förtjänstnivå. Effekten av sådan rörlighet har för 1959 uppskattats till drygt 0,5 procent.

Borsett från nationalbudgeten för 1958, då avtalsmässiga höjningen hade bestämts nära ett år i förväg, har arbetet med den preliminära nationalbudgeten alltid stött på svårigheten att det framförliggande årets löneutveckling inte kunnat överblickas. Även i år föreligger denna svårighet, eftersom löneförhandlingarna när detta skrivs befinner sig i ett inledande skede. De öppningsbud som LO och SAF offentliggjorde redan före förhandlingarnas början visar att motsättningarna mellan parterna är betydande. LO:s krav innebär en höjning av timförtjänsterna med 6 procent eller det högre procenttal som krävs för att lönestegringen per timme blir minst 34 öre. Dessutom krävs att de särskilda lönetarifferna för kvinnorna avskaffas, att helglönerna förbättras samt att några löneavdrag inte skall utgå för de premier för allmänna tjänstepensioneringen som arbetsgivarna skall börja betala under 1960. Med hänsyn till att kraven på lönehöjningar för en del låglönebranscher (lantarbetare m. fl.) väntas bli ännu högre, kan LO:s bud beräknas innebära en genomsnittlig avtalsmässig lönestegring med 8 à 10 procent per timme. I sitt motbud föreslår SAF en prolongation av avtalen på ett år. Timförtjänsterna skulle bli oförändrade bortsett från avdrag för den

allmänna tjänstepensioneringens premier med 1,9 procent. För övriga löntagargrupper har ännu inga preciserade avtalsbud presenterats. Man kan emellertid räkna med att överenskommelsen mellan SAF och LO liksom under tidigare år blir normgivande för större delen löntagare, varvid krav på »nollställning» för eftersläpning i förhållande till löneglidningen dessutom kan väntas bli framförda från grupper med fastare löner. Inte heller förhandlingarna om samordning mellan den allmänna tjänstepensioneringen och redan existerande pensionssystem har ännu kommit i sådant läge att resultatet kan överblickas. På grund av det oklara förhandlingsläget har man i föreliggande nationalbudget avstått från att göra någon prognos för löneutvecklingen 1960. Till grund för sammanfattningskapitlets kalkyler har lagts ett hypotetiskt antagande om en lönekostnadsstegring i takt med produktivitetöknings.

### *Övriga inkomster*

Ännu finns endast ytterst preliminära siffror för utvecklingen 1958—1959 inom de övriga kategorierna hushållsinkomster. De anförda siffrorna måste därför tas med stor reservation. Jordbruksnämndens beräkningar pekar på en ökning i jordbrukarnas samlade inkomster med 2 procent 1959. Inkomsterna av jordbruk förutses öka med 3 å 4 procent från 1959 till 1960. Kalkylen är gjord på basis av antagandet att skörderesultatet stiger till normal nivå 1960. Böndernas sammanlagda arbetsinsats i jordbruket är emellertid i sjunkande — enligt statistiska centralbyråns undersökningar för närvarande med 1 å 2 procent per år — huvudsakligen genom minskning i antalet jordbrukare. Den individuella inkomsten från jordbruk skulle således stiga med 4 å 6 procent. En betydligt större ökning torde vara att förutse i jordbrukarnas inkomst av skogsbruk. Skogsstyrelsen räknar nämligen med en ökning i avverkningsvolymen 1960 med ca 14 procent samt en uppgång i timmerpriserna på rot med 15 å 20 procent och i massavedspriserna med 10 å 12 procent. Jordbrukarnas inkomster av jord- och skogsbruk tillsammans kan således beräknas stiga med ca 10 procent 1960. Härtill kommer de tillskott som utlöses av regeln om anknytning av jordbrukarinkomsterna till industriarbetarlönerna.

Övriga enskilda företagares inkomster antas preliminärt ha stigit med 4 å 5 procent från 1958 till 1959 mot ca 3 procent 1957—1958. Det synes i och för sig inte finnas anledning att räkna med en minskad tillväxttakt 1960. Hushållens nettoinkomster av räntor och utdelningar torde 1959 ha stigit med ungefär 25 miljoner kronor eller 4 procent och antas 1960 komma att öka med ungefär lika mycket.

Inkomstöverföringarna från det offentliga till hushållen ökade 1959 med nära 150 miljoner kronor, företrädesvis på grund av under loppet av 1958 höjda folkpensioner. Ökningen från 1959 till 1960 beräknas bli avsevärt större eller ca 450 miljoner kronor. Härav representerar ca 150 miljoner kronor förbättrade folkpensioner genom höjning av de individuella beloppen för ålderspensionärer samt utökade familjeförmåner medan den normala



Tabell VII: 1. De privata konsumenternas inkomster och utgifter 1955—1959

Miljoner kronor i löpande priser  
Avrundade tal

|                                                | 1959<br>prel. | Förändring    |               |               |                        |
|------------------------------------------------|---------------|---------------|---------------|---------------|------------------------|
|                                                |               | 1955—<br>1956 | 1956—<br>1957 | 1957—<br>1958 | 1958—<br>1959<br>prel. |
| <i>Inkomster</i>                               |               |               |               |               |                        |
| Löner . . . . .                                | 34 100        | + 2 000       | + 2 200       | + 1 450       | + 1 600                |
| Enskilda företagens inkomster . . . . .        | 5 500         | + 100         | + 100         | — 100         | + 200                  |
| därav: jordbrukare . . . . .                   | 2 450         | 0             | + 50          | — 200         | + 50                   |
| övriga företagare . . . . .                    | 3 050         | + 100         | + 50          | + 100         | + 150                  |
| Kapitalinkomster (netto) . . . . .             | 600           | 0             | 0             | 0             | 0                      |
| Inkomstöverföringar . . . . .                  | 3 850         | + 250         | + 300         | + 500         | + 150                  |
| Utbetalda försäkringsbelopp . . . . .          | 1 700         | + 150         | + 150         | + 100         | + 50                   |
| Ofördelad restpost av inkomster . . . . .      | 3 100         | + 200         | + 200         | + 200         | + 150                  |
| Summa                                          | 48 850        | + 2 700       | + 3 000       | + 2 150       | + 2 150                |
| <i>Utgifter</i>                                |               |               |               |               |                        |
| Direkta skatter och avgifter . . . . .         | 10 300        | + 550         | + 900         | + 600         | + 700                  |
| Försäkringspremier . . . . .                   | 1 950         | + 100         | + 100         | + 50          | + 50                   |
| Konsumtion . . . . .                           | 34 600        | + 2 150       | + 1 450       | + 2 050       | + 1 400                |
| Sparande (exkl. försäkringssparande) . . . . . | 2 000         | — 100         | + 500         | — 550         | 0                      |
| Summa                                          | 48 850        | + 2 700       | + 3 000       | + 2 150       | + 2 150                |

Källa: Konjunkturinstitutets preliminära nationalbokföring 1955—1959.

ökningen i antalet folkpensionärer svarar för ca 65 miljoner kronor därutöver. Härtill kommer att den allmänna varuskatten höjer prisnivån så att folkpensionärerna får det nionde indextillägget, för vilket erfordras en uppgång i prisnivån med 1,2 procent utöver novemberindex. Efter ytterligare 2,3 procents prisstegring skall ännu ett indextillägg utgå. Totala kostnaden för indextillägg kan uppskattas till ca 50 miljoner kronor under 1960. Den kompensatoriska höjningen av allmänna barnbidraget betyder en inkomstöverföring till hushållen med ca 90 miljoner kronor. Överföringarna för andra ändamål — studiebidrag, bidrag till arbetslöshetskassor m. m. — kommer också att stiga.

Summeras ökningen för skilda inkomstslag erhålls, under förutsättning att den s. k. ofördelade restposten (bl. a. odeklarerade inkomster) steg i samma takt som övriga inkomster, en ökning från 1958 till 1959 i hushållens inkomster före skatt med ca 2,1 miljarder kronor eller 4,5 procent. Ökningen var därmed av samma storlek som 1957—1958.

#### *Direkta skatter och avgifter m. m.*

Hushållens inbetalningar av direkta skatter och avgifter till stat och kommun steg 1959 med nära 700 miljoner kronor. Inkomsterna före direkta skatter och inkomstöverföringar, alltså exklusive folkpensioner, barnbidrag m. m., steg från 1958 till 1959 med 4,6 procent mot 3,9 procent för de disponibla inkomsterna. Nettot av förändringarna i direkta skatter och inkomst-

överföringar verkade således bromsande på hushållens disponibla inkomster mellan dessa år. Sänkningen av skattesatserna hinner under 1960 minska hushållens skatter med ca 140 miljoner kronor. Höjd kommunal utdebitering ger däremot en skatteökning med 90 miljoner kronor. Nettot av minskad kvarskatt under våren och minskad skatteåterbäring under hösten i förhållande till nivåerna 1959 torde innebära ett inkomstbortfall för hushållen med ca 150 miljoner kronor. Dessa förändringar synes tillsammanantagna peka på en ökning från 1959 till 1960 i hushållens inbetalningar av direkta skatter till stat och kommun med storleksordningen 100 miljoner kronor. Till detta skall så läggas marginals-katten på den hittills till sin storlek okända inkomstökningen. För inkomster som beskattas som A-skatt gör varje procents inkomstökning ca 110 miljoner kronor, medan utvecklingen av B-skatten bestäms av inkomstförändringarna 1957—1958. Marginalskatteeffekten beräknas — vid måttliga inkomstökningar — medföra att varje procents ökning av förvärvsinkomsten före skatt förvandlas till en ökning med 7/8 procent i den disponibla inkomsten.

Nettoförändringen i betalningarna mellan hushållen och försäkringssektorn 1958—1959 synes ha varit obetydlig och påverkade således inte nämnvärt *de disponibla inkomsterna*. Dessa ökade, enligt ovanstående preliminära beräkningar, med nära 1,4 miljard kronor eller ca 4 procent. Från 1957 till 1958 var ökningen ungefär en halv procentenhet större.

## 2. Konsumentpriserna

Efter att ha varit oförändrad i femton månader steg konsumentprisindex juli—november 1959 med 1,3 procent, väsentligen på grund av höjda livsmedelspriser men även genom en fortsatt dragning uppåt av vissa tjänstepriser. Generalindex för partipriserna och delindex för konsumtionsvaror steg med ca 3 respektive ca 1 1/2 procent medan kommerskollegiets index för importprisnoteringar visade en uppgång med ca 2 1/2 procent. I konsumentledet blev prisstegringen från december 1958 till november 1959 1 procent (tabell 2). Höjda priser på eldningsolja och bensin, matbröd och konditorivaror samt en rutinmässig revision av bostadsposten gör att konsumentprisindex i december 1959 sannolikt visar sig ha stigit ytterligare ca 1/2 procent. Totala uppgången december 1958—december 1959 skulle därmed ha uppgått till ca 1 1/2 procent. Räknat på årsmedeltalen skulle således prisnivåförskjutningen från 1958 till 1959 bli ca 0,8 procent, vilket betydligt understiger den genomsnittliga årliga prisstegringen 1954—1958 som var nära 4 1/2 procent.

I början av 1960 kommer konsumentprisnivån att stiga med 2,9 procent under förutsättning att den allmänna varuskatten på varor i konsumentledet övervältras helt och hållet. I vilken mån skatten på investeringsvaror därutöver kommer att medföra några märkbara återverkningar på konsumentpriserna under året eller om skatten i sin helhet i stället kommer att

Tabell VII: 2. Konsumentpriserna december 1958—november 1959

|                                        | Dec. 1958—<br>juli 1959 | Juli 1959—<br>nov. 1959 | Dec. 1958—nov. 1959 |                              |
|----------------------------------------|-------------------------|-------------------------|---------------------|------------------------------|
|                                        |                         |                         |                     | Effekt på<br>totalin-<br>dex |
| Livsmedel .....                        | —0,8                    | 3,1                     | 2,2                 | 0,7                          |
| Alkoholhaltiga drycker och tobak ..... | —0,3                    | 0                       | —0,2                | 0                            |
| Bostad .....                           | 2,3                     | 0,1                     | 2,4                 | 0,2                          |
| Bränsle och lyse .....                 | —2,8                    | —2,2                    | —4,9                | —0,3                         |
| Kläder och skor .....                  | —0,8                    | 0,8                     | 0                   | 0                            |
| Inventarier och husgeråd .....         | —0,3                    | 0,9                     | 0,6                 | 0,1                          |
| Diverse .....                          | 0,4                     | 1,1                     | 1,5                 | 0,3                          |
| Konsumentprisindex, totalt .....       | —0,2                    | 1,3                     | 1,0                 | 1,0                          |
| Indirekta skatter .....                | —                       | —                       | —                   | —                            |
| Tjänster .....                         | 1,6                     | 0,5                     | 2,1                 | 0,6                          |
| Övriga varor .....                     | —1,2                    | 1,9                     | 0,7                 | 0,4                          |

Källa: Socialstyrelsens konsumentprisindex.

reducera vinstmarginalerna är givetvis svårt att närmare bedöma. Båda tendenserna kan tänkas bli verksamma och det tillsvidare rimligaste synes vara att endast räkna med en avrundad siffra, alltså 3 procent.

Det är emellertid känt att även andra faktorer måste påverka priserna under 1960 (eller rättare: efter mitten av december 1959, då prisuppgifterna för indexberäkningen inhämtas). Livsmedelspriserna beräknas komma att sänkas motsvarande ca 1/3 procent på totalindex till följd av utlösningen i december av jordbruksavtalets s. k. 3-procentsregel. Samma spärregel kan emellertid väntas utlösas även under 1960, då med motsatt (höjande) effekt på priserna. Det finns nämligen anledning att räkna med stigande kostnader av sådan omfattning att gränsskyddet måste höjas. Livsmedelspriserna kan därigenom komma att stiga i sådan omfattning att större delen av sänkningarna genom regelutlösningen i december 1959 efter hand uppvägs.

Vidare kan hyresposten komma att stiga med netto 2 à 3 procent motsvarande ca 1/4 procent på totalindex huvudsakligen genom de beviljade generella hyresjusteringarna i januari 1960 men därjämte också successivt genom att hyrorna i nytillkommande lägenheter är högre än i de äldre. De redan i föl inträffade kostnadshöjningarna för hudar och ull väntas medföra prisstegringar på skor och yllekonfektion motsvarande drygt 0,1 procent på totalindex.

Summeras de ovan angivna nu förutsebara prishöjningarna erhålls en prisstegring under 1960 på 1/4 à 1/2 procent exklusive varuskattens effekt. Med hänsyn till att prisnivån vid årsskiftet kan beräknas ha legat väl 1 procent över medelnivån för 1959 kan därigenom prisstegringen från 1959 till 1960 uppskattas till drygt 4 procent, varav varuskatten svarar för inemot tre procentenheter.

Ett flertal faktorer, av vilka somliga kan utöva ett starkt inflytande på

prisutvecklingen, har dock inte beaktats i ovanstående grova kalkyl. Viktigast bland dessa är de till sin storlek ännu okända lönestegringarnas inverkan på konsumenttjänster samt förädlings- och distributionsmarginaler. En annan i någon mån prispåverkande faktor av svårbedömbart art är den internationella handelspolitiken, i synnerhet den 20-procentiga tullsänkningen inom EFTA. Det förefaller inte sannolikt att dess omedelbara pris-sänkande effekt skulle kunna bli mer än någon tiondels procent. Det är emellertid tänkbart — på bilområdet t. o. m. högst sannolikt — att aktionen får mer påtagliga spridningseffekter.

Lönebildningens direkta inverkan på prisnivån låter sig inte precisera som ett klart samband. Ungefär hälften av viktsumman i konsumentpris-index kan emellertid anses representera sådana varor och tjänster som — åtminstone på kort sikt — är relativt okänsliga för lönekostnadsstegringar. Hit hör i första hand de huvudsakligen internationellt prisbestämda varorna samt bostäderna men också kapitalkostnaderna inom jordbruk, industri och handel.

Den resterande, för lönekostnadsstegringar utöver produktivitetsförbättringar känsliga, delen av viktsumman omfattar löneandelen i de egentliga konsumenttjänsterna samt i förädlings- och distributionsmarginalerna. Inom den offentliga sektorn kan lönestegringar medföra höjningar av affärsverks-taxorna. Med hänsyn till ovanstående torde det vara rimligt att räkna med att varje procents lönestegring, som inte motvägs av ökad produktivitet, på kort sikt medför en höjning av prisnivån med något sådant som  $1/3$  à  $1/2$  procent.

Prisutvecklingen för livsmedel är via jordbruksavtalet automatiskt knuten till utvecklingen av industriarbetarnas löner. Emellertid beaktades redan vid avtalets ingående viss förutsedd lönehöjning, vartill kommer att prisregleringsfonden för smör enligt riksdagens beslut skall komma konsumenterna till godo. Därigenom kräver lyftning av jordbrukarnas inkomster i enlighet med den s. k. 3-procentsregeln justering av införselavgifterna (med åtföljande livsmedelsprisstegringar) först vid lönestegringar överstigande 3 à 4 procent. Varje procents lönehöjning därutöver skulle, enligt jordbruksnämnden, höja konsumentprisindex med inte fullt 0,05 procent.

### 3. Konsumtion och sparande 1959

Såsom utförligare redovisats i kap. II (se tabell 4) har konsumtionsökningen 1958—1959 preliminärt kunnat anges till 4 procent i värde och 3 à  $3\frac{1}{2}$  procent i volym. Härvid har konsumtionen under fjärde kvartalet 1959 uppskattats på basis av kännedomen om hushållens inkomstutveckling och iakttagelsen av den speciella köprush som mot slutet av året för-anleddes av den allmänna varuskattens införande vid årsskiftet. Denna uppskattning avser endast totalbeloppet — ökningen har således inte fördelats på respektive varugrupper. Det ligger emellertid nära till hands att förmoda att den främst ligger på varaktiga konsumtionsvaror. Statistiken

över nyinregistrerade bilar och nyutfärdade TV-licenser antyder att så är fallet.

I nedanstående tablå sammanfattas slutligen beräkningarna över disponibel inkomst och konsumtion. Avvikelseerna mellan dessa storheter utgör det personliga sparandets (exkl. försäkringssparande) förändring. Detta innebär dock icke att denna den mest variationsbenägna delen av hushållssparandet skulle i hushållens planering odelat betraktas som en restpost. Säkert är också detta sparande föremål för ett betydande mått av individuell planering. — Siffrorna avser belopp i miljoner kronor och i löpande priser:

|                                  | 1957—1958 | 1958—1959<br>prel. |
|----------------------------------|-----------|--------------------|
| Totalinkomsterna .....           | + 2 150   | + 2 150            |
| Avgår genom ökning av            |           |                    |
| skattebeloppen .....             | — 600     | — 700              |
| försäkringspremier .....         | — 50      | — 50               |
| Disponibel inkomst .....         | + 1 500   | + 1 400            |
| Konsumtionsutgift .....          | + 2 050   | + 1 400            |
| Sparande (exkl. försäkrings-) .. | — 550     | 0                  |

Det framgår av tablå att en betydande nedgång i hushållssparandet inträffade 1958 och att detta 1959 låg kvar på den lägre nivån.

#### 4. Erforderligt inkomsttillskott 1960 för täckande av en trendmässig konsumtionsökning

Utvecklingstendenserna för de faktorer som bestämmer konsumtionen är ännu så oklara att någon säker förhandsbedömning inte kan utföras. Speciellt stor är osäkerheten om storleken av de inkomsthöjningar som kan komma hushållen till godo. För att emellertid få en utgångspunkt för de följande resonemangen görs i fortsättningen en uppskattning av den konsumtionsökning som skulle komma till stånd 1960 om utvecklingen inom den privata konsumtionens delområden följer aktuella trender. I stället för att betrakta det framförliggande årets konsumtion som bestämd av hushållens under året erhållna inkomster skulle man således antaga att den tills vidare vore oberoende härav och fortsatte att stiga ungefär som förut i fasta priser räknat, och i den mån inkomstökningen blev större eller mindre skulle sparandet då ökas eller minskas så mycket att nämnda resultat uppnåddes. Det finns, såsom närmare utvecklas i kap. X, anledning att se konsumtionsutvecklingen som gemensamt bestämd av de disponibla inkomsterna och av aktuella trender. Här skall alltså den senare bestämningsfaktorn något närmare skärskådas.

Hushållens konsumtion av födo- och njutningsämnen kan — under angivna förutsättningar — förutses komma att öka i volym från 1959 till 1960 med i runt tal 1 procent eller ungefär lika mycket som 1958—1959. Ökningen i hushållens reala utgifter för bostad är i stort sett liktydig med

de årliga tillskotten till lägenhetsbeståndet. De variationer som uppträtt i bostadsbyggandet 1953—1959 har inte varit större än att den årliga utgiftsvolymökningen pendlat inom den snäva marginalen 4—4 1/2 procent. Ökningen från 1959 till 1960 kommer med säkerhet att också hålla sig inom dessa gränser. Däremot fluktuerar hushållens reala utgifter för bränsle ganska starkt, beroende på skillnader i väderlek. Tack vare det varma vädret beräknas bränsleåtgången ha sjunkit med 7 procent 1958—1959. Om 1960 blir ett normalår i väderlekshänseende kan hushållens bränsleförbrukning väntas stiga med något sådant som 10 procent utöver fjolårsnivån.

Inköpen av beklädnadsvaror synes 1959 ha ökat i fasta priser med mindre än 1 procent mot en genomsnittlig stegring på drygt 2 procent de två föregående åren. Försiktigtvis räknas dock endast med en ökning med ca 1 procent i beklädnadskonsumtionen 1960. Hushållens utgifter för inventarier uppskattas ha ökat med ca 6 procent de tre första kvartalen 1959 jämfört med samma period året innan. Med hänsyn bl. a. till inkomstförhållandena och den generella varuskatten torde en viss forcering av inventarietköpen ha ägt rum under fjärde kvartalet. Ökningen från 1959 till 1960 kan av dessa skäl antas komma att något understiga den ovannämnda siffran. En speciell faktor som talar för en mattare efterfrågeökning 1960 är utvecklingen för TV-mottagarna. Att döma av på utbyggnadsplaner och befolkningsunderlag baserade officiella licensprognoser markerade 1959 toppunkten i kurvan över antalet årliga *nyanskaffningar*. Från 1959 till 1960 kan nedgången i förstagångsköpen enligt samma källor uppskattas till ca 25 procent.

Nyinköpen av personbilar 1959 kan preliminärt uppskattas ha stigit med ca 12 procent i antal mot en nedgång med nära 5 procent mellan de närmast föregående åren. För motorcyklarna observeras en trendmässig nedgång i registreringarna och i beståndet. Då de under 1959 inköpta bilarna till en del torde kunna anses som förtidsköp som normalt skulle gjorts 1960 finns viss anledning att räkna med en avmattning i efterfrågan på nya bilar under början av året. Efter hand bör dock en återhämtning ske, så att nyinregistreringarna under 1960 ungefär når upp till föregående års nivå. Detta implicerar en stegring i hushållens reala utgift för drift och underhåll av fordonen med ca 10 procent, vilket skulle betyda en sänkning i stegringstakten från 17 procent 1957—1958 och 12 å 13 procent 1958—1959. För de övriga huvudgrupperna av varor och tjänster — resor; sjukvård, hygien och hemvård samt »övrigt» — förefaller det rimligt att räkna med i stort sett samma förändringar 1960 som 1958—1959.

En sammanvägning av ovan skisserade utvecklingstendenser tyder på en real tillväxt i den totala privata konsumtionen med storleksordningen 2 procent från 1959 till 1960. Den överslagskalkyl över aktuella prisutsikter som tidigare redovisats pekade på en prisstegring, exklusive lönebildningens inverkan, med något över 4 procent från 1959 till 1960. I följande räkneexempel förutsätts lönestegringarna göra ca 3/4 procent på priserna. Med dessa antaganden skulle konsumtionsutgiftens ökning i löpande priser bli ca 7 procent eller 2 1/2 miljarder kronor.

Genom att jämföra de i nationalräkenskapen registrerade avvikelserna mellan procentuell ökningstakt för konsumtionsutgift och disponibel inkomst erhålls ett mått på inom vilka gränser förändringen av den disponibla inkomsten måste ligga för att en viss antagen stegring i konsumtionsutgiften skall kunna anses plausibel. Gränserna kan tillika anses visa omfattningen av de sparkvotsförändringar som hittills kunnat uppmätas. Det visar sig att 1952—1959 har skillnaden i årlig procentuell ökningstakt mellan konsumtionsutgift och disponibel inkomst varierat mellan  $+2,1$  och  $-1,8$  procentenheter. Med ledning därav förutsätts den antagna uppgången i konsumtionsutgifterna med 7 procent i och för sig kunna realiseras såvida tillväxten i disponibel inkomst ligger i intervallet 5—9 procent. Räknat i absoluta belopp betyder detta en erforderlig ökning med mellan knappt 2 och drygt 3 miljarder kronor. Det innebär att sparandet (exkl. försäkringssparande) skulle behöva variera med  $\pm 500$  å 600 miljoner kronor. Fluktuationer av denna storlek synes ha inträffat 1957 och 1958.

Eftersom konsumtionsutgifterna 1957—1958 ökade med drygt 2 procentenheter mer än de disponibla inkomsterna sjönk emellertid sparandet (exkl. försäkringssparande) från 7,5 procent av disponibla inkomsten 1957 till 5,7 procent 1958. Sparkvoten synes 1959 ha sjunkit ytterligare något. Dessa siffror, vilka är ytterligt osäkra, innebär att sparkvoten i fjol skulle ha nått lägsta nivån sedan 1953. Utrymmet för en ytterligare kraftig sänkning av densamma ter sig därför väsentligt begränsad. Detta synes reducera den marginal inom vilken den disponibla inkomstens ökning bör ligga för att möjliggöra den i exemplet antagna 7-procentiga stegringen i konsumtionsutgifterna till mellan  $2\frac{1}{2}$  och  $3\frac{1}{4}$  miljarder kronor. Metoden att betrakta hittills uppmätta största variationer i sparkvoten som övre och nedre gränser för rimliga förändringar under ett framförliggande år är naturligtvis mycket diskutabel. En ny konstellation av t. ex. förändringar i inkomster, inkomstförväntningar och trygghetsgrad genom samhällsåtgärder för kollektivt sparande (t. ex. pensionsreformen) kan mycket väl tänkas på ett radikalt sätt rubba traditionella sparvanor.

Det kan vara intressant att fullfölja räkneexemplet och se vad en sådan stegring i den disponibla inkomsten fordrar för ökning i speciellt lönesumman. Övriga inkomster (enskilda företagens inkomster, kapitalinkomster, inkomstöverföringar och utbetalda försäkringsbelopp) antas i överensstämmelse med vad som sagts i inkomstavsnittet stiga från 1959 till 1960 med tillhoppa ca 900 miljoner kronor, varav 450 miljoner faller på inkomstöverföringar och 400 miljoner kronor på företagarinkomster. Under förutsättning att den ofördelade restposten stiger i takt med övriga inkomster ( $= +200$  miljoner kronor) fås den erforderliga ökningen i disponibel inkomst om lönesumman — i förening med en ökning i hushållens direkta skatter och avgifter med ca 800 miljoner kronor — stiger med ca  $2\frac{1}{4}$  miljarder kronor eller  $6\frac{1}{2}$  procent. Det förtjänar att understrykas att de ovannämnda kalkylerna endast är att anse som ett siffermässigt tankeexperiment under mycket specifika antaganden. Något prognosinslag bör således inte intolkas i beräkningarna.

## VIII. De offentliga finanserna

### 1. Kommunerna

Kommunernas faktiska inkomster och utgifter under 1959 synes, av uppgifter grundade på årets tre första kvartal att döma, i stort sett komma att överensstämma med vad som förutsågs i november 1958. När det gäller inkomstsidan är detta mindre anmärkningsvärt eftersom de kommunala skatteintäkterna och även statsbidragen tämligen exakt kan anges redan före ingången av ett nytt år. Mera anmärkningsvärd är den nära överensstämmelsen på utgiftssidan. I de prognoser som under tidigare år företagits i november, har utgifterna under det kommande året i regel upptagits till för höga belopp. En kraftigt bidragande orsak till detta torde varit att kommunerna överskattat möjligheterna att lånefinansiera den planerade verksamheten. Karakteristiskt nog är det framförallt investeringarna som tidigare inte kunnat genomföras i planerad omfattning. Det ligger därför nära till hands att i den nära överensstämmelsen mellan planerade och faktiska utgifter för 1959 se en avspeglning av det lättare läget på kredit- och arbetsmarknaderna.

Enligt de uppgifter, som lämnats till statistiska centralbyrån och vilka sammanställts i tabell 1, planerar kommunerna att under 1960 i än större utsträckning än under 1959 finansiera sin verksamhet lånevägen. Av tabellen framgår att de löpande inkomsterna kan beräknas öka med 665 miljoner kronor medan utgifter för investeringar, löner etc. förutses stiga med drygt 890 miljoner kronor.

Av den beräknade inkomststegringen faller huvuddelen på skatterna. Uppgången här beror dels på stegringen i skatteunderlaget vid 1959 års taxering, dels på höjda kommunala utdebiteringar för 1960 med 43 öre från den under 1959 gällande medelutdebiteringen av 14,20 samt dels på ökade slutavräkningsmedel. Dessa som för 1960 utgår i avräkning mot vad kommunerna erhöll i förskott under 1958, kan beräknas till ca 480 miljoner kronor att jämföra med ca 340 miljoner kronor under 1959. Ökningen i statsbidragen avser huvudsakligen att täcka lönekostnader för folkskoleväsendet och andra undervisningsområden. I de ökade statsbidragen ingår även en höjning av ersättningen för skattebortfall till följd av ortsavdragsreformen från ca 610 miljoner kronor till ca 630 miljoner kronor.

Omfattningen av den verksamhet som brukar benämnas kommunal konsumtion (förvaltning och kommunal service av olika slag) beräknas öka med 6 à 7 procent från 1959 till 1960. Bruttoinvesteringar och fastighetsköp förutses öka med drygt 7 procent. I dessa utgifter ingår inte de kommunala



Tabell VIII: 1. Städernas, köpingarnas, landstingens och landskommunernas beräknade inkomster och utgifter 1958—1960

Miljoner kronor

|                                              | 1958  | 1959  | 1960  | Förändring    |               |
|----------------------------------------------|-------|-------|-------|---------------|---------------|
|                                              |       |       |       | 1958—<br>1959 | 1959—<br>1960 |
| <i>Inkomster</i>                             |       |       |       |               |               |
| 1. Ianspråktaget överskott från tidigare år  | 196   | 218   | 269   | + 22          | + 51          |
| 2. Ianspråktaga fondmedel .....              | 857   | 476   | 450   | — 381         | — 26          |
| 3. Upplåning (ej tillfällig) .....           | 537   | 647   | 689   | + 110         | + 42          |
| 4. Skatter .....                             | 3 918 | 4 277 | 4 636 | + 359         | + 359         |
| 5. Statsbidrag .....                         | 1 848 | 1 953 | 2 125 | + 105         | + 172         |
| 6. Övriga inkomster .....                    | 1 232 | 1 365 | 1 499 | + 133         | + 134         |
| 7. Summa inkomster                           | 8 588 | 8 936 | 9 668 | + 348         | + 732         |
| <i>Utgifter</i>                              |       |       |       |               |               |
| 8. Täckande av underskott från tidigare år   | 54    | 63    | 59    | + 9           | — 4           |
| 9. Fondavsättningar .....                    | 539   | 564   | 597   | + 25          | + 33          |
| 10. Återbetalning av lån .....               | 272   | 305   | 350   | + 33          | + 45          |
| 11. Lämnade lån, aktieteckning .....         | 36    | 35    | 16    | — 1           | — 19          |
| 12. Bruttoinvesteringar och fastighetsköp .. | 1 873 | 2 066 | 2 219 | + 193         | + 153         |
| 13. Räntekostnader .....                     | 242   | 269   | 308   | + 27          | + 39          |
| 14. Folkpensioneringskostnader .....         | 307   | 345   | 380   | + 38          | + 35          |
| 15. Löner och pensioner .....                | 2 810 | 3 089 | 3 306 | + 279         | + 217         |
| 16. Övriga utgifter .....                    | 2 035 | 2 165 | 2 296 | + 130         | + 131         |
| 17. Anslag för oförutsedda utgifter .....    | —     | —     | 318   | —             | + 318         |
| 18. Summa utgifter                           | 8 168 | 8 901 | 9 849 | + 733         | + 948         |
| 19. Löpande inkomster (rad 4—6) .....        | 6 998 | 7 595 | 8 260 | + 597         | + 665         |
| 20. Utgifter (rad 12—17) .....               | 7 267 | 7 934 | 8 827 | + 667         | + 893         |
| 21. Saldo (finansiellt sparande) .....       | — 269 | — 339 | — 567 | — 70          | — 228         |

Anm. Uppgifterna omfattar ej den kyrkliga kommunen eller kommunernas affärsdrivande verk. Uppgifterna för 1958 bygger på den i november 1958 utförda undersökningen och uppgifterna för 1959 och 1960 på den i november 1959 utförda undersökningen.

Källa: Statistiska centralbyråns prognosstatistik.

affärsverkens, bolagens och stiftelsernas kostnader. De anförda procenttalen ger i huvudsak uttryck för den planerade utgiftsökningen vid oförändrade priser och löner och motsvarar omkring 350 miljoner kronor i konsumtion och 150 miljoner kronor i investeringar, uttryckt i 1959 års penningvärde.

Härtill kommer att i 1960 års utgiftsstaten upptagits ett belopp av ca 320 miljoner kronor för oförutsedda utgifter. Detta belopp är i första hand avsett att möta pris- och lönehöjningar under 1960. Anslagen för oförutsedda utgifter, som är betydligt högre än vad som upptogs i 1959 års staten, motsvarar ca 4 procent av de sammanlagda utgifterna för konsumtion och investering. Om löne- och prishöjningarna under 1960 kommer att överstiga 4 procent betyder detta en ytterligare förskjutning mot ökad upplåning, om kommunernas nu planerade verksamhet helt skall kunna realiseras. Det är å andra sidan knappast realistiskt att räkna med att pris- och lönehöjningar blir av så begränsad omfattning att kommunerna i någon

större utsträckning kan disponera de belopp som anslagits för oförutsedda utgifter till en volymmässig utgiftsexpansion. Under alla förhållanden framstår därför en väsentligt ökad kommunal upplåning som nödvändig för den planerade verksamheten under 1960.

En ökad kommunal upplåning av den storlek det här är fråga om ter sig knappast genomförbar. Kommunerna torde därför få begränsa sina utgiftsprojekt under 1960. I första hand får man därvid räkna med en minskning i förhållande till planerna på investeringssidan (jfr kap. IX). Utgifterna för löner och andra löpande omkostnader är emellertid mera trögrörliga och torde därför endast i obetydlig utsträckning kunna begränsas. Under 1959 har enligt preliminära uppgifter de kommunala utgifter, vilka rubricerats som kommunal konsumtion, ökat med 4 procent räknat i volym. Den planerade volymökningen för 1960 uppgår som ovan nämnts till drygt 6 procent. En viss reducering av denna siffra förefaller rimlig, men man får samtidigt hålla i minnet, att den livliga investeringsverksamheten under 1959 i och med att anläggningarna tas i bruk automatiskt leder till ökade driftutgifter. Mot bakgrund härav har räknats med att den kommunala konsumtionens volym från 1959 till 1960 kommer att öka med 5 procent motsvarande 250 miljoner kronor i 1959 års priser.

## 2. Staten

Staten påverkar den samhällsekonomiska utvecklingen dels genom regleringar och bestämmelser som har relativt ringa eller ingen betydelse för statens inkomster och utgifter, dels genom finansiella transaktioner. Exempel på det första slaget av påverkan är regleringar av byggnadsverksamhet och kreditmarknad, tillstånd till skattefria avsättningar till investeringsfonder, kreditgarantier av olika slag osv. De renodlat finansiella transaktionerna påverkar samhällsekonomin dels direkt genom att staten köper varor och tjänster för konsumtion och investering, dels indirekt (via påverkan på icke-statliga sektors beteende) genom transfereringar, skatter osv. En särskild typ av påverkan utgår via kreditmarknaden genom statlig utlåning och upplåning. Någon klar gränsdragning mellan de olika typerna av påverkan är inte möjlig. Även t. ex. vissa delar av statens konsumtion och utlåning innehåller starka drag av inkomstomfördelning; alla transaktioner påverkar statens upplåning och därmed utvecklingen på kreditmarknaden etc.

Den statsfinansiella utvecklingen 1958/59—1960/61 har sammanfattats i tabell 2, varvid transaktionerna sammanförts i grupper efter sin realekonomiska karaktär. Avgränsningen gentemot statens kapitalfonder är densamma som i de ordinarie presentationerna av statsbudgeten, vilket bl. a. innebär att bland statsinkomsterna ingår endast den del av affärsverkens och övriga kapitalfonders inkomster som inlevereras till statskassan. Vidare är affärsverkens investeringar ofullständigt redovisade eftersom de ingår endast till den del de finansieras över budgeten i form av investeringsbemyndiganden eller avskrivningsmedel. Å andra sidan har de »rena» budget-

Tabell VIII:2. Statens ekonomiska verksamhet 1958/1959—1960/1961

Miljoner kronor

|                                                | 1958<br>höst-<br>halvår | 1959           |                 | 1960<br>vår-<br>halvår | 1958/59 | 1959/60 | 1960/61 |
|------------------------------------------------|-------------------------|----------------|-----------------|------------------------|---------|---------|---------|
|                                                |                         | vår-<br>halvår | höst-<br>halvår |                        |         |         |         |
| A. Inkomster.....                              | 5 058                   | 7 588          | 5 136           | 8 338                  | 12 646  | 13 474  | 15 011  |
| därav: direkta skatter.....                    | 2 231                   | 4 170          | 2 150           | 4 252                  | 6 401   | 6 402   | 6 803   |
| indirekta skatter.....                         | 2 445                   | 2 820          | 2 613           | 3 397                  | 5 265   | 6 010   | 7 070   |
| B. Överföringsutgifter .....                   | 3 763                   | 3 246          | 3 840           | 3 522                  | 7 009   | 7 392   | 8 237   |
| C. Konsumtion .....                            | 1 395                   | 1 749          | 1 545           | 1 940                  | 3 144   | 3 485   | 3 637   |
| D. Bruttoinvestering .....                     | 1 296                   | 1 802          | 1 537           | 2 009                  | 3 098   | 3 546   | 3 425   |
| E. Finansieellt sparande<br>(A—B—C—D) .....    | — 1 396                 | 791            | — 1 786         | 867                    | — 605   | — 919   | — 288   |
| F. Utlåning .....                              | 479                     | 344            | 689             | 642                    | 823     | 1 331   | 1 257   |
| G. Diverse.....                                | 89                      | 89             | 132             | 132                    | —       | —       | 60      |
| H. Totala utgifter<br>(B + C + D + F + G)..... | 7 022                   | 7 052          | 7 743           | 7 981                  | 14 074  | 15 724  | 16 616  |
| I. Totalsaldo (A—H).....                       | — 1 964                 | 536            | — 2 607         | 357                    | — 1 428 | — 2 250 | — 1 605 |

siffrorna kompletterats med vissa transaktioner vid sidan av den formella budgeten. Uppgifterna ges på kassamässig basis och visar alltså de faktiska inbetalningar och utbetalningar som gjorts under respektive halvår eller budgetår.

Som framgår av tabell 2 kan den statsfinansiella utvecklingen förutses medföra ett från 1958/59 till 1959/60 kraftigt ökat totalbudgetunderskott, som förutses komma att reduceras med mer än 600 miljoner kronor från 1959/60 till 1960/61. De karakteristiska dragen i utvecklingen av statsinkomster-na under de tre budgetåren är en stagnation av statens behållna inkomster av direkta skatter 1958/59—1959/60, efterträdd av en viss ökning 1959/60—1960/61 och en stark ökning av de indirekta skatterna varje år. På utgiftssidan konstateras en kraftig ökning av konsumtions- och investerings-utgifterna 1958/59—1959/60, efterträdd av en stark expansion av överföringsutgifterna 1959/60—1960/61. Utvecklingen kommer att medföra en betydande ökning av statens nettoskuld, som till största delen måste placeras i affärsbankerna och i riksbanken.

Statens finanser är, som belyses av tabell 2, underkastade en mycket markant säsongvariation med stora underskott under hösthalvåren och inkomst-överskott under vårhalvåren. Denna säsongvariation beror nästan helt på skatteuppbördssystemets konstruktion med utbetalningar av för mycket uppburen skatt under hösten och inbetalningar till statskassan av kvarskatt och tyllnadsskatt under vårhalvåren. Det stora underskottet hösten 1959 medförde en ökning av affärsbankernas och allmänhetens likviditet som i endast obetydlig utsträckning kommer att uppsugas av ett förutsett statligt inkomstöverskott våren 1960.

Den kassamässiga redovisningen av statens transaktioner kan i vissa fall ge en missvisande bild av vilka realekonomiska verkningar statsbudgeten haft under en viss tidsperiod. Den rent betalningsmässiga regleringen av ett

ekonomiskt mellanhavande mellan staten och t. ex. ett privat företag sammanfaller ju normalt inte i tiden med utläggandet av beställningar eller utförandet av det beställda arbetet. Eftersom den statliga bokföringen är grundad på kassamässighetsprincipen måste emellertid alla korrigeringar för betalningsmässiga tillfälligheter bli osäkra. I tabell 3 har likväl vissa korrigeringar av uppgifterna i tabell 2 försökts i syfte att förbättra dessas användbarhet för en bedömning av statsverksamhetens reala efterfrågeförändrande effekter. Härvid har statens transaktioner med sjukkassorna redovisats brutto; sjukförsäkringsavgifterna inräknas alltså här bland de direkta skatterna. Den t. o. m. 1957 utgående investeringsavgiften, som i huvudsak inbetalades under våren efter det år till vilket avgiften hänförde sig, har tidslokaliserats till det år den belastade investeringarna. Så har t. ex. de avgifter som inbetalades 1958 hänförts till 1957. Detta förfarande synes bäst ge uttryck för investeringsavgiftens realekonomiska verkan. Det har vidare antagits, att de statliga bruttoinvesteringarna (med undantag för väginvesteringarna) fördelat sig ungefär jämnt över året, trots att de betalningsmässigt ibland fördelar sig ojämnt. Det i tabell 3 framkommande saldot (= statens nettoupplåning eller nettoutlåning) inkluderar därför bl. a. nettot av kommersiella krediter mellan staten och icke-statliga sektorer.

Statens *totala inkomster* beräknas, som framgår av tabell 3, öka med ca 400 miljoner kronor eller ca 3 1/2 procent från 1958 till 1959 och med ca 1 500 miljoner kronor eller 11 1/2 procent från 1959 till 1960. Ökningarna gäller i båda fallen huvudsakligen de indirekta skatterna.

Utvecklingen av statens behållna inkomster av *direkta skatter* beror, förutom av förändringen i skatteskalor och taxeringsregler, av den allmänna inkomstutvecklingen. På kort sikt spelar emellertid även uppbördstekniska förhållanden en betydande roll. Statens behållna inkomst av direkta skatter beräknas, som framgår av tabell 3, under 1959 och 1960 stagnera på en något högre nivå än den som nåddes 1958. Av väsentlig betydelse för utvecklingen mellan 1958 och 1959 är att inbetalningarna till statskassan av kvarskatt och utbetalningarna av överskjutande skatt, vilka under 1958 vägde ungefär jämnt, under 1959 resulterade i en nettoutbetalning av överskjutande skatt på närmare 400 miljoner kronor. Tillsammans med en minskning av bolagens fyllnadsskattebetalningar uppvägde förskjutningen i negativ riktning av nettot mellan kvarskatt och överskjutande skatt de öknings i statsinkomsterna som följde av höjningen av folkpensionsavgifterna från 2,5 till 4 procent fr. o. m. 1959 samt den av beskattningsunderlagets tillväxt betingade »automatiska» ökningen av de direkta skatterna. Den stagnation i de direkta skatteinkomsterna som förutses från 1959 till 1960 sammanhänger framför allt med att de direkta skatterna på fysiska personer och på aktiebolag sänks fr. o. m. 1960. Tillsammans medför dessa sänkningar ett inkomstbortfall för staten på ca 350 miljoner kronor per helår. Ett visst överuttag av preliminär skatt ägde rum även 1959 och beräknas medföra en nettoutbetalning av överskjutande skatt under 1960 på mer än 200 miljoner kronor. Den ökning av de direkta skatteinkomsterna

Tabell VIII: 3. Budgetutvecklingen 1957—1960 med vissa korrekationer och kompletteringar

Miljoner kronor

|                                                                | 1957   | 1958   | 1959   | 1960   | Förändring<br>1959—1960 |
|----------------------------------------------------------------|--------|--------|--------|--------|-------------------------|
| <i>Inkomster</i> .....                                         | 11 364 | 12 915 | 13 344 | 14 856 | + 1 512                 |
| 1. Direkta skatter .....                                       | 6 029  | 6 853  | 7 050  | 7 040  | — 10                    |
| 2. Indirekta skatter .....                                     | 4 519  | 5 093  | 5 382  | 6 747  | + 1 365                 |
| 3. Avgifter, räntor m. m. samt vinst<br>från affärsverk .....  | 816    | 969    | 912    | 1 069  | + 157                   |
| <i>Utgifter</i> .....                                          | 11 431 | 13 184 | 14 190 | 15 241 | + 1 051                 |
| 1. Överföringsutgifter .....                                   | 5 930  | 7 362  | 7 574  | 8 296  | + 722                   |
| varav:                                                         |        |        |        |        |                         |
| Räntor .....                                                   | 561    | 588    | 657    | 810    | + 153                   |
| Överföringar till hushåll .....                                | 2 633  | 3 091  | 3 148  | 3 536  | + 388                   |
| Överföringar till kommuner .....                               | 1 427  | 2 104  | 2 292  | 2 365  | + 73                    |
| Subventioner .....                                             | 645    | 887    | 773    | 850    | + 77                    |
| Förskott till sjukkassor .....                                 | 664    | 692    | 704    | 735    | + 31                    |
| 2. Konsumtion .....                                            | 2 853  | 2 997  | 3 294  | 3 459  | + 165                   |
| 3. Investeringar .....                                         | 2 648  | 2 825  | 3 322  | 3 486  | + 164                   |
| <i>Inkomster minus utgifter (= nettoupp-<br/>låning)</i> ..... | — 67   | — 269  | — 846  | — 385  | + 461                   |

som denna förskjutning jämfört med 1958 i och för sig skulle innebära, motvägs till största delen av att utbetalningarna av slutavräkningsmedel till kommunerna stiger. Ökningen uppgår till närmare 150 miljoner kronor och återspeglar stegringen i kommunalskatteunderlaget från 1956 till 1958. Till sammans med skattesänkningarna uppväger — för statens del — effekterna av de beskrivna uppbördstekniska omständigheterna den automatiska ökningen av de direkta skatteinkomsterna som följer av den förutsedda ökningen i skatteunderlaget.

De *indirekta skatterna* ökade från 1958 till 1959 med ca 300 miljoner kronor, vilket till största delen berodde på att konsumtionen av de beskattade varorna steg men också på att de under våren 1958 höjda skatterna på vissa varor gällde hela 1959. Från 1959 till 1960 beräknas de indirekta skatterna stiga med ca 1 350 miljoner kronor. Den fr. o. m. ingången av 1960 införda allmänna varuskatten beräknas tillföra staten ca 1 400 miljoner kronor per helår. För 1960 beräknas den öka statens inkomster med 1 200 miljoner kronor emedan endast fem uppbördsterminer kommer att infalla på detta år. Den allmänna varuskatten svarar således för ca 80 procent av den totala förutsedda inkomstökningen för staten 1960.

De totala statliga *utgifterna* för andra ändamål än utlåning beräknas som framgår av tabell 3 stiga med 1 050 miljoner kronor eller 7 1/2 procent från 1959 till 1960. Av ökningen hänför sig ca 70 procent till överföringsutgifter, varav mer än hälften direkt överförs till hushållen. De statliga konsumtionsutgifterna stiger i långsammare takt än de totala utgifterna eller med ca 5 procent. Beträffande investeringsutvecklingen hänvisas till kapitel IX.

Av de totala statliga utgifterna för andra ändamål än utlåning utgör som framgår av tabell 3 *överföringsutgifterna* mer än hälften. De dominerande posterna är de direkta överföringarna till hushåll (och privata organisationer) i form av folkpensioner och barnbidrag samt till kommuner. Inkomstöverföringarna till hushållen, som från 1958 till 1959 ökade relativt obetydligt, beräknas från 1959 till 1960 komma att stiga med ca 400 miljoner kronor. Denna ökning återspeglar bl. a. standardförbättringen för folkpensionärerna fr. o. m. halvårsskiftet 1960, ytterligare indextillägg på grund av den förutsedda prisstegringen under 1960 samt höjningen av barnbidragen i samband med genomförandet av omsättningsskatten fr. o. m. 1960. Standardförbättringen för folkpensionärerna tillsammans med den utgiftsökning som följer med det ökade antalet pensionärer medför en utgiftsökning per helår med 370 miljoner kronor, varav hälften faller på 1960. Höjningen av barnbidragen betyder ca 90 miljoner kronor per helår. De mest betydande statliga överföringarna till kommunerna är bidragen till folkskolläraernas löner, till byggande av skolor, vatten och avlopp, gator och vägar samt till polisverksamhet och sjukvård. En mycket betydande post utgör skatteersättningen till kommunerna för skattebortfallet i samband med den kommunala ortsavdragsreformen 1958. Några mera betydande förändringar i statens bidrag till kommunerna förutses inte från 1959 till 1960.

Utgifterna för den statliga *konsumtionen* består till över 70 procent av löner (inkl. pensionsutgifter). Nästan 2/3 av de statliga lönerna och pensionerna hänför sig till försvar, skolväsen, sjukvård och polisväsen. Utgifterna för statens interna förvaltning utgör en relativt obetydlig del av de statliga konsumtionsutgifterna, som till helt övervägande del sker för produktion av tjänster på skolans, rätts-, social-, sjuk- och hälsovårdens områden samt inom försvaret. Den statliga konsumtionen kan beräknas ha stigit med ca 10 procent i löpande priser innebärande en volymökning med 7 å 8 procent från 1958 till 1959. Utfallsberäkningarna för budgetåret 1959/60 och prognosen för 1960/61 tyder på att de statliga konsumtionsutgifterna kommer att stiga med ca 5 procent i volym från 1959 till 1960.

Det saldo som i tabell 3 framkommer mellan å ena sidan statens totala inkomster och å andra sidan överförings-, konsumtions- och investeringsutgifter kan tas som en mycket grov indikator på *riktningen* av statsfinansernas inverkan på den totala efterfrågan på varor och tjänster. En förskjutning av saldot i negativ riktning innebär en expansiv effekt och en förskjutning i positiv riktning en kontraktiv effekt. Utvecklingen av saldot antyder att statsfinanserna 1957—1958 och 1958—1959 verkat expansivt men att de 1960 jämfört med 1959 troligen kommer att verka kontraktivt. Vid denna bedömning har hänsyn inte kunnat tas till effekterna av andra statliga åtgärder än de finansiella transaktionerna (jfr det inledande avsnittet ovan). Den givna bilden måste också kompletteras med effekterna av statens transaktioner på kreditmarknaden.

### 3. Kreditmarknadsaspekter

**Statens utlåning och upplåning.** Den totala omfattningen av statens utlåning framgår av tabell 1. Utlåningen har specificerats i följande tablå (miljoner kronor):

|                        | 1958  | 1959  | 1960 |
|------------------------|-------|-------|------|
| Bostadsbyggande.....   | 874   | 751   | 799  |
| Aktieteckning .....    | 165   | 171   | 165  |
| Rörliga krediter ..... | — 124 | — 44  | 50   |
| Övrigt .....           | — 166 | 198   | ..   |
| Summa                  | 749   | 1 076 | ..   |

Utlåningen för bostadsändamål dominerar helt den statliga utlåningen. Staten svarade under 1957 och 1958 för ca 33 procent av den totala bostadsfinansieringen, och närmare 95 procent av bostadsproduktionen mottog statligt lånestöd i större eller mindre utsträckning. Statens nettoutlåning för bostadsändamål var 1959 något lägre än tidigare år bl. a. till följd av »reaktiveringen» av vissa tidigare lämnade bostadslån.

Den statliga upplåningens placering under 1958 och 1959 framgår av följande tablå (miljoner kronor; minustecken markerar återbetalning):

|                                 | 1958  |       |       | 1959  |       |       |
|---------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
|                                 | I     | II    | Hela  | I     | II    | Hela  |
| Riksbanken (netto) <sup>1</sup> | — 652 | 987   | 335   | — 707 | 1 107 | 400   |
| Affärsbanker ....               | — 242 | 798   | 556   | 410   | 290   | 700   |
| Övrigt .....                    | — 33  | 161   | 128   | — 389 | 1 209 | 820   |
| Summa                           | — 927 | 1 946 | 1 019 | — 686 | 2 606 | 1 920 |

<sup>1</sup> Statens upplåning i riksbanken har räknats netto i den meningen, att statens skuldökning hos denna har minskats med dess fordringsökning. Denna nettoberäkning återverkar på summa upplåning, vilken här svarar mot statens utgiftsöverskott i traditionell mening, dvs. utgifter utöver inkomster plus utlåning exkl. placeringar i riksbanken.

Då under 1959 endast en mindre del av det statliga budgetunderskottet täckts genom upplåning utanför affärsbankerna och riksbanken, har en betydande ökning i allmänhetens tillgodohavanden hos affärsbankerna ägt rum under nämnda år. Tillväxten i bankinlåningen under första halvåret 1959 jämfört med ett år tidigare står framför allt i samband med den redan under 1958 ändrade inriktningen av den statliga upplåningen. Denna försköts markant från kapitalmarknaden till affärsbankerna, varigenom ett ökat utrymme på kapitalmarknaden bereddes bl. a. bostadssektorn och kommunerna.

Utvecklingen medförde en ökning av affärsbankernas likviditet som tillät en stark expansion av affärsbankernas utlåning till allmänheten. Med hänsyn härtill beslöt riksbanken under sommaren att rekommendera affärsbankerna att hålla en ökad del av sina tillgångar i likvida medel. Denna

**Tabell VIII: 4. Affärsbankernas inlåning 31/5 1957—31/5 1959, delvis fördelad på näringsgrupper**

Miljoner kronor

|                                                                    | Förändring              |                         |                         |                         |
|--------------------------------------------------------------------|-------------------------|-------------------------|-------------------------|-------------------------|
|                                                                    | Miljoner kronor         |                         | Procent                 |                         |
|                                                                    | 31/5 1957—<br>31/5 1958 | 31/5 1958—<br>31/5 1959 | 31/5 1957—<br>31/5 1958 | 31/5 1958—<br>31/5 1959 |
| <b>Summa inlåning i poster på 100 000 kronor och däröver</b> ..... | + 562                   | + 1 530                 | + 8                     | + 21                    |
| <i>Industri</i> .....                                              | + 386                   | + 957                   | + 17                    | + 36                    |
| Gruv-, metall- och verkstadsindustri ....                          | + 257                   | + 468                   | + 24                    | + 35                    |
| Trä-, massa- och pappersindustri .....                             | + 30                    | + 199                   | + 8                     | + 51                    |
| Bruksrörelse .....                                                 | + 5                     | + 111                   | + 2                     | + 50                    |
| Textil- och sömnadsindustri .....                                  | + 7                     | + 58                    | + 8                     | + 62                    |
| Livsmedelsindustri .....                                           | + 27                    | + 7                     | + 18                    | + 4                     |
| Kemisk-teknisk industri .....                                      | + 22                    | + 32                    | + 19                    | + 16                    |
| <i>Handels- och servicenärningar</i> .....                         | + 77                    | + 200                   | + 13                    | + 30                    |
| varav: Partihandel .....                                           | + 62                    | + 174                   | + 18                    | + 42                    |
| Detaljhandel .....                                                 | + 32                    | + 8                     | + 44                    | + 8                     |
| <i>Samfärdsel</i> .....                                            | — 34                    | + 37                    | — 10                    | + 12                    |
| varav: Rederier .....                                              | — 41                    | + 23                    | — 14                    | + 9                     |
| <i>Försäkrings- och finansväsen</i> .....                          | — 58                    | + 5                     | — 7                     | + 1                     |
| <i>Stat och kommuner</i> .....                                     | + 69                    | + 163                   | + 4                     | + 8                     |
| varav: Kommuner .....                                              | + 80                    | + 161                   | + 6                     | + 11                    |
| <i>Jordbruk</i> .....                                              | + 3                     | + 6                     | + 13                    | + 23                    |
| <i>Byggnads- och anläggningsverksamhet</i> ....                    | + 48                    | + 63                    | + 54                    | + 46                    |
| <i>Övrigt</i> .....                                                | + 74                    | + 98                    | + 12                    | + 14                    |
| <b>Summa inlåningsposter under 100 000 kronor</b> .....            | + 762                   | + 917                   | + 13                    | + 13                    |
| <b>Total inlåning</b> .....                                        | + 1 324                 | + 2 447                 | + 10                    | + 17                    |

Anm. Det må påpekas att de procentuella ökningssiffrornas storlek i vissa fall — särskilt jordbruk och detaljhandel — inte kan tas som ett uttryck för likviditetsläget inom näringen i sin helhet, eftersom tabellen grundas på uppgifter om poster över 100 000 kronor.

Källa: Bank- och fondinspektionen.

rekommendation utgjorde närmast en anpassning av likviditetskraven till den faktiska likviditeten i banksystemet och medförde inte någon generell minskning eller dämpning av ökningstakten jämfört med 1958 i affärsbankernas utlåning till allmänheten.

Som framgår av tabell 2 uppgick statens totalbudgetunderskott under andra halvåret 1959 till ca 2 600 miljoner kronor, av vilket mer än hälften täcktes genom lån i riksbanken och affärsbankerna. För 1960 kan det statliga upplåningsbehovet uppskattas till i mycket runt tal 1 700 miljoner kronor, utgörande nettot av en viss återbetalning under vårhalvåret och en upplåning under hösten 1960 på ca 2 000 miljoner kronor. Att bedöma hur den-



na upplåning kommer att fördelas på olika långgivare är givetvis svårt med hänsyn till osäkerheten i en rad faktorer. Men även under 1960 kan en stor del av upplåningsbehovet förväntas bli täckt genom upplåning i affärsbankerna och delvis i riksbanken med ökad bankinlåning som följd.

Innebörden av den schematiskt skisserade utvecklingen under 1960 är att riskerna för ett överslag i konjunkturen genom en med bankkuttig finansierad expansion kommer att kvarstå och skärpas. Med hänsyn till önskvärdheten att kunna bedöma på vilket område en sådan expansion främst vore att vänta vore det av central betydelse att känna inlåningens fördelning på olika insättarkategorier, framför allt i fråga om affärsbankerna, vilkas inlåning ökat under de tre första kvartalen 1959 flera gånger snabbare än övriga kreditinstituts inlåning och som svarar för över 60 procent av den totala inlåningsökningen i kreditinstituten under samma period. Redan den omständigheten att det är affärsbankernas inlåning som ökat snabbast tyder på att likviditetsuppladdningen framför allt ägt rum i företagssektorn. Den statistiska informationen om affärsbanksinlåningens fördelning på insättarkategorier är emellertid ofullständig och omfattar endast inlåningen i poster på 100 000 kronor eller däröver vid slutet av maj varje år. Den näringsgrupperade delen av inlåningsökningen från slutet av maj 1958 till samma tid 1959 utgjorde dock som framgår av tabell 4 närmare två tredjedelar av den totala ökningen i affärsbanksinlåningen under tolv månadersperioden. Tabellen visar, att närmare 40 procent av den totala inlåningsökningen härrörde från industrin, vars inlåning i poster på 100 000 kronor och däröver uppgick till bortemot 1 miljard varav nästan hälften kom på gruv-, metall- och verkstadsindustrin. Beloppsmässigt mycket betydande inlåningsökningar registreras också för partihandeln och kommunerna. Det är sannolikt att den mycket betydande ökningen av industrins banktillgodo-havanden utgör en bidragande faktor till den planerade stora ökningen av industriinvesteringarna från 1959 till 1960.

Kommunernas löpande utgifter för investering och konsumtion har även under 1959 överstigit deras löpande inkomster; det finansiella sparandet, som 1958 var negativt med ca 270 miljoner kronor, beräknas för 1959 ha varit negativt med ca 340 miljoner kronor. Kommunernas utlåning har varit relativt ringa. Sammanlagt har utlånats — huvudsakligen till kommunala verk och inrättningar och för bostadsändamål — endast några tiotal miljoner kronor. Härigenom har kommunernas upplåning — till skillnad från statens — kommit att uppgå till ett belopp, som blott obetydligt överstigit det negativa finansiella sparandet.

Som framgår av tabell 5, vilken omfattar större delen av kommunernas upplåning, har kommunerna under 1959 i stor utsträckning täckt sitt lånebehov genom reverslån i kapitalmarknadsinstituten (försäkringsbolag, sparbanker, posten och jordbrukskassor); obligationsmarknaden har inte kunnat tagas i anspråk. Kommunupplåningen i affärsbankerna minskade tillfälligt i början av året men ökade därefter åter och har för hela 1959 uppgått till ungefär samma belopp som 1958.

Tabell VIII: 5. Kommunernas upplåning på kreditmarknaden

Förändringar i utestående belopp, miljoner kronor

|                                           | 1957 | 1958 | 1959<br>Uppskattning |
|-------------------------------------------|------|------|----------------------|
| Obligationer .....                        | — 51 | 46   | — 30                 |
| Lån i kapitalmarknadsinstitutet .....     | 88   | 188  | 350                  |
| Lån i affärsbankerna (per den 30/11) .... | 10   | 31   | 30                   |
| Summa                                     | 47   | 265  | 350                  |

För 1960 planerar kommunerna en inte ringa ökning av utgifterna för såväl investeringar som konsumtion. Inkomsterna beräknas ej öka i samma utsträckning. Investerings- och konsumtionsplanernas realiserande förutsätter en ökning av upplåningen. Ökad efterfrågan på kredit kan sålunda förväntas från kommunerna.

**Bostadsfinansieringen.** Den stigande bostadsproduktionen 1958—1959 i förening med bl. a. upplåningssvårigheterna för hypoteksinstitutet medförde under de tre första kvartalen 1959 en växande kö av lånesökande hos i första hand hypoteksinstitutet men också hos sparbanker och andra kapitalmarknadsinstitut. Samtidigt ökade affärsbankernas utestående byggnadskreditiv. Denna ökning var dock relativt måttlig, beroende på att affärsbankerna själva i inte ringa utsträckning överfört kreditiv till lån. Då emellertid dessa lån, som visserligen löpte med lägre ränta än kreditiven, betingade en högre ränta än primär- och sekundärlån hos hypoteks- och kapitalmarknadsinstitut, kvarstod hos låntagarna ett incitament till överflyttning av lånen från affärsbanker till övriga kreditinstitut. Kön av lånesökande hos hypoteksinstitutet torde under sommaren och hösten 1959 ha varit av samma storleksordning som före hypoteksinstitutets obligationsemissioner i samband med räntehöjningen sommaren 1957.

Lättnad i fråga om bostadsfinansieringen inträffade först efter riksbankens åtgärd i september att låta stadshypoteskassan emittera ett för affärsbankerna i fråga om löptid och övriga villkor avpassat obligationslån om 300 miljoner kronor och bostadskreditkassan ett om 63 miljoner kronor med som vanligt lång löptid. Den efter dessa emissioner ökade kreditgivningen från hypoteksinstitutet medförde under oktober en stark minskning i fråga om affärsbankernas såväl utestående bostads- som byggnadskrediter. Under den återstående delen av 1959 ökade emellertid dessa åter, och affärsbankernas utestående lån i färdigställda fastigheter, vilka lån främst intresserar, kan vid utgången av 1959 beräknas ha uppgått till ett inte oväsentligt större belopp än vid slutet av 1958, vilket tyder på att efterfrågetrycket på bostadskreditmarknaden förr ökat än minskat sedan utgången av 1958. Den omfattande bostadsproduktionen med även under 1960 fortsatt stegring av de nedlagda kostnaderna kan komma att accentuera detta.

I tabell 6 redovisas bostadskreditgivningen för åren 1957—1959. Kreditmarknadens tillskott av krediter till bostadssektorn har som synes succes-

Tabell VIII: 6. Bostads- och byggnadskrediter

Förändringar i utestående belopp, miljoner kronor

|                                                      | 1957  | 1958  | 1959<br>Uppskattning |
|------------------------------------------------------|-------|-------|----------------------|
| <i>Kreditmarknaden</i> .....                         | 1 750 | 1 777 | 2 000                |
| varav:                                               |       |       |                      |
| Bostadskrediter .....                                | 1 691 | 1 786 | 2 100                |
| därav från:                                          |       |       |                      |
| kapitalmarknadsinstituten .....                      | 952   | 1 003 | 1 100                |
| hypoteksinstituten .....                             | 730   | 661   | 700                  |
| affärsbankerna <sup>1</sup> .....                    | 9     | 122   | 300                  |
| Byggnadskrediter .....                               | 59    | — 9   | — 100                |
| därav från:                                          |       |       |                      |
| posten (byggnadslån) .....                           | — 8   | — 89  | — 50                 |
| affärsbankerna (byggnadskreditiv) <sup>1</sup> ..... | 67    | 80    | — 50                 |
| <i>Staten</i> <sup>2</sup> .....                     | 852   | 874   | 750                  |
| Summa                                                | 2 602 | 2 651 | 2 750                |

<sup>1</sup> Enligt bank- och fondinspektionens statistik.<sup>2</sup> Förändring i statens totala kapitalfordran i av bostadsstyrelsen förvaldade fonder.

sivt ökat under dessa år. I fråga om den statliga bostadskreditgivningen — mått som förändringen i statens totala kapitalfordran i av bostadsstyrelsen förvaldade fonder — föreligger en minskning från 1958 till 1959. Denna minskning förklaras väsentligen av minskade utbetalningar av tilläggs-lån men också av ökade amorteringar; de 1957 beslutade återkraven på efter 1950 lämnade statliga tilläggs-lån till flerfamiljshus har fr. o. m. 1959 verkat med full kraft. En ytterligare ökning av återbetalningarna på statliga bostads-lån är att vänta på grund av den skärpning i återkraven, som beslutades av 1959 års riksdag. Den totala statliga nyutlåningen till bostäder är dock alltjämt växande, ehuru ej i samma takt som amorteringarna.

Finansieringen av investeringsverksamheten inom *näringslivet*, med vilket här avses industri, handel och samfärdsel, har under 1958 och 1959 underlättats av olika statliga åtgärder, av vilka investeringsavgiftens slopande och medgivandena att taga investeringsfonder i anspråk utgjort de mest betydande. Delåterbetalningarna av de pris- och konjunkturutjämningsavgifter, som upptogs vintern 1951/52, samt de fortsatta utbetalningarna av likvider för LKAB-aktier har emellertid också varit av vikt. Utrikeshandelns utveckling liksom nedgången i lagerinvesteringarna har å sin sida minskat kreditbehovet inom vissa delar av näringslivet. Samtidigt har den sedan ett par år minskade restriktiviteten i kreditgivningen underlättat lånefinansieringen.

De beräkningar över industrins finansieringsförhållanden, som gjorts av konjunkturinstitutet, visar en stark ökning av industrins finansiella sparande från 1957 till 1958. En ännu starkare ökning synes ha ägt rum från 1958 till 1959, varvid minskningen av lagerinvesteringarna spelat en betydande roll. Ökningen av det finansiella sparandet återspeglas i tabellerna 4 och 7; en avsevärd tillväxt av industrins banktillgodohavanden har ägt rum, medan upplåningen varit relativt ringa.

Tabell VIII: 7. Näringslivets upplåning på kreditmarknaden

Förändringar i utestående belopp, miljoner kronor

|                                                                 | 1957  | 1958 | 1959 <sup>1</sup> |
|-----------------------------------------------------------------|-------|------|-------------------|
| <i>Industri</i> .....                                           | 7     | 259  | 120               |
| Obligationer och förlagsbevis .....                             | 47    | 37   | 20                |
| Aktier <sup>2</sup> .....                                       | 100   | 98   | 79                |
| Lån i affärsbankerna <sup>3</sup> .....                         | — 140 | 124  | 21                |
| <i>Handel</i> .....                                             | 157   | 177  | 410               |
| Aktier <sup>2</sup> .....                                       | 43    | 16   | 24                |
| Lån i affärsbankerna <sup>3</sup> .....                         | 114   | 161  | 386               |
| <i>Samfärdsel</i> .....                                         | 127   | 121  | 170               |
| Obligationer och förlagsbevis .....                             | 67    | 11   | — 23              |
| Aktier <sup>2</sup> .....                                       | 4     | 3    | 10                |
| Lån i affärsbankerna <sup>3</sup> .....                         | 56    | 107  | 183               |
| <i>Näringslivets lån i försäkringsbolagen<sup>4</sup></i> ..... | 249   | 234  | 300               |
| Summa                                                           | 540   | 791  | 1 000             |

<sup>1</sup> Uppskattningar utom beträffande »Lån i affärsbankerna».<sup>2</sup> Kontant inbetalning.<sup>3</sup> Enligt Svenska Bankföreningens undersökningar i början av november, publicerade i Ekonomisk Revy. Uppgifterna avser sålunda inte kalenderår utan tiden november—november.<sup>4</sup> Försäkringsbolagens lån till näringslivet redovisas ej fördelade på industri, handel och samfärdsel.

Anm. Tabellen omfattar endast industrins, handelns och samfärdselns upplåning mot obligationer, förlagsbevis och aktier samt lån i affärsbanker och försäkringsbolag.

Likviditetsökningen inom handel och samfärdsel har varit långt mindre påfallande än inom industrin, såväl absolut som relativt. Upplåningen har samtidigt varit mera omfattande och därtill betydligt större 1959 än 1958. Någon beräkning på dessa båda sektorers finansiella sparande föreligger inte, men tillgänglig statistik tyder på att det skulle ha utvecklats mindre gynnsamt än industrins.

Näringslivets kapitalanskaffning har under de båda senaste åren i allt högre grad tagit formen av upplåning i affärsbankerna, vilket förklaras av bankernas ökade kreditgivningsmöjligheter efter utlåningstakets avlägsnande 1957. Obligationsmarknaden har liksom tidigare väsentligen varit reserverad för bostadssektorn och staten. Kapitalanskaffning medelst aktieemissioner har under föreliggande goda möjligheter att låna i bankerna ej förekommit i någon större utsträckning. Möjligheterna att erhålla bankkrediter har vidare verkat minskande på omfattningen av företagens kommersiella krediter.

Den likviditetsuppladdning, som ägt rum inom näringslivet under de båda senaste åren, innebär, att företagen för realiserandet av sina för 1960 planerade investeringar är mindre beroende av utvecklingen på kreditmarknaden än övriga sektorer. Detta förhållande är av betydelse inte minst vid bedömningen av möjligheterna att medelst kreditrestriktioner styra den ekonomiska utvecklingen.

Tabell VIII: 8. Kreditmarknadsdata. Sammanfattning

Nettobelopp, miljoner kronor

|                                                                  | 1957  | 1958  | 1959<br>Uppskattning |
|------------------------------------------------------------------|-------|-------|----------------------|
| <i>Kreditefterfrågan (realiserad)</i>                            |       |       |                      |
| A. Staten <sup>1</sup> .....                                     | 1 621 | 1 019 | 1 920                |
| B. Kommunerna <sup>2</sup> .....                                 | 47    | 265   | 350                  |
| C. Den privata sektorn .....                                     | 2 594 | 3 288 | 3 830                |
| Bostads- och byggnadskrediter <sup>3</sup> .....                 | 1 750 | 1 777 | 2 000                |
| Näringslivets upplåning <sup>4</sup> .....                       | 540   | 792   | 1 000                |
| Jordbrukets upplåning <sup>5</sup> .....                         | 186   | 244   | 250                  |
| Vissa kommungaranterade lån i kapitalmarknadsinstituten .....    | 78    | 108   | 100                  |
| Diverse privat upplåning på kapitalmarknaden .....               | 33    | 175   | 200                  |
| Diverse privat upplåning i affärsbankerna .....                  | 7     | 192   | 280                  |
| Summa .....                                                      | 4 262 | 4 572 | 6 100                |
| <i>Kreditgivning</i>                                             |       |       |                      |
| D. Kapitalmarknadsinstitutens placeringsbehov <sup>6</sup> ..... | 2 571 | 2 523 | 3 400                |
| Försäkringsbolag .....                                           | 1 007 | 1 053 | 1 150                |
| Sparbanker .....                                                 | 1 012 | 1 073 | 1 150                |
| Posten .....                                                     | 472   | 335   | 1 000                |
| Jordbruksskassorganisationen .....                               | 80    | 62    | 100                  |
| E. Allmänheten m. m. ....                                        | 69    | 14    | 0                    |
| F. Riksbanken .....                                              | 290   | 340   | 400                  |
| Statens nettoskuldssättning i riksbanken (uppskattningar) .....  | 251   | 335   | 400                  |
| Hypoteksobligationer (uppskattningar) .....                      | 39    | 5     | 0                    |
| G. Affärsbanker .....                                            | 1 332 | 1 695 | 2 300                |
| Statspapper .....                                                | 815   | 556   | 700                  |
| Hypoteksobligationer m. m. ....                                  | 379   | 283   | 400                  |
| Utlåning (inom landet) .....                                     | 138   | 856   | 1 200                |
| varav:                                                           |       |       |                      |
| Kommunlån (per 30/11) .....                                      | 10    | 31    | 30                   |
| Bostads- och byggnadskrediter (per 31/12) ..                     | 76    | 202   | 250                  |
| Lån till näringslivet (per 9/11) .....                           | 30    | 392   | 590                  |
| Jordbrukslån (per 30/11) .....                                   | 15    | 39    | 50                   |
| Summa .....                                                      | 4 262 | 4 572 | 6 100                |

<sup>1</sup> Riksgäldskontorets upplåning för täckning av statens utgiftsöverskott. Utgiftsöverskottet är definierat som total statsskuldökning minus ökning av statens tillgodohavanden i riksbanken (på checkräkning och särskilda konton) och i folkpensioneringsfonden.

<sup>2</sup> Kommunernas upplåning mot obligationer samt lån i kapitalmarknadsinstituten och affärsbankerna

<sup>3</sup> Bostadskrediter hos kapitalmarknadsinstituten, hypoteksinstituten och affärsbankerna samt postens byggnadslån och affärsbankernas byggnadskreditiv.

<sup>4</sup> Industrins, handelns och samfärdselns upplåning mot obligationer, förlagsbevis och aktier samt lån i försäkringsbolag och affärsbanker.

<sup>5</sup> Jordbrukets upplåning hos hypoteksbanken, sparbanker, jordbruksskassor och affärsbanker.

<sup>6</sup> Kapitalmarknadsinstitutens placeringsbehov är definierat som kapitalmarknadsinstitutens totala placeringar (exklusive försäkringsbolagens »livlån» och postens »omsättningsmedel») minus tillfällig upplåning.

I tabell 8, i vilken vissa sammanfattande uppgifter om realiserad kreditefterfrågan och kreditutbud sammanförts, noteras på efterfrågesidan en ökning från 1958 till 1959 framför allt i fråga om den statliga upplåningen. Men även övriga sektorers upplåning har ökat, varför den sammanlagda

redovisade kreditefterfrågan varit avsevärt större 1959 än 1958. På utbudssidan observeras hur affärsbankerna fungerat som buffert för denna ökade kreditefterfrågan; kapitalmarknadsinstitutens placeringsbehov har ökat i endast ringa utsträckning, och riksbankens utlåning — vilken närmast fårses mot bakgrunden av allmänhetens ökade behov av kassahållning och de villkor under vilka detta täckts — har ej förändrats nämnvärt. Affärsbankerna har ökat sin kreditgivning till praktiskt taget alla sektorer, sålunda även till dem, som traditionellt anses väsentligen böra täcka sitt upplåningsbehov på kapitalmarknaden, dvs. främst staten, kommunerna och bostadssektorn. För dessa sektorer beräknas det sammanlagda upplåningsbehovet bli av minst samma omfattning 1960 som 1959, varför de — därest kapitalmarknaden inte avsevärt vidgas — kommer att rikta en stor del av sin kreditefterfrågan mot affärsbankerna även under 1960.

## IX. Investeringarna

### 1. Utgångspunkt och metoder för investeringsprognosen för 1960

Den investeringsprognos för 1960, som skall kommenteras i det följande och som finns sammanfattad i tabell 6, är utförd enligt i stort sett samma principer som motsvarande prognoser i tidigare nationalbudgeter. Som bas för kalkylen utnyttjas konjunkturinstitutets i kapitel II kommenterade preliminära beräkning av 1959 års investeringsverksamhet. Själva prognosen, som är angiven i form av avrundade öknings- eller minskningstal i förhållande till 1959, har i första hand grundats dels på tillgängliga uppgifter om investeringsplanerna inom olika delar av näringslivet, hos kommunerna och hos staten, dels på vissa administrativa data såsom av arbetsmarknadsmyndigheterna beviljade igångsättningstillstånd och av riksdagen fastställda ramar för den statliga bostadslånegivningen.

Inledningsvis ges först en redovisning av de beräkningar över tendenserna i byggnadsverksamhetens utveckling från 1959 till 1960 (utom för bostäder), som kunnat utföras på basis av statistiken över beviljade och utnyttjade igångsättningstillstånd samt data från arbetsmarknadsstyrelsens inventeringar av byggnadsverksamhetens omfattning vid särskilda tidpunkter. Därefter genomgås de olika delområdena, inklusive bostäder, ifråga om både byggnader och andra investeringar (utom lagerinvesteringar som behandlas i annat sammanhang, kap. X).

Kalkylerna över den tillståndsberoende byggnadsverksamheten redovisas i tabell 1. Den har kunnat grundas på faktiska uppgifter om meddelade igångsättningstillstånd t. o.m. november 1959. Därutöver har beräkningarna fått byggas på antaganden om igångsättningen under 1960. Det är framför allt arten av dessa senare antaganden som motiverar den i tabellrubriken använda beteckningen »räkneexempel». Genom att belastningen på 1960 års byggnadsverksamhet av redan vid årsskiftet 1959/60 pågående byggen redovisas skild från den belastning som blir en följd av den antagna igångsättningen under 1960, kan konsekvenserna av en ändring av det senare antagandet lätt klargöras med utgångspunkt från tabellen, i varje fall ungefärligt.

Igångsättningen av arbeten inom den diskuterade delen av den tillståndsberoende byggnads- och anläggningsverksamheten uppskattas ha varit omkring 4 procent större under 1959 än under 1958. Stocken av pågående byggen ökade under loppet av 1959 och kan för de arbeten det här är fråga om uppskattas ha varit 20 procent högre vid utgången än vid ingången av året.

**Tabell IX:1. Räkneexempel för 1960 års tillståndsberoende byggnadsverksamhet (exkl. bostäder)**  
Miljoner kronor i 1959 års kostnadsnivå

|                                                      | Igångsättning under 1959 (delvis uppskattning) | Beräknad faktisk byggnadsverksamhet 1959 | Ingående belastning på 1960 till följd av igångsättningen under 1959 och tidigare | Antagen igångsättning under 1960 | Belastning på 1960 till följd av denna nya igångsättning | Total belastning 1960 (3) + (5) |
|------------------------------------------------------|------------------------------------------------|------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------|----------------------------------------------------------|---------------------------------|
|                                                      | 1                                              | 2                                        | 3                                                                                 | 4                                | 5                                                        | 6                               |
| Jordbruk, skogsbruk o. fiske                         | 4                                              | 4                                        | 2                                                                                 | 4                                | 2                                                        | 4                               |
| Industri och hantverk . . . .                        | 720                                            | 550                                      | 455                                                                               | 700                              | 215                                                      | 670                             |
| Kraft- och belysningsverk <sup>1</sup>               | 170                                            | 140                                      | 120                                                                               | 170                              | 20                                                       | 140                             |
| Samfärdsl <sup>2</sup> . . . . .                     | 225                                            | 175                                      | 145                                                                               | 225                              | 80                                                       | 225                             |
| Handel . . . . .                                     | 405                                            | 375                                      | 285                                                                               | 350                              | 100                                                      | 385                             |
| Förvaltning, sociala ändamål                         | 375                                            | 325                                      | 250                                                                               | 360                              | 90                                                       | 340                             |
| Skolor, kyrkor, samlingslokaler . . . . .            | 520                                            | 500                                      | 370                                                                               | 490                              | 160                                                      | 530                             |
| Vägar, gator, vatten- och avloppsledningar . . . . . | 600                                            | 630                                      | 430                                                                               | 600                              | 210                                                      | 640                             |
| Militära arbeten, civilförsv                         | 60                                             | 90                                       | 50                                                                                | 80                               | 20                                                       | 70                              |
| Summa                                                | <b>3 079</b>                                   | <b>2 789</b>                             | <b>2 107</b>                                                                      | <b>2 979</b>                     | <b>897</b>                                               | <b>3 004</b>                    |

<sup>1</sup> Statliga kraftverk ingår inte.

<sup>2</sup> Kommunikationsverkens husbyggnadsarbeten ingår inte.

Med hänsyn bl. a. till den av allt att döma starka forceringen av igångsättningen under senare delen av 1959 i samband med utnyttjandet av investeringsfonderna, har det ansetts rimligt att räkna med att igångsättningen av här berörda arbeten skall bli något lägre (3 procent) under 1960 än under 1959. Kalkylen beräknas innebära ett bibehållande under 1960 av stocken av pågående byggen på i genomsnitt ungefär samma nivå som vid ingången av året. Enligt föreliggande beräkningar har byggnadstiderna varit något längre under 1959 än under 1958 för alla grupper utom industrin, för vilken tvärtom en viss förkortning av byggnadstiderna förekommit. För 1960 har byggnadstiderna antagits bli lika långa som under 1959 med undantag för industribyggnaderna, för vilka en återgång till 1958 års byggnadstider förutsatts.

Under dessa förutsättningar skulle byggnads- och anläggningsvolymen inom här berörda område öka med närmare 8 procent från 1958 till 1959. Med en igångsättning under 1960 av samma storlek som 1959, dvs. sammanlagt omkring 3 080 miljoner kronor, skulle det ytterligare tillskottet, om det fördelades över året på det sätt som antagits i tabell 1, föra upp den beräknade totala ökningen från 1959 till 1960 till närmare 9 procent.



## 2. Investeringsutvecklingen inom olika områden 1958—1960

### *Bostäderna*

Enligt preliminära beräkningar ökade bostadsbyggandets volym med närmare 4 procent från 1958 till 1959 om man ser till det under respektive år utförda nybyggnadsarbetet. Det totala antalet färdigställda lägenheter, som 1958 uppgick till 62 200, har ökat relativt sett starkare och uppskattas för 1959 till omkring 69 000. Lägenhetsytan i de avslutade byggena har i genomsnitt varit något mindre under 1959 än under 1958.

Enligt de i tabell 2 redovisade uppskattningarna synes det vad beträffar flerfamiljshusen ha skett en viss ehuru obetydlig minskning av påbörjade byggen från 1958 till 1959. Dessutom har den genomsnittliga lägenhetsytan även i påbörjade hus varit mindre 1959 än 1958; minskningen rör sig om 4 procent. Antalet lägenheter i påbörjade småhusbyggen, vilket minskade under 1958, beräknas åter ha ökat 1959, varigenom minskningen vad beträffar flerfamiljshusen uppvägdes.

De för innevarande budgetår gällande medelsramarna för den statliga bostadslånegivningen motsvarar enligt 1959 års statsverksproposition 41 500 lägenheter i tertiärbelånade flerfamiljshus och 17 500 lägenheter i småhus (egnahemsbelånade hus såväl som tertiärbelånade rad- och kedjehus). Till detta får läggas bostadsbyggen utan statsbelåning, uppskattningsvis 2 500 lägenheter i flerfamiljshus och 1 500 i småhus.

Vad *flerfamiljshusen* beträffar beräknas under andra halvåret 1959 ha igångsatts byggen med sammanlagt omkring 29 000 lägenheter, vilket är knappt 4 000 mindre än under samma period 1958. Av den enligt ovanstående uppgifter för hela året beräknade igångsättningen, motsvarande 44 000 lägenheter, skulle således vid oförändrad låneram återstå byggen med omkring 15 000 lägenheter för igångsättning under första halvåret 1960. Härvid förutsätts att de kring budgetårsskiftet regelbundet beviljade dispenserna för påbörjande före 1 juli av byggen med lån belastande efterföljande budgetår, kommer att bli av samma storleksordning vid utgången av budgetåret 1959/60 som vid dess början. I proposition nr 2/1960 angående tilläggsanslag för budgetåret 1959/60 föreslås en utökning av låneramarna så att utöver tidigare program skall kunna igångsättas byggen med sammanlagt 5 000 lägenheter. Ökningen gäller enbart flerfamiljshusen. Man skulle därvid för dessa komma upp i en total igångsättning under första halvåret 1960 motsvarande i runt tal 20 000 lägenheter eller omkring 2 000 lägenheter färre än under samma period 1959.

I statsverkspropositionen 1960 räknar man för budgetåret 1960/61 med en igångsättning av bostadsbyggen under året motsvarande sammanlagt — i statsbelånade och icke statsbelånade hus — minst 63 000 lägenheter, varav oförändrat 19 000 i småhus. Ett minimiprogram av denna storlek har varit utgångspunkten även under de två senaste budgetåren. Arbetsmarknadsförhållandena medförde emellertid att närmare 75 procent av 1958/59 års ursprungliga ram för flerfamiljshus togs i anspråk redan under andra halv-

Tabell IX: 2. Lägenheter i påbörjade, inflyttningsfärdiga och pågående bostadsbyggen 1955—1959

|                                 | Flerfamiljshus (exkl. tertiärbelånade rad- och kedjehus) |                     |                             | Småhus (inkl. tertiärbelånade rad- och kedjehus) |                            |
|---------------------------------|----------------------------------------------------------|---------------------|-----------------------------|--------------------------------------------------|----------------------------|
|                                 | Påbörjade                                                | Inflyttningsfärdiga | Pågående vid periodens slut | Påbörjade Totalt                                 | Inflyttningsfärdiga Totalt |
| 1955.....                       | 43 250                                                   | 40 550              | 51 450                      | 16 000                                           | 16 400                     |
| 1956.....                       | 43 900                                                   | 41 050              | 54 300                      | 15 400                                           | 15 850                     |
| 1957.....                       | 47 150                                                   | 47 350              | 54 100                      | 17 900                                           | 17 100                     |
| 1958.....                       | 52 150                                                   | 44 850              | 61 400                      | (17 000)                                         | 17 400                     |
| 1959.....                       | (51 150)                                                 | (51 500)            | (61 050)                    | (18 000)                                         | (17 500)                   |
| I månadskommunerna <sup>1</sup> |                                                          |                     |                             |                                                  |                            |
| 1958 1 kv .....                 | 4 800                                                    | 10 500              | 48 400                      | 700                                              | 2 700                      |
| 2 kv .....                      | 14 550                                                   | 10 300              | 52 650                      | 3 800                                            | 2 650                      |
| 3 kv .....                      | 19 100                                                   | 9 250               | 62 500                      | 3 450                                            | 2 150                      |
| 4 kv .....                      | 13 700                                                   | 14 800              | 61 400                      | 2 350                                            | 3 800                      |
| 1959 1 kv .....                 | 8 150                                                    | 9 000               | 60 550                      | 1 150                                            | 2 950                      |
| 2 kv .....                      | 13 800                                                   | 14 050              | 60 300                      | 3 750                                            | 2 350                      |
| 3 kv .....                      | 15 200                                                   | 13 150              | 62 350                      | 3 950                                            | 1 900                      |
| 4 kv .....                      | (14 000)                                                 | (15 300)            | (61 050)                    | ..                                               | ..                         |

<sup>1</sup> Med månadskommuner avses de kommuner – huvudsakligen tätorter – för vilka det föreligger månadsstatistik rörande småhusbyggandet. Dessa beräknas 1958 ha svarat för något över 60 procent av småhusbyggandet i hela landet.

Anm. Uppgifter inom parentes avser uppskattade värden.

året 1958; motsvarande siffra för andra halvåret 1959 var drygt 65 procent av 1959/60 års ursprungliga ram. Med hänsyn till de sannolika utvecklingstendenserna vad beträffar arbetsmarknaden förefaller det vara rimligt att räkna med en ytterligare sänkning av igångsättningen av byggen i flerfamiljshus under andra hälften av kalenderåret till 25 000 lägenheter 1960, motsvarande drygt 55 procent av ramen för budgetåret 1960/61.

Vad *småhusen* beträffar har, såsom nämnts, skett en återhämtning under 1959 efter den tillbakagång som inträffade 1958. Uppskattningsvis kan igångsättningen av småhusbyggen under kalenderåret 1959 ha motsvarat 18 000 lägenheter. De i statsverkspropositionen för 1960 och proposition nr 2 framlagda förslagen innebär oförändrade låneramar för småhusen. I prognosen för 1960 års bostadsbyggande har förutsatts en igångsättning under kalenderåret 1960 av småhusbyggen motsvarande 19 000 lägenheter.

Med stöd av ovan redovisade antaganden och under förutsättning av oförändrade byggnadstider samt en normal ökning av underhållsverksamheten har det totala bostadsbyggandet beräknats bli 100 miljoner kronor eller omkring 2 1/2 procent mindre 1960 än 1959. Den kalkylerade minskningen för flerfamiljshusen uppvägs endast till en del av ökningen för småhusbyggnationen och underhållsutgifterna.

**Jordbruket**

Investeringarna inom jordbruket beräknas totalt sett ha varit av samma omfattning 1959 som 1958, varvid en mindre minskning för byggnader och anläggningar uppvägs av en ökning för traktorer, maskiner och redskap. Även i prognosen för 1960 har förutsatts att jordbrukets investeringar kommer att vara oförändrade. Möjlighet att underbygga detta antagande med uppgifter om föreliggande investeringsplaner o. dyl. saknas dock.

**Industrin**

I motsats till vad fallet var 1952—1953 sjönk industrins investeringar totalt sett inte under den senaste konjunkturavmattningen. Tvärtom steg nyinvesteringar i byggnader och anläggningar inom industrin med 15 procent från 1957 till 1958 och nyinvesteringar i maskiner och apparater med 21 procent. Ökningen fortsatte under 1959 då byggnads- och anläggnings-

**Tabell IX:3. Investeringsplaner för 1960 inom industrin**

Ny- och ombyggnadsverksamhet respektive ny- och ersättningsanskaffning

Miljoner kronor

|                                               | Byggnader och anläggningar |                         |                                                  | Maskiner och apparater   |                         |
|-----------------------------------------------|----------------------------|-------------------------|--------------------------------------------------|--------------------------|-------------------------|
|                                               | Beräknade kostnader 1959   | Planerade utgifter 1960 | Därav avsedda att påbörjas senare än 1 jan. 1960 | Beräknade kostnader 1959 | Planerade utgifter 1960 |
| 1. Gruvindustri .....                         | 91                         | 80                      | 8                                                | 72                       | 61                      |
| 2. Metall- och verkstadsindustri .....        | 449                        | 522                     | 148                                              | 575                      | 747                     |
| därav:                                        |                            |                         |                                                  |                          |                         |
| järn- och stålverk .....                      | 119                        | 130                     | 26                                               | 225                      | 340                     |
| järn-, stål- och annan metallmanufaktur ..... | 28                         | 29                      | 12                                               | 50                       | 51                      |
| mekaniska verkstäder m. m. ....               | 187                        | 220                     | 64                                               | 215                      | 261                     |
| skeppsvarv .....                              | 55                         | 70                      | 23                                               | 37                       | 33                      |
| elektroteknisk industri .....                 | 60                         | 73                      | 23                                               | 48                       | 62                      |
| 3. Jord- och stenindustri .....               | 32                         | 40                      | 23                                               | 53                       | 57                      |
| 4. Träindustri .....                          | 29                         | 43                      | 17                                               | 46                       | 39                      |
| 5—6. Massa-, pappers- och grafisk industri..  | 146                        | 169                     | 55                                               | 414                      | 458                     |
| därav:                                        |                            |                         |                                                  |                          |                         |
| träsliperier och cellulosafabriker .....      | 68                         | 84                      | 37                                               | 177                      | 232                     |
| pappersbruk och pappfabriker .....            | 78                         | 85                      | 18                                               | 237                      | 226                     |
| 7. Livsmedelsindustri .....                   | 72                         | 86                      | 34                                               | 89                       | 81                      |
| 8. Dryckesvaru- och tobaksindustri .....      | 16                         | 21                      | 4                                                | 15                       | 14                      |
| 9. Textil- och sömnadsindustri .....          | 20                         | 25                      | 9                                                | 58                       | 54                      |
| 10. Läder-, hår- och gummivaruindustri ..     | 6                          | 9                       | 3                                                | 22                       | 25                      |
| 11. Kemisk och kemisk-teknisk industri ..     | 47                         | 39                      | 19                                               | 94                       | 85                      |
| Summa                                         | 908                        | 1 084                   | 320                                              | 1 438                    | 1 621                   |
| 12. El-, gas- och vattenverk .....            | 857                        | 919                     | 92                                               | 145                      | 146                     |
| Summa                                         | 1 765                      | 1 953                   | 412                                              | 1 583                    | 1 767                   |

Anm. Redovisningen innefattar inte investeringar i bostäder och bilar.

Källa: Kommerskollegiets investeringsenkät.

verksamheten för industrins del beräknas ha varit drygt 10 procent högre än under 1958. Maskininvesteringarna synes däremot enligt de preliminära beräkningarna ha varit endast obetydligt högre 1959 än 1958. Enligt resultaten av kommerskollegiets sedvanliga oktoberundersökning, vars huvudresultat redovisas i tabell 3, räknar företagen med en fortsatt tämligen betydande ökning av nyinvesteringarna till 1960 såväl för byggnader och anläggningar som för maskiner och apparater.

Vad *byggnads- och anläggningsinvesteringarna* beträffar möjliggjordes ökningen från 1957 till 1958 av att det fanns en genom byggnadsregleringen uppdämd kö av byggnadsprojekt som väntade på byggnads- och igångsättningstillstånd. Denna kö avverkades till större delen under 1958. Fr. o. m. våren 1958 stimulerades näringslivets investeringsverksamhet dessutom direkt genom frisläppandet av investeringsfonderna. Under tiden fr. o. m. maj 1958 t. o. m. mitten av september 1959, efter vilken tidpunkt dylika medgivanden inte lämnats, har arbetsmarknadsstyrelsen (och i vissa fall Kungl. Maj:t) beviljat tillstånd till utnyttjande av investeringsfonder motsvarande ett sammanlagt belopp av 925 miljoner kronor avseende företag inom industrin (inkl. kraftverken). Drygt 2/3 härav beviljades under 1959. Tillstånden har i stor utsträckning förknippats med krav på en snabb igångsättning av projekten. Frisläppandet av investeringsfonderna, liksom omsvängningen i konjunkturen, har medfört en påtaglig ökning av de till länsarbetsnämnderna inkomna ansökningarna om igångsättningstillstånd för industriella byggnadsobjekt. Detta framgår av följande tablå som även innehåller data rörande omfattningen av under olika perioder beviljade tillstånd:

|                                                       | 1957              |                   | 1958              |                   | 1959              |                   |
|-------------------------------------------------------|-------------------|-------------------|-------------------|-------------------|-------------------|-------------------|
|                                                       | 1:a halv-<br>året | 2:a halv-<br>året | 1:a halv-<br>året | 2:a halv-<br>året | 1:a halv-<br>året | 2:a halv-<br>året |
| Inkomna ansökningar (milj. kr.) . . . . .             | 355               | 237               | 183               | 272               | 270               | 400 <sup>1</sup>  |
| Beviljade igångsättningstillstånd (milj. kr.) . . . . | 371               | 188               | 247               | 363               | 280               | 475 <sup>1</sup>  |

<sup>1</sup> Uppskattning byggd på uppgifter för juni—november.

Även under 1959 har de beviljade tillståndens totalbelopp varit högre än de inkomnas, ehuru skillnaden synes ha varit mindre än under 1958. Den kraftiga ökningen av igångsättningen under 1959 mognar ut i investeringsökningar först under 1960. Såsom framgår av tabell 3 räknar företagen själva med en ökning av nyinvesteringarna i byggnader och anläggningar med 14 procent från 1959 till 1960. Av tabell 4 framgår att företagens prognoser då det gällt denna del av deras investeringar fram t. o. m. 1957 innebar kraftiga överskattningar, för 1958 stämde exakt men för 1959 innebar en betydande underskattning. Denna jämförelse ger dock föga stöd för bedömning av tillförlitligheten i prognosen för 1960. Med hänsyn till den successiva avvecklingen av byggnadsregleringen sedan 1957 och frisläppandet av investeringsfonderna 1958—1959 har nämligen förutsättningarna för prognosen varit väsentligt olika under olika år och i intet fall jämförbara med

**Tabell IX: 4. Planerade och faktiska förändringar av den egentliga industrins investeringar**  
Förändring i procent

|                                   | 1954—<br>1955 | 1955—<br>1956 | 1956—<br>1957 | 1957—<br>1958 | 1958—<br>1959 | 1959—<br>1960 |
|-----------------------------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|
| <i>Byggnader och anläggningar</i> |               |               |               |               |               |               |
| Planerat i oktober året innan     | + 48          | + 22          | + 12          | + 15          | — 2           | + 14          |
| Planerat i mars samma år ..       | + 40          | + 33          | + 25          | + 19          | + 14          | ..            |
| Faktiskt inträffad förändring:    |               |               |               |               |               |               |
| löpande priser .....              | + 11          | + 9           | + 5           | + 15          | + 11          | ..            |
| fasta priser .....                | + 7           | + 3           | 0             | + 15          | + 11          | ..            |
| <i>Maskiner och apparater</i>     |               |               |               |               |               |               |
| Planerat i oktober året innan     | + 1           | — 2           | — 10          | + 7           | — 5           | + 13          |
| Planerat i mars samma år ..       | + 10          | + 14          | + 4           | + 25          | + 8           | ..            |
| Faktiskt inträffad förändring:    |               |               |               |               |               |               |
| löpande priser .....              | + 4           | + 7           | 0             | + 23          | 0             | ..            |
| fasta priser .....                | — 2           | + 1           | — 4           | + 23          | 0             | ..            |

*Anm.* Redovisningen innefattar inte investeringar i bostäder och bilar.

*Källa:* Kommerskollegiets investeringsenkäter.

dem man har anledning att räkna med för 1960. Av större intresse är i detta sammanhang den i tabell 1 redovisade kalkylen för den tillståndsberoende byggnadsverksamheten. Denna visar för industrins del på en ökning av investeringarna med 22 procent från 1959 till 1960. Självklart är denna kalkyl behäftad med betydande osäkerhet beroende såväl på statistikens otillförlitlighet som osäkerheten i de bakomliggande antagandena rörande byggnadstider och igångsättning under 1960. Det är dock att märka, att en ändring av antagandet om igångsättningen under 1960 skulle påverka siffran för den faktiska byggnadsverksamheten under 1960 med i genomsnitt knappt 1/3 av sitt belopp.

Vad beträffar *maskiner och apparater* visar kommerskollegiets oktoberenkät på en ökning på 13 procent från 1959 till 1960. En så kraftig ökning av de planerade maskininvesteringarna har inte noterats sedan höstenkäten 1946. Det kan nämnas att man i oktober 1958 räknade med en sänkning av maskininvesteringarna på 5 procent från 1958 till 1959. Den markerade omsvängningen under det senaste året får ses som en följd av den omsvängning i konjunkturen och konjunkturutsikterna som skett under 1959. Den torde emellertid till en del också vara att betrakta som en följdverkan av de senaste årens starka ökning av byggnads- och anläggningsinvesteringarna inom industrin.

När det gäller investeringarna i maskiner och apparater ger erfarenheterna från utfallet av tidigare års prognoser ett bättre stöd för bedömning av tillförlitligheten i prognosen för 1960 än vad fallet är då det gäller byggnads- och anläggningsverksamheten. Av tabell 4 framgår att det förelegat en tendens till systematisk underskattning i oktoberenkäten av maskininvesteringarna under det påföljande året. För samtliga i tabellen medtagna år gäller att ökningen räknat i löpande priser enligt senare utfallsberäkning

visat sig ha blivit större (eller minskningen mindre) än som motsvarat företagens i oktober året förut uppgivna planer. Med undantag för 1954—1955 gäller detta även förändringen i fasta priser. Underskattningen varierar (räknat i löpande priser) från 3 till 13 procent och rör sig i genomsnitt för perioden 1954—1959 om 8 procent. Denna tendens till systematisk underskattning får till en del antas sammanhänka med att investeringsplanerna för maskiner och apparater är förhållandevis kortsiktiga och därför inte kan överblickas av företagen för en så lång period som drygt ett år. Mot bakgrunden av erfarenheterna från tidigare år synes det vara motiverat att genomföra en viss uppjustering av de i kommerskollegiets enkät uppgivna planerna för 1960. Med hänsyn bl. a. till den prishöjande effekt som den allmänna varuskatten kan få förefaller det dock rimligt att göra tillägget något mindre än normalt; prognosen skall ju avse förändringen i fasta priser.

I investeringsprognosen i tabell 6 har antagits att industrins investeringar skall komma att öka med sammanlagt 500 miljoner kronor från 1959 till 1960 eller 13 procent av den motsvarande bruttoinvesteringen 1959. För nyinvesteringsverksamheten, om vilken diskussionen ovan rört sig, innebär prognosen en ökning på 18 procent. Av den totala ökningen hänför sig 150 miljoner kronor till byggnader och anläggningar och 350 miljoner kronor till maskiner och apparater.

### *Kraftverken*

Ökningen i kraftverksinvesteringarna från 1958 till 1959, vilken uppskattas till 7 procent, är helt koncentrerad till de statliga och kommunala investeringarna, medan de privata däremot minskat något. Med stöd av uppgifterna i kommerskollegiets investeringsenkät (grupp 12 i tabell 3) samt av uppgifter rörande kommunernas och statens investeringsplaner (vilka närmare skall kommenteras i det följande) har investeringarna i kraftverk antagits komma att öka med omkring 30 miljoner kronor 1960. Ifrågavarande ökning ligger på de privata och statliga investeringarna och gäller till en del projekt i AB Atomenergis regi. De kommunala kraftverksinvesteringarna beräknas däremot minska något.

### *Handeln*

Även då det gäller handelns investeringar har det sedan 1958 av arbetsmarknadsskäl motiverade liberalare beviljandet av igångsättningstillstånd liksom frisläppandet av investeringsfonderna lett till en kraftig expansion. Ökningen från 1958 till 1959 av handelns investeringar i nybyggnader och anläggningar uppskattas till inte mindre än 27 procent. Prognosen för 1960 för dessa investeringar får baseras dels på de i tabell 1 redovisade beräkningarna på basis av igångsättningstillstånd, dels — vad beträffar handelslokaler i bostadshus — på de förut relaterade beräkningarna av byggnadsverksamheten i flerfamiljshus. Den förra komponenten visar en ökning på en eller annan procent medan investeringsverksamheten i flerfamiljshus

väntas sjunka något. Dessa tendenser kan i stort sett beräknas uppväga varandra, varför handelns investeringar har förutsatts bli av samma omfattning 1960 som 1959.

### *Handelsflottan*

Investeringarna i handelsflottan uppvisar betydande kastningar från år till år främst beroende på tillfälliga fluktuationer i leveranserna av nya fartyg. De beräknas 1959 ha varit 5 procent eller omkring 40 miljoner kronor lägre än 1958. För 1960 förutses en ökning av fartygsinvesteringarna med närmare 135 miljoner kronor. Omkring 2/3 härav motsvaras av ökade leveranser från svenska varv och resten av ökad nettoimport av begagnade fartyg.

### *Staten*

Den statliga investeringsökningen från 1958 till 1959, vilken uppskattas till 12 procent, var särskilt betydande för vägar och affärsverk. Men ökningen gällde också andra huvudposter i den statliga investeringsverksamheten såsom försvaret, de statliga aktiebolagen, förvaltningen m. m.

För affärsverken låg huvudparten av ökningen 1958—1959 på vattenfalls- och televerkens investeringar, men ökningar förekom även inom statens järnvägar, posten och luftfartsverket. Ifrågavarande affärsverks investeringar regleras genom en för varje budgetår fastställd medelsförbrukningsram; vissa investeringsanslag har dock förts utanför dessa ramar. De för 1959/60 och 1960/61 föreslagna budgetplanerna och medelsförbrukningsramarna beräknas medge en investeringsökning för kalenderåret 1960 om endast 10 å 20 miljoner kronor sammanlagt för kommunikationsdepartementets affärsverk. Hänsyn har härvid tagits till den återhållande inverkan på den reala investeringsutvecklingen som kan komma att utövas av den av omsättningsskatten förorsakade prisstegringen. De planerade ökningarna ligger på vattenfallsverket och televerket, medan det för de övriga affärsdrivande verken synes bli fråga om endast förhållandevis små ökningsbelopp, för statens järnvägar t. o. m. möjligen en minskning.

De statliga väginvesteringarna beräknas ha ökat med inte mindre än 25 å 30 procent mellan 1958 och 1959. Ökningen gäller väsentligen nybyggnadsarbeten och är så gott som helt förknippad med beredskapsarbeten igångsatta i arbetslöshetsbekämpande syfte. Inom ramen för de ordinarie investeringsanslagen för nybyggnader och underhåll synes det kunna bli fråga om investeringsökning från 1959 till 1960 på möjligen något tiotal miljoner kronor. Denna ökning kan emellertid väntas komma att helt övervägas av en väsentlig reduktion av beredskapsarbetena. Omfattningen av dessa beror givetvis på utvecklingen av arbetsmarknadssituationen. Uppskattningsvis har i tabell 6 förutsatts en minskning från 1959 till 1960 av de totala statliga väginvesteringarna på 60 miljoner kronor eller 7 procent.

Den ökning av de militära investeringarna på 3 till 4 procent eller drygt 50 miljoner kronor som beräknas ha skett från 1958 till 1959 ligger helt på ma-

terielanskaffning. Investeringarna i byggnader och anläggningar synes däremot snarast ha varit oförändrade. För 1960 förutses en ökning för försvarets investeringar på sammanlagt 115 miljoner kronor; ökningen gäller såväl byggnads- och anläggningsinvesteringarna som materielinköpen.

### Kommunerna

Enligt konjunkturinstitutets beräkningar, grundade på uppgifter lämnade från kommunerna till statistiska centralbyrån i november, skulle de kommunala investeringarna totalt ha ökat med omkring 5 procent från 1958 till 1959. Häre ingår såväl de kommunala myndigheternas och affärsverkens som de kommunägda aktiebolagens och stiftelsernas investeringar. Ökningen skulle således ha varit något mindre än den enligt motsvarande undersökning föregående år planerade på 7 1/2 procent. Reduktionen i förhållande till prognosen ligger väsentligen på de kommunägda aktiebolagen och stiftelserna.

Såsom framgår av tabell 5 uppgår den av kommunerna till 1960 planerade investeringsökningen till 8 1/2 procent. Även bortsett från att kommunerna normalt har en tendens att överskatta sina investeringsmöjligheter synes

**Tabell IX: 5. Kommunernas samt de kommunala bolagens och stiftelsernas investeringsplaner för 1960**

Milljoner kronor

|                                        | Beräknade<br>utgifter<br>1959 | Planerade<br>utgifter<br>1960 |
|----------------------------------------|-------------------------------|-------------------------------|
| <b>Nybyggnader</b>                     |                               |                               |
| Bostäder .....                         | 736                           | 810                           |
| Skolor och kyrkor .....                | 380                           | 463                           |
| Hälso- och sjukvård .....              | 204                           | 275                           |
| Sociala ändamål .....                  | 83                            | 92                            |
| Gator, vägar, planteringar .....       | 284                           | 295                           |
| Vatten, avlopp, vattenverk m. m. ....  | 474                           | 513                           |
| Kraft- och elverk .....                | 139                           | 133                           |
| Gasverk .....                          | 4                             | 5                             |
| Värmeverk .....                        | 22                            | 15                            |
| Spårvägar och busslinjer .....         | 39                            | 44                            |
| Hamnar, kanaler och slussar .....      | 50                            | 60                            |
| Brandväsen, civilförsvar .....         | 24                            | 25                            |
| Förvaltning och övriga ändamål .....   | 179                           | 146                           |
| Summa nybyggnader                      | 2 618                         | 2 876                         |
| därav: nybyggnader exkl. bostäder .... | 1 882                         | 2 066                         |
| Övriga nyinvesteringar .....           | 255                           | 266                           |
| Byggnadsunderhåll .....                | 482                           | 499                           |
| Övriga underhållsutgifter .....        | 155                           | 162                           |
| Summa bruttoinvesteringar              | 3 510                         | 3 803                         |

*Anm.* Som källa har använts statistiska centralbyråns kommunenkät. De siffror över kommunala investeringar för 1959 som redovisas i tabell 6 överensstämmer ej med ovanstående, emedan kommunenkätens siffror vid beräkningarna till tabell 6 justeras med hänsyn till jämförbarheten med tidigare år.



Tabell IX: 6. Prognos för bruttoinvesteringarnas utveckling från 1959 till 1960

Miljoner kronor i 1959 års priser

|                                         | 1959                       |        |        | Förändring 1959—1960       |        |         |
|-----------------------------------------|----------------------------|--------|--------|----------------------------|--------|---------|
|                                         | Byggnader och anläggningar | Övrigt | Summa  | Byggnader och anläggningar | Övrigt | Summa   |
| Bostäder.....                           | 4 090                      | —      | 4 090  | — 100                      | —      | — 100   |
| Jordbruk, skogsbruk och fiske .....     | 549                        | 546    | 1 095  | + 15                       | —      | + 15    |
| Egentlig industri.....                  | 1 218                      | 2 695  | 3 913  | + 150                      | + 350  | + 500   |
| Kraft-, gas- och belysningsverk .....   | 881                        | 335    | 1 216  | + 20                       | + 10   | + 30    |
| Handel m. m. (endast byggnader).....    | 569                        | —      | 569    | —                          | —      | —       |
| Samfärdsl.....                          | 915                        | 2 871  | 3 786  | + 40                       | + 345  | + 385   |
| Enskild: motorfordon.....               | —                          | 1 527  | 1 527  | —                          | + 150  | + 150   |
| handelsflottan .....                    | —                          | 681    | 681    | —                          | + 135  | + 135   |
| övrigt.....                             | 51                         | 51     | 102    | + 5                        | + 40   | + 45    |
| Statlig.....                            | 749                        | 551    | 1 300  | + 20                       | + 15   | + 35    |
| Kommunal .....                          | 115                        | 61     | 176    | + 15                       | + 5    | + 20    |
| Förvaltnings- och sociala ändamål ..... | 709                        | 193    | 902    | + 40                       | + 15   | + 55    |
| Sjuk- och hälsovård, sociala ändamål .. | 381                        | 102    | 483    | + 70                       | + 15   | + 85    |
| Förvaltning och diverse ändamål .....   | 328                        | 91     | 419    | — 30                       | —      | — 30    |
| Skolor och kyrkor .....                 | 540                        | 97     | 637    | + 50                       | —      | + 50    |
| Väg- och gatuarbeten m. m. ....         | 1 854                      | 78     | 1 932  | — 10                       | + 5    | — 5     |
| Militära investeringar.....             | 157                        | 1 488  | 1 645  | + 35                       | + 80   | + 115   |
| Summa                                   | 11 482                     | 8 303  | 19 785 | + 240                      | + 805  | + 1 045 |
| därav: enskilda.....                    | 5 763                      | 5 445  | 11 208 | + 40                       | + 645  | + 685   |
| statliga .....                          | 2 471                      | 2 492  | 4 963  | + 45                       | + 145  | + 190   |
| kommunala .....                         | 3 248                      | 366    | 3 614  | + 155                      | + 15   | + 170   |

det (såsom närmare motiveras i kapitel VIII), med hänsyn till den ökade upplåning som skulle erfordras, knappast realistiskt att räkna med att kommunerna skall kunna realisera hela den nu angivna ökningen. Även beräkningarna i tabell 1 pekar på att investeringsökningen kan väntas bli mindre än vad kommunerna själva räknat med i sina till statistiska centralbyrån uppgivna planer. Sammanlagt har de kommunala investeringarna i tabell 6 antagits komma att öka med 170 miljoner kronor eller knappt 5 procent från 1959 till 1960.

## X. Försörjningsbalansen 1960

### 1. Inledning

Varje försök att vid denna tidpunkt göra någon mera preciserad prognos för Sveriges ekonomi under 1960 strandar i första hand på svårigheten att nu förutse penninginkomsternas utveckling sådan den bestäms av uppgörelserna på arbetsmarknaden. Dessa gäller i år inte bara de vanliga avtalsmässiga löneförändringarna utan också eventuell kontant inlösning av förut existerande pensionsrätter i samband med införandet av allmän tilläggs pension. På grund härav saknas bl. a. möjlighet att förutsäga konsumtionens och prisernas utveckling.

Detta hindrar inte att man kan uppställa en stomme till en nationalbudget, som kan tjäna som *utgångspunkt* för beräkningar rörande innebörden i olika alternativ för den ekonomiska politiken, lönesättningen etc. Allteftersom nya data blir kända kan dessa införas och ge bilden större realism och precision. Därför redovisas här (tabell 1) en *schematisk baskalkyl* över försörjningsbalansen 1960.

Tillgångssidan i denna kalkyl bygger på den antagna förutsättningen att produktiviteten stiger i samma takt som tidigare under efterkrigstiden och att sysselsättningsvolymen stiger så långt arbetskraftstillgångarna praktiskt medger utan extrem överansträngning. Ökningen av bruttonationalprodukten kompletteras med beräknade förändringar i import och lagerhållning. Mot den på så sätt framkomna siffran för ökningen i strömmen av varor och tjänster ställs de olika posterna på efterfrågesidan. Härvid tas som utgångspunkt en inkomstutveckling som innebär att alla förvärvsinkomster per timme stiger i takt med produktivitetsökningen. Hushållens efterfrågan på konsumtionsvaror antas tillsvidare bli bestämd av de disponibla inkomsternas utveckling vid normalt sparande ur inkomstökningen; de disponibla inkomsterna skiljer sig från förvärvsinkomsterna genom skatter och överföringsinkomster. Övriga efterfrågeposter är delvis bestämda av mer eller mindre fastlagda planer (industrins investeringsplaner, statens och kommunernas utgiftsplaner); delvis måste de baseras på osäkra uppskattningar eller schematiska antaganden. Hela kalkylen utmynnar i ett efterfrågeöverskott, vars täckande i princip kan ske på olika sätt — ifall det ej spontant täcks genom en starkare ökning av produktionen eller sparandet än den antagna — t. ex. genom ett importöverskott, genom en prisstegring som begränsar den reala efterfrågan eller genom ännu ej beslutade ekonomisk-politiska åtgärder som reducerar de nu preliminärt förutsedda utgiftsplanerna på en eller flera punkter.

Tabell X: 1. Schematisk nationalbudget 1960

Miljoner kronor i 1959 års priser

|                                                                       | 1959          | Förändring 1959—1960 <sup>1</sup> |                |
|-----------------------------------------------------------------------|---------------|-----------------------------------|----------------|
|                                                                       |               | Procent                           | Milj. kr.      |
| <i>Tillgång</i>                                                       |               |                                   |                |
| Produktion (bruttonationalprodukt).....                               | 62 800        | + 4                               | + 2 600        |
| Lagerförändring .....                                                 | 600           | —                                 | — 600          |
| Import .....                                                          | 12 300        | + 7                               | + 800          |
| Summa tillgång                                                        | <b>75 700</b> |                                   | <b>+ 2 800</b> |
| <i>Efterfrågan</i>                                                    |               |                                   |                |
| Privat konsumtion .....                                               | 35 150        | + 1                               | + 450          |
| Privat bruttoinvestering .....                                        | 11 200        | + 6                               | + 700          |
| Eftersträvad lagerökning .....                                        |               |                                   | + 600          |
| Kommunal konsumtion .....                                             | 5 000         | + 5                               | + 250          |
| Kommunal bruttoinvestering .....                                      | 3 600         | + 5                               | + 150          |
| Statlig konsumtion .....                                              | 3 300         | + 5                               | + 150          |
| Statlig bruttoinvestering .....                                       | 5 000         | + 4                               | + 200          |
| Export .....                                                          | 12 450        | + 5                               | + 650          |
| Summa efterfrågan                                                     | <b>75 700</b> |                                   | <b>+ 3 150</b> |
| <i>Efterfrågeöverskott (s:a efterfrågan minus s:a tillgång) .....</i> |               |                                   | 350            |

<sup>1</sup> På grund av avrundningar överensstämmer ej alltid procenttal och absoluta tal.

Sedan en baskalkyl av denna typ upprättats diskuteras i därpå följande avsnitt innebörd och verkan av alternativa antaganden på några väsentliga punkter. Sålunda betraktas de sannolika verkningarna av en annan produktivitetsutveckling eller en annan löneutveckling m. m. Till slut diskuteras mot bakgrunden av de allmänna konjunkturtendenserna vilka av de möjliga alternativen som kan betraktas som de mest sannolika. Fastläggandet av de grundläggande beräkningselementen görs alltså till huvudsak medan prognossidan på detta stadium diskuteras mera sekundärt.

Till en början genomås alltså baskalkylens olika delsiffror beträffande utvecklingen 1959—1960. Dessa är uttryckta i reala termer, alltså i oförändrat penningvärde. Poster som ursprungligen beräknats i nominella belopp har därför reducerats med hänsyn till de prisstegringar som den allmänna varuskatten kan väntas medföra på varje särskilt område. För konsumentprisernas del förutses sålunda en uppgång med 3 procent. Varken pris-, löne- eller andra penninginkomstökningar utöver vad som angivits härovan har i detta sammanhang medräknats. Detta hör i stället till framställningens senare del.

Genomgången av de särskilda posterna är delvis något utförligare än den schematiska framställningen i och för sig skulle fordra. Översikten får därmed också tjäna som sammanfattning av den mera detaljerade redovisning av förhållandena på olika delområden som givits i de föregående kapitlen.

De i tabellen begagnade utgångssiffrorna har hämtats från den i kapitel II redovisade preliminära försörjningsbalansen för 1959 och skall inte kommenteras här.

## 2. Schematisk baskalkyl över försörjningsbalansen 1960

### *Tillgångssidan*

I genomsnitt för efterkrigstiden har bruttonationalprodukten per arbetstimme årligen stigit med 3 procent. I brist på säkra hållpunkter för ett avvikande antagande läggs denna siffra till grund för baskalkylens viktigaste tillgångspost: ökningen i utbudet av varor och tjänster. I överensstämmelse med framställningen i kapitel VI beräknas dessutom sysselsättningsvolymen öka med 1 procent. Därmed blir den totala produktionsökningen brutto 2 600 miljoner kronor.

För importen upptas den volymökning med 7 procent eller 800 miljoner kronor som de i kapitel IV redovisade beräkningarna går ut på. Dessa har bl. a. baserats på antaganden om konsumtions- och investeringsutvecklingen som inte nämnvärt skiljer sig från baskalkylens. Med den stegring i exporten, som samtidigt kunnat förutses, kommer import och export att balansera jämnt 1960. I en kalkyl av ifrågavarande typ skulle man också (såsom i proposition 162, bil. 1) kunna ta som utgångspunkt att export och import *förutsätts* balansera, varefter ett eventuellt importöverskott betraktas som uttryck för en balansbrist. I detta fall har emellertid de två framställnings-sätten kommit att sammanfalla.

I fråga om lagerutnyttjandet har de i kapitel II redovisade, mycket preliminära, undersökningarna pekat på en lagerminskning med 600 miljoner kronor under 1959. Lagren har nu på de flesta områden nedgått så kraftigt att man inte kan räkna med att någon ytterligare nettoavtappning kan utnyttjas för att möta 1960 års efterfrågan. Här bortfaller alltså en tillgångspost på 600 miljoner kronor.

Totalt erhålls på här angivet sätt en ökning i utbudet av varor och tjänster med  $(2\,600 - 600 + 800 =) 2\,800$  miljoner kronor från 1959 till 1960.

### *Efterfrågesidan*

I fråga om hushållens efterfrågan på varor och tjänster för konsumtion (»privat konsumtion» i tabell 1) antas, såsom inledningsvis antytts, att den följer utvecklingen av de fysiska personernas disponibla inkomster med modifikation för en »normal» sparkvot (10 å 15 procent) på inkomstökningen. Vidare antas att alla förvärvsinkomsterna per timme följer produktiviteten. Detta betyder att alla inkomstrelationer inom den aktiva inkomstbildningen, särskilt relationen löner-bruttovinster, är oförändrade och att alla inkomstsummor över lag ökas med 4 procent. För de personliga förvärvsinkomsterna, som 1959 uppgick till 45 miljarder kronor (inkl. vissa därmed sammanhängande försäkringsinkomster), skulle detta innebära en ökning med 1 800 miljoner kronor. Härifrån avgår marginals katt m. m. (470 miljoner kronor), kommunal skattehöjning (90) och minskat netto av över-skjutande och kvarstående skatt (150), summa drygt 700 miljoner kronor. Å andra sidan tillkommer närmare 600 miljoner kronor genom sänkta in-

komstskatter (165), ökat antal folkpensionärer och ökade folkpensioner m. m. (250), höjda barnbidrag (90) och diverse kommunala och statliga inkomstöverföringar (grovt räknat 75 miljoner kronor). Efter dessa justeringar kvarstår som ökning av disponibel inkomst nära 1 700 miljoner kronor. Detta motsvarar 4 1/2 procent på den totala disponibla inkomsten 1959. Efter reduktion för varuskattens verkan och normalt sparande återstår 1 1/3 procent eller 450 miljoner kronors ökning av den reala efterfrågan för konsumtionsändamål. Denna siffra införs således i den schematiska baskalkylen.

Den efterfrågan på varor och arbetskraft som representeras av det enskilda näringslivets planer på investeringar har i kapitel IX beräknats öka med 700 miljoner kronor (6 procent) i volym. Av de privata investeringarna gäller ungefär hälften byggnader och anläggningar och den andra hälften maskiner m. m. I fråga om byggnaderna förutses i anslutning till beräkningarna på basis av givna eller planerade igångsättningstillstånd och låneramar en viss nedgång i bostadsbyggandet från 1959 års rekordnivå. Under 1959 kunde, med hänsyn till läget på arbetsmarknaden, extra tillstånd ges utöver minimiplanen för bostadsbyggandet, men dessa extratillstånd torde bli mera begränsade under 1960. Däremot förutses en uppgång för industribyggena. Totalt förutses för de privata byggnadsinvesteringarna en obetydligt ökad volym. För andra investeringar än byggnader, främst maskiner o. d. för industrin samt handelsfartyg och motorfordon, väntas däremot en betydande uppgång. Reparationer och underhåll antas öka trendmässigt eller med ca 3 procent.

När det gäller investeringarna i varulager är det självklart att varje förhandsbedömning är ytterst vanskelig. I en kalkyl av förevarande schematiska typ får man sätta in en siffra, som kan anses i en eller annan mening normal i anslutning till produktionsökningen, för att därmed ge uttryck åt den ökning i lagerhållningen på alla stadier, som erfordras för att produktion och handel skall flyta utan störningar. Från denna utgångspunkt kan man sedan föra mer eller mindre realistiska och underbyggda resonemang om sannolikheten av eventuella avvikelser. I genomsnitt för efterkrigstiden har den årliga lagerökningen uppgått till ett belopp som motsvarar 22 procent av den samtidigt inträffade ökningen av bruttonationalprodukten. I baskalkylen insätts därför 600 miljoner kronor.

De i tabellen införda uppgifterna om ökad kommunal och statlig konsumtion och investering är hämtade från kapitlen VIII och IX (ehuru de här avrundats till jämna 50-tal miljoner). Det bör observeras att det här endast gäller sådana kommunala och statliga utgifter som sammanhänger med en direkt utvidgning av den offentliga verksamhetens volym; höjda löner eller förändrade belopp i inkomstöverföringar till enskilda påverkar däremot posten privat konsumtion. — Under rubriken kommunal konsumtion förekommer ökningarna speciellt för skolväsen och sjukvård. Dessa är i stor utsträckning belingade av under föregående år gjorda investeringar i sådana anläggningar som nu tas i bruk. Även den fortsatta investeringsökningen gäl-

ler till stor del dessa områden jämte gatanläggningar o. dyl. De utvidgningar av statens verksamhet, som förekommer under rubriken statlig konsumtion (150 miljoner kronor), utgörs i huvudsak av automatiska utgiftsökningar för försvar, universitet, läroverk och mentalsjukhus. Ökningen av de statliga investeringarna gäller främst en del av affärsverken samt automatiska ökningar av försvarsutgifterna enligt 1958 års beslut. Andra automatiska eller i övrigt svårundvikliga investeringsökningar uppvägs till stor del av minskningar på vissa områden, speciellt i fråga om vägbyggena.

Exportökningen har i anslutning till uppskattningarna i kapitel IV antagits bli 650 miljoner kronor eller 5 procent.

Totalt skulle de förutsedda efterfrågeökningarna sålunda uppgå till 3 150 miljoner kronor. Detta betyder ett efterfrågeöverskott på 350 miljoner kronor. Minskningen från den efter i stort sett samma metoder uppgjorda kalkylen i proposition 162 till höstriksdagen sammanhänger väsentligen med att den allmänna varuskatten sedan dess tillkommit och att utgiftsplanerna i den offentliga hushållningen reducerats, särskilt i fråga om statliga investeringar, bl. a. beredskapsarbetena. Motverkande faktorer är å andra sidan att man måste konstatera en starkare ökning för de privata investeringsplanerna och att lagerutnyttjandet 1959 synes ha varit ännu starkare än man tidigare kunnat räkna med, så att utgångsläget i och för sig representerar ett mera markerat knapphetsläge.

### 3. Verkningarna av variationer i balansens huvudposter

Här följer en summarisk genomgång av de förändringar i bilden som uppstår om den faktiska utvecklingen på olika punkter skulle skilja sig från de i baskalkylen gjorda antagandena.

Innebörden i en *ökning av produktiviteten* med 1 procent utöver antagna 3 procent skulle tydligen i första hand vara att bruttonationalprodukten blev över 600 miljoner kronor större än i baskalkylen. Även med avdrag för den förstärkning av lagerökningstendensen och den ökning i företagarnas privata konsumtion, som denna produktionsförbättring kunde väntas medföra, skulle en sådan ökning av tillgångssidan ge en balansförstärkning på 400 à 500 miljoner kronor.

En extra *ökning av lönerna* med 1 procent (340 miljoner kronor) skulle efter avdrag för skatter och normalt sparande innebära en ökning av efterfrågan för privat konsumtion med omkring 200 miljoner kronor. Härvid förutsätts alltså, att en förändring av den privata disponibla inkomsten också medför en förändring i efterfrågan på konsumtionsvaror på här antaget sätt. Likaså antas, att lönehöjningen — även om den skulle tas ur företagsvinsterna och alltså åtminstone inte i första omgången uppvägas av prisstegringar — inte medför någon reduktion av företagets efterfrågan, som väsentligen gäller investeringar. Realismen i båda dessa förutsättningar kan måhända diskuteras (se nedan sid. 94).

Om man kombinerar produktivitets- och löneökning med vardera 1 pro-

cent utöver baskalkylens antaganden, blir resultatet mera komplicerat. Ökningen i efterfrågan för privat konsumtion för löntagarna skulle enligt ovan röra sig om 200 miljoner kronor vartill kanske skulle komma 50 miljoner från de enskilda rörelseidkarnas sida, alltså 250 miljoner av de bortåt 500 miljoner kronor varmed balansen eljest förstärkts. Återstoden skulle alltså bli ökat sparande hos företagen och i någon mån hos hushållen, jämte ökade skatte- och affärsverksinkomster för det offentliga. Detta kunde småningom leda till ökade investeringsutgifter och ökade utdelningar, men denna process måste väntas ta tid, och tills vidare skulle alltså 1 procents starkare ökning av både produktivitet och inkomster innebära en ganska betydande reduktion av efterfrågeöverskottet.

En speciell problematik ligger i den förestående *övergången till allmän tilläggspension*. Det i den schematiska baskalkylen tillämpade inkomstan- tagandet innebär att genomsnittet av alla kontanta lönehöjningar — inklusive löneglidning och eventuella tillskott genom inlösning av privata pensionsförmåner — blir 3 procent per arbetstimme. De privatanställda lönta- gare, som redan är pensionsförsäkrade, synes uppskattningsvis represen- tera en tiondel av den totala lönesumman. Om man i stället antar, att de *vid sidan av* en generellt utgående lönehöjning på nyssnämnda 3 procent per timme skulle erhålla exempelvis 10 procents ytterligare kontantlöne- tillägg (inkl. den del som f. n. formellt utgör avdrag på lönen) såsom in- lösning av numera överflödiga delar av sina privata försäkringar, skulle detta alltså innebära ytterligare 1 procents ökning av den totala lönesum- man, med den därav följande effekt på efterfrågan på konsumtionsvaror som nyss nämndes. Även för de stats- och kommunalanställdas del står krav av denna typ under diskussion. En ifrågasatt höjning av kontantlönerna med 1,9 procent i samband med att detta belopp börjar betalas som avgift av arbetsgivarna på den privata arbetsmarknaden skulle innebära en ök- ning av löneutgiften med ca 150 miljoner kronor (0,4 procent på den totala lönesumman i landet) och med ca 100 miljoner kronor i konsumtion.

Lönehöjningarna i olika former har här närmast betraktats ur efterfrå- gebestämmande synpunkt. De måste emellertid även betraktas som *kost- nadselement*. Baskalkylens antagande om en helt »inflationfri» löneutveck- ling innebär strängt taget att arbetsgivarnas utgiftsökning för allmän till- läggspension (1,9 procent på lönesumman) skulle uppvägas av bortfall av de nuvarande höga avgifterna för privat pensionsförsäkring (i regel över 25 procent på kontantlönerna för de försäkrade) så att även lönekostnaden per produktenhet skulle bli oförändrad. Om man i stället — såsom härovan — antar att 10 procent på nuvarande kontantlöner för de nu pensionsför- säkrade går till dessa löners ökning, medan resten till hälften används för kompletteringsförsäkringar och till hälften behålls av arbetsgivarna som ersättning för nuvarande och senare höjda avgifter (ett antagande vars realism inte skall närmare diskuteras), finner man att besparingen skulle motsvara 1 procent av den totala lönekostnaden i privat tjänst och således täcka omkring hälften av första årets arbetsgivaravgift. Den genomsnittliga

ökningen av lönekostnaden per timme inom det privata näringslivet skulle då tydligen bli ca 1 procent utöver den generella kontantlönehöjningen.

I kapitel VII har redovisats vissa kalkyler rörande den *prisstegring*, som — under där angivna förutsättningar — skulle bli resultatet av en lönehöjning utöver produktivitetsökningen. De pekar på att prisstegringen (enligt konsumentprisindex) på kort sikt skulle bli en tredjedels till en halv procent för varje procents sådan extra lönehöjning, om denna är av måttlig storlek. Att prisstegringen inte behöver väntas bli lika stor som lönehöjningen utöver produktivitetsökningen sammanhänger främst med att åtskilliga element i konsumentprisindex (kapitalkostnader och internationellt bestämda varors priser) är på kort sikt oberoende av de aktuella lönekostnaderna. I gengäld måste man räkna med att en svensk lönehöjning, i den mån den inte går parallellt med en liknande höjning utomlands, innebär en dämpning av exporten och en stimulans för importen i konkurrens med inhemsk produktion och alltså kan få återverkningar på sysselsättningen, speciellt på längre sikt. Inför 1960 torde däremot eventuella sysselsättningsbortfall genom skärpt konkurrens bli föga märkbara vid lönehöjningar av den storlek som praktiskt kan komma i fråga, eftersom den inhemska efterfrågan ändå torde vara tillräcklig för att åstadkomma fortsatt sysselsättningsökning inom den smala marginal som arbetskraftstillgångarna överhuvudtaget medger.

De *privata investeringarnas* ökning kan givetvis även skilja sig från vad som förutsatts i baskalkylen. Det är f. ö. sannolikt att investeringsviljan kommer att starkt påverkas av utvecklingsförloppet under året på så sätt att en stegring av inflationsrisken medför en strävan att påskynda investeringarna inte minst i form av lagerökning. Här erinras blott om att varje procents ökning av de fasta privata investeringarna ökar efterfrågan och därmed den eventuella balansbristen i samhällsekonomin med 100 miljoner kronor. *Lagerinvesteringarna* har uppvisat starka kastningar mellan olika år och utgör den punkt i kalkylen, som i och för sig är allra mest osäker. Däremot erfordras inga speciella omräkningar för att konstatera vad ett annat antagande här skulle göra i totalbalansen. Detsamma gäller de olika posterna i utrikeshandeln och i det offentliga investeringar och konsumtion.

De grova överslag som här har gjorts har helt bortsett från de komplikationer som kan uppstå dels genom att även en balans i totalsiffrorna kan dölja en brist på balans på olika delområden, dels genom att en generell eller partiell balansbrist kan leda till kumulativa processer som förstärker den ursprungliga tendensen. Exempel: en ökning av efterfrågan för konsumtion eller investeringar kan leda till påskyndande av spekulativa inköp och utläggningar av order med ytterligare balansbrist som resultat. Å andra sidan kan arbetskraftsbrist och långa leveranstider bli fysiska bromsar på efterfrågeökningen, utan att omedelbart leda till en snabb pris- och löneuppgång — alltså inflation — ifall den internationella pris- och löneutvecklingen skapar konkurrensmässiga och psykologiska hämningar mot ett sådant reaktionssätt.



#### 4. Den sannolika utvecklingen 1960

I det närmast föregående avsnittet har några av de viktigaste möjligheterna till avvikelser från den uppställda baskalkylen rent siffermässigt analyserats på basis av en mycket enkel och ofullständig teori om sammanhangen. Här följer en diskussion om sannolikheten av alternativa möjligheter i fråga om det faktiska utfallet och om hållbarheten hos den teoretiska bild som nationalbudgetanalysen grundas på.

*Produktivitetsutvecklingen.* Det i baskalkylen begagnade antagandet, att produktiviteten per arbetstimme skulle komma att stiga med 3 procent, baserades på en ren schablon: den genomsnittliga ökningen under efterkrigstiden. Det har ofta diskuterats huruvida man inte skulle kunna bedöma produktivitetsutvecklingen mindre schablonmässigt. Man har bl. a. pekat på möjligheten att dra vissa slutsatser om den i varje läge pågående produktivitetstegringen på basis av det aktuella konjunkturläget. Två hypoteser konkurrerar här: å ena sidan att ett konjunkturuppsving tillåter företagen att arbeta med längre produktionsserier under förbättrat utnyttjande av produktionsmedlen, öka handelsomsättningen med oförändrad personal osv., så att produktiviteten därigenom ökas, å andra sidan att uppsvinget drar med sig minskad utrationalisering av mindre effektiva företag, minskad omtanke om ekonomisering med produktionsmedlen, ökad frånvarofrekvens och överrörlighet hos de anställda, svårigheter att få fram leveranser och reservdelar i rätt tid och att få reparationer snabbt utförda. Enligt den ena tankegången skulle ett konjunkturuppsving främja, enligt den andra skulle det dämpa produktivitetsoökningen. Det har emellertid visat sig svårt att utifrån ett jämförande studium av förändringarna i produktivitetens utveckling och konjunkturläge — åtminstone för Sverige under efterkrigstiden — få fram någon bekräftelse på vare sig den ena eller andra av dessa motsatta hypoteser.

Det är kanske, trots detta, i någon mån befogat att vänta sig en speciell produktivitetsoökning just vid själva omsvängningen från avmattning till uppsving, då man går från lågt till högt kapacitetsutnyttjande och högkonjunktorens störningar ännu inte hunnit göra sig gällande. Om man anser att produktivitetsoökningen under andra halvåret 1959 representerade en sådan övergångsperiod skulle man tydligen vid 1960 års ingång ha kommit upp på en relativt hög produktivitetsnivå i förhållande till 1959 års genomsnittsläge och därför ha anledning räkna med att detta skulle avspeglas i relationen mellan kalenderåren 1959 och 1960. Möjligheten att 1960 års produktivitetsnivå kommer att ligga mer än »normala» 3 procent över 1959 års bör måhända därför anses mera sannolik än motsatsen, bortsett från effekten av en eventuell elransonering.

*Lönerna och konsumtionsefterfrågan.* I baskalkylen har antagits att konsumenternas efterfrågan skulle vara direkt anknuten till förändringen i deras disponibla inkomst. I de senare årtiondenas teoretiska debatt har frågan om konsumtionsbenägenhetens förhållande till den disponibla inkomsten

tilldragit sig stort intresse och de traditionella uppfattningarnas hållbarhet har satts i fråga. Generella teoriers användbarhet på speciella historiska situationer är givetvis under alla förhållanden begränsad; särskilda omständigheter kan alltid komma in och förrycka kortsiktsförloppen. När det gäller samband mellan real disponibel inkomst och real konsumtion kan det konstateras (för Sverige under 1950-talet åtminstone) att variationerna i storleken av varje års konsumtionsökning varit mindre än variationerna i realinkomstökning. Vid stark inkomstökning har konsumtionen visserligen också visat stark uppgång men inte i samma grad — och omvänt. Både inkomst och konsumtion har ökats med i genomsnitt ca 3 procent per år, men med ledning av 1950-talets erfarenheter kan man förmoda att en ökning av den reala disponibla inkomsten med 1 procent skulle leda till att konsumtionen ökades med någonting mellan 1 procent och »normala» 3 procent, säg 2 procent.<sup>1</sup>

När det speciellt gäller 1960 måste emellertid ovanstående tankegång modifieras, även om den skulle kunna tillmätas principiell giltighet. Vid fastställandet av utgångsläget 1959 har medräknats, att en viss del av de köp som normalt skulle ha kommit till stånd först under 1960 nu verkställts redan 1959 med hänsyn till omsättningsskatten. På denna grund har exempelvis konsumtionsökning och lagerförtäring under 1959 beräknats bli större än eljest. Detta bör ta sig uttryck i ett visst bortfall i hushållens efterfrågan på konsumtionsvaror 1960. Det förefaller därför trots allt rimligt att endast räkna med samma ökning av efterfrågan på konsumtionsvaror som ökningen av den disponibla inkomsten, ifall denna blir mindre än normalt. Med hänsyn till de speciella förhållanden som nu berörts måste emellertid 1960 års konsumtionsutveckling anses särskilt svårbedömd, även i den meningen att det är ovanligt svårt att bedöma huruvida en inkomstökning utöver baskalkylens kommer att resultera i en stor eller liten ökning av konsumtionsefterfrågan. Snarast förefaller det rimligt att vänta, att även vid en exempelvis 3-procentig ökning av de disponibla inkomsterna — vilken normalt skulle kunna förmodas medföra en lika stor ökning av konsumtionsvaruefterfrågan — rekylen på de före årsskiftet påskyndade inköpen skall göra sig gällande i form av en relativt begränsad konsumtionsökning 1960, t. ex. en eller en halv procent mindre än man eljest skulle ha anledning förutse med hänsyn till ökningen i disponibel realinkomst.

Vad för övrigt gäller den *lönenivå* som praktiskt kan väntas för 1960, skall här endast påpekas att penninglöneinkomsten per timme nu vid årsskiftet torde ligga drygt en procent över 1959 års genomsnittsnivå, detta tack

<sup>1</sup> Man kan tänka sig mekanismen sålunda: en del av konsumtionsökningen 1960 är redan planerad och baserar sig på målsparande från tidigare år eller kommer av andra anledningar att effektueras även om den aktuella inkomstökningen blir av begränsad storlek. Åtskilliga av de strategiska posterna i den pågående konsumtionsutvecklingen (bostäder, bilar och andra varaktiga konsumtionskapitalvaror) är av denna typ. Dessutom kan det tänkas att konsumtionen är i viss grad anknuten till den enskildes uppfattning om sin mera långsiktiga inkomstutveckling. Om man förutser en i stort sett normalt fortgående höjning, kan man under ett år med svag inkomstökning avstå från annars normalt sparande. Sparandet skulle alltså — såsom saken uttrycktes i förra årets preliminära nationalbudget — fungera som en buffert mot ojämnheter i den fortskridande standardhöjningen.

vare löneglidning och successivt ikraftträdande av de nya avtalen under 1959. Med fortsatt löneglidning i den takt som erfarenhetsmässigt kan antas gälla vid nuvarande konjunkturförhållanden samt sannolik omflyttningsvinst på några tiondels procent blir 1960 års genomsnittliga lönenivå uppskattningsvis 2 1/2 å 3 procent högre än 1959 års, även om avtalen skulle prolongeras. Siffran avser samtliga löntagare; det bör observeras att löneglidning förekommer ej endast bland industriarbetare, även om den i regel är kraftigast bland dem. Härtill skulle alltså komma avtalsmässiga höjningar dels av vanlig sort, dels i form av en inlösning av pensionsförmåner.

Utom på löneområdet kan man även förutse vissa andra inkomstökningar, utöver vad som medräknats i den schematiska baskalkylen. Det gäller böndernas inkomst av jord- och skogsbruk, som vid normalskörd och nu förutsedd ökning av skogsavverkningarna samt tack vare prisstegringar på båda områdena kan förutses komma att stiga med totalt cirka 10 procent eller över 200 miljoner kronor. Inverkan härav på totala konsumtionsutgiften torde emellertid vara starkt begränsad med hänsyn till att kortsiktssambandet mellan disponibel inkomst och konsumtion torde vara relativt svagt för jordbrukarnas del.

Slutligen erinras om att realvärdet av inkomststegringen ur konsument-synpunkt i verkligheten måste reduceras, inte endast med de nära 3 procent som betingas av omsättningsskatten utan även de prisstegringar som nu har inträffat eller kan förutses; dels hade dessa fört upp konsumentprisindex för november 0,8 procent över 1959 års genomsnittsnivå, dels torde de medföra en ytterligare stegring med ytterligare någon halv procent under loppet av 1960, så att prisläget detta år, inklusive verkan av allmänna varuskatten, blir drygt 4 procent högre än 1959 års.

*Investeringarna.* Utsikter och planer för investeringsverksamheten 1960 har utförligt analyserats i kapitel IX. Någon anledning att ifrågasätta eventuella avvikelser från den gjorda bedömningen, som även begagnats i baskalkylen, föreligger inte utöver konstaterandet, att den ekonomiska politiken här har en av de punkter där ingripanden mot en eventuell tendens till överkonjunktur kan synas ligga närmast till hands; redan i den här tillämpade beräkningen har emellertid förutsatts, att den av arbetsmarknadsläget 1958—1959 föranledda ökningen av bostads- och vägbyggnadsarbetena skulle komma att delvis bortfalla.

*Lagerutvecklingen.* På lång sikt bör lagren av såväl råvaror som halvfabrikat, varor under arbete och färdigvaror väntas växa i anslutning till produktionsökningen. Den i baskalkylen införda lagerökningssiffran grundas, såsom förut angivits, på erfarenheten att lagerökningen under efterkrigstiden uppgått till 22 procent av bruttonationalproduktens ökning. Erfarenheten visar emellertid också att lagerinvesteringarna kunnat växla mycket starkt mellan enskilda år; en rekordartad lagerökning på 1 300 miljoner kronor uppkom 1957 medan 1959 uppvisade en nedgång som tills vidare uppskattats till 600 miljoner kronor. Frågan huruvida det finns särskilda anledningar anta att lagertillväxten kommer att avvika från den an-

tagna schablonen är därför av särskild betydelse för utfallet av hela försörjningsbalansen.

De studier av lagerinvesteringarnas samband med produktionsutvecklingen, som bl. a. redovisats i Meddelanden från konjunkturinstitutet, Serie B: 23, Lager i svensk ekonomi, tyder på att samvariationen mellan lager- och produktionstillväxt sker med en viss eftersläpning för lagrens del. Om man konkret betraktar vad som hänt under de senaste åren förefaller det rimligt förmoda, att en lageravvecklingsperiod nu är i stort sett avslutad och att man närmast har att vänta en period då företagen försöker hålla sina varulager på olika stadier (från råvaror till detaljhandelsvaror) vid den sakta växande storlek som betingas av att produktion och distribution skall kunna flyta utan störningar. De omdömen som avgivits till den senaste konjunkturbarometern (november 1959) pekar också på att man inom den svenska industrin anser att lagren vid årsskiftet kommit ned till eller underskridit den lämpligaste nivån. Med hänsyn till den lagerminskning i handelsledet som påtagligen uppkommit inför varuskattens genomförande kan man förmoda att man på detta håll snarast skulle stå inför en mer än normal lagerpåfyllning; i fråga om bilar och andra konsumtionskapitalvaror är detta helt klart. Totalt sett skulle det alltså snarast finnas anledning vänta en lagerökning av större omfattning än enligt schablonantagandet. Å andra sidan kan anföras att detta bygger på förhållandena under en delvis abnorm period — efterkrigstiden — då man startat med en betydande underförsörjning och sedan med hänsyn till utrikespolitiska spänningar delvis varit inställd på beredskapslagring; en del av stormakterna är nu i färd med att delvis avveckla sina strategiska råvarulager. Den numera normala lagertillväxten skulle således kunna antas vara något mindre än hittills under efterkrigstiden. Med hänsyn härtill synes det rimligt att inte vänta någon mera betydande avvikelse från baskalkylen på denna punkt trots det speciella lagerpåfyllnadsbehov som uppkommit vid årsskiftet 1959/60. Till detta ömdöme bidrar då konstaterandet, att den i och för sig sannolika prisuppgången på världsmarknaden allmänt väntas bli relativt lugn och att inte heller den politiska situationen motiverar några särskilda lageruppläggningar. Ett återhållande moment gentemot uppkomsten av spekulativ efterfrågan för lagerökning kan också vara att högkonjunkturen i några av de ledande länderna numera gått så långt att risken för en ny internationell avmattning — t. ex. nästa vinter — åter börjar aktualiseras i det allmänna medvetandet.

*Offentlig konsumtion och investering.* De i baskalkylen införda siffrorna för dessa poster bygger, såsom förut anförts, på fastställda eller föreslagna utgiftsstater. På samma sätt som motsvarande beräkning av industrins investeringsplaner justerats med ledning av tidigare erfarenheter av relationen mellan planerade och verkställda investeringar har också här siffrorna modifierats. De överensstämmer därför inte exakt med vad som kan framräknas ur det angivna materialet. Sålunda har särskilt ökningen av de kommunala investeringsplanerna, som normalt brukar innebära en överskattning av det faktiska utfallet, reducerats till ungefär hälften mot i kommun-

enkäten framkommande belopp. Här är emellertid en av de punkter där den ekonomiska politikens, inklusive kreditpolitikens, fortsatta utformning kan tänkas direkt påverka det faktiska förloppet under 1960, till skillnad från den schematiska baskalkylens sammanställning av nu överblickbara tendenser och planer.

*Utrikeshandeln.* Kommerskollegiets bedömning av tendenserna för den första delen av 1960 har här i det närmaste oförändrad tillämpats på hela 1960. Med hänsyn till pågående utveckling i de viktigaste avnämjarländerna och med hänsyn till kvarstående överkapacitet i en del av de svenska exportindustrierna skulle eventuella modifikationer snarast gå i positiv riktning när det gäller exporten. — Importen har i kommerskollegiets bedömning ansetts komma att väga jämnt med exporten. Detta kan betraktas som ett uttryck för att det svenska näringslivets konkurrensläge i förhållande till utlandet för närvarande är väl balanserat. Skulle däremot tendenserna till uppkomsten av ett större efterfrågeöverskott inom landet bli verklighet, är en ökning av importen med åtföljande minskning av valutareserven att vänta som ett förstahandsresultat. Den förvandling av lagertillgångar till valutor som ägde rum 1959 skulle i så fall vändas i motsatt riktning under 1960.

## 5. Sammanfattning

Den schematiska överblick av försörjningsbalansen 1960, som siffermässigt sammanfattats i tabell 1 (sid. 87) pekar mot ett efterfrågeöverskott på drygt en halv procent av bruttonationalprodukten. I närmast föregående avsnitt av kap. X har mera resonemangsvis och utan siffermässig precisering gjorts ett försök till bedömning av de avvikelser från den enkla översiktsberäkningen, som kan anses mest sannolika.

Oavsett den i och för sig betydelsefulla utsikten till bättre produktivitetsökning än som varit normalt under efterkrigstiden, synes den övervägande sannolikheten tala för att tendensen till överefterfrågan kommer att skärpas och att det alltså föreligger risk för en överkonjunktur. Risker för prisstegringar, utöver vad som redan är känt och förutsett, kan aktualiseras både genom konjunkturuppsvinget i utlandet och genom den interna efterfråge- och kostnadsutvecklingen. Likviditetsläget hos bankerna och de privata företagen, särskilt inom industrin, ger monetärt utrymme för en stark expansion av efterfrågan för investeringsändamål, såväl i anläggningar som i lager.

Om hänsyn tas till den marginal för tillfälliga avvikelser mellan tillgång och efterfrågan, som finns i den under 1959 ökade valutareserven, synes dock de tendenser som för närvarande kan överblickas inte innebära starkare balansbrist än att läget bör kunna behärskas med den ekonomiska politikens på kort sikt tillgängliga medel.

## Tabellförteckning

|       |                                                                                                                    |    |
|-------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| II.   | 1. Försörjningsbalansen 1955—1959 i löpande priser .....                                                           | 3  |
|       | 2. Försörjningsbalansen 1955—1959 i 1954 års priser .....                                                          | 4  |
|       | 3 a. Bruttoinvesteringar 1955—1959, uppdelade på ändamål .....                                                     | 5  |
|       | 3 b. Bruttoinvesteringar 1955—1959, uppdelade i privata och offentliga .....                                       | 6  |
|       | 3 c. Bruttoinvesteringar 1955—1959, uppdelade efter typ .....                                                      | 6  |
|       | 4. Privat konsumtion 1955—1959 .....                                                                               | 7  |
|       | 5. Offentlig konsumtion 1955—1959 .....                                                                            | 8  |
|       | 6. Bytesbalansen 1955—1959 .....                                                                                   | 9  |
|       | 7. Sparande-investering 1955—1959 i löpande priser .....                                                           | 11 |
|       | 8. Finansiellt sparande 1955—1959 .....                                                                            | 12 |
| III.  | 1. Industriproduktionen i vissa länder 1957—1959 .....                                                             | 13 |
|       | 2. Bruttonationalproduktens årliga volymförändringar 1956—1960 ....                                                | 14 |
|       | 3. Värdemässiga förändringar i den internationella handeln .....                                                   | 17 |
| IV.   | 1. Betalningsbalansen 1958—1960 .....                                                                              | 23 |
|       | 2. Utrikeshandelns värde-, volym- och prisutveckling 1957—1960 ....                                                | 23 |
|       | 3. Guld- och valutareserven december 1956—december 1959 .....                                                      | 25 |
|       | 4. Exporten av varor 1958—1960 .....                                                                               | 26 |
|       | 5. Importen av varor 1958—1960 .....                                                                               | 28 |
|       | 6. Utrikeshandelns fördelning på områden och länder 1958—1959 ....                                                 | 30 |
| V.    | 1. Industriproduktionen 1957—oktober 1959 .....                                                                    | 35 |
|       | 2. Jordbrukets produktion 1958—1960 .....                                                                          | 40 |
| VI.   | 1. Antal arbetare inom industrin 1959 .....                                                                        | 45 |
|       | 2. Utvecklingen på arbetsmarknaden 1957—1959 .....                                                                 | 48 |
| VII.  | 1. De privata konsumenternas inkomster och utgifter 1955—1959 ....                                                 | 53 |
|       | 2. Konsumentpriserna december 1958—november 1959 .....                                                             | 55 |
| VIII. | 1. Städernas, köpingarnas, landstingens och landskommunernas beräk-<br>nade inkomster och utgifter 1958—1960 ..... | 61 |
|       | 2. Statens ekonomiska verksamhet 1958/59—1960/61 .....                                                             | 63 |
|       | 3. Budgetutvecklingen 1957—1960 med vissa korrektioner och komplet-<br>teringar .....                              | 65 |
|       | 4. Affärsbankernas inlåning 31/5 1957—31/5 1959, delvis fördelad på<br>näringsgrupper .....                        | 68 |
|       | 5. Kommunernas upplåning på kreditmarknaden .....                                                                  | 69 |
|       | 6. Bostads- och byggnadskrediter .....                                                                             | 71 |
|       | 7. Näringslivets upplåning på kreditmarknaden .....                                                                | 72 |
|       | 8. Kreditmarknadsdata. Sammanfattning .....                                                                        | 73 |
| IX.   | 1. Räkneexempel för 1960 års tillståndsberoende byggnadsverksamhet ..                                              | 76 |
|       | 2. Lägenheter i påbörjade, inflyttningsfärdiga och pågående bostads-<br>byggen 1955—1959 .....                     | 78 |
|       | 3. Investeringsplaner för 1960 inom industrin .....                                                                | 79 |
|       | 4. Planerade och faktiska förändringar av den egentliga industrins in-<br>vesteringar .....                        | 81 |
|       | 5. Kommunernas samt de kommunala bolagens och stiftelsernas investe-<br>ringsplaner för 1960 .....                 | 84 |
|       | 6. Prognos för bruttoinvesteringarnas utveckling från 1959 till 1960 ...                                           | 85 |
| X.    | 1. Schematisk nationalbudget 1960 .....                                                                            | 87 |

## Innehåll

|                                                                                             |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| I. Inledning .....                                                                          | 1  |
| II. Sveriges ekonomi 1959 .....                                                             | 3  |
| 1. Inhemska bruttoutgifter .....                                                            | 5  |
| 2. Utrikeshandel och lagerutveckling .....                                                  | 9  |
| 3. Bruttonationalprodukt och sparande .....                                                 | 10 |
| III. Den internationella utvecklingen .....                                                 | 13 |
| IV. Utrikeshandeln .....                                                                    | 22 |
| 1. Bytesbalansen .....                                                                      | 22 |
| 2. Valutareserven .....                                                                     | 24 |
| 3. Exportutvecklingen för olika varugrupper .....                                           | 25 |
| 4. Importutvecklingen för olika varugrupper .....                                           | 27 |
| 5. Handeln med olika länderområden .....                                                    | 29 |
| 6. Den europeiska frihandelssammanslutningen .....                                          | 29 |
| V. Produktionen .....                                                                       | 33 |
| 1. Den totala produktionen 1959 .....                                                       | 33 |
| 2. Produktionsutsikterna 1960 .....                                                         | 33 |
| 3. Produktionsutvecklingen inom olika näringsgrenar .....                                   | 34 |
| VI. Arbetsmarknaden .....                                                                   | 44 |
| 1. Arbetskraftstillgången .....                                                             | 44 |
| 2. Sysselsättningen .....                                                                   | 44 |
| 3. Arbetsmarknadsläget under 1959 .....                                                     | 47 |
| VII. De privata konsumenternas ekonomi .....                                                | 50 |
| 1. De disponibla inkomsterna .....                                                          | 50 |
| 2. Konsumentpriserna .....                                                                  | 54 |
| 3. Konsumtion och sparande 1959 .....                                                       | 56 |
| 4. Erforderligt inkomstillskott 1960 för täckande av en trendmässig konsumtionsökning ..... | 57 |
| VIII. De offentliga finanserna .....                                                        | 60 |
| 1. Kommunerna .....                                                                         | 60 |
| 2. Staten .....                                                                             | 62 |
| 3. Kreditmarknadsaspekter .....                                                             | 67 |
| IX. Investeringsarna .....                                                                  | 75 |
| 1. Utgångspunkt och metoder för investeringsprognosen för 1960 ....                         | 75 |
| 2. Investeringsutvecklingen inom olika områden 1958—1960 .....                              | 77 |
| X. Sammanfattning. Försörjningsbalansen 1960 .....                                          | 86 |
| 1. Inledning .....                                                                          | 86 |
| 2. Schematisk baskalkyl över försörjningsbalansen 1960 .....                                | 88 |
| 3. Verkningsarna av variationer i balansens huvudposter .....                               | 90 |
| 4. Den sannolika utvecklingen 1960 .....                                                    | 93 |
| 5. Sammanfattning .....                                                                     | 97 |
| Tabellförteckning .....                                                                     | 99 |

**VISSA TABELLER  
TILL BELYSNING AV  
DEN STATSFINANSIELLA  
UTVECKLINGEN**



**Bihang 3**

**Vissa tabeller till belysning av den statsfinansiella utvecklingen**

**Tab. 1. Statens inkomster och utgifter budgetåren 1949/50—1958/59**

| Inkomster                                                                          |            | Utgifter                                                                                        |            |
|------------------------------------------------------------------------------------|------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| Budgetåret 1949/50                                                                 |            |                                                                                                 |            |
|                                                                                    | Millj. kr. |                                                                                                 | Millj. kr. |
| Driftbudgetens inkomsttitlar ..                                                    | 4 839      | Driftbudgetens utgiftstitlar ...                                                                | 5 001      |
| Transaktioner vid sidan av riks-<br>staten:                                        |            | Av riksgäldskontoret utbetalade<br>medel för täckning av utgif-<br>terna å kapitalbudgeten .... | 264        |
| Statslån .....                                                                     | 1 332      | Transaktioner vid sidan av riks-<br>staten:                                                     |            |
| Kassamedelsförbrukning .....                                                       | 167        | Ökning av rörliga krediter<br>hos riksgäldskontoret ....                                        | 50         |
|                                                                                    |            | Transaktioner i övrigt (efter<br>saldering) .....                                               | 23         |
|                                                                                    |            | Summa                                                                                           | 5 888      |
| Summa                                                                              | 5 888      |                                                                                                 |            |
| Budgetåret 1950/51                                                                 |            |                                                                                                 |            |
|                                                                                    | Millj. kr. |                                                                                                 | Millj. kr. |
| Driftbudgetens inkomsttitlar ..                                                    | 5 820      | Driftbudgetens utgiftstitlar ...                                                                | 5 449      |
| Transaktioner vid sidan av riks-<br>staten:                                        |            | Av riksgäldskontoret utbetalade<br>medel för täckning av utgif-<br>terna å kapitalbudgeten .... | 568        |
| Statslån .....                                                                     | 348        | Transaktioner vid sidan av riks-<br>staten:                                                     |            |
| Minskning av utestående till<br>riksstatsanslag icke över-<br>lagda förskott ..... | 87         | Ökning av rörliga krediter<br>hos riksgäldskontoret ....                                        | 127        |
| Inbetalda prisutjämningsav-<br>gifter vid export av träva-<br>ror m. m. ....       | 84         | Kassamedelsökning .....                                                                         | 270        |
| Transaktioner i övrigt (efter<br>saldering) .....                                  | 75         |                                                                                                 |            |
|                                                                                    |            | Summa                                                                                           | 6 414      |
| Summa                                                                              | 6 414      |                                                                                                 |            |

<sup>1</sup> Vid framräknandet av beloppet har ej hänsyn tagits till att den vid kronapprecieringen uppkomna förlusten under året nedskrivits med 120 milj. kr.

## Budgetåret 1951/52

|                                                                                          | Milj. kr. |                                                                                               | Milj. kr. |
|------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|-----------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| Driftbudgetens inkomsttitlar ..                                                          | 7 507     | Driftbudgetens utgifttitlar ...                                                               | 6 423     |
| Transaktioner vid sidan av riksstaten:                                                   |           | Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten ....       | 776       |
| Fonden för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel tillgodofört belopp ..... | 500       | Transaktioner vid sidan av riksstaten:                                                        |           |
|                                                                                          |           | Återbetalda statslån .....                                                                    | 91        |
|                                                                                          |           | Ökning <sup>1</sup> av rörliga krediter hos riksgäldskontoret ....                            | 374       |
|                                                                                          |           | Ytterligare uppkommen eftersläpning av inleveransen av överskottsmedel från domänverket ..... | 67        |
|                                                                                          |           | Transaktioner i övrigt (efter saldering) .....                                                | 48        |
|                                                                                          |           | Kassamedelsökning .....                                                                       | 228       |
| Summa                                                                                    | 8 007     | Summa                                                                                         | 8 007     |

## Budgetåret 1952/53

|                                                                                          | Milj. kr. |                                                                                         | Milj. kr. |
|------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|-----------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| Driftbudgetens inkomsttitlar ..                                                          | 7 808     | Driftbudgetens utgifttitlar ....                                                        | 7 647     |
| Transaktioner vid sidan av riksstaten:                                                   |           | Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten .... | 1 020     |
| Fonden för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel tillgodofört belopp ..... | 250       | Transaktioner vid sidan av riksstaten:                                                  |           |
| Statslån .....                                                                           | 1 487     | Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret ....                                   | 137       |
| Transaktioner i övrigt (efter saldering) .....                                           | 6         | Ökning av utestående till rikstatsanslag icke överlagda förskott .....                  | 64        |
| Kassamedelsförbrukning .....                                                             | 317       |                                                                                         |           |
| Summa                                                                                    | 8 868     | Summa                                                                                   | 8 868     |

## Budgetåret 1953/54

|                                                                                               | Milj. kr. |                                                                                           | Milj. kr. |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|-------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| Driftbudgetens inkomsttitlar ..                                                               | 8 535     | Driftbudgetens utgifttitlar ..                                                            | 8 130     |
| Transaktioner vid sidan av riksstaten:                                                        |           | Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten ....   | 1 033     |
| Statslån .....                                                                                | 1 055     | Transaktioner vid sidan av riksstaten:                                                    |           |
| Minskning i eftersläpningen av inleverans av överskottsmedel från domänverket ..              | 37        | Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret ....                                     | 20        |
| Ökning av postverkets likvida medel .....                                                     | 47        | Från fonden för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel återfört belopp ..... | 450       |
| Ökning av hos statens jordbruksnämnd balanserade medel avseende regleringsavgifter m. m. .... | 60        | Ökning av utestående till riksstaten:                                                     |           |

<sup>1</sup> Avser den faktiska upplåningen, vilken överstiger den redovisade ökningen av statsskulden med 285 milj. kr., motsvarande verkställd avskrivning av riksgäldskontorets skuld till statens krigsförsäkringsnämnd.

|                                                | Milj. kr.    |                                           | Milj. kr.    |
|------------------------------------------------|--------------|-------------------------------------------|--------------|
| Transaktioner i övrigt (efter saldering) ..... | 51           | statsanslag icke överlagda förskott ..... | 29           |
|                                                |              | Kassamedelsökning .....                   | 123          |
| <b>Summa</b>                                   | <b>9 785</b> | <b>Summa</b>                              | <b>9 785</b> |

**Budgetåret 1954/55**

|                                                                                                | Milj. kr.     |                                                                                           | Milj. kr.     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------|-------------------------------------------------------------------------------------------|---------------|
| Driftbudgetens inkomsttitlar ..                                                                | 8 907         | Driftbudgetens utgifttitlar ..                                                            | 8 619         |
| Transaktioner vid sidan av riksstaten:                                                         |               | Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten .....  | 1 077         |
| Statslån .....                                                                                 | 937           | Transaktioner vid sidan av riksstaten:                                                    |               |
| Minskning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret                                            | 4             | Från fonden för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel återfört belopp ..... | 300           |
| Minskning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott .....                     | 9             | Ökning i eftersläpningen av inleverans av:                                                |               |
| Kassamedelsförbrukning å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken ..... | 1 219         | tullverkets uppbörd ....                                                                  | 16            |
|                                                                                                |               | överskottsmedel från domänen .....                                                        | 45            |
|                                                                                                |               | Transaktioner i övrigt (efter saldering) .....                                            | 19            |
| <b>Summa</b>                                                                                   | <b>10 076</b> | <b>Summa</b>                                                                              | <b>10 076</b> |

**Budgetåret 1955/56**

|                                                     | Milj. kr.     |                                                                                           | Milj. kr.     |
|-----------------------------------------------------|---------------|-------------------------------------------------------------------------------------------|---------------|
| Driftbudgetens inkomsttitlar ..                     | 10 072        | Driftbudgetens utgifttitlar ..                                                            | 9 691         |
| Transaktioner vid sidan av riksstaten:              |               | Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten .....  | 1 028         |
| Statslån .....                                      | 953           | Transaktioner vid sidan av riksstaten:                                                    |               |
| Minskning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret | 49            | Ökning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott .....                   | 10            |
| Minskning i eftersläpningen av inleverans av:       |               | Till särskilda konton i riksbanken överförda medel .....                                  | 356           |
| överskottsmedel från domänen .....                  | 13            | Kassamedelsökning å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken ..... | 20            |
| tipsmedel .....                                     | 6             |                                                                                           |               |
| tullverkets uppbörd ....                            | 7             |                                                                                           |               |
| Transaktioner i övrigt (efter saldering) .....      | 5             |                                                                                           |               |
| <b>Summa</b>                                        | <b>11 105</b> | <b>Summa</b>                                                                              | <b>11 105</b> |

<sup>1</sup> Den i rikshuvudboken redovisade totala minskningen av kassamedel uppgår endast till 124 milj. kr. Detta belopp utgör skillnaden mellan minskningen av behållningarna å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken (128 + 91 =) 219 milj. kr. samt ökningen av övriga kassamedel, 95 milj. kr., varav 90 milj. kr. hänförs till postsparbanken och postgirorörelsen.

\* Frånsett de till särskilda konton i riksbanken överförda medlen redovisas i rikshuvudboken en total minskning av kassamedel med 17 milj. kr., med vilket belopp ökningen av behållningarna å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken (5 + 15 =) 20 milj. kr. understiger minskningen av övriga kassamedel, 37 milj. kr.

## Budgetåret 1956/57

|                                                                                                | Milj. kr. |                                                                                    | Milj. kr. |
|------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| Driftbudgetens inkomstitlar                                                                    | 10 691    | Driftbudgetens utgiftstitlar ..                                                    | 10 978    |
| Transaktioner vid sidan av riksstaten:                                                         |           | Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten | 643       |
| Statslån .....                                                                                 | 1 341     | Transaktioner vid sidan av riksstaten:                                             |           |
| Kassamedelsförbrukning å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken ..... | 1 30      | Ökning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott .....            | 50        |
|                                                                                                |           | Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret ..                                | 183       |
|                                                                                                |           | Till särskilda konton i riksbanken överförda medel                                 | 184       |
|                                                                                                |           | Transaktioner i övrigt (efter saldering) .....                                     | 24        |
| Summa                                                                                          | 12 062    | Summa                                                                              | 12 062    |

## Budgetåret 1957/58

|                                                           | Milj. kr. |                                                                                     | Milj. kr. |
|-----------------------------------------------------------|-----------|-------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| Driftbudgetens inkomstitlar                               | 12 019    | Driftbudgetens utgiftstitlar ..                                                     | 12 120    |
| Transaktioner vid sidan av riksstaten:                    |           | Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten  | 1 204     |
| Statslån .....                                            | 1 544     | Transaktioner vid sidan av riksstaten:                                              |           |
| Minskning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret ..... | 25        | Ökning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott .....             | 10        |
|                                                           |           | Ökning av å postgirokonton balanserade skattemedel                                  | 94        |
|                                                           |           | Till särskilt konto i riksbanken överförda medel                                    | 100       |
|                                                           |           | Transaktioner i övrigt (efter saldering) .....                                      | 12        |
|                                                           |           | Kassamedelsökning å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken | 48        |
| Summa                                                     | 13 588    | Summa                                                                               | 13 588    |

<sup>1</sup> Frånsett de till särskilda konton i riksbanken överförda medlen redovisas i rikshuvudboken en total minskning av kassamedel med 9 milj. kr., med vilket belopp minskningen av behållningarna å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken (7 + 23 =) 30 milj. kr. överstiger ökningen av övriga kassamedel, 21 milj. kr.

<sup>2</sup> Frånsett de till särskilda konton i riksbanken överförda medlen redovisas i rikshuvudboken en total ökning av kassamedel med 52 milj. kr., varav belöper på statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken (47 + 1 =) 48 milj. kr. och på övriga kassamedel 4 milj. kr.

## Budgetåret 1958/59

|                                                                                                                   | Millj. kr.    |                                                                                                  | Millj. kr.    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------|
| Driftbudgetens inkomsttitlar ..                                                                                   | 12 604        | Driftbudgetens utgifttitlar ...                                                                  | 12 743        |
| Transaktioner vid sidan av riksstaten:                                                                            |               | Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten ....          | 1 572         |
| Statslån .....                                                                                                    | 812           | Transaktioner vid sidan av riksstaten:                                                           |               |
| Ianspråktaga medel avseende tillfälliga, konjunkturpolitiskt betingade inkomster ..                               | 450           | Ökning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott .....                          | 61            |
| Minskning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret .....                                                         | 242           | Kassamedelsökning å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken <sup>1</sup> | 12            |
| Förändring av balanserade skattemedel .....                                                                       | 121           |                                                                                                  |               |
| Minskning i eftersläpningen av inleverans av:                                                                     |               |                                                                                                  |               |
| överskottsmedel från domänverket.....                                                                             | 16            |                                                                                                  |               |
| tullverkets uppbörd .....                                                                                         | 7             |                                                                                                  |               |
| Ökning av å väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond samt å statens reservförrådsfond balanserade medel.....    | 29            |                                                                                                  |               |
| Förändring av å vissa av statsregleringsfondens konton för fonder och diverse medel m. m. balanserade medel ..... | 75            |                                                                                                  |               |
| Transaktioner i övrigt (efter saldering).....                                                                     | 32            |                                                                                                  |               |
| <b>Summa</b>                                                                                                      | <b>14 888</b> | <b>Summa</b>                                                                                     | <b>14 888</b> |

<sup>1</sup> Frånsett vad som tagits i anspråk av medel avsatta till särskilda konton i riksbanken, redovisas i rikshuvudboken en total ökning av kassamedel med 90 miljoner kronor, varav belöper på statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken (8+4=) 12 miljoner kronor och på övriga kassamedel 78 miljoner kronor.

**Tab. 2. Inkomster och utgifter på driftbudgeten under budgetåren 1949/50—1958/59**

(Miljoner kronor)

| Budgetår      | Inkomster | Utgifter | Överskott<br>(+) resp.<br>underskott<br>(-) <sup>1</sup> | Avsättning till budget-<br>utjämningsfonden av |                                                                     | Överskott<br>(+) resp.<br>underskott<br>(-) efter<br>avsättningar |
|---------------|-----------|----------|----------------------------------------------------------|------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------|
|               |           |          |                                                          | kommunal-<br>skattemedel                       | vissa medel<br>som insatts å<br>särskilda<br>konton i<br>riksbanken |                                                                   |
| 1949/50 ..... | 4 839     | 5 002    | - 163                                                    |                                                |                                                                     |                                                                   |
| 1950/51 ..... | 5 820     | 5 449    | + 371                                                    |                                                |                                                                     |                                                                   |
| 1951/52 ..... | 7 507     | 6 423    | + 1 084                                                  |                                                |                                                                     |                                                                   |
| 1952/53 ..... | 7 808     | 7 647    | + 161                                                    |                                                |                                                                     |                                                                   |
| 1953/54 ..... | 8 535     | 8 130    | + 405                                                    |                                                |                                                                     |                                                                   |
| 1954/55 ..... | 8 907     | 8 619    | + 288                                                    |                                                |                                                                     |                                                                   |
| 1955/56 ..... | 10 072    | 9 691    | + 381                                                    | 250                                            | 356                                                                 | - 225                                                             |
| 1956/57 ..... | 10 691    | 10 978   | - 287                                                    | 100                                            | 184                                                                 | - 571                                                             |
| 1957/58 ..... | 12 019    | 12 120   | - 101                                                    | 250                                            | 100                                                                 | - 451                                                             |
| 1958/59 ..... | 12 604    | 12 743   | - 139                                                    | 200                                            |                                                                     | - 339                                                             |

<sup>1</sup> Under budgetåren 1951/52 och 1952/53 gjordes, i syfte att i den statliga bokföringen eliminera effekten av uppkommen eftersläpning i utbetalningen av kommunalskattemedel, avsättningar från driftbudgetens inkomster till en fond för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedlen, vilka medel under budgetåren 1953/54 och 1954/55 återförts till budgetens inkomstsida. Under budgetåren 1953/54 och 1954/55 verkställdes inga avsättningar. Fr. o. m. budgetåret 1955/56 ingår regleringsfonden som en del av budgetutjämningsfonden, varigenom avsättningar och återföringar icke längre direkt berör de redovisade inkomsterna. Därest under 1953/54—1957/58 hade gjorts avsättningar till och återföringar från regleringsfonden enligt samma metod som under 1951/52 och 1952/53, skulle de i tabellen angivna budgetsaldona på + 405, + 288, + 381, - 287 resp. - 101 milj. kr. i stället ha uppgått till + 105, + 188, + 381, - 237 och - 351 milj. kr. För 1958/59 utgöres motsvarande saldo av det i den sista kolumnen angivna beloppet, - 339.

<sup>2</sup> Därav tillfälliga, konjunkturpolitiskt betingade inkomster 275 milj. kr. och medel avsedda för framtida investeringar i LKAB 81 milj. kr.

<sup>3</sup> Inkl. det under femte huvudtiteln upptagna anslaget till fondering för framtida pensionsändamål på 275 milj. kr.

<sup>4</sup> Därav tillfälliga, konjunkturpolitiskt betingade inkomster 75 milj. kr. och medel avsedda för framtida investeringar i LKAB 109 milj. kr.

<sup>5</sup> Beloppet utgöres helt av tillfälliga, konjunkturpolitiskt betingade inkomster.

Tab. 3. Statskulden under budgetåren 1950/51—1958/59

(Miljoner kronor)

| Budgetår                                 | Fonderad stats-skuld | Tillfäll-<br>lig stats-<br>skuld | Totala stats-<br>skulden<br>Summa<br>(2 + 3) | Därav placerat i:                             |                                     |                                            |                                                           |                                  |
|------------------------------------------|----------------------|----------------------------------|----------------------------------------------|-----------------------------------------------|-------------------------------------|--------------------------------------------|-----------------------------------------------------------|----------------------------------|
|                                          |                      |                                  |                                              | Ränte-<br>löpande<br>obliga-<br>tions-<br>lån | Premie-<br>obliga-<br>tions-<br>lån | Stats-<br>skuld-<br>för-<br>bindel-<br>ser | Lån hos<br>statsinsti-<br>tutioner<br>och fonder<br>m. m. | Skatt-<br>kam-<br>mar-<br>växlar |
| 1                                        | 2                    | 3                                | 4                                            | 5                                             | 6                                   | 7                                          | 8                                                         | 9                                |
| <b>Totalt</b>                            |                      |                                  |                                              |                                               |                                     |                                            |                                                           |                                  |
| 1950/51 .....                            | 8 999                | 3 421                            | 12 421                                       | 5 836                                         | 1 485                               | 376                                        | 1 492                                                     | 2 865                            |
| 1951/52 .....                            | 9 653                | 2 676                            | 12 329                                       | 5 705                                         | 1 557                               | 326                                        | 1 328                                                     | 2 264                            |
| 1952/53 .....                            | 10 043               | 2 489                            | 12 532                                       | 7 071                                         | 1 575                               | 353                                        | 1 113                                                     | 1 286                            |
| 1953/54 .....                            | 10 934               | 2 653                            | 13 587                                       | 7 978                                         | 1 725                               | 288                                        | 1 069                                                     | 1 457                            |
| 1954/55 .....                            | 12 503               | 2 021                            | 14 524                                       | 9 430                                         | 1 898                               | 288                                        | 988                                                       | 870                              |
| 1955/56 .....                            | 12 709               | 2 768                            | 15 477                                       | 9 439                                         | 1 901                               | 310                                        | 827                                                       | 2 022                            |
| 1956/57 .....                            | 12 956               | 3 862                            | 16 818                                       | 9 511                                         | 1 901                               | 335                                        | 1 096                                                     | 3 021                            |
| 1957/58 .....                            | 13 445               | 4 917                            | 18 362                                       | 10 484                                        | 2 001                               | 472                                        | 1 026                                                     | 3 526                            |
| 1958/59 .....                            | 14 666               | 4 507                            | 19 173                                       | 11 778                                        | 1 951                               | 1 157                                      | 899                                                       | 2 792                            |
| <b>Förändringar under<br/>budgetåret</b> |                      |                                  |                                              |                                               |                                     |                                            |                                                           |                                  |
| 1950/51 .....                            | + 120                | + 227                            | + 348                                        | + 136                                         | + 60                                | - 77                                       | - 181                                                     | + 423                            |
| 1951/52 .....                            | + 654                | - 745                            | - 92                                         | - 131                                         | + 72                                | - 50                                       | - 163                                                     | - 601                            |
| 1952/53 .....                            | + 390                | - 187                            | + 203                                        | + 1 366                                       | + 18                                | + 27                                       | - 216                                                     | - 978                            |
| 1953/54 .....                            | + 891                | + 164                            | + 1 055                                      | + 977                                         | + 150                               | - 65                                       | - 43                                                      | + 171                            |
| 1954/55 .....                            | + 1 569              | - 632                            | + 937                                        | + 1 452                                       | + 173                               | -                                          | - 81                                                      | - 587                            |
| 1955/56 .....                            | + 206                | + 747                            | + 953                                        | + 9                                           | + 3                                 | + 22                                       | - 161                                                     | + 1 152                          |
| 1956/57 .....                            | + 247                | + 1 094                          | + 1 341                                      | + 72                                          | + 0                                 | + 25                                       | + 269                                                     | + 999                            |
| 1957/58 .....                            | + 489                | + 1 055                          | + 1 544                                      | + 973                                         | + 100                               | + 137                                      | - 70                                                      | + 504                            |
| 1958/59 .....                            | + 1 221              | - 409                            | + 812                                        | + 1 294                                       | - 50                                | + 685                                      | - 127                                                     | - 734                            |

Tab. 4. Statsupplåningens placering under budgetåren 1950/51—1958/59

(Miljoner kronor)

| Budget-<br>år | Utgifts-<br>överskott<br>(+), in-<br>komst-<br>överskott<br>(-) å<br>riksstaten | Transak-<br>tioner<br>vid sidan<br>av riks-<br>staten | Summa<br>utgifts-<br>överskott<br>(+), in-<br>komstöver-<br>skott (-)<br>(2+3) | Upplåning (+), skuldåterbetalning (-) |        |         |                           |                      |                     | Kassa-<br>ökning<br>(-)<br>minsk-<br>ning<br>(+)<br>(4-10) |
|---------------|---------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------|--------|---------|---------------------------|----------------------|---------------------|------------------------------------------------------------|
|               |                                                                                 |                                                       |                                                                                | Marknaden                             |        |         |                           | Riks-<br>ban-<br>ken | Sum-<br>ma<br>(8+9) |                                                            |
|               |                                                                                 |                                                       |                                                                                | Af-<br>färs-<br>ban-<br>ker           | Posten | Övriga  | Sum-<br>ma<br>(5+6<br>+7) |                      |                     |                                                            |
| 1             | 2                                                                               | 3                                                     | 4                                                                              | 5                                     | 6      | 7       | 8                         | 9                    | 10                  | 11                                                         |
| 1950/51       | + 197                                                                           | - 119                                                 | + 78                                                                           | - 85                                  | - 240  | - 17    | - 342                     | + 690                | + 348               | - 270                                                      |
| 1951/52       | - 308                                                                           | - 12                                                  | - 320                                                                          | + 296                                 | - 94   | + 576   | + 778                     | - 870                | - 92                | - 228                                                      |
| 1952/53       | + 859                                                                           | - 55                                                  | + 804                                                                          | + 805                                 | + 79   | + 43    | + 927                     | - 440                | + 487               | + 317                                                      |
| 1953/54       | + 628                                                                           | + 304                                                 | + 932                                                                          | + 685                                 | - 150  | + 336   | + 871                     | + 184                | + 1 055             | - 123                                                      |
| 1954/55       | + 789                                                                           | + 272                                                 | + 1 061                                                                        | - 489                                 | - 61   | + 1 075 | + 525                     | + 412                | + 937               | + 124                                                      |
| 1955/56       | + 647                                                                           | + 323                                                 | + 970                                                                          | - 15                                  | - 204  | + 111   | - 108                     | + 1 061              | + 953               | + 17                                                       |
| 1956/57       | + 930                                                                           | + 420                                                 | + 1 350                                                                        | + 139                                 | + 316  | + 137   | + 592                     | + 749                | + 1 341             | + 9                                                        |
| 1957/58       | + 1 805                                                                         | + 187                                                 | + 1 492                                                                        | + 788                                 | + 209  | + 307   | + 1 304                   | + 240                | + 1 544             | - 52                                                       |
| 1958/59       | + 1 711                                                                         | - 989                                                 | + 722                                                                          | + 1 208                               | - 50   | + 373   | + 1 531                   | - 719                | + 812               | - 90                                                       |

Anm. »Utgiftsöverskott å riksstaten» motsvarar underskottet å driftbudgeten ökat med utgifterna å kapitalbudgeten (jfr tab. 1 och 2). »Transaktioner vid sidan av riksstaten» utgör saldot av övriga i tab. 1 angivna poster med undantag av beloppen för statslån och kassamedelsförändringar. Upplåningen hos affärsbanker, posten och riksbanken avser nettoförändring av deras totala innehav av statspapper (nominellt belopp).

<sup>1</sup> Därav genom sterilisering av prisutjämningsavgifter 820 milj. kr.

<sup>2</sup> Avser den faktiska upplåningen, vilken överstiger den redovisade statsskuldökningen med 285 milj. kr., utgörande avskrivning av lån från krigsförsäkringsnämnden.

<sup>3</sup> Här ingår tillfälliga, konjunkturpolitiskt betingade inkomster och medel avsedda för framtida investeringar i LKAB, som överförts till särskilda konton i riksbanken, med + 275 resp. + 61 milj. kr. för 1955/56 och med + 75 resp. + 109 milj. kr. för 1956/57.

<sup>4</sup> Här ingår tillfälliga, konjunkturpolitiskt betingade inkomster med 100 milj. kr.

<sup>5</sup> Här ingår ianspråktaga medel avseende tillfälliga, konjunkturpolitiskt betingade inkomster med 450 milj. kr.

<sup>6</sup> Upplåningen hos försäkringsbolag, sparbanker m. fl. har minskat med 177 milj. kr. Restposten Övriga har emellertid ökat till följd av upplåning å 550 milj. kr. i pensionsstyrelsen i samband med överföringen av steriliseringsmedel till folkpensioneringsfonden.

<sup>7</sup> Riksbankens innehav av statspapper har i samband med disposition av å särskilda konton i riksbanken avsatta statsinkomster nedgått med en miljard kr. Härifrutan skulle riksbankens innehav av statspapper ha ökat med 281 milj. kr.



**Tab. 5. Riksbankens transaktioner och utvecklingen av tillgången på betalningsmedel under budgetåren 1953/54—1958/59**

(Miljoner kronor)

|                                                                         | 1953/54 | 1954/55 | 1955/56 | 1956/57 | 1957/58 | 1958/59 |
|-------------------------------------------------------------------------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| Nettoförändring i riksbankens guld- och valutareserv .....              | + 237   | — 206   | — 32    | + 217   | — 153   | + 255   |
| Nettoförändringar å statliga myndigheters checkräkningar i riksbanken   | — 101   | + 193   | — 24    | + 104   | — 83    | + 32    |
| Nettoresultat av riksbankens köp och försäljning av svenska värdepapper | — 22    | + 454   | + 928   | + 706   | + 104   | — 748   |
| Nettoförändring i riksbankens utlåning                                  | + 64    | + 6     | — 236   | — 190   | + 866   | — 205   |
| Nettoförändringar å bundna räkningar i riksbanken .....                 | + 85    | + 25    | — 420   | — 496   | — 311   | + 942   |
| Andra transaktioner med marknaden <sup>1</sup>                          | — 81    | — 38    | — 61    | + 23    | + 8     | — 140   |
| Nettoresultat av riksbankens transaktioner .....                        | + 182   | + 484   | + 155   | + 864   | — 19    | + 186   |
| Utelöpande sedlar .....                                                 | + 266   | + 331   | + 185   | + 353   | + 52    | + 151   |
| Affärsbankernas checkräkningar hos riksbanken .....                     | — 84    | + 103   | — 30    | + 11    | — 71    | — 15    |
| Summa förändringar av tillgången på betalningsmedel .....               | + 182   | + 484   | + 155   | + 864   | — 19    | + 186   |

<sup>1</sup> »Andra transaktioner med marknaden» motsvaras av sådana förändringar i riksbankens balansräkning, vilka var för sig är av underordnad betydelse och icke utan vidare kunnat hänföras till någon av de tidigare i tabellen specificerade transaktionerna.

<sup>a</sup> Plustecken i tabellens övre del anger, att den registrerade förändringen medfört ett utflöde av betalningsmedel från riksbanken, minustecken anger att förändringarna medfört en indragning av betalningsmedel till riksbanken. I tabellens nedre del anger plus- och minustecken ökning resp. minskning i betalningsmedelsförsörjningen.

**SAMMANSTÄLLNING  
ÖVER BEHÅLLNINGAR Å  
RIKSSTATSANSLAG**

**Bihang 4**

**Sammanställning över behållningar å riksstatsanslag**

**Driftbudgeten <sup>1</sup>**

Milljoner kronor

| Huvudtitel                      | Reservation<br><sup>1</sup> /, 1958 | Reservation <sup>2</sup> /, 1959                                 |                   |         | Ökning (+)<br>minskning (-)<br>under<br>budgetåret<br>1958/59 |
|---------------------------------|-------------------------------------|------------------------------------------------------------------|-------------------|---------|---------------------------------------------------------------|
|                                 |                                     | å för budget-<br>året 1958/59<br>anvisade<br>anslag <sup>a</sup> | å äldre<br>anslag | totalt  |                                                               |
| Justitiedepartementet .....     | 6,0                                 | 3,9                                                              | 0,6               | 4,5     | - 1,5                                                         |
| Utrikesdepartementet .....      | 5,2                                 | 4,0                                                              | 0,0               | 4,0     | - 1,2                                                         |
| Försvarsdepartementet .....     | 132,5                               | 248,2                                                            | 0,8               | 249,0   | + 116,5                                                       |
| Socialdepartementet .....       | 74,0                                | 122,5                                                            | 1,5               | 124,0   | + 50,0                                                        |
| Kommunikationsdepartementet ..  | 561,6                               | 381,2                                                            | —                 | 381,2   | - 180,4                                                       |
| Finansdepartementet .....       | 1,4                                 | 1,6                                                              | 0,2               | 1,8     | + 0,4                                                         |
| Ecklesiastikdepartementet ..... | 28,9                                | 34,2                                                             | 1,0               | 35,2    | + 6,3                                                         |
| Jordbruksdepartementet .....    | 131,1                               | 160,5                                                            | 0,8               | 161,3   | + 30,2                                                        |
| Handelsdepartementet .....      | 30,7                                | 74,1                                                             | 2,8               | 76,9    | + 46,2                                                        |
| Inrikesdepartementet .....      | 101,6                               | 80,5                                                             | 3,6               | 84,1    | - 17,5                                                        |
| Övriga huvudtitlar .....        | 0,2                                 | 0,3                                                              | —                 | 0,3     | + 0,1                                                         |
|                                 | 1 073,2                             | 1 111,0                                                          | 11,3              | 1 122,3 | + 49,1                                                        |

<sup>1</sup> Exkl. avskrivningar av nya kapitalinvesteringar.

<sup>a</sup> Inkl. reservationer å tidigare under samma anslagsrubrik anvisade medel (= fortlöpande anslag).

**Statsverkspropositionen år 1960: Bil. 1: Inkomsterna:  
Bih. 4: Behållningar å rikstatsanslag**

**Kapitalbudgeten**

Miljoner kronor

| Anslagsgrupp                                | Behållning<br>1/1 1958 | Behållning **/ 1959                                 |                   |              | Ökning (+)<br>minskning (-)<br>under<br>budgetåret<br>1958/1959 |
|---------------------------------------------|------------------------|-----------------------------------------------------|-------------------|--------------|-----------------------------------------------------------------|
|                                             |                        | å för budget-<br>året 1958/59<br>anvisade<br>anslag | å äldre<br>anslag | totalt       |                                                                 |
| <b>Statens affärsverksfonder:</b>           |                        |                                                     |                   |              |                                                                 |
| Postverkets fond.....                       | 7,8                    | 7,4                                                 | —                 | 7,4          | — 0,4                                                           |
| Televerkets fond.....                       | 22,4                   | 2,0                                                 | —                 | 2,0          | — 20,4                                                          |
| Statens järnvägars fond .....               | 24,2                   | 5,2                                                 | 0,1               | 5,3          | — 18,9                                                          |
| Statens vattenfallsverks fond ..            | 52,3                   | 66,7                                                | —                 | 66,7         | + 14,4                                                          |
| Domänverkets fond .....                     | 1,9                    | 0,7                                                 | 1,0               | 1,7          | — 0,2                                                           |
| <b>Säger för statens affärsverksfonder</b>  | <b>108,6</b>           | <b>82,0</b>                                         | <b>1,1</b>        | <b>83,1</b>  | <b>— 25,5</b>                                                   |
| <b>Luffartsfonden .....</b>                 | <b>14,8</b>            | <b>8,4</b>                                          | <b>—</b>          | <b>8,4</b>   | <b>— 6,4</b>                                                    |
| <b>Statens allmänna fastighetsfond ..</b>   | <b>106,3</b>           | <b>107,5</b>                                        | <b>6,9</b>        | <b>114,4</b> | <b>+ 8,1</b>                                                    |
| <b>Försvarets fonder .....</b>              | <b>89,3</b>            | <b>94,1</b>                                         | <b>0,7</b>        | <b>94,8</b>  | <b>+ 5,5</b>                                                    |
| <b>Statens utlåningsfonder .....</b>        | <b>75,3</b>            | <b>62,0</b>                                         | <b>32,7</b>       | <b>94,7</b>  | <b>+ 19,4</b>                                                   |
| <b>Fonden för låneunderstöd .....</b>       | <b>151,4</b>           | <b>47,2</b>                                         | <b>106,0</b>      | <b>153,2</b> | <b>+ 1,8</b>                                                    |
| <b>Fonden för statens aktier .....</b>      | <b>0,1</b>             | <b>—</b>                                            | <b>0,1</b>        | <b>0,1</b>   | <b>— 0,0</b>                                                    |
| <b>Fonden för förlag till statsverket..</b> | <b>0,8</b>             | <b>0,9</b>                                          | <b>—</b>          | <b>0,9</b>   | <b>+ 0,1</b>                                                    |
| <b>Diverse kapitalfonder .....</b>          | <b>7,1</b>             | <b>9,6</b>                                          | <b>0,8</b>        | <b>10,4</b>  | <b>+ 3,3</b>                                                    |
|                                             | <b>553,7</b>           | <b>411,7</b>                                        | <b>148,3</b>      | <b>560,0</b> | <b>+ 6,3</b>                                                    |

# UTGIFTER Å DRIFTBUDGETEN

För flera huvudtitlar gemensamma frågor

---

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t  
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 janu-  
ari 1960.*

## Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDEÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON,  
LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN,  
JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Vissa för flera huvudtitlar gemensamma frågor anmäles av chefen för  
civildepartementet, statsrådet Lindholm, beträffande de under punkterna  
1—6 angivna frågorna samt av chefen för finansdepartementet, statsrådet  
Sträng, beträffande de frågor, som beröres under punkterna 7—10.

## 1. Den allmänna lönenivån för statsanställda m. m.

I enlighet med beslut av 1957 års riksdag regleras statstjänstemännen till-  
kommande minimilöner (grundlöner) fr. o. m. den 1 juli 1957 genom statens  
löneförordning den 31 maj 1957 (nr 228). Denna förordning innehåller ej  
några regler om särskilda tillägg till grundlönerna. De aktuella lönerna (total-  
lönerna) har förutsatts skola fastställas genom beslut av Kungl. Maj:t och  
riksdagen, efter det statstjänstemännens huvudorganisationer beretts tillfälle  
till överläggningar i ämnet.

I enlighet med beslut vid 1958 års B-riksdag och 1959 års riksdag har  
den 1 juli 1959 genomförts en pensionsreglering för statsanställda m. fl.  
Huvudgrunderna för pensioneringen har intagits i statens allmänna tjänste-  
pensionsreglemente (SPR) den 28 maj 1959 (nr 287), under det att i statens  
pensionslöneförordning samma dag (nr 286) meddelats bestämmelser om  
den till grund för pensioneringen liggande pensionslönen. Enligt 15 § SPR  
skall bruttobeloppet av beviljad egenpension eller familjepension förändras  
i den mån Kungl. Maj:t och riksdagen härom beslutar. Denna bestämmelse  
utgör motsvarigheten till vad som i tidigare pensionsanordningar gällde be-  
träffande rörligt tillägg. Det har i samband med pensionsregleringen förut-

satts, att här avsedd förändring av enligt reglementet beviljade pensioner skall fastställas genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen efter det att de statsanställdas huvudorganisationer beretts tillfälle till överläggningar i ämnet.

I prop. 1959: 152 redovisades en den 9 april 1959 med statstjänstemännens huvudorganisationer träffad överenskommelse om statstjänstemännens löner under år 1959 m. m. Enligt denna överenskommelse, vilken godkännts av riksdagen (SU 111, rskr 259), har för 1959 totallönerna för 1958 höjts med 2 procent. Vad angår pensionerna har i enlighet med överenskommelsen pensioner, som beviljats enligt före den 1 juli 1959 gällande pensionsbestämmelser, räknat från den 1 januari 1959 höjts med i princip 2 procent. Pensioner, som beviljas enligt SPR, avvägs med utgångspunkt i utgående löneplanslöner. På grund härav har för 1959 ej erfordrats särskilt beslut om höjning av dessa pensioner. De i vissa fall alltså utgående kristilläggen har för 1959 uppräknats i anslutning till pensionshöjningen.

Nu gällande löneplansbelopp framgår av kungörelsen den 28 maj 1959 (nr 214) om löner m. m. till vissa statsanställda m. fl. under tiden juli—december 1959.

Det förutsattes i prop. 1959: 152 att frågan om storleken av löner, pensioner och kristillägg efter utgången av 1959 sedermera skulle få föreläggas riksdagen. Därest beslut i ämnet ej skulle ha meddelats före årsskiftet 1959/60, syntes provisoriskt få tillämpas samma grunder som under 1959.

Några överläggningar med statstjänstemännens huvudorganisationer om storleken av totallönerna och om ev. förändring av pensionerna under 1960 har ännu ej ägt rum. Det är därför inte möjligt att nu ange vad som i dessa hänseenden bör gälla under innevarande år. Ifrågavarande spørsmål torde senare få underställas riksdagen. Kungl. Maj:t har den 27 november 1959 utfärdat kungörelse (nr 514) om fortsatt tillämpning t. v. under 1960 av nyssnämnda kungörelse 1959: 214.

Under angivna förhållanden har till grund för beräkningen av anslagsmedlen till rörliga löneförmåner samt till pensioner under nästa budgetår lagts de löne- och pensionsbelopp, som gällt under 1959.

Enligt riksdagens beslut om pensionsreglering för statsanställda m. fl. skall — enligt för riksdagen närmare redovisade grunder — till pensionsberättigade tjänstemän, räknat fr. o. m. 1957, utgå kompensation för höjda folkpensionsavgifter. Kungl. Maj:t har senast den 27 november 1959 utfärdat kungörelse (nr 535) om dylik kompensation. Fr. o. m. innevarande budgetår beräknas medel till avgiftskompensationen under vederbörliga anslag och, i fråga om avlöningsanslagen, under särskild anslagspost.

Kostnaderna för kompensationen har för budgetåret 1960/61 — efter höjningen fr. o. m. den 1 januari 1959 av procenttalet för uträkning av folkpensionsavgiften från 2,5 till 4 procent — beräknats motsvara 2 procent av de sammanlagda beloppen under ordinarie- och icke-ordinarieposterna mot 0,7 procent för nu löpande budgetår.

## 2. Avgifter till den allmänna tilläggspensioneringen m. m.

Genomförandet av den allmänna tilläggspensioneringen (ATP) kommer att i olika avseenden påverka statsbudgeten till följd av de offentliga huvudmännens utgivande av arbetsgivaravgifter till pensioneringen. Jag får härutinnan, efter samråd med cheferna för finans- och socialdepartementen, anföra följande.

Genom beslut den 18 december 1959 har Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens beslut (prop. 1959: 175, L<sup>2</sup>U 50, rskr 354) utfärdat förordning, nr 552, angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m. Förordningens bestämmelser om debitering och uppbörd äger ej tillämpning på arbetsgivaravgift, som staten har att erlagga i sin egenskap av arbetsgivare. Dylik avgift skall i stället beräknas och redovisas enligt föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t.

Såsom framgår av prop. 1959: 175 har socialförsäkringens administrationsnämnd, vars betänkande »Tilläggspensioneringens administration» (SOU 1959: 12) legat till grund för propositionen, förordat att för beräkning och redovisning av statens avgift till ATP skall i huvudsak tillämpas det förfarande, som gäller beträffande statens bidrag till sjuk- och moderskapsförsäkringarna. Detta innebär, att statens avgifter till ATP skall schablonmässigt beräknas på grundval av särskild lönestatistik från de statliga myndigheterna. Varje år skall Kungl. Maj:t bestämma de avgiftsbelopp, som skall utgå. Särskilda belopp skall härvid bestämmas för å ena sidan vart och ett av de affärsdrivande verken samt riksbanken och riksgäldskontoret, vilka har att inbetala beloppen till riksförsäkringsanstalten, och å andra sidan statsförvaltningen i övrigt. Beloppet för statsförvaltningen i övrigt skall överföras till riksförsäkringsanstalten från ett för ändamålet i riksstaten uppfört anslag.

Utöver vad som sålunda förordats av administrationsnämnden bör beträffande den arbetsgivaravgift, som staten har att erlagga, gälla följande.

Arbetsgivaravgiften bör slutligt inbetalas till riksförsäkringsanstalten under första hälften av kalenderåret näst efter det, som avgifterna avser. Emellertid bör — för att avkastningen under den del av allmänna pensionsfonden, som står under första fondstyrelsens förvaltning (huvudsakligen avgifter som erlägges av staten och kommunerna) skall bli densamma som under fonden i övrigt — staten liksom övriga arbetsgivare erlagga preliminär avgift. Denna avgift, som bör beräknas enligt samma grunder som den slutliga avgiften, torde för att nyss angivet syfte skall vinnas lämpligen erläggas med engångsbelopp vid mitten av det kalenderår, till vilket avgifterna hänför sig. Då vidare den preliminära avgiften bör belasta budgeten för samma budgetår som den slutliga avgiften, bör utbetalningen ske i början av juli månad. Innan Kungl. Maj:t fattar beslut om storleken av de slutliga avgiftsbeloppen bör riksförsäkringsanstalten beredas tillfälle att ta del av underlaget för avgiftsbeloppens beräkande.

Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att i övrigt meddela de närmare

föreskrifter, som kan visa sig erforderliga beträffande debitering och uppbörd av den arbetsgivaravgift staten har att erlägga.

Arbetsgivaravgiften för statens tjänstemän (inberäknat viss arvodesanställd personal) och arbetare beräknas för nästa budgetår uppgå till i runt tal 110 miljoner kronor, varav ca 50 miljoner kronor för de affärsdrivande verken och riksdagens verk samt ca 60 miljoner för statsförvaltningen i övrigt. Jag kommer senare i dag att vid anmälan av tolfte huvudtiteln upptaga frågan om ett särskilt anslag till bestridande av den arbetsgivaravgift, som ankommer på statsverket, utom beträffande affärsverken, riksbanken och riksgäldskontoret. Vidare kommer chefen för finansdepartementet att under fjortonde huvudtiteln Riksdagen och dess verk anmäla frågan om motsvarande anslag för den under denna huvudtitel redovisade personalen.

Förutom för de statsanställda svarar staten för eller bidrar till kostnaderna för pensionering av vissa personalgrupper i kommunal eller i övrigt icke-statlig anställning. För dylika anställningshavare har vederbörande icke-statliga arbetsgivare att fr. o. m. den 1 januari 1960 utgiva arbetsgivaravgift till ATP.

Staten svarar helt för pensioneringen av folk- och småskollärare och vissa andra lärarkategorier inom folkskoleväsendet, av lönegradsplacerade anställningshavare underkastade statens allmänna avlöningsreglemente vid hushållningssällskapen och skogsvårdsstyrelserna samt av viss personal med avlöning enligt statens allmänna avlöningsreglemente vid särskolor och epileptikerskolor.

Utgivande av ATP-avgift fr. o. m. 1960 i sistnämnda fall kommer att — därest inte annat beslutas — medföra en direkt överföring av pensionsutgifter på de icke-statliga huvudmännen. Då en sådan utveckling ej synes böra följa av införandet av ATP bör ATP-avgiften ej slutligt stanna på de icke-statliga arbetsgivarna. Mot avgiften svarande statsbidrag bör därför medgivnas i dessa fall. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser härutinnan. Kostnaderna för ifrågavarande statsbidrag kan för nästa budgetår uppskattas till drygt 15 miljoner kronor.

Genom statens pensionsanstalt (SPA) ombesörjer staten pensioneringen för skilda grupper icke-statligt anställda (sjuksköterskor, läkare, polispersonal, personal inom teater- och orkesterverksamhet o. s. v.). Finansieringen är härvid f. n. ordnad på det sättet, att huvudmännen till SPA inbetalar dels vid SPA-anslutning obligatoriska, fortlöpande avgifter, dels fakultativa engångsavgifter under resp. anställningshavares aktivtid, under det att staten svarar för kostnaden för utgående pensioner. Vad angår de fortlöpande avgifterna beräknades det i samband med systemets införande år 1950, att dessa avgifter svarade mot i runt tal hälften av pensionskostnaderna.

Beträffande SPA-pensioneringen får jag erinra, att i prop. 1959: 151 uppdrogs vissa, av riksdagen (SU 110, rskr 258) sedermera godkända grunder för pensionsreglering för de av SPA-reglementet omfattade personalgrupperna. I vad avser finansieringssystemet för SPA-pensioneringen anmäldes härvid resultatet av vissa överläggningar i frågan, som ägt rum mellan repre-



sentanter för finans- och civildepartementen, å ena sidan, samt för Svenska landskommunernas förbund, Svenska landstingsförbundet och Svenska stadsförbundet, å den andra. Överläggningarna hade, såvitt nu är i fråga, utmynnat i enighet om att fortsatt utredning skulle ske av frågorna om nytt finansieringssystem, om SPA-pensioneringens omfattning samt om vissa samordningsfrågor inom de statliga och kommunala pensionssystemen. Den fortlöpande avgiften skulle fr. o. m. den 1 juli 1959 t. v. utgå med 7,5 procent på de verkliga pensionslönerna. Vidare skulle den fortlöpande avgiften fr. o. m. den 1 januari 1960 t. v. intill den 1 juli 1961 — efter närmare tekniska undersökningar angående detaljutformningen — minskas med vad som motsvarade hälften av de avgifter, som huvudmännen kunde komma att för de SPA-anslutna anställningshavarna få erlägga i avgifter till en allmän tilläggspensionering.

Sakkunniga med uppdrag att utreda nytt finansieringssystem för SPA-pensioneringen m. m. (SPA-utredningen) har den 30 juni 1959 tillkallats inom finansdepartementet. — Genom beslut den 28 maj 1959 har Kungl. Maj:t utfärdat kungörelse, nr 289, om avgifter m. m. beträffande vissa i statens allmänna tjänstepensionsreglemente avsedda anställningar. — Förenämnda tekniska undersökningar rörande minskning av de fortlöpande SPA-avgifterna med anledning av genomförandet av ATP kan nu ske sedan, såsom i det föregående berörts, frågorna om uppbörd och debitering av arbetsgivaravgifter inom ATP reglerats.

De grunder för finansieringen inom SPA-pensioneringen, som uppdragits efter överläggningar med kommunförbunden, torde böra tillämpas inom hela SPA-området intill dess — på grundval av resultatet av SPA-utredningens arbete — nytt finansieringssystem för SPA kan komma att fastställas. Några ytterligare åtgärder i fråga om kostnadsfördelningen inom SPA-pensioneringen ifrågasättes f. n. ej.

Slutligen lämnar staten i skilda fall över särskilda anslag direkta bidrag till SPA-avgifter eller andra pensionskostnader för kommunala eller i övrigt icke-statliga anställningshavare. Frågan om och i vilken utsträckning ökade bidrag här bör utgå till följd av erläggande av ATP-avgifter torde av Kungl. Maj:t få prövas från fall till fall. Då medel för dylika bidrag ej genomgående kunnat beräknas under berörda anslag, vare sig för innevarande eller nästkommande budgetår, bör Kungl. Maj:t äga riksdagens bemyndigande att, där så prövas nödvändigt, för ändamålet medgiva erforderliga överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter samt i övrigt vidtaga de åtgärder, som kan påkallas.

Såsom under punkten 1 erinrats utgår — enligt för riksdagen närmare redovisade grunder — till pensionsberättigade tjänstemän, räknat fr. o. m. 1957, kompensation för höjda folkpensionsavgifter. Kungl. Maj:t har erhållit riksdagens bemyndigande att meddela föreskrifter för kompensationens beräkning och utbetalning samt att för budgetåret 1958/59 medge erforderliga överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter till följd av ut-

givande av dylik kompensation. Kungl. Maj:t har den 28 november 1958 (nr 577), den 30 juni 1959 (nr 373) och den 27 november 1959 (nr 535), utfärdat kungörelser om dylik kompensation avseende åren 1957 och 1958. Härigenom har frågorna om förmånens medgivande samt, med vissa i det följande angivna undantag, om statsbidrag reglerats beträffande sådana i det föregående nämnda tjänstemän, för vilka staten helt svarar för pensioneringen, samt beträffande befattningshavare med avlöning enligt statligt avlöningsreglemente, som är obligatoriskt anslutna till SPA. Vad angår lärare vid obligatoriska skolor och högre kommunala skolor m. fl. är frågan om formen för statsbidragets utgivande föremål för beredning inom finans- och ecklesiastikdepartementen.

Vad åter angår de till SPA fakultativt anslutna är frågan om bestridandet av kostnaderna för kompensationen ännu ej slutligt reglerad. Jag får nu sedan frågan ytterligare prövats förorda, att beträffande här avsedd SPA-ansluten personal statsbidrag till kostnader för kompensation för höjda folkpensionsavgifter i sådana fall, där lönerna utgår enligt statligt avlöningsreglemente, får — liksom i huvudsak gäller för här avsedda SPA-anslutna i övrigt — utgå enligt samma grunder, som gäller för till löner utgående statsbidrag. Om och i vad mån statsbidrag för avgiftskompensationen i övrigt bör ifrågakomma torde av Kungl. Maj:t få prövas från fall till fall. Då medel till ökade statsbidrag för avgiftskompensation ej genomgående beräknats under berörda statsbidragsanslag bör — om riksdagen ej har något att erinra häremot — i det föregående nämnt överskridandebemyndigande på grund av utgivande av ATP-avgifter jämväl få avse avgiftskompensation i enlighet med vad nu sagts.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

*dels* godkänna de i det föregående redovisade grunderna för den budgetmässiga regleringen av vissa frågor sammanhängande med genomförandet av den allmänna tilläggs-pensioneringen,

*dels ock* bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåren 1959/60 och 1960/61 i enlighet med vad som i det föregående anförts medge överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter till följd av genomförandet av tilläggs-pensioneringen.

### 3. Överskridanden av vissa anslagsposter m. m.

Den omläggning av avlöningsstaterna, som genomfördes fr. o. m. budgetåret 1941/42, medförde en överflyttning till maximerade anslagsposter av vissa avlöningskostnader, som tidigare belastat förslagsvis anvisade poster. En nödvändig förutsättning för denna omläggning var att Kungl. Maj:t erhöi ett allmänt bemyndigande av riksdagen att medge överskridande av

maximerade anslagposter. Detta bemyndigande har årligen förlängts. Efter smärre ändringar av bemyndigandet vid 1952 och 1956 års riksdagar innebär detsamma, att Kungl. Maj:t äger medge de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslagposter till arvoden och särskilda ersättningsar, bestämda av Kungl. Maj:t, eller till avlöningar till icke-ordinarie personal, som erfordras till följd av att dylik anslagspost blivit i en icke förutsedd omfattning belastad *antingen* med utgifter för avlöningar åt icke-ordinarie tjänsteman, som vikarierat å ordinarie tjänst, vilken är obesatt eller vars innehavare åtnjutit ledighet för offentligt uppdrag eller av annan anledning mot avstående av hela lönen, *eller* med kostnader, som sammanhänger med att icke-ordinarie ersättare behöver anlitas vid vakanthållande av ordinarie tjänst eller vid längre tids ledighet för sjukdom eller av annan därmed jämförlig anledning.

Alltsedan budgetåret 1947/48 har Kungl. Maj:t erhållit riksdagens bemyndigande att medge de överskridanden av maximerade anslag och anslagposter, som påkallas med hänsyn till regleringen av befordringsgången för biträdes- och amanuenspersonal. Detta bemyndigande gäller fr. o. m. budgetåret 1953/54 även de personalgrupper, som enligt riksdagens beslut jämställts med amanuenspersonal.

Fr. o. m. budgetåret 1958/59 har Kungl. Maj:t erhållit riksdagens bemyndigande att medge de överskridanden av maximerade anslag och anslagposter, som erfordras för bestridande av övergångsförmåner till befattningshavare å vissa i ortsgruppshänseende nedflyttade orter.

Samtliga nu nämnda bemyndiganden bör gälla även nästa budgetår. Därvid bör — därest riksdagen ej har något att erinra häremot — det bemyndigande, som erfordras på grund av tillämpningen av reglerad befordringsgång för vissa personalkategorier, även få gälla sådan teknisk biträdespersonal i reglerad befordringsgång, som avses i prop. 1959: 152, ävensom sådan kanslistpersonal i administrativ tjänst, som i enlighet med vad jag kommer att anföra i det följande under punkten 5 kan komma att inrättas fr. o. m. nästa budgetår.

I enlighet med förslag i prop. 1959: 151 har Kungl. Maj:t erhållit riksdagens bemyndigande att för innevarande budgetår medgiva överskridanden av maximerade anslag och anslagposter med hänsyn till administrationskostnader i samband med pensionsregleringen den 1 juli 1959 för statsanställda m. fl. Bemyndigandet gäller de ökade kostnader, som kan föranledas av pensionsregleringen för statsanställda m. fl. och för SPA-grupperna ävensom av den av riksdagen beslutade gemensamma utbetalningen av personalpensionsförmåner och folkpension m. m. Ifrågavarande bemyndigande har av Kungl. Maj:t huvudsakligen utnyttjats för vissa personalförstärkningar vid statskontoret och statens pensionsanstalt. För nästa budgetår har under vederbörliga anslag beräknats medel för personalförstärkningar och i övrigt ökade kostnader till följd av pensionsregleringen och den gemensamma utbetalningen. Då emellertid det nya pensionssystemet icke slutligt utformats

och det nya utbetalningssystemet ej helt genomförts har en säker överblick över de ökade administrationskostnaderna ännu ej kunnat vinnas. Med hänsyn härtill torde det nu avsedda överskridandebemyndigandet böra gälla även nästkommande budgetår.

I enlighet med vad som uttalats vid tillkomsten av 1941 års bemyndigande bör riksdagen hållas underrättad om den utsträckning, i vilken detta bemyndigande tages i anspråk. För sådant ändamål torde uppgifter i ämnet, avseende budgetåret 1958/59, få överlämnas till vederbörande riksdagsutskott.

Liksom under senare år bör myndigheterna även i fortsättningen i samband med anslagsäskandena lämna redogörelser rörande hela den från icke-ordinarieposten avlönade personalen såväl för det löpande budgetåret som — enligt äskandena — för det kommande budgetåret.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåret 1960/61 i enlighet med vad i det föregående förordats medge

1) de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslagsposter till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, eller till avlöningar till icke-ordinarie personal, som erfordras till följd av att dylik anslagspost blivit i en icke förutsedd omfattning belastad *antingen* med utgifter för avlöningar åt icke-ordinarie tjänsteman, som vikarierat å ordinarie tjänst, vilken är obesatt eller vars innehavare åtnjutit ledighet för offentligt uppdrag eller av annan anledning mot avstående av hela lönen, *eller* med kostnader, som sammanhänger med att icke-ordinarie ersättare behöver anlitas vid vakanthållande av ordinarie tjänst eller vid längre tids ledighet för sjukdom eller av annan därmed jämförlig anledning,

2) de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, som påkallas med hänsyn till tillämpningen av reglerad befordringsgång för i det föregående berörda personalkategorier,

3) de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, som kan bli erforderliga för bestridande av övergångsförmåner till befattningshavare å vissa i ortsgruppshänseende nedflyttade orter, samt

4) de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, som kan erfordras på grund av ökade administrationskostnader i samband med pensionsregleringen för statsanställda m. fl.

#### 4. Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

I anslutning till de riktlinjer för behandlingen av frågor om ändrad lönegradsplacering av tjänster, vilka uppdragits i prop. 1956: 124, anmäles i det följande resultatet av den under budgetarbetet verkställda prövningen av s. k. A-frågor.

Arbetet med de s. k. B-frågorna har påbörjats och förberedande överläggningar har upptagits med personalorganisationerna. De slutliga förhandlingarna om dessa tjänsteförteckningsfrågor torde dock kunna äga rum tidigast under februari eller mars.

Den i prop. 1959: 152 redovisade förhandlingsöverenskommelsen om stats-tjänstemännens löner under år 1959 m. m. innefattade vissa normer för lönegradsplacering av teknisk biträdespersonal. I propositionen framhölls att det i samband med förhandlingarna hade förutsatts att förslagen om teknisk biträdespersonal skulle, i vad avser införande av reglerade befordringsgångar, äga tillämpning fr. o. m. den 1 juli 1959 samt att civildepartementet skulle verka för att lönegradsplacering av tjänster enligt de redovisade grunderna i övrigt kunde ske fr. o. m. den 1 juli 1960. Vid ett godkännande av den träffade förhandlingsöverenskommelsen syntes det böra ankomma på vederbörande myndigheter att i anslutning till ingivande av anslagsäskandena för budgetåret 1960/61 framlägga förslag angående inplacering av hit-hörande tjänster med ledning av de i propositionen redovisade grunderna.

Med anledning härav har från olika myndigheter i anslagsäskandena för nästkommande budgetår upptagits yrkanden om ändrad lönegradsplacering för teknisk biträdespersonal i enlighet med de grunder, om vilka sålunda överenskommelse träffats. Yrkandena, som berör ett stort antal tjänster inom skilda områden av statsförvaltningen, prövas inom civildepartementet. Beredningen av dessa frågor har emellertid ej kunnat slutföras under höstens budgetarbete. Med hänsyn härtill har ej heller löneställningen för vissa i statsverkspropositionen föreslagna nya tjänster för teknisk biträdespersonal kunnat slutligt bedömas.

Av vad sålunda anförts framgår att det torde bli nödvändigt att senare under riksdagen framlägga förslag, som påverkar personalförteckningarna. För att i sådan ordning framlagda förslag skall kunna genomföras under 1960, är det erforderligt att riksdagen, liksom fallet varit under de senare åren, beslutar att de personalförteckningar, som riksdagen fastställer innan beslut meddelats i anledning av de särskilda lönegradsplaceringsförslagen, skall gälla endast i den mån annat icke följer av vad riksdagen beslutar i samband med dessa förslag.

Jag får nu redovisa de förslag till ändrad lönegradsplacering, som ansetts kunna förordas på grundval av den under budgetarbetet företagna omprövningen av löneställningen för olika tjänster. I dessa frågor har, såsom förutsatts i förenämnda prop. 1956: 124, statstjänstemännens huvudorganisationer beretts tillfälle att framlägga sina synpunkter. Det bör framhållas, att

prövningen av lönegradsfrågor avsett icke blott ändrad lönegradsplacering för redan befintliga tjänster utan även placering i lönegrad av tjänster, vilka i statsverkspropositionen under resp. huvudtitlar föreslås skola inrättas under nästa budgetår. Även i denna del har personalorganisationerna lämnats tillfälle till överläggningar med företrädare för civildepartementet.

De förslag till lönegradsändringar, som nu tillstyrkes, redovisas i den vid statsrådsprotokollet i detta ärende fogade *bilagan*. Framhållas må att sådana av organisatoriska skäl föranledda lönegradsändringar, vilka i realiteten innebär utbyte av förefintliga tjänster mot nya tjänster med artskilda arbetsuppgifter, samt förslag till ändrad lönegradsplacering av tjänster, som framlägges i anslutning till i särskild ordning verkställd översyn av organisationen inom visst område, ej redovisas i bilagan. Dessa förslag anmäles under resp. huvudtitlar. Vad angår de i bilagan redovisade förslagen torde jag få hänvisa till de redogörelser för myndigheternas motiveringar och förslag, som senare lämnas av vederbörande departementschefer. Jag vill tillägga, att på föranstaltande av civildepartementet myndigheterna anmodats att lämna sina motiveringar för de olika förslagen på särskilda, för ändamålet utarbetade formulär. Beträffande innehållet i dessa formulär torde få hänvisas till handlingarna.

De av mig tillstyrkta, i bilagan redovisade förslagen innebär uppflyttning av drygt 100 tjänster. Kostnadsökningen för löner vid ett genomförande av förslagen kan vid nuvarande lönenivå beräknas uppgå till ungefär 150 000 kronor för år. Medel för lönegradsändringarna beräknas under resp. huvudtitlar. Förslagen synes böra genomföras fr. o. m. den 1 juli 1960.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

*dels* besluta, att de personalförteckningar, som riksdagen fastställer innan riksdagen meddelat beslut i anledning av lönegradsplaceringsförslag, som framlägges i särskild ordning, skall gälla endast i den mån annat icke följer av vad riksdagen beslutar i samband med behandlingen av nämnda förslag,

*dels* godkänna de i förenämnda bilaga intagna förslagen om placering i lönegrad av vissa tjänster m. m.,

*dels* ock bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för genomförande av sistnämnda förslag från och med den 1 juli 1960.

## 5. Kanslisters i administrativ tjänst

I 1959 års statsverksprop. (bil. 2, p. 6) anmäldes kompetensutredningens betänkande »Kanslisters i administrativ tjänst» (SOU 1957: 23) jämte däröver avgivna yttranden. Kompetensutredningens förslag innebar i korthet,

att kanslisttjänster successivt skulle inrättas vid de centrala ämbetsverken i den mån så befanns lämpligt vid uppkommande vakanser på amanuens- eller byråsekreterartjänster eller motsvarande. Tjänsterna borde enligt utredningen placeras i samma reglerade befordringsgång som landskanslisttjänsterna vid länsstyrelserna eller i lönegraderna Af 9—Ae 10—Ae 12—Ae 13. Sedermera borde i mån av behov ordinarie tjänster i Ao 15 och befordringstjänster i Ao 19 inrättas. Rekryteringen av aspiranter till kanslisttjänsterna borde ske både direkt utifrån och från biträdes- och expeditionsvaktsgrupperna. Utredningen framlade vidare vissa förslag rörande anordnande av särskild utbildning av kanslisters.

Med anledning av kompetensutredningens förslag anförde jag i statsverkspropositionen i huvudsak följande.

Det måste självklart anses såsom ett angeläget intresse att administrativa arbetsuppgifter så långt är möjligt överföres från akademiskt utbildad personal till personal med lägre kompetens, så att, såsom kompetensutredningen framhållit, högre kompetenskrav icke uppställas än som verkligen är påkallade med hänsyn till arbetsuppgifternas art. På denna punkt delar jag sålunda helt kompetensutredningens och remissinstansernas uppfattning. Vad åter angår frågan om valet av personal för handläggning av de uppgifter, som sålunda skulle avlastas den akademiskt utbildade personalen, är ett principiellt ställningstagande svårare. Kompetensutredningen har för sin del föreslagit inrättande såväl i vissa centrala ämbetsverk som vid vissa lokalförvaltningar av en särskild mellangradskarriär, uppbyggd på samma sätt som landskanslistkarriären vid länsstyrelserna. Från vissa remissinstansers sida görs åter gällande, att för ifrågasatt arbetsuppgifter bör inrättas särskilda fasta tjänster, högre biträdestjänster e. d., såsom redan skett på många håll inom den centrala förvaltningen.

För valet mellan dessa två alternativ är det enligt min mening av betydelse att närmare klarhet erhålles om mängden av arbetsuppgifter, som kan överföras, eller med andra ord hur stort utrymme det finns inom olika områden för befattningshavare för dylika arbetsuppgifter. På vissa håll kan nämligen de arbetsuppgifter, som enligt kompetensutredningens förslag skulle kunna delegeras, vara av så ringa omfattning att för fullgörande av uppgifterna endast erfordras ett fåtal tjänster. Det torde i sådana fall kunna ifrågasättas, om icke inrättande av fasta tjänster är att föredra framför inrättande av en ny karriär med reglerad befordringsgång vid sidan av redan befintliga högre fasta biträdestjänster, vilket utredningens förslag på vissa håll kan innebära.

Mot bakgrunden av det anförda är jag ej beredd att nu ta principiell ståndpunkt till frågan, huruvida — i de fall åsyftad omfördelning av arbetsuppgifter kan ske — uppgifterna bör överföras på kanslisters eller högre biträden e. d. Jag anser det därför erforderligt att vissa ytterligare undersökningar kommer till stånd, framför allt i fråga om kvantiteten arbetsuppgifter, som på olika håll kan överföras från högre till lägre personal. Jag är emellertid redan nu beredd uttala, att vid sådana lokala organ, som nära ansluter till länsförvaltningen, den av utredningen förordade linjen bör väljas. Jag vill vidare framhålla, att vid båda de ifrågasatta alternativen särskild utbildning av ungefär samma omfattning och inriktning som kompetensutredningen räknat med synes vara erforderlig. Formerna för utbildningen kan dock påverkas av de fortsatta övervägandena. Enligt min mening bör kompetensutredningens uppdrag vidgas så att vissa ytterligare förvaltningsområden

genomgås i syfte att mera konkreta uppgifter skall kunna erhållas för det slutliga ställningstagandet till här berörda spørsmål.

Jag vill i detta sammanhang slutligen betona, att det måste anses som ett angeläget åliggande för myndigheterna att i enlighet med 6 § allmänna verksstadgan själva vidtaga eller föreslå sådana åtgärder, som kan tjäna det av kompetensutredningen angivna syftet.

Statsutskottet (SU 14) framhöll önskvärdheten av att ifrågavarande spørsmål upptogs till avgörande så snart ske kunde. I övrigt fann utskottet ej anledning till annat uttalande än att utskottet underströk vad föredraganden anfört om myndigheternas åligganden enligt allmänna verksstadgan. I sammanhanget torde också få erinras att besparingsutredningen (SOU 1959: 28, s. 60) såsom sin mening framhållit, att det — med hänsyn till vikten av att förvaltningskostnaderna begränsas — är angeläget, att kompetensutredningens förslag så snart som möjligt blir realiserade.

*Föredraganden.* För egen del får jag, efter samråd med chefen för finansdepartementet, anföra följande.

I förra årets statsverksproposition redovisades kompetensutredningens betänkande »Kanslistor i administrativ tjänst» jämte däröver avgivna yttranden. I propositionen framhölls angelägenheten av att administrativa arbetsuppgifter så långt är möjligt överföres från akademiskt utbildad personal till personal med lägre kompetens. Ståndpunktstagandet till frågan, om för de arbetsuppgifter, som kunde komma att överföras, skulle inom den centrala statsförvaltningen inrättas en särskild mellangradskarriär, uppbyggd på samma sätt som landskanslistkarriären vid länsstyrelserna, eller om arbetsuppgifterna skulle ankomma på innehavare av särskilda för ändamålet inrättade högre biträdestjänster e. d., gjordes emellertid beroende av vissa kompletterande undersökningar, främst rörande behovet av nu avsedd personal.

Genom beslut den 6 februari 1959 uppdrog Kungl. Maj:t åt kompetensutredningen att verkställa nyssnämnda kompletterande undersökningar inom ecklesiastikdepartementet, riks försäkringsanstalten, skolöverstyrelsen, lantbruksstyrelsen med lantbruksnämnderna, kommerskollegium och medicinalstyrelsen.

Kompetensutredningen har till fullföljande av detta uppdrag inom nyssnämnda myndigheter ingående undersökt arbetsuppgifterna vid ett stort antal tjänster, som f. n. innehas av amanuens- eller byråsekreterarpersonal. Resultatet av undersökningarna, som redovisats i form av promemorior, i vilka detaljerat angivits arbetsuppgifterna vid de undersökta befattningarna, har givit ytterligare bekräftelse på att inom statsförvaltningen administrativa arbetsuppgifter i betydande utsträckning bör kunna överföras från amanuenser och byråsekreterare till personal med lägre utbildning. Kompetensutredningen har således enbart vid de nu undersökta myndigheterna uppskattat det sammanlagda antalet akademisktjänster, som skulle kunna ersättas med tjänster i en mellangradskarriär, till ett femtiotal. Vid



de centrala ämbetsverk samt regionala och lokala förvaltningsorgan kompetensutredningen hittills undersökt uppskattas det sammanlagda behovet av kanslister till inemot 200.

De av kompetensutredningen nu genomförda undersökningarna visar enligt min mening, att vid de centrala ämbetsverken föreligger ett behov av mellangradstjänster av sådan storleksordning, att några betänkligheter mot utredningens förslag om inrättande av en särskild mellangradskarriär ej längre behöver hysas. Då vidare de arbetsuppgifter, som ansetts kunna överföras på mellangradstjänstemän, måste bedömas vara av samma kvalitet som de göromål, som ankommer på landskanslisterna vid länsstyrelserna, bör ej heller någon tvekan råda om lönesättningen. Jag vill därför nu förordna kompetensutredningens förslag, att de nya mellangradstjänsterna skall placeras i samma befordringsgång som landskanslisterna, eller Af 9 (1 1/2 år), Ae 10 (1 1/2 år), Ae 12 (1 år) och Ae 13. Till detta förslag har berörda huvudorganisationer av statstjänstemän anslutit sig. Tjänstebenenämningen bör såsom utredningen föreslagit vara kanslist. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att i den mån så erfordras meddela närmare föreskrifter rörande inplaceringen i befordringsgången. Om och i vilken utsträckning ordinarie tjänster skall inrättas torde få prövas framdeles.

I fråga om utbildningen av kanslister torde i detta sammanhang få erinras om följande.

I skrivelse den 16 oktober 1959 framhöll kompetensutredningen att de erfarenheter, som utredningen vunnit under det fortsatta arbetet med kanslistfrågan, givit vid handen att en förutsättning för den aktuella kanslistreformens genomförande var att utbildningsfrågan erhöll en snar om än provisorisk lösning. Utredningen framhöll vidare, att enligt av utredningen under hand inhämtade upplysningar en samordning av den avsedda kanslistutbildningen med utbildningen av landskanslister i vart fall t. v. inte syntes möjlig. I skrivelsen framlade utredningen förslag till riktlinjer för anordnande av en utbildningskurs för kanslister med i stort sett samma omfattning och innehåll som landskanslistutbildningen.

Genom beslut den 13 november 1959 har Kungl. Maj:t bemyndigat kompetensutredningen att i samråd med statssekreteraren i civildepartementet i huvudsaklig överensstämmelse med av utredningen uppdragna riktlinjer försöksvis anordna en utbildningskurs för kanslister vid centrala ämbetsverk m. m. Kursen avses skola påbörjas under den kommande våren.

Sedan försökskursen avslutats torde frågan om kanslistutbildningen ånyo få anmälas.

På grundval av föreliggande material från kompetensutredningens undersökningar samt av förslag från olika myndigheter har under höstens budgetarbete frågan om inrättande av kanslisttjänster — genom utbyte av tjänster i reglerad befordringsgång för amanuenser eller annorledes — särskilt uppmärksamats. Förslag om inrättande av kanslisttjänster i reg-

lerad befordringsgång kommer att i vissa fall senare i dag framläggas av vederbörande departementschefer. I andra fall åter, där ett utbyte synes möjligt, tarvas ytterligare överväganden. Det lärers i dessa fall ankomma på Kungl. Maj:t eller vederbörande myndigheter att allteftersom slutlig prövning kan ske föreskriva, att icke-ordinarie tjänster i amanuens- och byråsekreterarkarriären skall utbytas mot kanslisttjänster.

Vad sålunda förevarit har jag ansett böra bringas till riksdagens kännedom.

## 6. Förande över stat av vissa statliga tjänster

1959 års pensionsreglering för statsanställda m. fl. innefattade bl. a., att tjänster tillsatta medelst förordnande tills vidare generellt blev förenade med pensionsrätt. I anslutning härtill ändrades fr. o. m. den 1 juli 1959 med stöd av riksdagens beslut (prop. 151, SU 110, rskr 258) de i 6 § 1 mom. statens allmänna avlöningsreglemente meddelade föreskrifterna om tjänsteförening. Härvid slopades det tidigare gällande villkoret för förening av ordinarie eller extra ordinarie tjänst med ordinarie tjänst av förstnämnda slag, nämligen att den senare tjänsten ej skulle vara förenad med pensionsrätt. Ändringen medför, att möjlighet till bibehållande av innehavd ordinarie eller extra ordinarie bottenjänst generellt föreligger för innehavare av ordinarie tjänster tillsatta medelst förordnande tills vidare.

Enligt bemyndigande av 1949 års riksdag (prop. 132, SU 172, rskr 342) äger Kungl. Maj:t meddela beslut eller bestämmelser om förande över stat av sådan förut avsedd ordinarie eller extra ordinarie tjänst, vilken är förenad med ordinarie, medelst förordnande tills vidare tillsatt statlig tjänst, som ej är pensionsberättigande. Då möjlighet till dylik överstatföring huvudsakligen tillkommit för undvikande av de olägenheter, som eljest följer av att tjänsten icke kan återbesättas i vanlig ordning, och då medgivandet av pensionsrätt vid nyssnämnda förordnandetjänster ej innebar saklig ändring av anställningsformens innebörd, har formuleringen av nyssnämnda bemyndigande ej ansetts lägga hinder i vägen för överstatföring av ordinarie eller extra ordinarie bottenjänst trots att angivna förordnandetjänster numera alltid är förenade med pensionsrätt.

Vad sålunda förevarit har jag ansett böra anmälas för riksdagen.

## 7. 1958 års besparingsutrednings betänkande

Med skrivelse den 6 augusti 1959 har 1958 års besparingsutredning<sup>1</sup> överlämnat betänkande med förslag till besparingar inom statsverksamheten (SOU 1959: 28).

<sup>1</sup> Generaldirektören O. Karleby, *ordförande*, ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren L. M. Eliasson, numera ledamoten av riksdagens första kammare, direktören J. A. Ericsson, ledamöterna av riksdagens andra kammare Nancy M. Eriksson och kommunalarbetaren G. H. Gustafsson, chefen för finansdepartementets budgetavdelning K. G. Ringström, ledamoten av riksdagens första kammare, partisekreteraren N. G. Svärd samt professorn vid universitetet i Lund P. E. C. Welinder.

Över betänkandet har efter remiss yttranden avgivits av Svea hovrätt, Göta hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Nedre Norrland, hovrätten för Övre Norrland, fångvårdsstyrelsen, understödsnämnden för rysslandssvenskar, överbefälhavaren, försvarets förvaltningsdirektion, försvarets civilförvaltning, försvarets socialbyrå, riksförsäkringsanstalten, socialstyrelsen, pensionsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, statens hyresråd, socialförsäkringens administrationsnämnd, statens nämnd för samlingslokaler, generalpoststyrelsen, telestyrelsen, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, luftfartsstyrelsen, statens biltrafiknämnd, kammarkollegiet, statskontoret, generaltullstyrelsen, riksräkenskapsverket, konjunkturinstitutet, statens organisationsnämnd, statens sakrevision, skattelindringsnämnden, riksarkivet, skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, kanslersämbetet för rikets universitet, överstyrelsen för de tekniska högskolorna, studiehjälpnämnden, lantmäteristyrelsen, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen (med bifogande av yttranden av Avelsföreningen för svenska varmlodiga hästen, Svenska ridsportens centralförbund, De svenska lantliga ryttarföreningarnas centralförbund, Riksföreningen för ridningens främjande och Svenska travsportens centralförbund), skogsstyrelsen (med bifogande av yttranden av samtliga skogsvårdsstyrelser), veterinärstyrelsen, fiskeristyrelsen, statens jordbruksnämnd, kommerskollegium (med bifogande av yttranden av Stockholms handelskammare, Skånes handelskammare och handelskammaren i Göteborg), sjöfartsstyrelsen, medicinalstyrelsen, civilförsvarsstyrelsen, överståthållarämbetet (med bifogande av yttrande av Stockholms stadskollegium), länsstyrelsen i Stockholms län, länsstyrelsen i Östergötlands län, länsstyrelsen i Jönköpings län, länsstyrelsen i Malmöhus län, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län (med bifogande av yttrande av vägförvaltningen i länet), länsstyrelsen i Älvsborgs län, länsstyrelsen i Örebro län, länsstyrelsen i Gävleborgs län, länsstyrelsen i Västernorrlands län, länsstyrelsen i Jämtlands län, länsstyrelsen i Västerbottens län, länsstyrelsen i Norrbottens län (med bifogande av yttranden av vägförvaltningen och lantbruksnämnden i länet samt länets hushållningssällskap), fiskevärderingsnämnden för saltsjökusterna av Stockholms och Gotlands län, fiskevärderingsnämnden för saltsjökusterna av Södermanlands och Östergötlands län, fiskevärderingsnämnden för Hallands samt Göteborgs och Bohus län, fiskevärderingsnämnden för Västernorrlands och Jämtlands län, fiskevärderingsnämnden för Norrbottens och Västerbottens län, fiskevärderingsnämnden för Mälaren och Hjälmaren, fiskevärderingsnämnden för Kalmar och Blekinge län, fiskevärderingsnämnden för Vänern och Vättern, fiskevärderingsnämnden för Kristianstads och Malmöhus län, fiskevärderingsnämnden för saltsjökusterna av Gävleborgs och Uppsala län, 1951 års rättegångskommitté, fångvårdens byggnadskommitté, stadsdomstolsutredningen, 1956 års försvarsförvaltningssakkunniga, 1953 års trafikutredning, 1955 års myntverksutredning, 1958 års skatteutjämningskommitté, 1955 års universitetsutredning, 1955 års lantbruksundervisningskommitté, löneförfattningsberedningen, fullmäktige i

riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet, Utlandssvenskarnas förening, Svenska socialvårdsförbundet, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Svenska landstingsförbundet, Svenska vägföreningen, Länsvägnämndernas förbund, Sveriges lantbruksförbund, förening u. p. a., Svenska turisttrafikförbundet, Tjänstemännens centralorganisation, Statstjänstemännens riksförbund, Sveriges akademikers centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund gemensamt, Publicistklubben, Kooperativa förbundet, Sveriges fastighetsägareförbund, Hyresgästernas riksförbund, Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund u. p. a., Svenska riksbyggen, Sveriges allmännyttiga bostadsföretag, Svenska byggnadsentreprenörföreningen, Sveriges folkpensionärers riksförbund, Svenska sjukkaseförbundet, Statens skolinspektörers förbund, Sveriges förenade studentkårer, Centralförbundet för nykterhetsundervisning, Svenska nykterhetsfrämjandet, riksförening för bekämpande av alkoholmissbruk och alkoholsjukdomar, Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar, Hushållningssällskapens förbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Skogsvårdsstyrelsernas förbund, Sveriges fiskares riksförbund samt Sveriges skogsägareförbund.

Vidare har skrifter i anledning av betänkandet inkommit från vissa sammanslutningar.

Jag har tidigare berört besparingsutredningens betänkande vid min anmälan av propositionen nr 162 år 1959 med förslag till förordning om allmän varuskatt, m. m. Därvid redovisade jag i korthet utredningens prognosmaterial rörande de statsfinansiella utvecklingstendenserna t. o. m. budgetåret 1963/64. Jag hade även anledning att beröra utredningens principiella synpunkter på det statliga besparingsarbetet samt utredningens viktigaste förslag till konkreta besparingsåtgärder. Jag framhöll samtidigt, att utredningens förslag skulle ingående prövas under budgetarbetet.

I enlighet med vad jag sålunda tidigare anfört har besparingsutredningens förslag behandlats i samband med anslagsäskandena för budgetåret 1960/61. Ställningstagandena till förslagen kommer att redovisas vid anmälan av berörda anslag under de olika huvudtitlarna eller i annan ordning i propositioner till 1960 års riksdag. Vissa av utredningens synpunkter och förslag är av natur att icke behöva underställas riksdagens prövning. Till utredningens förslag om en långsiktig budgetplanering avser jag att återkomma.

I nu förevarande sammanhang torde jag få beröra utredningens förslag avseende det statliga kommittéväsendet. För att effektivisera kommittéernas arbete samt för att säkerställa att kommittéförslagen blir avpassade efter den ekonomiska ram som står till buds föreslår utredningen, att ett alltför fack- och intressebetonat urval av kommittéledamöter och experter undviks, att kommittédirektiv så långt möjligt anger de finansiella förutsättningar under vilka vederbörande kommitté har att utarbeta sina förslag, exempelvis genom angivande av en kostnadsram för det blivande förslaget, att grundmaterial, som beräknas bli erforderligt för en kommitté, sammanstäl-

les på ett förberedande stadium inom vederbörande departement *samt att* i kommittékungörelsen intas en föreskrift om att kommitté, som inte avslutat sitt arbete inom den tid som angivits i direktiven eller i varje fall inom tre år från tillsättandet, skall i skrivelse till vederbörande departementschef redovisa skälen till att arbetet inte avslutats.

Endast ett fåtal remissinstanser har särskilt yttrat sig över utredningens förslag avseende kommittéväsendet. De har därvid merendels instämt i utredningens synpunkter.

Den enligt min mening viktigaste av de frågor som besparingsutredningen i detta sammanhang tagit upp är frågan om de finansiella konsekvenserna av olika kommittéförslag. Jag är ense med utredningen om vikten av att dessa förslag anpassas efter det ekonomiska läget och om önskvärdheten av att kommittédirektiv om möjligt anger en kostnadsram för det blivande förslaget. Det kan dock vara svårt att redan vid tillsättandet av en kommitté, som t. ex. har att utreda ett omfattande reformkomplex, ge ett mera preciserat uttryck för det statsfinansiella utrymmet för ifrågavarande reform. Frågan om en kostnadsram torde därför få bedömas i varje särskilt fall, därvid även kan övervägas att låta vederbörande kommitté utarbeta alternativa förslag, som är avpassade efter olika antaganden om de finansiella möjligheterna.

Jag kan även instämma i utredningens synpunkter om att det i vissa fall kan vara lämpligt att före det egentliga utredningsarbetet sammanställa visst grundmaterial. Även denna fråga torde dock få avgöras individuellt liksom givetvis frågan om valet av ledamöter och experter.

Vad slutligen angår utredningens förslag om ett tillägg till kommittékungörelsen vill jag erinra om att det redan nu föreligger skyldighet för kommitté att årligen till vederbörande departementschef avge berättelse angående arbetet under det senast förflutna året. Möjligheter att fortlöpande följa kommittéernas arbete finnes alltså. Några ytterligare föreskrifter i kommittékungörelsen för att nå det av utredningen avsedda syftet synes därför inte erforderliga.

### **8. Handläggningen av byggnadsärenden**

Den nuvarande handläggningen av ärenden rörande den statliga byggnadsverksamheten kännetecknas bl. a. därav, att statsmakterna ofta på ett relativt tidigt stadium av planläggningen fattar beslut om byggnadsåtgärdernas utförande. Detta innebär, att de kostnadskalkyler varpå besluten grundas är preliminära. Risk föreligger därmed för att de slutliga kostnaderna kommer att kraftigt avvika från de ursprungligen angivna. Riksdagen har vid några tillfällen uppmärksammat sistnämnda förhållande.

I en inom finansdepartementet upprättad, den 31 juli 1959 dagtecknad promemoria har vissa synpunkter redovisats rörande den statliga byggnadsverksamheten m. m. Denna promemoria har under den gångna hösten varit

föremål för överläggningar mellan finansdepartementet och övriga departement. Vidare har bl. a. byggnadsstyrelsens synpunkter inhämtats under hand. Promemorian utmynnar i ett förslag om en viss ändring i uppläggningsen av arbetet med hithörande frågor inom Kungl. Maj:ts kansli. Bl. a. därför att den föreslagna ordningen berör formerna för medelsäskanden a kapitalbudgeten under flertalet departement, får jag emellertid hemställa, att frågan i detta sammanhang anmäles för riksdagen.

Jag vill även erinra om, att 1958 års besparingsutredning i sitt betänkande Besparingar inom statsförvaltningen (SOU 1959: 28) berört vissa frågor rörande den statliga och statsunderstödda byggnadsverksamheten (s. 130—140). Bland de synpunkter och förslag som besparingsutredningen framlägger må här särskilt nämnas, att utredningen erinrat om angelägenheten ur kostnadssynpunkt av en långsiktig planering av det statliga och statsunderstödda byggandet. Besparingsutredningen har vidare understrukit, att det måste vara ett absolut krav, att de ofta mycket kostnadskrävande byggnadsfrågorna alltid handlägges på sådant sätt, att statsmakternas beslut i dessa frågor kommer att grundas på realistiska kostnadsberäkningar i förening med noggranna undersökningar och förarbeten så att överskridanden av byggnadsanslag kan undvikas. Besparingsutredningens uttalanden har vid remissbehandlingen i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Enligt min uppfattning bör framför allt följande tre i departementspromemorian och av besparingsutredningen anförda synpunkter beaktas i förevarande sammanhang. Byggnadsverksamheten bör planeras på relativt lång sikt. Därigenom underlättas ställningstagandet till realiserandet av de olika byggnadsförslagen. Erforderligt rådrum kan erhållas och alternativa åtgärder övervägas för att uppnå ett rationellt och ekonomiskt byggande. Vidare bör alla möjligheter till förenklingar och förbilliganden i utförandet av de enskilda projekten tillvaratagas. Slutligen bör en sådan ordning avvägbringas, att de kostnadskalkyler, på vilka statsmakterna grundar sitt ställningstagande, också visar sig hålla.

Med utgångspunkt i de båda etapper i förarbetet till ett byggnadsföretag, som innefattas i begreppen programarbete och projektering, har i departementspromemorian förordats, att byggnadsärendena skall prövas av Kungl. Maj:t i två omgångar. Dels bör byggnadsförslaget prövas då byggnadsprogrammet utarbetats, d. v. s. då utredning om behovet av byggnaden, storleken, den ungefärliga kostnaden och de allmänna förutsättningarna för densamma föreligger, dels bör en prövning ånyo ske när projekteringen fortskridit så långt att huvudritningarna utförts och en noggrann kostnadsberäkning verkställt.

Till de relaterade huvudtankarna i departementspromemorian kan jag ansluta mig. Det synes mig uppenbart, att — om man vill åstadkomma ett moment av ekonomisk granskning och kontroll med möjlighet att korrigera ett för exklusivt och vidlyftigt upplagt byggnadsföretag — granskningen måste sättas in i första ledet, d. v. s. då byggnadsprogrammet skall fast-

ställas. Väntar man till efter projekteringsstadiet har i regel stora belopp lagts ned i arkitekt- och konsultarvoden m. m. Även om byggnadsföretaget efter projekteringen framstår som mindre väl genomtänkt, kan man tvingas fullfölja det med hänsyn till redan utlagda kostnader eller på grund av tidsnöd. Det är vidare tydligt, att en tillförlitlig kostnadsberäkning och därmed ett säkert underlag för äskande av byggnadsanslag normalt inte föreligger förrän efter det att en betydande del av projekteringsarbetet utförts. Dessförinnan bör statsmakterna därför inte vara definitivt bundna för byggnadsföretagets realiserande.

Handläggningen av byggnadsfrågorna skulle i fortsättningen normalt äga rum enligt följande ordning, som också förutsatts vid behandlingen av de olika medelsäskandena å kapitalbudgeten för nästa budgetår. Sedan byggnadsprogrammet utarbetats, i allmänhet av byggnadsstyrelsen eller fortifikationsförvaltningen med utgångspunkt från önskemål av myndigheter eller av byggnadskommittéer, skall detsamma underställas Kungl. Maj:ts prövning. Som ett led i beredningen bör ingå remiss och konsultationer av den sakkunskap som förefinnes på respektive områden.

Vid handläggningen av en byggnadsfråga i detta första stadium är det väsentligt, att ungefärliga uppgifter föreligger beträffande planerat tidsschema för projekteringsarbetet och byggnadsarbetet. Vidare skall byggnadsprogrammet innehålla uppgifter om beräknad kostnad för projektering och byggande. Detta stadium avslutas med att Kungl. Maj:t fattar beslut om utförande av den första delen av projekteringen av byggnadsobjektet. Genom beslutet skall också erforderliga medel ställas till förfogande för att täcka kostnaderna härför, vilket normalt förutsättes ske med anlitan av ett för samtliga departement gemensamt projekteringsanslag. Då frågan om lokaliseringen av ett tilltänkt byggnadsföretag anses böra lösas på ett tidigt stadium eller då i övrigt särskilda skäl förefinnes, torde det även vid den här redovisade ordningen vara lämpligt att en sådan fråga underställes riksdagens prövning trots att ställning i själva byggnadsfrågan inte kan tagas.

Sedan projekteringsarbetet förts så långt att huvudritningarna färdigställt skall byggnadsföretaget ånyo underställas Kungl. Maj:t samt budgetbehandlas i sedvanlig ordning. En noggrann kostnadsberäkning skall föreligga vid denna prövning. De byggnadsanslag som därefter äskas av riksdagen skall även inkludera de nedlagda projekteringskostnaderna. Det gemensamma projekteringsanslaget får således karaktären av ett förskottsanslag.

De byggnadsfrågor som bör handläggas enligt de angivna riktlinjerna avser nybyggnad, tillbyggnad och ombyggnad av hus för statens räkning för en beräknad kostnad överstigande 300 000 kronor. Reparationer och underhållsarbeten torde undantas. Detsamma torde böra gälla fortifikatoriska anläggningar. Beträffande statens affärsdrivande verk samt väg- och vattenbyggnadsverket bör den nya ordningen tillämpas endast för centrala byggnader för administration, utvecklingsarbete och dylikt. Byggnadsarbeten som finansieras med statsbidrag men som har annan huvudman än staten är undantagna.

Kostnaderna för uppgörandet av byggnadsprogrammen förutsättes liksom hittills få bestridas av medel, som kan stå olika myndigheter och byggnadskommittéer till förfogande för ändamålet, beträffande byggnadsstyrelsen främst det under sjätte huvudtiteln upptagna anslaget till utredningar rörande tillämnade byggnadsföretag m. m. Det gemensamma anslaget för täckande av kostnaderna för projekteringsarbetet fram t. o. m. färdigställandet av huvudritningarna samt den därpå grundade kostnadsberäkningen synes lämpligen böra upptagas å kapitalbudgeten under fonden för förslag till statsverket. Jag kommer därför senare denna dag under kapitalbudgeten, finansdepartementet, att göra hemställan om äskande hos riksdagen av härför erforderligt anslag. Normalt bör, såsom nämnts i det föregående, de nedlagda projekteringskostnaderna återföras till projekteringsanslaget sedan särskilda byggnadsanslag anvisats av riksdagen. I de fall det efter projekteringsarbetet befinnes, att byggnadsföretagen inte bör komma till stånd, torde de utlagda kostnaderna i sedvanlig ordning få täckas via fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster.

### 9. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond

I annat sammanhang denna dag anmäles förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond. Erforderliga anslag till ersättning till fastighetsfonden beräknas därvid till sammanlagt 88 020 000 kronor. Det torde få ankomma på vederbörande departementschefer att under respektive huvudtitlar anmäla dessa ersättningsanslag, vilka enligt vad av statförslaget framgår bör upptagas till följande belopp.

|                                                     | Kronor    | Kronor    |
|-----------------------------------------------------|-----------|-----------|
| Andra huvudtiteln:                                  |           |           |
| Ersättning till fängvårdsstyrelsens delfond .....   | 5 141 000 |           |
| Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond .....    | 1 228 000 | 6 369 000 |
| Tredje huvudtiteln:                                 |           |           |
| Ersättning till beskicksfastigheternas delfond ...  | 5 080 000 |           |
| Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond .....    | 447 000   | 5 527 000 |
| Fjärde huvudtiteln:                                 |           |           |
| Ersättning till slottsbyggnadernas delfond .....    | 102 000   |           |
| Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond .....    | 359 000   | 461 000   |
| Femte huvudtiteln:                                  |           |           |
| Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond .....    |           | 5 109 000 |
| Sjätte huvudtiteln:                                 |           |           |
| Ersättning till slottsbyggnadernas delfond .....    | 2 002 000 |           |
| Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond .....    | 2 876 000 | 4 878 000 |
| Sjunde huvudtiteln:                                 |           |           |
| Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond .....    | 1 227 000 |           |
| Ersättning till generaltullstyrelsens delfond ..... | 452 000   | 1 679 000 |



|                                                     | Kronor     | Kronor     |
|-----------------------------------------------------|------------|------------|
| <b>Åttonde huvudtiteln:</b>                         |            |            |
| Ersättning till slottsbyggnadernas delfond .....    | 41 000     |            |
| Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond .....    | 19 169 000 |            |
| Ersättning till Uppsala universitets delfond .....  | 2 031 000  |            |
| Ersättning till Lunds universitets delfond .....    | 1 573 000  | 22 814 000 |
| <b>Nionde huvudtiteln:</b>                          |            |            |
| Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond .....    |            | 6 462 000  |
| <b>Tionde huvudtiteln:</b>                          |            |            |
| Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond .....    | 2 164 000  |            |
| Ersättning till sjöfartsstyrelsens delfond .....    | 665 000    | 2 829 000  |
| <b>Elfte huvudtiteln:</b>                           |            |            |
| Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond .....    | 9 886 000  |            |
| Ersättning till Uppsala universitets delfond .....  | 991 000    |            |
| Ersättning till medicinalstyrelsens delfond .....   | 17 578 000 |            |
| Ersättning till karolinska sjukhusets delfond ..... | 3 180 000  | 31 635 000 |
| <b>Tolfte huvudtiteln:</b>                          |            |            |
| Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond .....    |            | 141 000    |
| <b>Fjortonde huvudtiteln:</b>                       |            |            |
| Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond .....    |            | 116 000    |

### 10. Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark

I enlighet med de grunder som godkänts vid 1939 års lagtima riksdag är i riksstaten för innevarande budgetår under andra, femte, åttonde, nionde och elfte huvudtitlarna uppförda särskilda förslagsanslag å tillhopa 858 100 kronor till ersättning till domänverkets fond för upplåten mark. Denna ersättning utgår för sådan å domänverkets fond bokförd egendom, som disponeras för vissa för domänstyrelsens verksamhet främmande ändamål, såsom fångvård, socialvård och undervisningsverksamhet samt försöksverksamhet på jordbrukets område. I beslut den 7 december 1956 har Kungl. Maj:t bl. a. meddelat vissa förvaltningsföreskrifter för upplåtna egendomar av här ifrågavarande slag. Ersättningen till domänfonden är i princip att jämställa med ersättningsanslagen till fastighetsfonderna och representerar alltså endast en formell, av redovisningsskäl motiverad omföring av medel inom budgetens ram. Genom att ersättningsbeloppen beräknas såsom en mot statens förräntningskrav svarande del av egendomarnas bokföringsvärden undvikes att de upplåtna egendomarna belastar domänverket i dess uppgift att förränta fondens kapital.

För en närmare redogörelse för de kronoegendomar som den 30 juni 1957 var upplåtna till särskilda ändamål samt deras redovisningsvärden på domänverkets fond torde få hänvisas till en tabell, som är intagen i den till 1958 års A-riksdag avlåtna statsverkspropositionen (bil. 2, p. 7).

Enligt uppgifter från domänstyrelsen uppgick summorna av de till de olika huvudtitlarna hänförliga bokföringsvärdena å upplåtna egendomar till följande belopp den 30 juni 1959.

| Huvudtitel                            | Summa redovisningsvärden å domänverkets fond den 30 juni 1959, kronor |
|---------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------|
| II. Justitiedepartementet .....       | 3 107 978                                                             |
| V. Socialdepartementet .....          | 3 574 500                                                             |
| VIII. Ecklesiastikdepartementet ..... | 490 450                                                               |
| IX. Jordbruksdepartementet .....      | 12 376 605                                                            |
| XI. Inrikesdepartementet .....        | 379 403                                                               |

Ersättningsbeloppen beräknas enligt vedertagna regler på grundval av bokföringsvärdet vid budgetårets ingång. I anledning härav bör de i tablån angivna bokföringsvärdena justeras med hänsyn till under budgetåret 1959/60 förutsedda förändringar. Under andra huvudtiteln bör sålunda värdet höjas med 124 699 kronor, som beräknas bli utbetalt av anvisade medel för byggnadsarbeten vid fångvårdsanstalten i Mariestad. Under femte huvudtiteln bör bokföringsvärdena höjas med 55 000 kronor med anledning av att det bokförda byggnadsvärdet och till värdeminskningsskonto avsatt belopp för ladugårdsbyggnaderna vid Forsane yrkesskola skall överföras från byggnadsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond till domänverkets fond. Bokföringsvärdet under nionde huvudtiteln slutligen förutses å ena sidan öka med 137 974 kronor genom utbetalningar från investeringsanslag för byggnadsarbeten vid statens försöksgårdar men å andra sidan minska med 3 850 kronor till följd av försäljning av ett område av fastigheten Offer 5<sup>1</sup> i Västernorrlands län.

De beräknade redovisningsvärdena som enligt det föregående skall läggas till grund för uppskattningen av ersättningsanslagen för budgetåret 1960/61 utgör sålunda för andra huvudtiteln 3 232 677 kronor, för femte 3 629 500 kronor, för åttonde 490 450 kronor, för nionde 12 510 729 kronor samt för elfte huvudtiteln 379 403 kronor. Den ersättning som härefter beräknas på de angivna värdena bör, med hänsyn till den höjning av statens förräntningskrav för nästa budgetår, som kommer att anmälas i huvudtiteln Avskrivning av nya kapitalinvesteringar (bil. 19), uppgå till 4 1/2 procent.

Erforderliga anslag till ersättning till domänverkets fond för upplåten mark har i enlighet med det anförda beräknats till sammanlagt 910 600 kronor, vilket innebär en ökning med 53 000 kronor i förhållande till motsvarande anslag för innevarande budgetår. Det torde få ankomma på vederbörande departementschefer att anmäla ersättningsanslagen. Enligt nyssnämnda beräkning bör anslagen upptagas med följande belopp, nämligen under andra huvudtiteln med 145 000 kronor, under femte huvudtiteln med 163 400 kronor, under åttonde huvudtiteln med 22 100 kronor, under nionde huvudtiteln med 563 000 kronor samt under elfte huvudtiteln med 17 100 kronor.

Vad föredragandena sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

*Bertil Sjöfors*

## Förslag till lönegradsändringar

## II huvudtiteln

| Nuvarande |                                                               | Antal | Föreslagen lönegrad | Anmärkning ang. tjänstebenenämning, placering etc.                                                 |
|-----------|---------------------------------------------------------------|-------|---------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------|
| lönegrad  | tjänstebenenämning                                            |       |                     |                                                                                                    |
| Ae 9      | <i>Justitiedepartementet</i><br>Kontorist .....               | 1     | Ae 10               | Kansliskrivare. Statssekr. avd.                                                                    |
| Ao 10     | <i>Hovrätterna</i><br>Kansliskrivare .....                    | 1     | Ao 12               | Förste kansliskrivare. Hovrätten för Nedre Norrland, administrativa avd. 1 tjänst i Ag 12 indrages |
| Ao 19     | <i>Skyddskonsulentorganisationen</i><br>Skyddskonsulent ..... | 3     | Ao 21               | Nordvästra Skånes, Värmlands och Gävleborgs distrikt                                               |

## III huvudtiteln

| Nuvarande |                                                                                                | Antal | Föreslagen lönegrad | Anmärkning ang. tjänstebenenämning, placering etc.                         |
|-----------|------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|---------------------|----------------------------------------------------------------------------|
| lönegrad  | tjänstebenenämning                                                                             |       |                     |                                                                            |
| Ao 19     | <i>Utrikesförvaltningen</i><br>Andre sekreterare, beskickningssekreterare eller vicekonsul.... | 2     | Ao 23               | Förste sekreterare, förste beskickningssekreterare eller förste vicekonsul |
| Ao 10     | Kansliskrivare .....                                                                           | 1     | Ao 12               | Förste kansliskrivare. Arkivet, arkivexp.                                  |
| Ae 7      | Kanslibiträde .....                                                                            | 1     | Ae 9                | Kontorist. Arkivet, postexp.                                               |

## IV huvudtiteln

| Nuvarande   |                                                                  | Antal | Föreslagen<br>lönegrad | Anmärkning ang. tjänste-<br>benämning, placering etc.              |
|-------------|------------------------------------------------------------------|-------|------------------------|--------------------------------------------------------------------|
| lönegrad    | tjänstebenenämning                                               |       |                        |                                                                    |
| Ae 10       | <i>Försvarets sjukvårdsstyrelse</i><br>Kansliskrivare .....      | 1     | Ae 12                  | Förste kansliskrivare. Materielbyrån, utrustningssekt.             |
| Ao 9        | Kontorist .....                                                  | 1     | Ao 10                  | Kansliskrivare. Adm. sekt., ekonomidetäljen                        |
| Högst Ae 23 | <i>Fortifikationsförvaltningen</i><br>Forskningsingenjör .....   | 1     | Högst Ae 24            |                                                                    |
| Ao 5        | <i>Armétygförvaltningen</i><br>Kontorsbiträde .....              | 1     | Ao 7                   | Kanslibiträde. 2. vapenbyrån, minsekt.                             |
| Ae 13       | <i>Arméintendenturförvaltningen</i><br>Biträdande ingenjör ..... | 1     | Ae 15                  | Ingenjör. Materielbyrån, utrustningssekt.                          |
| Ae 9        | Kontorist .....                                                  | 1     | Ae 10                  | Förman. Drivmedelsbyrån, bränslesekt.                              |
| Ae 24       | <i>Marinförvaltningen</i><br>Byrådirektör .....                  | 1     | Ao 26                  | Marindirektör av 1. gr/byrådirektör. Telebyrån, hydrofonsekt.      |
| Ao 15       | Ingenjör .....                                                   | 1     | Ao 17                  | Artilleribyrån, ammunitionssekt.                                   |
| Ae 24       | <i>Flygförvaltningen</i><br>Byrådirektör .....                   | 1     | Ae 26                  | Flygelektrobyrån, utvecklingssekt.                                 |
| Ao 23       | Förste byråingenjör .....                                        | 1     | Ao 24                  | Byrådirektör. Luftbevakningsbyrån, sekt. för luftförsvarscentraler |
| Ae 21       | Byråingenjör .....                                               | 1     | Ae 23                  | Förste byråingenjör. Robotbyrån, utprovningsspekt.                 |
| Ao 17       | Assistent .....                                                  | 1     | Ao 19                  | Byråassistent. Centralplaneeringen                                 |
| Ae 12       | Ingenjörbiträde .....                                            | 2     | Ae 13                  | Biträdande ingenjör. Försökscentralen, elektrosekt.                |
| Ae 10       | Kansliskrivare .....                                             | 1     | Ae 12                  | Förste kansliskrivare. Förrådsbyrån, förrådssekt.                  |
| Ae 9        | Kontorist .....                                                  | 1     | Ae 10                  | Kansliskrivare. Försökscentralen, centraldetäljen                  |
| Ao 9        | <i>Försvarsstaben</i><br>Kontorist .....                         | 1     | Ao 10                  | Kansliskrivare. Adjutanturavd.                                     |
| Ao 5        | Kontorsbiträde .....                                             | 1     | Ao 7                   | Kanslibiträde. Sektion IV                                          |
| Ae 7        | <i>Militärapotekel</i><br>Kanslibiträde .....                    | 1     | Ae 9                   | Kontorist. Kassaavd.                                               |
| Ae 7        | <i>Centrala värnpliktsbyrån</i><br>Kanslibiträde .....           | 1     | Ae 9                   | Kontorist. Registerdetäljen                                        |
| Ao 5        | Kontorsbiträde .....                                             | 1     | Ao 7                   | Kanslibiträde. Statistikdetäljens maskingrupp                      |
| Af 1—Ae 5   | Kontorsbiträde .....                                             | 2     | Ae 7                   | Kanslibiträde. Registerdetäljen och expeditionen                   |

## V huvudtiteln

| Nuvarande          |                                 | Antal | Föreslagen lönegrad | Anmärkning ang. tjänstebenämning, placering etc.                                           |
|--------------------|---------------------------------|-------|---------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------|
| lönegrad           | tjänstebenämning                |       |                     |                                                                                            |
| Ao 7               | <i>Socialstyrelsen</i>          |       |                     |                                                                                            |
|                    | Kanslibiträde .....             | 1     | Ao 9                | Kontorist. Byrån för pris- och socialvårdsstatistik. Statistik rör. barna- och ungdomsvård |
| Ao 5               | Kontorsbiträde .....            | 1     | Ao 7                | Kanslibiträde. Telefonväxel                                                                |
| Ao 5               | <i>Arbetsmarknadsstyrelsen</i>  |       |                     |                                                                                            |
|                    | Kontorsbiträde .....            | 1     | Ao 7                | Kanslibiträde. Telefonväxel                                                                |
| Ae 19              | <i>Bostadsstyrelsen</i>         |       |                     |                                                                                            |
|                    | Byråingenjör .....              | 1     | Ae 21               | Förste byråingenjör. Byrån för teknisk-ekonomiska utredningar. Byggnadskostnadsindex       |
| Ao 21<br>Af 1—Ae 5 | <i>Riksförsäkringsanstalten</i> |       |                     |                                                                                            |
|                    | Kamrerare .....                 | 1     | Ao 23               | Kanslibiträde. Första skaderegleringsbyrån                                                 |
|                    | Kontorsbiträde .....            | 3     | Ae 7                |                                                                                            |
| Ae 7               | <i>Arbetskyddsstyrelsen</i>     |       |                     |                                                                                            |
|                    | Kanslibiträde .....             | 1     | Ae 9                | Kontorist. Tekniska byrån                                                                  |
| Ae 17              | <i>Pensionsstyrelsen</i>        |       |                     |                                                                                            |
|                    | Tjänsteman .....                | 1     | Ae 19               | Byråingenjör. Försäkringsbyrån                                                             |
| Ao 15              | Förste kontorsskrivare .....    | 1     | Ao 19               | Byråassistent. Försäkringsbyrån, pensionsavd.                                              |

## VI huvudtiteln

| Nuvarande |                                    | Antal | Föreslagen lönegrad | Anmärkning ang. tjänstebenämning, placering etc.                      |
|-----------|------------------------------------|-------|---------------------|-----------------------------------------------------------------------|
| lönegrad  | tjänstebenämning                   |       |                     |                                                                       |
| Ae 7      | <i>Kommunikationsdepartementet</i> |       |                     |                                                                       |
|           | Kanslibiträde .....                | 1     | Ae 9                | Kontorist. Stadsplanebyrån                                            |
| Ae 23     | <i>Byggnadsstyrelsen</i>           |       |                     |                                                                       |
|           | Förste byråsekreterare .....       | 1     | Ae 24               | Byrådirektör. Administrativa byrån                                    |
| Ae 21     | <i>Slatens väginstitut</i>         |       |                     |                                                                       |
|           | Forskningsingenjör .....           | 1     | Ae 23               | Förste forskningsingenjör. Maskintekniska avd., konstruktionskontoret |

## VII huvudtiteln

| Nuvarande |                                                     | Antal | Föreslagen lönegrad | Anmärkning ang. tjänstebestämmning, placering etc.           |
|-----------|-----------------------------------------------------|-------|---------------------|--------------------------------------------------------------|
| lönegrad  | tjänstebestämmning                                  |       |                     |                                                              |
| Ao 9      | <i>Finansdepartementet</i><br>Kontorist .....       | 1     | Ao 10               | Kansliskrivare. Kommunala byrån                              |
| Ao 9      | <i>Statistiska centralbyrån</i><br>Kontorist .....  | 1     | Ao 10               | Kansliskrivare. Avd. för ekonomisk statistik                 |
| Af 1—Ae 5 | Kontorsbiträde .....                                | 3     | Ag 7                | Kanslibitträde                                               |
| Ao 10     | <i>Tullstalen</i><br>Förste tulluppsyningsman ..... | 1     | Ao 12               | Tullöveruppsyningsman. Tullkammaren i Trelleborg             |
| Ao 10     | Förste kustuppsyningsman .....                      | 1     | Ao 12               | Kustöveruppsyningsman. Kustposterings i Torekov              |
| Ao 9      | Kontorist .....                                     | 1     | Ao 10               | Kansliskrivare. Centraltullkammaren i Göteborg, sjö tullavd. |
| Ae 19     | <i>Mynt- och justeringsverket</i><br>Ingenjör ..... | 1     | Ae 21               | Förste ingenjör. Avd. för mått och vikt                      |

## VIII huvudtiteln

| Nuvarande |                                                      | Antal | Föreslagen lönegrad | Anmärkning ang. tjänstebestämmning, placering etc.                                                  |
|-----------|------------------------------------------------------|-------|---------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|
| lönegrad  | tjänstebestämmning                                   |       |                     |                                                                                                     |
| Ae 7      | <i>Nationalmuseet</i><br>Kanslibitträde .....        | 1     | Ae 9                | Kontorist, halvtidstjänstgöring. Moderna museet                                                     |
| Ae 10     | <i>Uppsala universitet</i><br>Assistent .....        | 1     | Ae 9                | Kontorist. Institutionen för medicinsk genetik                                                      |
| Ae 7      | Kanslibitträde .....                                 | 2     | Ae 9                | Kontorist. Histologiska institutionen och patologiska institutionen                                 |
| Ae 9      | <i>Lunds universitet</i><br>Kontorist .....          | 3     | Ae 10               | Kansliskrivare. Psykiatriska kliniken samt medicinska kliniken och röntgendiagnostiska avd. i Malmö |
| Ae 7      | <i>Göteborgs universitet</i><br>Kanslibitträde ..... | 2     | Ae 9                | Kontorist. Ögonkliniken och pediatrika kliniken                                                     |

| Nuvarande |                                                | Antal | Föreslagen<br>lönegrad | Anmärkning ang. tjänste-<br>benämning, placering etc.                          |
|-----------|------------------------------------------------|-------|------------------------|--------------------------------------------------------------------------------|
| lönegrad  | tjänstebenenämning                             |       |                        |                                                                                |
|           | <i>Stockholms universitet</i>                  |       |                        |                                                                                |
| Ae 9      | Kontorist .....                                | 1     | Ae 10                  | Kansliskrivare. Institutet för organisk kemi och biokemi                       |
| Ao 7      | Kanslibitråde .....                            | 1     | Ao 9                   | Kontorist. Institutet för teoretisk fysik med mekanik                          |
| Ae 7      | Kanslibitråde .....                            | 3     | Ae 9                   | Kontorist. Institutet för botanik samt genetiska och psykologiska instituten   |
| Af 1—Ae 5 | Kontorsbiträde .....                           | 1     | Ae 7                   | Ritbiträde. Zootomiska institutet                                              |
|           | <i>Karolinska mediko-kirurgiska institutet</i> |       |                        |                                                                                |
| Ao 9      | Kontorist .....                                | 1     | Ao 10                  | Kansliskrivare. Psykiatriska kliniken å karolinska sjukhuset                   |
| Ae 9      | Kontorist .....                                | 1     | Ae 10                  | Kansliskrivare. Farmakologiska institutionen                                   |
| Ae 7      | Kanslibitråde .....                            | 3     | Ae 9                   | Kontorist. Allergilaboratoriet, fysiologiska institutionerna samt nervkliniken |
|           | <i>Medicinska högskolan i Umeå</i>             |       |                        |                                                                                |
| Ae 7      | Kanslibitråde .....                            | 1     | Ae 9                   | Kontorist. Radioterapi med tumördiagnostik                                     |
| Ag 13     | Kontorsskrivare .....                          | 1     | Af 9—<br>Ae 13         | Kanslist. Administrationen                                                     |
|           | <i>Tandläkarhögskolan i Malmö</i>              |       |                        |                                                                                |
| Af 1—Ae 5 | Kontorsbiträde .....                           | 1     | Ae 7                   | Kanslibitråde. Avd. för karieslära                                             |
|           | <i>Garantilånenämnden</i>                      |       |                        |                                                                                |
| Ae 19     | Kamrerare .....                                | 1     | Ae 21                  | Förste byråsekreterare                                                         |
|           | <i>Skolöverstyrelsen</i>                       |       |                        |                                                                                |
| Ao 9      | Materialförvaltare .....                       | 1     | Ao 12                  |                                                                                |
|           | <i>Överstyrelsen för yrkesutbildning</i>       |       |                        |                                                                                |
| Ae 24     | Förste konsulent .....                         | 1     | Ae 26                  | Byrådirektör. Andra byrån                                                      |
| Ae 17     | Assistent .....                                | 1     | Ae 19                  | Byråingenjör. Andra byrån                                                      |
| Ae 15     | Kassör .....                                   | 1     | Ae 17                  | Kamrerare                                                                      |



## IX huvudtiteln

| Nuvarande               |                                                         | Antal | Föreslagen<br>lönegrad | Anmärkning ang. tjänste-<br>benämning, placering etc. |
|-------------------------|---------------------------------------------------------|-------|------------------------|-------------------------------------------------------|
| lönegrad                | tjänstebenenämning                                      |       |                        |                                                       |
|                         | <i>Jordbruksdepartementet</i>                           |       |                        |                                                       |
| Af 13—<br>Ae 19<br>Ae 7 | Amanuens .....                                          | 1     | Ae 23                  | Förste kanslisekreterare                              |
|                         | Kanslibiträde .....                                     | 1     | Ae 9                   | Kontorist. Statssekr. avd.                            |
|                         | <i>Statens växtskyddsanstalt</i>                        |       |                        |                                                       |
| Af 1—Ae 5               | Kontorsbiträde .....                                    | 1     | Ae 7                   | Kanslibiträde. Kansliet                               |
|                         | <i>Statens maskinprovningar</i>                         |       |                        |                                                       |
| Ae 9                    | Kontorist .....                                         | 1     | Ae 10                  | Kansliskrivare. Kamerala göromål                      |
|                         | <i>Statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader</i> |       |                        |                                                       |
| Ae 21                   | Förste assistent .....                                  | 1     | Ae 23                  | Förste ingenjör                                       |
|                         | <i>Veterinärhögskolan</i>                               |       |                        |                                                       |
| Ae 7                    | Kanslibiträde .....                                     | 1     | Ae 9                   | Kontorist. Avd. för obstetrik och gynekologi          |
| Ae 7                    | Kanslibiträde .....                                     | 1     | Ae 9                   | Biblioteksbiträde                                     |

## X huvudtiteln

| Nuvarande |                                        | Antal | Föreslagen<br>lönegrad | Anmärkning ang. tjänste-<br>benämning, placering etc.             |
|-----------|----------------------------------------|-------|------------------------|-------------------------------------------------------------------|
| lönegrad  | tjänstebenenämning                     |       |                        |                                                                   |
|           | <i>Handelsdepartementet</i>            |       |                        |                                                                   |
| Ae 7      | Kanslibiträde .....                    | 1     | Ae 9                   | Kontorist. Handelsavd.                                            |
|           | <i>Patent- och registreringsverket</i> |       |                        |                                                                   |
| Ae 23     | Förste byråsekreterare .....           | 1     | Ae 24                  | Byrådirektör. Varumärkesavd., förnyelse- och klassificeringssekt. |
| Ao, Ae 9  | Kontorist .....                        | 3     | Ao, Ae 10              | Kansliskrivare. Varumärkesavd.                                    |

## XI huvudtiteln

| Nuvarande |                                                | Antal | Föreslagen lönegrad | Anmärkning ang. tjänstebenenämning, placering etc.       |
|-----------|------------------------------------------------|-------|---------------------|----------------------------------------------------------|
| lönegrad  | tjänstebenenämning                             |       |                     |                                                          |
| Ao 5      | <i>Medicinalstyrelsen</i>                      | 1     | Ao 7                | Kanslibitråde. Telefonväxel                              |
|           | Kontorsbiträde .....                           |       |                     |                                                          |
| Ae 7      | <i>Statens mentalsjukhus</i>                   | 1     | Ao 9                | Kontorist. Vipeholm. Sjukhuschefens exp.                 |
|           | Kanslibitråde .....                            |       |                     |                                                          |
| Af 1—Ae 5 | Kontorsbiträde .....                           | 1     | Ae 7                | Kanslibitråde. S:t Lars. Familjevård och hjälpverksamhet |
| Ae 8      | <i>Statens skol- och yrkeshem i Vänersborg</i> | 1     | Ae 9                | Trädgårdsmästare                                         |
|           | Trädgårdsförman .....                          |       |                     |                                                          |
| Ae 7      | <i>Karolinska sjukhuset</i>                    | 1     | Ae 9                | Kontorist. Kliniskt-kemiska centrallab.                  |
|           | Kanslibitråde .....                            |       |                     |                                                          |
| Ae 26     | <i>Statens institut för folkhälsan</i>         | 1     | Be 1                | Allmänhygieniska avd.                                    |
|           | Biträdande avdelningsföreståndare              |       |                     |                                                          |
| Ae 17     | <i>Statens kriminaltekniska anstalt</i>        | 1     | Ae 19               | Förste assistent. Skrifttekniska lab.                    |
|           | Assistent .....                                |       |                     |                                                          |

## XII huvudtiteln

| Nuvarande   |                                                                  | Antal | Föreslagen lönegrad | Anmärkning ang. tjänstebenenämning, placering etc. |
|-------------|------------------------------------------------------------------|-------|---------------------|----------------------------------------------------|
| lönegrad    | tjänstebenenämning                                               |       |                     |                                                    |
| Högst Ae 24 | <i>Statens avtalsnämnd</i>                                       | 1     | Högst Ae 26         |                                                    |
|             | Byrådirektör, förste byråsekreterare eller byråsekreterare ..... |       |                     |                                                    |

# FÖRSTA HUVUDTITELN

## KUNGL. HOV- OCH SLOTSSTATERNA

---

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t  
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 jan-  
nuari 1960.*

### Närvarande:

Ministern för utrikesärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON,  
LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN,  
JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler härefter de frågor, som tillhör regleringen för budgetåret 1960/61 av utgifterna under riksstatens första huvudtitel, innefattande anslagen till hov- och slottsstaterna, och anför därvid följande.

### A. Kungl. hovstaten

[1] 1. **Kungl. Maj:ts hovhållning.** Anslaget till Kungl. Maj:ts hovhållning är i riksstaten för nu löpande budgetår uppfört med 2 000 000 kronor. För budgetåret 1960/61 bör anslaget uppföras med oförändrat belopp. Alltså hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen  
att till *Kungl. Maj:ts hovhållning* för budgetåret 1960/61  
anvisa ett anslag av 2 000 000 kronor.

[2] 2. **Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten.** Anslaget till Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten bör för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp, 150 000 kronor. I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen  
att till *Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbot-  
ten* för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 150 000 kro-  
nor.

[3] 3. **Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland.** Anslaget till Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 100 000 kronor och bör för nästa budgetår upptagas med oförändrat belopp. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland* för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 100 000 kronor.

[4] 4. **Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten.** I riksstaten för nu löpande budgetår är detta anslag uppfört med 270 800 kronor. *Riksmarskalksämbetet* har i skrivelse den 14 september 1959 — i anslutning till en av överintendenten och chefen för kungl. husgerådskammaren gjord framställning — hemställt, att anslaget på grund av automatiska kostnadsstegringar, hänförliga till den för år 1959 medgivna generella löneförhöjningen och till löneklassuppflyttningar, måtte uppräknas med 13 330 kronor till 284 130 kronor. För retroaktiv täckning av redan under innevarande budgetår uppkommande dylika merkostnader har därvid beräknats i avrundat tal 5 700 kronor.

#### *Departementschefen*

Beträffande förevarande anslag har förutsatts (I ht 1952, s. 6; jfr 1953, s. 3), att med hänsyn till anslagets karaktär ändring av anslagsbeloppet skall ske endast då en större förskjutning i kostnadsnivån inträffar. För nästkommande budgetår kan den stadigvarande stegringen av personalkostnaderna under anslaget beräknas till i runt tal 10 000 kronor. Jag har därvid — utöver vad riksmarskalksämbetet framhållit — beaktat den ökade kompensationen för höjda folkpensionsavgifter till husgerådskammarens personal. Nämda belopp är av en sådan storleksordning att det icke torde kunna belasta anslaget utan att vården och underhållet av husgerådskammarens statsägda samlingar eftersättes. Jag förordar därför, att de ordinarie medlen under anslaget beräknas till ett avrundat belopp av 280 000 kronor. Därutöver torde, såsom vid vissa tidigare tillfällen skett (se senast I ht 1958, s. 3), böra anvisas ett engångsbelopp såsom kompensation för de redan under nu löpande budgetår inträffade lönestegringarna. Detta belopp upptager jag till 5 000 kronor. Anslaget bör således totalt beräknas till 285 000 (+ 14 200) kronor, och jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten* för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 285 000 kronor.

#### **B. Kungl. slottsstaten**

[5] 1. **Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten.** I riksstaten för nu löpande budgetår är ifrågavarande anslag uppfört med 1 287 000 kronor. I skrivelse den 4 november 1959 har *riksmarskalksämbetet* i anledning av en utav ståthållarämbetena vid de kungl. slotten gjord framställning hemställt, att anslaget för nästa budgetår upptages med

1 308 100 kronor. Av följande sammanställning framgår de förändringar i medelsanvisningen för de olika slotten, som därvid för nästa budgetår beräknats i jämförelse med de för budgetåret 1959/60 enligt den av Kungl. Maj:t fastställda staten anvisade beloppen.

|                           | Enligt staten<br>för 1959/60 | Enligt stat-<br>förslag för<br>1960/61 | Föränd-<br>ring |
|---------------------------|------------------------------|----------------------------------------|-----------------|
| Stockholms slott.....     | 321 400                      | 319 400                                | — 2 000         |
| Drottningholms slott..... | 302 300                      | 310 700                                | + 8 400         |
| Ulriksdals slott.....     | 242 400                      | 244 900                                | + 2 500         |
| Haga slott.....           | 111 100                      | 114 900                                | + 3 800         |
| Gripsholms slott.....     | 126 500                      | 130 300                                | + 3 800         |
| Strömsholms slott.....    | 22 000                       | 22 700                                 | + 700           |
| Rosersbergs slott.....    | 32 700                       | 33 500                                 | + 800           |
| Tullgarns slott.....      | 128 600                      | 131 700                                | + 3 100         |
| Summa kronor              | 1 287 000                    | 1 308 100                              | + 21 100        |

I bifogade av ståthållarämbetena uppgjorda statförslag för nästkommande budgetår (*Bilaga A*) angives fördelningen å avlöningar, pensioner m. m. och omkostnader av det beräknade medelsbehovet för de olika slotten. Sammanfattningsvis kan förändringarna under de särskilda posterna mellan den fastställda staten för budgetåret 1959/60 och det framlagda statförslaget för budgetåret 1960/61 angivas på följande sätt.

|                             | Enligt staten<br>för 1959/60 | Enligt stat-<br>förslag för<br>1960/61 | Föränd-<br>ring |
|-----------------------------|------------------------------|----------------------------------------|-----------------|
| Avlöningar och arvoden..... | 863 479                      | 889 400                                | + 25 921        |
| Pensioner m. m.....         | 223 993                      | 226 100                                | + 2 107         |
| Lyse och vatten.....        | 43 000                       | 44 200                                 | + 1 200         |
| Parkers underhåll.....      | 118 450                      | 122 400                                | + 3 950         |
| Trädgårdars underhåll.....  | 82 600                       | 102 500                                | + 19 900        |
| Övriga omkostnader.....     | 112 950                      | 115 900                                | + 2 950         |
| Summa utgifter              | 1 444 472                    | 1 500 500                              | + 56 028        |
| Uppbördsmedel.....          | 157 472                      | 192 400                                | + 34 928        |
| Summa nettoutgifter         | 1 287 000                    | 1 308 100                              | + 21 100        |

Under posten *avlöningar och arvoden* har beräknats medel för ytterligare en trädgårdsarbetare vid Drottningholms slott samt för viss bevakning i jaktvårdande syfte vid Tullgarns slott. I dessa punkter innebär förslaget väsentligen en anpassning till redan rådande förhållanden. Den ökade anslagsbelastningen uppgår till 13 700 kronor och kompenseras i full utsträckning av ökade inkomster från försålda trädgårdsprodukter. Förändringarna i övrigt under posten innebär en höjning med drygt 12 000 kronor och hänföres till kompensation för höjda folkpensionsavgifter, generella löneförhöjningar under år 1959 samt löneklassförändringar.

Beträffande posten *pensioner m. m.* redovisas en ökning med 2 100 kronor, vilken framkommer som nettoresultatet av å ena sidan automatiska höjningar av utgående pensionsbelopp med 6 200 kronor samt å andra sidan förändringar av antalet utgående pensioner, innebärande en minskning

med 4 100 kronor. I detta sammanhang anföres i ståthållarämbetenas framställning följande.

I statförslaget har den ändringen vidtagits, att posten uppdelats i tvenne delposter benämnda pensioner respektive understöd. Under förstnämnda delpost utgående pensionsbelopp, sammanlagt 195 300 kronor, avses — — — skola beräknas under iakttagande av de i statens allmänna tjänstepensionsreglemente och i anslutning därtill utfärdade författningar meddelade bestämmelserna angående samordning av tjänstepensionsförmåner med folkpensionsförmåner, allmänna tjänstepensionsförmåner m. m. De under posten understöd upptagna beloppen, tillsammans 30 800 kronor fördelade på 18 personer, utgöres av vissa med relativt små belopp utgående förmåner, vilka i flertalet fall på i huvudsak skönsmässiga grunder fastställts redan innan 1947 års pensionsreglementen började tillämpas vid ståthållarämbetena och vilka däremot icke ansetts böra bli föremål för en sådan samordning som nyss sagts.

Posten *trädgårdars underhåll* visar en ökning med nära 20 000 kronor, vilken betingas av en anpassning av anslagsberäkningen till de faktiska utgifterna och helt balanseras — liksom den förut nämnda personalförstärkningen — av en motsvarande uppräknig av posten *uppbördsmedel*.

Under övriga poster, *lyse och vatten, parkers underhåll* och *övriga omkostnader* redovisas endast mindre förändringar av automatisk karaktär.

För budgetåret 1960/61 beräknas således en utgiftshöjning med i runt tal 56 000 kronor, därvid det stegrade medelsbehovet till ett belopp av cirka 34 900 kronor kan tillgodoses genom uppräknig av de särskilda uppbördsmedlen. I medelsanvisningen över riksstaten skulle alltså erfordras en ökning med det förut angivna beloppet 21 100 kronor.

#### *Departementschefen*

Vad under ifrågavarande anslag föreslagits och anförts finner jag mig kunna godtaga. Därest ej heller riksdagen har någon erinran däremot, torde det av riksmarskalksämberet överlämnade statförslaget sedermera få fastställas av Kungl. Maj:t. Nu hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten* för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 1 308 100 kronor.

[6] 2. *Ved och kol för de kungl. slotten.* För innevarande budgetår har anslaget i riksstaten upptagits med 644 000 kronor. Medelsbehovet för nästkommande budgetår har *riksmarskalksämberet* i sin förut nämnda skrivelse den 4 november 1959 under hänvisning till från ståthållarämbetena lämnade uppgifter angivit till 575 000 kronor, innebärande en minskning i medelsanvisningen med 69 000 kronor. Av ståthållarämbetenas motivering för denna minskning må anföras följande.

Under en följd av år har på anslaget kunnat göras vissa besparingar, vilka efter särskilda medgivanden av Kungl. Maj:t fått användas för rationaliseringsåtgärder beträffande värmeanläggningarna inom kungl. slottets bygg-

nader i Stockholm. Sålunda har — — — bl. a. moderna oljeeldningsanläggningar installerats i kungl. slottet, vissa delar av kungl. hovstallet samt fastigheten Slottsbacken 2. Under innevarande budgetår pågår en modernisering av maskinutrustningen och värmesystemet för den i Oxenstiernska gården befintliga tvättinrättningen; vidare planeras vissa ytterligare arbeten inom hovstallet, bl. a. en rationalisering och utbyggnad inom bostadshuset av centralvärmesystemet, vilket f. n. omfattar endast en mindre del av byggnaden. Sedan nämnda åtgärder genomförts, kan de mera omfattande rationaliseringsarbetena i kungl. slottets byggnader i Stockholm betraktas som tills vidare avslutade. Den omfattande rationaliseringen har medfört väsentligt lägre driftskostnader, dels genom att driften effektiviserats, dels genom att viss personal kunnat frigöras för löpande underhållsarbeten, varigenom behovet av utomstående arbetskraft för dylika arbeten kunnat begränsas.

De automatiska förändringarna under anslaget innebär en kostnadsökning med drygt 6 000 kronor, vilken tillgodoses inom den föreslagna anslagsramen.

#### *Departementschefen*

Med biträdande av riksmarskalksämbetets förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ved och kol för de kungl. slotten* för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 575 000 kronor.

Vid bifall till de av mig framställda förslagen kommer första huvudtitelns slutsumma för budgetåret 1960/61 att uppgå till 4 418 100 kronor, vilket innebär en minskning i förhållande till det för budgetåret 1959/60 anvisade beloppet med 33 700 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

*Ragnar Sohlman*

**Förslag**  
till  
**stat för de kungl. slotten för budgetåret 1960/61**

|                                        | Stock-<br>holms<br>slott | Drott-<br>ning-<br>holms<br>slott | Ulriks-<br>dals<br>slott | Haga-<br>slott | Grips-<br>holms<br>slott | Ströms-<br>holms<br>slott | Rosers-<br>bergs<br>slott | Tull-<br>garns<br>slott | Summa     |
|----------------------------------------|--------------------------|-----------------------------------|--------------------------|----------------|--------------------------|---------------------------|---------------------------|-------------------------|-----------|
| <i>Utgifter:</i>                       |                          |                                   |                          |                |                          |                           |                           |                         |           |
| Avlöningar och arvoden                 | 184 000                  | 230 100                           | 174 000                  | 74 000         | 58 200                   | 15 800                    | 24 900                    | 128 400                 | 889 400   |
| Pensioner m. m.                        |                          |                                   |                          |                |                          |                           |                           |                         |           |
| Pensioner .....                        | 76 500                   | 42 800                            | 30 200                   | 19 700         | 5 600                    | —                         | 3 400                     | 17 100                  | 195 300   |
| Understöd .....                        | 6 500                    | 12 100                            | 2 100                    | 2 700          | 7 400                    | —                         | —                         | —                       | 30 800    |
| Omkostnader:                           |                          |                                   |                          |                |                          |                           |                           |                         |           |
| Lyse och vatten .....                  | 18 000                   | 1 500                             | 7 000                    | 7 000          | 9 500                    | 100                       | —                         | 1 100                   | 44 200    |
| Parkers underhåll ....                 | —                        | 32 000                            | 17 000                   | 5 000          | 48 000                   | 4 700                     | 5 600                     | 10 100                  | 122 400   |
| Trädgårdars underhåll .                | 7 500                    | 59 000                            | —                        | —              | —                        | —                         | —                         | 36 000                  | 102 500   |
| Övriga omkostnader ...                 | 26 900                   | 33 200                            | 21 600                   | 8 900          | 16 600                   | 2 100                     | 2 600                     | 4 000                   | 115 900   |
| Summa utgifter                         | 319 400                  | 410 700                           | 251 900                  | 117 300        | 145 300                  | 22 700                    | 36 500                    | 196 700                 | 1 500 500 |
| <i>Särskilda uppbördsmedel:</i>        |                          |                                   |                          |                |                          |                           |                           |                         |           |
| Försålda trädgårdspro-<br>dukter ..... | —                        | 100 000                           | —                        | —              | —                        | —                         | —                         | 65 000                  | 165 000   |
| Övriga uppbördsmedel ..                | —                        | —                                 | 7 000                    | 2 400          | 15 000                   | —                         | 3 000                     | —                       | 27 400    |
| Summa uppbördsmedel                    | —                        | 100 000                           | 7 000                    | 2 400          | 15 000                   | —                         | 3 000                     | 65 000                  | 192 400   |
| Nettoutgifter                          | 319 400                  | 310 700                           | 244 900                  | 114 900        | 130 300                  | 22 700                    | 33 500                    | 131 700                 | 1 308 100 |



**Register**

till

**Första huvudtiteln för budgetåret 1960/61****A. Kungl. hovstaten**

| Sid. |                                                                                                 | Kronor    |
|------|-------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 1    | Kungl. Maj:ts hovhållning .....                                                                 | 2 000 000 |
| 1    | Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten .....                                          | 150 000   |
| 1    | Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland .....                                                    | 100 000   |
| 2    | Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten ..... | 285 000   |
|      | Säger för kungl. hovstaten                                                                      | 2 535 000 |

**B. Kungl. slottsstaten**

|   |                                                                             |           |
|---|-----------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 2 | Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten ..... | 1 308 100 |
| 4 | Ved och kol för de kungl. slotten .....                                     | 575 000   |
|   | Säger för kungl. slottsstaten                                               | 1 883 100 |
|   | Summa                                                                       | 4 418 100 |

# BILAGA 4 TILL STATSVERKSPROPOSITIONEN 1960

## ANDRA HUVUDTITELN

### JUSTITIEDEPARTEMENTET

---

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1960.*

#### Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet KLING, redogör för de frågor som tillhör regleringen för budgetåret 1960/61 av utgifterna under riksstatsens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet, och anför därvid följande.

#### A. Justitiedepartementet m. m.

##### [1] 1. Statsrådsberedningen: Avlöningar

|                                      | Anslag  | Nettoutgift |
|--------------------------------------|---------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 482 300 | 368 705     |
| 1959/60 (statsliggaren s. 103) ..... | 583 400 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 599 000 |             |

I gällande riksstat har medel för ifrågavarande ändamål anvisats under rubriken Statsråden utan departement m. m.: Avlöningar. Rubriken torde böra ändras till Statsrådsberedningen: Avlöningar. Till följd av automatiska utgiftsökningar bör anslaget höjas med 15 600 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) godkänna följande avlöningsstat för statsrådsberedningen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61:

## Avlöningsstat

|                                                                          |         |
|--------------------------------------------------------------------------|---------|
| 1. Avlöningar till statsråden utan departement, <i>förslagsvis</i> ..... | 236 000 |
| 2. Lönefyllnad åt statsministern .....                                   | 6 000   |
| 3. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> .....        | 124 500 |
| 4. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i> .....     | 154 500 |
| 5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i> .....                             | 69 000  |
| 6. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i> ..... | 9 000   |
| Summa kronor                                                             | 599 000 |

b) till *Statsrådsberedningen*: *Avlöningar* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 599 000 kronor.

## [2] 2. Statsrådsberedningen: Omkostnader

|                                      | Anslag | Nettoutgift |
|--------------------------------------|--------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 19 000 | 12 473      |
| 1959/60 (statsliggaren s. 103) ..... | 18 500 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 18 000 |             |

Medel för ifrågavarande ändamål har i gällande riksstat anvisats under rubriken Statsråden utan departement m. m.: Omkostnader. Jag förordar att anslaget, med den ändring av anslagsrubriken som följer av vad som föreslagits under föregående anslagspunkt, för budgetåret 1960/61 upptages med ett till 18 000 kronor reducerat belopp, samt hemställer alltså att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statsrådsberedningen*: *Omkostnader* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 18 000 kronor.

## [3] 3. Justitiedepartementet: Avlöningar

|                                      | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------------|-----------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 1 866 600 | 1 182 058   |
| 1959/60 (statsliggaren s. 104) ..... | 1 871 800 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 1 968 000 |             |

Arbetet i justitiedepartementet med lagfrågor, som har internationell anknytning, har på senare år väsentligt ökat. Med anledning härav föreslår jag, att ytterligare en tjänst som byråchef för lagärenden i Br 2 tillföres departementet.

Såsom chefen för civildepartementet denna dag anförte vid anmälan av

för flera huvudtitlar gemensamma frågor bör en kontoristtjänst i Ae 9 å statssekreteraravdelningen uppflyttas till kansliskrivartjänst i Ae 10.

De av mig förordade förslagen ökar medelsbehovet under anslaget med 38 800 kronor. Härtill kommer automatiska utgiftsstegringar å 57 400 kronor.

Anslaget bör således uppföras med (1 871 800 + 96 200) 1 968 000 kronor samt fördelas på olika poster i enlighet med avlöningsstaten i efterföljande hemställan.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för justitiedepartementet, som föranledes av vad jag i det föregående förordat;

b) godkänna följande avlöningsstat för justitiedepartementet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61:

#### Avlöningsstat

|                                                                                  |         |
|----------------------------------------------------------------------------------|---------|
| 1. Avlöning till departementschefen, <i>förslagsvis</i> ..                       | 47 200  |
| 2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>                      | 739 800 |
| 3. Ersättning till expertis och tillfällig arbetskraft, <i>förslagsvis</i> ..... | 400 000 |
| 4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal ..                              | 511 000 |
| 5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i> .....                                     | 236 000 |
| 6. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i> .....         | 34 000  |

Summa kronor 1 968 000

c) till *Justitiedepartementet*: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 968 000 kronor.

#### [4] 4. Justitiedepartementet: Omkostnader

|                                      | Anslag  | Nettoutgift |
|--------------------------------------|---------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 159 100 | 137 406     |
| 1959/60 (statsliggaren s. 105) ..... | 177 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 167 000 |             |

Anslagsposten till sjukvård m. m. bör höjas med 1 000 kronor, medan posterna till expenser för eget behov och till expenser för annat än eget behov bör minskas med respektive 10 000 och 1 000 kronor.

Anslaget bör således uppföras med (177 000 — 10 000) 167 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitiedepartementet*: Omkostnader för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 167 000 kronor.

[5] 5. Justitiedepartementet: Svensk författningssamling

|                                      | Anslag  | Nettoutgift |
|--------------------------------------|---------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 250 000 | 251 450     |
| 1959/60 (statsliggaren s. 105) ..... | 250 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 280 000 |             |

Med hänsyn till beräknade kostnader för budgetåret 1960/61 torde anslaget böra höjas med 30 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitiedepartementet: Svensk författningssamling* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 280 000 kronor.

[6] 6. Lagberedningen

|                                      | Anslag  | Nettoutgift |
|--------------------------------------|---------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 190 000 | 190 794     |
| 1959/60 (statsliggaren s. 105) ..... | 192 400 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 193 000 |             |

*Lagberedningen* (skr. 28/8 1959) anmäler, att dess arbete med revisionen av jordabalkslagstiftningen torde komma att slutföras under budgetåret 1959/60. Med hänsyn till väntad revision av annan lagstiftning har emellertid beredningen ansett det lämpligast att anslagsäskandet för budgetåret 1960/61 grundas på förutsättningen av ett i stort sett oförändrat personalbehov och föreslår med hänsyn härtill att anslaget uppföres med oförändrat belopp.

*Departementschefen*

Såsom framgår av lagberedningens skrivelse beräknas dess nuvarande arbetsuppgifter vara slutförda under budgetåret 1959/60. Det är emellertid avsett, att beredningen därefter skall taga sig an uppgiften med revision av utsökningslagstiftningen. Anslag till beredningen bör därför även i fortsättningen upptagas i riksstaten. Vid beräkningen av medelsbehovet för budgetåret 1960/61 torde man böra utgå från att personalbehovet blir i huvudsak oförändrat. Jag förordar att anslaget uppföres med 193 000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lagberedningen* för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 193 000 kronor.

## [7] 7. Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter

|                                      | Anslag | Nettoutgift |
|--------------------------------------|--------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 25 500 | 24 420      |
| 1959/60 (statsliggaren s. 106) ..... | 25 500 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 26 000 |             |

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 26 000 kronor.

**B. Justitiekanslersämbetet och riksåklagarämbetet****[8] 1. Justitiekanslersämbetet: Avlöningar**

|                                      | Anslag  | Nettoutgift |
|--------------------------------------|---------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 282 700 | 251 852     |
| 1959/60 (statsliggaren s. 107) ..... | 320 600 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 320 000 |             |

*Justitiekanslersämbetet* (skr. 28/8 1959) hemställer, att anslaget på grund av automatiska utgiftsökningar, avseende rörligt tillägg och kompensation för höjda folkpensionsavgifter, höjes med 5 600 kronor.

**Departementschefen**

Med hänsyn till belastningen torde anslaget, även med beaktande av automatiska utgiftsstegringar och nödvändigheten att hålla en viss reserv under anslaget, kunna något minskas. Jag föreslår att anslaget, som bör fördelas på olika poster i enlighet med avlöningsstaten i efterföljande hemställan, för budgetåret 1960/61 uppföres med 320 000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) godkänna följande avlöningsstat för justitiekanslersämbetet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61:

*Avlöningsstat*

|                                                                          |         |
|--------------------------------------------------------------------------|---------|
| 1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> .....        | 167 000 |
| 2. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i> ....      | 117 000 |
| 3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i> .....                             | 30 500  |
| 4. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i> ..... | 5 500   |
| <hr/> Summa kronor 320 000                                               |         |

- b) till *Justitiekanslersämbetet*: *Avlöningar* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 320 000 kronor.

**[9] 2. Justitiekanslersämbetet: Omkostnader**

|                                      | Anslag | Nettoutgift |
|--------------------------------------|--------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 18 600 | 16 734      |
| 1959/60 (statsliggaren s. 107) ..... | 24 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 24 000 |             |

I enlighet med förslag av *justitiekanslersämbetet* (skr. 28/8 1959) hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitiekanslersämbetet*: *Omkostnader* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 24 000 kronor.

[10] 3. Riksåklagarämbetet: Avlöningar

|                                      | Anslag  | Nettoutgift |
|--------------------------------------|---------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 308 100 | 348 986     |
| 1959/60 (statsliggaren s. 108) ..... | 339 900 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 377 000 |             |

*Riksåklagarämbetet* (skr. 31/8 1959) hemställer, att anslaget höjes med avrundat 39 800 kronor.

Yrkanden

|                                                                                                   | Ökning       |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------|
| 1. Tjänsteförändringar                                                                            |              |
| A. 1 byråchef Bo 1—Bo 2 el. Br 2 samt 1 byråchef Be 1—Be 2 el. Br 2 (båda för åtalsärenden) ..... | 2 208        |
| B. 1 byråchef Bo 1—Bo 2 el. Br 2 (för administrativa göromål) .....                               | 1 104        |
| 2. Förstärkning av icke-ordinarieposten .....                                                     | 25 000       |
| 3. Omräkning                                                                                      |              |
| A. Rörligt tillägg .....                                                                          | 7 600        |
| B. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter .....                                              | 3 900        |
|                                                                                                   | <hr/> 39 812 |

Motiv

1. A. och 1. B. Till stöd för förslagen, som framfördes jämväl i anslagsäskandena för budgetåret 1959/60, åberopas arten av de arbetsuppgifter, som ankommer på byråcheferna vid riksåklagarämbetet, och rekryteringsförhållandena vid ämbetet (jfr II ht 1959 s. 10).

2. För att ämbetet under budgetåret 1960/61 i erforderlig utsträckning skall kunna anlita extra föredragande i särskilt omfattande och invecklade ärenden erfordras uppräknig av anslagsposten. Jämväl riksdagens uttalande för en skärpt kontroll över tillämpningen av åtalseftergift (L<sup>1</sup>U 1959: 25; rskr. 307), som innebär en intensifiering av ämbetets tillsyn över åklagarnas verksamhet, medför ett ökat behov av utomstående arbetskraft.

Departementschefen

Från riksåklagarämbetets anslagspost till icke-ordinarie personal skall bestridas kostnaderna för extra föredragande som anlitas för beredning och föredragning av åtalsärenden. För att anslagsposten skall förslå för den



extra arbetskraft, som bedömes erforderlig för budgetåret 1960/61, torde uppräknig av posten böra ske. På de av riksåklagarämbetet anförda skälen föreslår jag, att för ändamålet beräknas ytterligare 25 000 kronor. Vidare bör anslaget uppräknas med 12 100 kronor till följd av automatiska utgiftstegringar. Begärda tjänsteförändringar kan jag icke tillstyrka.

I enlighet med det anförda föreslår jag att anslaget, som bör fördelas på olika poster i enlighet med avlöningsstaten i efterföljande hemställan, uppföres med 377 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) godkänna följande avlöningsstat för riksåklagarämbetet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61:

#### Avlöningsstat

|                                                                            |         |
|----------------------------------------------------------------------------|---------|
| 1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> . . . . .      | 199 500 |
| 2. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i> . . . .     | 125 000 |
| 3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i> . . . . .                           | 47 000  |
| 4. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i> . . . . | 5 500   |

Summa kronor 377 000

- b) till *Riksdåklagarämbetet*: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 377 000 kronor.

#### [11] 4. Riksåklagarämbetet: Omkostnader

|                                          | Anslag | Nettoutgift |
|------------------------------------------|--------|-------------|
| 1958/59 . . . . .                        | 25 100 | 23 998      |
| 1959/60 (statsliggaren s. 108) . . . . . | 26 000 |             |
| 1960/61 förslag . . . . .                | 27 000 |             |

I enlighet med förslag av *riksåklagarämbetet* (skr. 31/8 1959) tillstyrker jag, att anslaget på grund av ökade kostnader för resor höjes med 1 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

- att till *Riksdåklagarämbetet*: Omkostnader för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 27 000 kronor.

### C. Domstolarna

Arbetsbelastningen vid domstolarna har under senare år oavbrutet ökats (se följande statistiska uppgifter; jfr II ht 1955 s. 13—15, 1959 s. 13—15). Vid häradsrätterna var antalet inkomna allmänna mål år 1954 52 900, år 1956 56 500, år 1958 60 600 och första halvåret 1959 32 100. Antalet balanserade mål vid häradsrätterna utgjorde vid utgången av år 1954 8 400, vid utgången av år 1956 11 300 och vid utgången av år 1958 12 700. Även den stora gruppen av inskrivningsärenden har starkt ökat. Antalet inskrivningsärenden har sålunda stigit från 381 200 år 1954 till 383 600 år 1956 och 410 000 år 1957. Vid hovrätterna uppgick antalet inkomna mål år 1954 till 6 426 för att år 1958 stiga till 7 298 och ettårsperioden den 1 oktober 1958—den 30 september 1959 till 7 635. Även högsta domstolen har fått kännning av arbetsökningen.

1958 års besparingsutredning har i sitt betänkande (SOU 1959: 28) uppmärksammat den år från år starkt stigande arbetsbelastningen vid hovrätterna. Som en utväg att utan utbyggnad av organisationen och utan alltför djupgående ingripanden i nuvarande arbetssätt öka hovrätternas arbetskapacitet har utredningen ifrågasatt en minskning av det för domförhet föreskrivna antalet ledamöter. Betänkandet anmäles i förevarande del i det följande under anslagspunkten 17.

Utredningen angående hovrätternas domsområden har slutförts och resulterat i ett den 5 augusti 1959 avgivet betänkande (SOU 1959: 27), vari förordas att ur Svea hovrätt utbrytes en hovrätt, Bergslagens hovrätt, med domsområde huvudsakligen omfattande Värmlands, Örebro, Västmanlands och Kopparbergs län och med Örebro som stationeringsort. Betänkandet är för närvarande föremål för remissbehandling.

1955 års domarutredning, som haft att utreda domstolarnas behov av dömande personal och som avgivit ett delförslag år 1956 (jfr II ht 1958 s. 11), har den 15 maj 1959 avgivit sitt slutbetänkande angående domarbanan (SOU 1959: 17). Detta betänkande är för närvarande under remissbehandling.

Den pågående utredningen angående rådhusrätternas framtida ställning samt därmed sammanhängande spörsmål (stadsdomstolsutredningen) beräknas slutföra sitt arbete under år 1960.

1951 års rättegångskommitté har avgivit ett den 20 november 1958 dagtecknat betänkande med förslag till lag om rättegångshjälp m. m. (SOU 1958: 40), innebärande utvidgning av det nu tillämpade systemet med fri rättegång. Denna fråga, som innefattar såväl ekonomiska som lagtekniska problem, är efter remissbehandling av betänkandet föremål för övervägande i justitiedepartementet.

# Vissa data rörande de statliga domstolarna 1955—58 (30. 6. 59)

(I uppgifterna rörande underrätterna är antal över 1 000 avrundade i jämna hundratal)

|                                                         | 1955 <sup>1</sup> |         | 1956 <sup>1</sup> |         | 1957 <sup>2</sup> |         | 1958 <sup>2</sup> |         | 30. 6. 59 <sup>3</sup> |
|---------------------------------------------------------|-------------------|---------|-------------------|---------|-------------------|---------|-------------------|---------|------------------------|
|                                                         | varav hrtt        |         | varav hrtt        |         | varav hrtt        |         | varav hrtt        |         | hrtt                   |
| <b>Underrätterna</b>                                    |                   |         |                   |         |                   |         |                   |         |                        |
| Ink. allm. mål .....                                    | 122 800           | 51 500  | 135 000           | 56 500  | 140 700           | 59 900  | 144 400           | 60 600  | 32 100                 |
| Balans. allm. mål (vid utgången av resp. år) .....      | 24 600            | 9 600   | 26 900            | 11 300  | 28 200            | 12 100  | 31 200            | 12 700  |                        |
| Ink. exprmål.....                                       | 719               | 637     | 654               | 611     | 516               | 458     | 476               | 382     |                        |
| Balans. exprmål (vid utgången av resp. år) .....        | 690               | 582     | 656               | 564     | 534               | 425     | 557               | 415     |                        |
| Mål om lagsökning och bef.föreläggande....              | 134 500           | 82 100  | 147 900           | 91 700  | 140 600           | 86 100  | 145 800           | 89 800  | 44 900                 |
| Ink. till ägod.r. och ägod.dom.....                     | 9 000             | 7 600   | 9 100             | 7 600   | 9 400             | 7 800   | 9 300             | 7 600   |                        |
| Avgl. hos ägod.r. och ägod.dom.....                     | 8 900             | 7 500   | 8 800             | 7 200   | 9 000             | 7 400   | 9 100             | 7 400   |                        |
| Upph. konkurser .....                                   | 1 300             | 635     | 1 500             | 742     | 1 600             | 813     | 1 500             | 743     |                        |
| Inskrivningsärenden .....                               | 468 200           | 366 900 | 488 800           | 383 600 | 521 800           | 410 000 | 457 100           | 218 600 |                        |
| Gravations- och äganderätsbevis .....                   | 222 400           | 172 700 | 229 200           | 179 600 | 247 400           | 193 200 | 276 300           | 213 900 | 107 400                |
| <b>Hovrätterna</b>                                      |                   |         |                   |         |                   |         |                   |         |                        |
| Ink. mål.....                                           | 6 633             |         | 6 760             |         | 7 087             |         | 7 298             |         | 4 006                  |
| Balans.....                                             | 2 151             |         | 2 253             |         | 2 287             |         | 2 265             |         | 2 292                  |
| <b>NJR—HD</b>                                           |                   |         |                   |         |                   |         |                   |         |                        |
| Ink. nådeans. ....                                      | 1 646             |         | 1 629             |         | 1 670             |         | 1 730             |         | 884                    |
| Ink. mål o. ärenden i övrigt .....                      | 1 165             |         | 1 248             |         | 1 219             |         | 1 387             |         | 678                    |
| Balans. mål o. ärenden i övrigt (30. 6. resp. år) ..... | 577               |         | 628               |         | 679               |         | 556               |         | 604                    |

<sup>1</sup> Uppgifterna för åren 1955 och 1956 är hämtade ur den officiella statistiken.

<sup>2</sup> " " " 1957 och 1958 är preliminära siffror, erhållna av statistiska centralbyrån.

<sup>3</sup> " " " år 1959 bygger på statistiska rapporter från domstolarna till justitiedepartementet.

## Vissa statistiska uppgifter rörande hovrätterna

| Hovrätt                              | 1/10 1958—30/9 1959 |                                                        |                                                                              |                                                       | Balans |       |       |       |       |
|--------------------------------------|---------------------|--------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------|--------|-------|-------|-------|-------|
|                                      | In-<br>komna<br>mål | Annorledes<br>än genom<br>avskrivn.<br>avgjorda<br>mål | Beviljade<br>dispenser<br>enl. 22 §<br>arbetsord.<br>för rikets<br>hovrätter | Huvud-<br>för-<br>handl.<br>2 eller<br>flera<br>dagar | 1958   |       | 1959  |       |       |
|                                      |                     |                                                        |                                                                              |                                                       | 30/9   | 31/12 | 31/12 | 30/9  | 30/9  |
| Svea (m. u. a.<br>vattenöverdomstol) | 3 376<br>(3 146)    | 2 845<br>(2 721)                                       | 251<br>(287)                                                                 | 78<br>(75)                                            | 1 034  | 1 081 | 1 042 | 1 069 | 1 167 |
| Göta .....                           | 995<br>(940)        | 881<br>(808)                                           | 25<br>(23)                                                                   | 15<br>(9)                                             | 301    | 278   | 307   | 294   | 294   |
| Skåne och Blekinge                   | 982<br>(967)        | 866<br>(918)                                           | 1<br>(1)                                                                     | 16<br>(18)                                            | 157    | 214   | 161   | 201   | 196   |
| Västra Sverige....                   | 1 045<br>(991)      | 938<br>(856)                                           | 12<br>(16)                                                                   | 43<br>(42)                                            | 259    | 244   | 245   | 236   | 258   |
| N. Norrland.....                     | 622<br>(606)        | 523<br>(548)                                           | 3<br>(0)                                                                     | 3<br>(10)                                             | 171    | 180   | 207   | 183   | 196   |
| Ö. Norrland.....                     | 615<br>(489)        | 483<br>(453)                                           | 18<br>(4)                                                                    | 28<br>(14)                                            | 197    | 193   | 216   | 219   | 236   |
| Samtliga                             | 7 635<br>(7 139)    | 6 536<br>(6 304)                                       | 310<br>(331)                                                                 | 183<br>(168)                                          | 2 119  | 2 190 | 2 178 | 2 202 | 2 347 |

Anm. Siffrorna inom parentes avser tiden 1/10 1957—30/9 1958.

Särskilda sakkunniga har i februari 1959 tillkallats för utredning angående lönegruppsindelningen för rikets domsagor (jfr II ht 1959 s. 42).

På grundval av organisationsnämndens förslag och med beaktande av de erfarenheter som vunnits genom en sedan år 1954 bedriven försöksverksamhet vid ett tiotal domsagor har genomförts vissa ur arbetssynpunkt betydelsefulla förenklingar av gravationsbevisen (kungörelse den 23 oktober 1959, SFS 477).

Riksdagens justitieombudsman har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 december 1959 påpekat, att statsverkets i lag fastställda förpliktelser med avseende å kostnaderna för domsagokanslierna i praktiken till icke ringa del övervältrats på tingslagen. Detta förhållande har redan tidigare uppmärksamrats (jfr II ht 1955 s. 75) och de senaste åren har en betydande uppräkning av häradsrätternas omkostnadsanslag skett. Frågan bör även i fortsättningen följas med uppmärksamhet.

Arbetskraftförstärkningarna vid domstolväsendet bör i rådande läge i huvudsak få provisorisk karaktär. Medelsreserven för hovrätterna och häradsrätterna bör sålunda bibehållas och något uppräknas. För häradsrätternas del föreslås inrättande av en ny tingsdomartjänst, och för nedre justitierevisionen begäres, att medel motsvarande ytterligare en extra revisionssekreterare anvisas.

Vattendomstolsorganisationen har under år 1959 ytterligare utökats genom inrättande av en ny vattendomstol med Luleå som kansliort (prop. 1959: 98, SU 84). Särskilt tillkallad utredningsman har avgivit en den 6 juni 1959 dagtecknad promemoria rörande vattendomstolarnas administrativa arbetsformer m. m. De i promemorian upptagna förslag som berör anslagsfrågor — i huvudsak avseende nyorganisation av vattendomstolarnas icke rättsbildade personal — anmäles i det följande under punkterna 25 och 26.

[12] 1. Högsta domstolen m. m.: Avlöningar

|                                      | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------------|-----------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 3 389 000 | 3 390 960   |
| 1959/60 (statsliggaren s. 109) ..... | 3 425 400 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 3 668 000 |             |

Anslaget avser avlöningar till såväl högsta domstolens ledamöter som tjänstemän vid nedre justitierevisionen.

**Y r k a n d e n**

*Nedre justitierevisionen* (skr. 31/8 1959) hemställer, att anslaget höjes med avrundat 630 300 kronor.

|                                                                                                                | Ökning<br>eller<br>minskning |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------|
| <b>I. Tjänsteförändringar</b>                                                                                  |                              |
| <b>A. Revisionssekreterare</b>                                                                                 |                              |
| Nedre justitierevisionens ordförande Bo 1—Bo 4 (nuv. befattningsarvode å 3 300 bortfaller) (4 620—3 300) ..... | + 1 320                      |
| <b>B. Kansli- och skrivpersonal</b>                                                                            |                              |
| 1) 3 protokollssekreterare Ao 19—Ao 21 .....                                                                   | + 7 596                      |
| 2) 1 kamrerare Ao 17—bokhållare Ao 13 .....                                                                    | — 3 912                      |
| 3) 1 kontorist Ao 9—kansliskrivare Ao 10 (kansliexp.; delgivning och kallelser) .....                          | + 732                        |
| 4) 1 kanslibitråde Ao 7—kontorist Ao 9 (kamrerarkontoret) +                                                    | 1 380                        |
| 5) 2 kontorsbiträden Ao 5—kanslibiträden Ao 7 (skrivavd.) +                                                    | 2 424                        |
| <b>C. Expeditionsvakter</b>                                                                                    |                              |
| 1 1:e expeditivsvakt Ao 8—materialförvaltare Ao 9 .....                                                        | + 696                        |
| <b>II. Personalförstärkningar</b>                                                                              |                              |
| <b>A. Revisionssekreterare</b>                                                                                 |                              |
| 9 extra revisionssekreterare (avlöningsförmåner enl. lönegrad 1 å löneplan B) .....                            | + 333 072                    |

|                                                                                                            |   | Ökning<br>eller<br>minskning |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---|------------------------------|
| B. Kansli- och skrivpersonal                                                                               |   |                              |
| 1) 1 amanuens rb (kansliexp.)                                                                              | + | 20 976                       |
| 2) 5 biträden rb Ae 5 (skrivavd.)                                                                          | + | 50 880                       |
| C. Biträde för biblioteksarbete i nedre justitierevisionen                                                 | + | 2 000                        |
| III. Automatik                                                                                             |   |                              |
| 1) a) 16 revisionssekreterare Ao 26—Bo 1                                                                   | + | 57 984                       |
| b) 11 extra revisionssekreterare (avlöningsförmåner enl. lönegrad 26 å löneplan A—lönegrad 1 å löneplan B) | + | 39 216                       |
| 2) Tjänstetidsbefordran                                                                                    | + | 636                          |
| 3) Höjning av rörligt tillägg                                                                              | + | 67 946                       |
| 4) Uppräkning av kompensation för höjda folkpensionsavgifter.                                              | + | 47 340                       |
|                                                                                                            |   | <hr/>                        |
|                                                                                                            |   | + 630 286                    |

### Motiv

I. A, I. B, II. B och II. C. Likartade yrkanden framfördes även i anslags-äskandena för budgetåret 1959/60, utom såvitt avser förslaget om tjänsten som bokhållare i A 13 (jfr II ht 1959 s. 17). Denna tjänst har inrättats genom Kungl. Maj:ts beslut den 10 april 1959 i stället för den å personalförteckningen för sagda budgetår uppförda tjänsten som kamrerare i Ao 17, vars innehavare avgått med pension.

II. A. Förstärkningen avser, förutom fyra extra föredragande för nådeärenden — vilket yrkande utgör en upprepning av framställning för de närmast föregående budgetåren — ytterligare fem extra föredragande, nämligen två för allmänna mål, två för vattenmål och en för skiftesmål. Balansen av icke avgjorda mål och ärenden var den 30 juni 1959 604, därav 43 vattenmål, 90 skiftesmål och 467 allmänna mål. Därmed hade balansen från den 30 juni 1958 ökat med 17 vattenmål, 13 jorddelningsmål och 18 allmänna och andra specialmål. I balansen för de allmänna målen ingår flera mål av invecklad beskaffenhet. Av de mål, som den 30 juni 1959 var anhängiga i högsta domstolen, hade 4, därav 2 sammanhängande, inkommit till nedre revisionen år 1955, 2 år 1956, 41 år 1957 och 162 år 1958. Från och med den 1 juli 1959 har det blivit nödvändigt att på bekostnad av de allmänna rotlarna öka rotlarna för vattenmål med en. Ehuru sålunda från och med den 1 juli 1959 tre specialföredragande för vattenmål finns mot tidigare endast två, erfordras ytterligare två extra revisionssekreterare för vattenmål. De allmänna rotlarna har emellertid också drabbats av en ökad målb balans, varför antalet rotlar även här bör ökas med två, d. v. s. icke blott uppgå till vad som gällt för budgetåret 1958/59 utan därutöver ökas med ett.

### Yttrande

*Statskontoret.* De statistiska uppgifterna tyder i och för sig icke på att någon förstärkning av den föredragande personalen skulle vara erforderlig.

I den mån det likväl anses påkallat att nedbringa den förefintliga balansen, vill statskontoret icke motsätta sig att medel beräknas för ytterligare högst två extra revisionssekreterare. Ämbetsverket förutsätter, att den närmare placeringen av dessa bestämmes först när läget under budgetåret 1960/61 kan klart överblickas. Därest den ifrågasatta utökningen av antalet extra föredragande kommer till stånd, bör ytterligare inrättas en tjänst som biträde i reglerad befordringsgång. Övriga förslag om personalförstärkningar kan statskontoret icke tillstyrka.

### *Departementschefen*

I 1959 års statsverksproposition konstaterades, att antalet balanserade vattenmål företett en påtaglig stegring medan arbetsläget för vanliga mål utvisade en förbättring. På departementschefens förord beslöt också statsmakterna den tillfälliga arbetskraftförstärkningen beträffande vattenmålen att en av de extra föredragandena i vanliga mål förordnades att vara specialföredragande i vattenmål.

Med hänsyn till den arbetsutveckling som därefter skett i nedre revisionen finner jag ytterligare åtgärder motiverade för att bemästra arbetsbördan. I avbidan på en närmare undersökning beträffande nedre revisionens arbetsorganisation anser jag mig emellertid icke böra för budgetåret 1960/61 beräkna medel för mer än ytterligare en extra revisionssekreterare. Då en enhetlig lönesättning enligt beslut av 1959 års riksdag numera tillämpas för alla revisionssekreterare, är det ej nödvändigt att nu bestämma för vilka slag av mål förstärkningen skall utnyttjas. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att inför budgetårsskiftet 1960/61 med hänsyn till det aktuella arbetsläget förordna härom. Vidare tillstyrker jag att biträdeshjälp till en kostnad av 2 000 kronor medges för genomgång av nedre justitierevisionens boksamling.

Sedan innehavaren av den hittillsvarande tjänsten som kamrerare i Ao 17 avgått med pension har sagda tjänst icke återbesatts. I stället har genom Kungl. Maj:ts beslut inrättats en tjänst som bokhållare i A 13. Jag föreslår att denna anordning får bli bestående och att tjänsten som kamrerare i Ao 17 utbytes mot en tjänst som bokhållare i Ao 13.

Övriga yrkanden om personalförstärkningar och tjänsteförändringar kan jag icke biträda.

De av mig i det föregående framlagda förslagen föranleder, att anslaget för budgetåret 1960/61 bör uppräknas med 35 100 kronor. Härtill kommer 207 500 kronor för automatiska utgiftsökningar. Anslaget bör sålunda för budgetåret 1960/61 uppföras med 3 668 000 kronor. Beloppet bör fördelas på olika poster i enlighet med avlöningsstaten i efterföljande hemställan.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för högsta domstolen och nedre justitierevisionen, som föranledes av vad jag i det föregående anfört;

b) godkänna följande avlöningsstat för högsta domstolen

och nedre justitierevisionen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61:

#### Avlöningsstat

|                                                                                           |           |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> .....                         | 2 508 000 |
| 2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i> ..... | 4 000     |
| 3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i> .....                      | 558 000   |
| 4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i> .....                                              | 537 000   |
| 5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i> .....                  | 61 000    |
| <hr/>                                                                                     |           |
| Summa kronor                                                                              | 3 668 000 |

c) till *Högsta domstolen m. m.*: *Avlöningar* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 3 668 000 kronor.

#### [13] 2. Högsta domstolen m. m.: Omkostnader

|                                      | Anslag  | Nettoutgift |
|--------------------------------------|---------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 242 400 | 251 560     |
| 1959/60 (statsliggaren s. 110) ..... | 271 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 283 000 |             |

#### Yrkanden

*Nedre justitierevisionen* (skr. 31/8 1959) hemställer, att anslaget höjes med 6 000 kronor.

|                                   | Ökning<br>eller<br>minskning |
|-----------------------------------|------------------------------|
| 1. Sjukvård .....                 | — 2 000                      |
| 2. Reseersättningar .....         | — 10 000                     |
| 3. Bränsle, lyse och vatten ..... | + 3 000                      |
| 4. Övriga expenser .....          | + 15 000                     |
|                                   | <hr/>                        |
|                                   | + 6 000                      |

#### Motiv

1—3. *Sjukvård*. Utgift 1958/59 7 806; anvisat 1959/60 11 000. *Reseersättningar*. Utgift 1958/59 55 269; anvisat 1959/60 70 000. *Bränsle, lyse och vatten*. Utgift 1958/59 31 087; anvisat 1959/60 29 000. — Vid beräkningen av medelsbehovet under posterna har hänsyn tagits till belastningen under budgetåret 1958/59.

4. *Övriga expenser*. Utgift 1958/59 157 396; anvisat 1959/60 161 000. — För löpande utgifter begäres en ökning med 1 300 kronor och för engångsutgifter, sedan för budgetåret 1959/60 anvisat engångsbelopp å 4 000 kronor



frändragits, ytterligare 13 700 kronor, huvudsakligen för inredning av vissa arkivutrymmen samt för inköp av skrivmaskiner och böcker.

*Departementschefen*

Jag tillstyrker att anslagsposten till bränsle, lyse och vatten höjes med 3 000 kronor. Såvitt gäller posten till övriga expenser föreslår jag för i huvudsak de ändamål, som angivits i framställningen en nettoökning med 9 000 kronor. I denna anslagspost kommer därvid att ingå engångsbelopp om 11 700 kronor. Totalt beräknar jag alltså anslaget till 283 000 (+ 12 000) kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Högsta domstolen m. m.: Omkostnader* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 283 000 kronor.

[14] 3. Regeringsrätten: Avlöningar

|                                      | Anslag  | Nettoutgift |
|--------------------------------------|---------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 829 800 | 821 797     |
| 1959/60 (statsliggaren s. 111) ..... | 835 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 880 000 |             |

Jag avser att föreslå Kungl. Maj:t att i särskild proposition underställa riksdagen frågan om bibehållande av nuvarande antalet ledamöter i regeringsrätten (jfr lagen den 23 mars 1956 om tillfällig ökning av regeringsrådets antal). För budgetåret 1960/61 räknar jag således med samma medelsbehov under anslaget som under budgetåret 1959/60 jämte automatiska utgiftsökningar. För dylika ökningar torde anslaget uppräknas med 45 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) fastställa följande avlöningsstat för regeringsrätten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61:

*Avlöningsstat*

|                                                                     |         |
|---------------------------------------------------------------------|---------|
| 1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> .....   | 716 000 |
| 2. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i> .... | 22 000  |
| 3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i> .....                        | 127 000 |
| 4. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>  | 15 000  |
| Summa kronor 880 000                                                |         |

b) till *Regeringsrätten: Avlöningar* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 880 000 kronor.

[15] 4. Regeringsrätten: Omkostnader

|                                      | Anslag | Nettoutgift |
|--------------------------------------|--------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 11 000 | 8 043       |
| 1959/60 (statsliggaren s. 111) ..... | 14 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 14 000 |             |

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen  
att till *Regeringsrätten: Omkostnader* för budgetåret  
1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 14 000 kronor.

[16] 5. Regeringsrätten: Regeringsrättens årsbok

|                                      | Anslag | Nettoutgift |
|--------------------------------------|--------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 40 000 | 38 500      |
| 1959/60 (statsliggaren s. 111) ..... | 50 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 45 000 |             |

Då anslaget med hänsyn till en väntad minskning av medelsbehovet torde kunna nedräknas med 5 000 kronor, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Regeringsrätten: Regeringsrättens årsbok* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 45 000 kronor.

[17] 6. Hovrätterna: Avlöningar

|                                      | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------------|-----------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 8 860 500 | 8 592 472   |
| 1959/60 (statsliggaren s. 112) ..... | 9 312 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 9 638 000 |             |

Under denna punkt vill jag först anmäla 1958 års besparingsutrednings betänkande (SOU 1959: 28) såvitt avser hovrätterna.

Utredningen framhåller bl. a.:

Hovrätterna har efter genomförandet av nya rättegångsreformen upprepade gånger förstärkts och kostnaderna för dessa domstolar har ökat avsevärt. Trots detta har emellertid de balanserade målen på senare år ökat inte endast antalsmässigt utan också i relation till antalet inkomna mål.

Den nu påvisade utvecklingen innebär, att tiden för målens avgörande tenderar att öka, vilket medför betydande olägenheter i olika avseenden. Om väntetiderna för målen blir alltför långa, uppstår även risker ur rätts-säkerhetssynpunkt. Det torde med hänsyn till dessa förhållanden inte vara möjligt att — sett på något längre sikt — undgå de förstärkningar som med oförändrade förutsättningar i övrigt erfordras för att hålla hovrätternas balans inom godtagbara gränser.

Det nu anförda har givit besparingsutredningen anledning att söka bilda sig en uppfattning om vilka möjligheter, som kan föreligga att utan utbyggnad av organisationen och utan alltför djupgående ingripanden i nuvarande arbetssätt öka hovrätternas kapacitet. Den utväg, som härvid synts ligga närmast till hands, är en minskning av det för domförhet nu föreskrivna antalet ledamöter.

Enligt 2 kap. 4 § rättegångsbalken är hovrätt domför med fyra ledamö-

ter, varjämte föreskrivits att ej mer än fem må sitta i rätten. I praktiken deltagar fem ledamöter i ett måls avgörande endast då antalet förhandlingsdagar i målet beräknas bli mera betydande. I dessa fall anses minimiantalet ledamöter böra utökas med hänsyn till risken för sjukdomsfall bland ledamöterna.

Organisatoriskt är hovrätterna indelade i avdelningar. I princip består varje avdelning av fem ledamöter, varav en lagman som ordförande och ett hovrättsråd som vice ordförande. De övriga ledamöterna utgöres av minst ett hovrättsråd jämte assessorer eller adjungerade ledamöter.

En dömande avdelning omfattar för närvarande förutom ordförande och referent, två bisittare. Vad angår frågan om den ökning av en avdelnings kapacitet, som kan vinnas därest endast en bisittare skulle krävas, erfordras mera ingående undersökningar än besparingsutredningen haft möjlighet att genomföra. Besparingsutredningen föreslår att frågan om att genomföra en dylik förändring snarast upptages till prövning.

Över besparingsutredningens betänkande i denna del har *yttranden* avgivits av rikets hovrätter, statskontoret, 1951 års rättegångskommitté, stadsdomstolsutredningen och Sveriges akademikers centralorganisation.

*Göta hovrätt* och *hovrätten för Övre Norrland* har avstyrkt förslaget att minska det för domförhet erforderliga antalet ledamöter. Även *1951 års rättegångskommitté* ställer sig avvisande till förslaget, dock har en ledamot, herr Cassel, reserverat sig och ansett frågan böra utredas. *Svea hovrätt* har likaledes uttalat sig mot en ändring av gällande domförhetsregler i hovrätt men anslutit sig till förslaget om en närmare utredning. *Hovrätten för Nedre Norrland* finner frågan böra tills vidare anstå. *Skånska hovrätten* har i princip anslutit sig till förslaget om minskning av det för domförhet erforderliga antalet ledamöter men ansett en utredning nödvändig. Sistnämnda hovrätt anser dock att det, liksom nu, bör finnas möjligheter att sammansätta hovrättsavdelning med flera ledamöter än det minsta antal som krävs för domförhet. Det kan finnas anledning att härvid beakta även andra synpunkter än målens vidlyftighet. Hovrätten är icke beredd att nu taga ställning till hur författningsbestämmelserna bör vara utformade i detta hänseende. Inte heller anser sig hovrätten kunna på det förebragta materialet överblicka de praktiska konsekvenserna av en lagändring. Frågan återverkar på hovrätternas indelning på avdelningar, på ordförandeskapet på sådan avdelning och på de praktiska möjligheterna att bereda den yngre domarepersonalen utbildning genom adjunktion. *Stadsdomstolsutredningen* och *Sveriges akademikers centralorganisation* finner frågan böra skyndsamt utredas.

Härefter övergår jag till att anmäla hovrätternas anslagsäskanden.

#### Y r k a n d e n

*Hovrätterna* (skr. 24/8, 26/8, 29/8, 31/8 1959) hemställer, att anslaget höjes med avrundat 1 745 700 kronor.

Ökning  
eller  
minskning

## I. Personalförstärkningar

## A. Dömande avdelningar

*Svea hovrätt*

Två extra avdelningar

10 extra ledamöter, vikariatslön Bo 5 åt två hovrättsråd samt särskild ersättning å 1 500 kronor åt två hovrättsråd som vice ordförande, två fiskaler Ae 17, 4 fiskalsaspiranter Ag 15, 2 förste kansliskrivare Ag 12, 2 kanslibiträden Ag 7 ..... + 491 208

*Göta hovrätt*

En extra avdelning

5 extra ledamöter Ae 26, vikariatslön Bo 4 åt ett hovrättsråd samt särskild ersättning å 1 500 kronor åt ett hovrättsråd som vice ordförande, 1 förste kansliskrivare Ag 12, 1 biträde rb Ag 5 ..... + 181 131

*Hovrätten över Skåne och Blekinge*

1) 1 lagman Bo 5 ..... + 44 165

2) 1 extra ledamot Ae 26 ..... + 30 571

3) 1 extra ledamot Ae 21 (6 månader) ..... + 11 526

4) Försöksverksamhet under semestertid, motsvarande en avdelning under 3 månader

Vikariatsersättning till ett hovrättsråd såsom ordförande å avdelningen, 2 extra ledamöter Ae 21, vikariatsersättning till två extra ledamöter, 2 fiskaler Ae 19/Ae 17, vikariatsersättning till ett kanslibitråde som förste kansliskrivare, 2 biträden rb Ag 5 ..... + 27 331

*Hovrätten för Västra Sverige*

En ordinarie avdelning

1 lagman Bo 4, 1 hovrättsråd Bo 3, 1 hovrättsråd Bo 1, 2 assessorer Ae 26, 2 fiskaler Ae 21, 1 fiskal Ae 17, 1 fiskalsaspirant Ag 15, 1 förste kansliskrivare Ao 12, 1 kanslibitråde Ao 7 ..... + 287 172

*Hovrätten för Nedre Norrland*

1 lagman Bo 4 ..... + 41 628

*Hovrätten för Övre Norrland*

1 lagman Bo 6 ..... + 47 252

1 hovrättsråd Bo 1 ..... + 37 043

Ökning  
eller  
minskning

*Vattenöverdomstolen*

1 vattenrättsråd (agrikulturatekniker) Bo 3 med avlösningsförstärkning 2 400, 1 biträde rb Ae 5 ..... + 52 224

**B. Övriga förstärkningar**

*Svea hovrätt*

4 biträden rb Ae 5 ..... + 40 704

*Göta hovrätt*

1 biträde rb Ag 5 ..... + 9 060

*Hovrätten över Skåne och Blekinge*

1) 1 kanslist Ag 13 (försöksorganisation som biträde åt byrådirektören i vad avser advokatsfiskalsverksamheten) .... + 13 834

2) 1 biträde rb Ae 5 ..... + 9 062

3) Ersättning till ledamot som leder kurs för utbildning av fiskalsaspiranter ..... + 1 500

*Hovrätten för Västra Sverige*

1) 1 amanuens rb Ag 15 (biträde åt byrådirektören i vad avser advokatsfiskalsverksamheten) ..... + 16 272

2) 1 kontorist Ao 9 ..... + 13 104

3) 2 biträden rb Ae 5 ..... + 19 224

**II. Personalminskningar**

*Hovrätten för Västra Sverige*

1 kontorist Ao 9 (avsedd för kvalificerad stenograf) ..... — 13 104

*Hovrätten för Övre Norrland*

Bortfall av behovet av adjungerad ledamot under avdelnings-  
tingsresa ..... — 1 000

**III. Tjänsteförändringar**

**A. Domarpersonal**

1) 1 president Bo 7—Bo 8 (Svea hovrätt); 3 presidenter Bo 6—Bo 7 (hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Nedre Norrland, hovrätten för Övre Norrland); 15 lagmän Bo 4—Bo 5 (Svea hovrätt 11, hovrätten över Skåne och Blekinge 2, hovrätten för Nedre Norrland 2); 1 lagman Bo 4—Bo 6 (hovrätten för Övre Norrland) ..... + 58 944

2) 3 hovrättsråd Bo 1—Bo 3 (hovrätten för Västra Sverige; avser vice ordförande å allmän avdelning; nu utgående arvode å 1 500 kronor bortfaller) ..... + 3 420

Ökning  
eller  
minskning

## B. Administrativ personal

- 1) 5 byrådirektörer Ao 24—Ao 26 (samtliga hovrätter utom Svea hovrätt) ..... + 17 014  
 2) 1 aktuarie Ao 19—förste aktuarie Ao 21 (Svea hovrätt) .. + 2 532

## C. Biträdespersonal

*Svea hovrätt*

- 5 kontorsbiträden Ao 5—kanslibiträden Ao 7 ..... + 6 060

*Göta hovrätt*

- 1 bokhållare Ao 13—Ao 15, 1 kanslibiträde Ao 7—kontorist Ao 9 (byrådirektören), 2 biträden rb Ae 5—kanslibiträden Ae 7 (allm. avd.) ..... + 7 215

*Hovrätten över Skåne och Blekinge*

- 1 bokhållare Ao 13—kamrerare Ao 15, 2 kontorsbiträden Ao 5—kanslibiträden Ao 7 (allm. avd.) ..... + 4 032

*Hovrätten för Västra Sverige*

- 1 bokhållare Ao 13—kamrerare Ao 15, 1 kanslibiträde Ao 7—kontorist Ao 9 (adm. avd.; biträde åt bokhållaren) ..... + 3 156

*Hovrätten för Nedre Norrland*

- 1 bokhållare Ao 13—kamrerare Ao 15, 1 kansliskrivare Ao 10—förste kansliskrivare Ao 12 (registrator) ..... + 3 432

*Hovrätten för Övre Norrland*

- 1 bokhållare Ao 13—Ao 15 ..... + 1 870

## D. Expeditionsvakter

*Norrländska hovrätterna*

- 1 expeditionsvakt Ao 7—förste expeditionsvakt Ao 8 i var och en ..... + 1 304

## IV. Omräkning

- A. 3 assessorer Ae 26—hovrättsråd Bo 1 (Svea hovrätt) ..... + 15 948

## B. Reglerad befordringsgång för biträdespersonal

- 3 kontorsbiträden Ao 5—biträden rb Ae 5 (Göta hovrätt 2, hovrätten för Övre Norrland 1) ..... — 3 024

- C. Tjänstetidsbefordran (Svea hovrätt) ..... — 3 612

- D. Höjning av rörligt tillägg (samtliga hovrätter) ..... + 148 180

- E. Uppräkning av kompensation för höjda folkpensionsavgifter (samtliga hovrätter) ..... + 119 326

+1 745 704

## Motiv

### I. Personalförstärkningar

A. Hovrätterna har beträffande begärd förstärkning av den dömande personalen hänvisat till det ökade antalet inkommande mål, de stigande målbalanserna samt den allt rikare förekomsten av stora samt invecklade och svårbedömda mål. I fråga om statistiska uppgifter torde få hänvisas till s. 10 och 11 i det föregående.

Hovrätten över Skåne och Blekinge föreslår att en del av de medel som nu ställes till förfogande för extra ledamöter av hovrätten måtte få utnyttjas för att försöksvis pröva om icke en avlastning av arbetsbördan för den dömande verksamheten kan vinnas genom att avdelningarnas verksamhet hålles i gång sommartid i ökad omfattning.

Hovrätten för Övre Norrland återkommer med tidigare yrkande om en ny hovrättsrådstjänst för att därmed uppnå den organisation på 5-mannaavdelningar som är den normala i andra hovrätter.

Åskandena om nya lagmanstjänster hänför sig till ett förslag som framlagts av 1955 års domarutredning (SOU 1959: 17) och som tidigare omnämnts, s. 9.

Vad gäller *vattenöverdomstolen* framhåller Svea hovrätt: De senaste årens utbyggnad av yttendomstolarna har undan för undan medfört ökad arbetsbörda i vattenöverdomstolen, vilken ökning varit särskilt kännbar under åren 1958 och 1959. Antalet till vattenöverdomstolen inkomna mål har de fyra senaste åren varit: 1955: 68, 1956: 70, 1957: 66 samt 1958: 94. Under tiden den 1 januari—den 25 augusti 1959 inkom 60 mål; motsvarande siffror för 1957 och 1958 var 48 respektive 67. Redan ökningen av antalet inkomna mål har självfallet medfört att arbetsbördan för såväl teknikerna som övriga ledamöter avsevärt ökat. Särskilt besvärande har ökningen av arbetsbördan blivit för vattenöverdomstolens agrikulturtekniker, vars arbetsuppgifter under budgetåret 1958/59 varit av en storleksordning, som måste inge de allvarligaste betänkligheter. Det kan nämligen icke vara rimligt med en sådan arbetsbörda, som åvilat denne befattningshavare. För att i någon mån utjämna arbetsbördan mellan vattenöverdomstolens båda tekniker och förebygga befarad överansträngning har man varit tvungen att alltför på vattenbyggnadsteknikern lägga arbetsuppgifter som rätteligen hört hemma inom agrikulturtekniken. Detta förfaringssätt är i och för sig olämpligt och måste självfallet leda till att även vattenbyggnadsteknikern — vilkens arbetsbörda redan nu är fullt tillräcklig — kommer att bli belastad med alltför mycket arbete. Hovrätten, som erinrar om den utomordentliga betydelsen ur nationalekonomisk synpunkt av att vattenrättsskipningen kan fortgå utan störningar, vill med det sagda allvarligt framhålla det oundgängliga behovet av nu avsedd förstärkning.

B. Hovrätten över Skåne och Blekinge samt hovrätten för Västra Sverige begär var för sig kvalificerad hjälp till vederbörande hovrätts byrådirektör för att det skall bli möjligt för denne att på ett godtagbart sätt bestrida de på advokatfiskalen ankommande göromålen. Skånska hovrätten förordar

för ändamålet att ett kvalificerat biträde i förslagsvis lönegrad 13 provas på uppgiften, medan hovrätten för Västra Sverige begär att en amanuensbefattning inrättas. De båda hovrätterna erinrar om att de administrativa handläggningsformerna numera omlagts så att ett betydande antal ärenden överflyttats från presidenten till byrådirektören.

## II. Tjänsteförändringar

A. Till stöd för yrkandet om uppflyttning i lönegrad av lagmanstjänsterna anför *Svea hovrätt*, bland annat: Genom processreformen har rättsskipningens tyngdpunkt i mycket hög grad blivit förskjuten till hovrätterna. Dessa skall numera, liksom underrätterna, döma på ett modernt — muntligt och koncentrerat — förfarande. Svåra och betydelsefulla mål blir också i mycket stor utsträckning dragna under hovrättens prövning. Där blir de i regel slutgiltigt avgjorda. Högsta domstolen beslutar näm igen ändring eller återförvisning endast i fråga om 1—2 procent av samtliga i hovrätterna avgjorda mål. Med den centrala ställning, som hovrätterna sålunda intager i vår rättsordning, är det av allra största betydelse, att domartjänsterna där kan besättas med högt kvalificerade innehavare. Detta gäller om samtliga hovrättsdomare men naturligtvis i främsta rummet om de dömande avdelningarnas ordförande, lagmännen. Dessa befattningar, som är placerade i lönegrad Bo 4, har uppenbarligen icke ett sådant löneläge som gör dem tillräckligt konkurrenskraftiga i jämförelse med andra slutposter på domarbanan. Såsom exempel må nämnas, att av landets 118 härads-hövdingar har 78 högre löneförmåner än lagmännen. För att få en förhållandevis väl avvägd inkomstnivå för lagmännen skulle det i och för sig vara motiverat att höja deras placering med två lönegrader, men av statsfinansiella hänsyn vill hovrätten inskränka sig till att hemställa om uppflyttning av lagmanstjänsterna med en lönegrad, alltså till Bo 5. Som följd härav synes det påkallat att göra motsvarande uppflyttning för presidenternas del. Förutom av omedelbara konsekvenshänsyn torde detta vara särskilt motiverat därav, att eljest löneskillnaden mellan lagmännen och presidenterna i de fem landsortshovrätterna bleve endast en lönegrad. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* och *de norrländska hovrätterna* erinrar om de uttalanden som gjordes vid lagmansämbetenas inrättande. Föredragande departementschefen anförde (prop. 1947:268), att vid tillsättande av dessa befattningar avseende ej borde i första rummet fästas vid anciennitetssynpunkter utan att till dylik tjänst borde utses domare — från hovrätt eller underrätt — som kunde antagas vara i särskild grad skickad att uppfylla de höga krav, som måste ställas på hovrätternas avdelningschefer; det borde också kunna ifrågakomma att någon framstående advokat eller rättsvetenskapsman utsåges till lagman. Erfarenheten under de gångna åren visar att den löneställning lagmännen erhållit mycket försvårar eller rent av omöjliggör den utveckling, som sålunda betecknats såsom önskvärd. Vidare framhålles, att den stigande måltillströmningen till hovrätterna medför att det för hovrätternas arbete är av stor betydelse att till dessa tjänster kan



förvärvas personer som icke blott är framstående som domare utan även besitter stor organisatorisk skicklighet. En domare i den ålder som det här gäller är ofta obenägen att flytta till annan tjänst, om inte detta medför beaktansvärda fördelar. Härigenom begränsas, med nuvarande lönesättning, i alltför hög grad kretsen av de personer som kan vara villiga att påtaga sig en sådan uppgift.

B. *Samtliga hovrätter utom Svea hovrätt* återkommer med framställning om uppflyttning av tjänsten som byrådirektör i hovrätt från A 24—A 26. Bland annat framhålles, att inrättandet av byrådirektörstjänsten innebærer en förstärkning av hovrättens administrativa arbetskraft och att presidentens arbetsbörda minskats genom att beslutanderätten i ett stort antal administrativa ärenden delegerats till byrådirektören. Utan en sådan delegering skulle det icke vara möjligt för presidenten att deltaga i lagskipningsarbetet och vid besvarandet av remisser i den utsträckning som nu är fallet. För att den uppnådda förstärkningen av hovrättens administrativa organisation skall kunna bevaras är det uppenbarligen angeläget, att lämpliga personer kan förvärvas och behållas som byrådirektörer. Eftersom administrativt utbildade jurister behöves för dessa tjänster måste man för landsortshovrätternas del räkna med, att rekrytering framför allt kommer att ske från länsstyrelserna. Det är nödvändigt, att till byrådirektörer utses jurister som är så kvalificerade, att de vid tjänstgöring i länsstyrelse kan påräkna befordran minst till sektionschef. Sådana jurister erhåller i länsstyrelsekarriären som sektionschefer tjänster i lägst lönegrad A<sub>o</sub> 26, varjämte för dem utsikter finns till fortsatt befordran som avdelningschef. Eftersom byrådirektörstjänsten i hovrätten måste betraktas som en sluttjänst är det enligt hovrättens uppfattning uppenbart, att så länge denna tjänst är placerad endast i lönegrad A<sub>o</sub> 24 den icke kommer att vara konkurrenskraftig. Det är därför viktigt, att byrådirektörstjänsterna i anslutning till den vid 1959 års riksdag beslutade lönegradsuppflyttningen för vissa tjänstemän i länsstyrelserna (prop. 1959: 152; SU 111; rskr 259) förändras till tjänst i lönegrad A<sub>o</sub> 26. Varje hovrätt är administrativt sett ett särskilt ämbetsverk med underlydande förvaltningar med allt vad detta för med sig av ställningstaganden i de mest skilda administrativa angelägenheter. Häradshövdingarnas främsta uppgift är att utöva de viktiga dömande funktionerna, vilka tar allt mera tid i anspråk. Häradshövdingarna måste därför beredas största möjliga bistånd och lättnad vid handläggningen av de samtidigt växande administrativa uppgifterna.

I fråga om övriga yrkanden hänvisas till handlingarna.

### *Departementschefen*

Hovrätternas arbetsbörda har starkt ökat under senare år. Detta förhållande har understrukits av besparingsutredningen (SOU 1959: 28), som konstaterat att de balanserade målen på senare år ökat inte endast antalsmässigt utan också i relation till antalet inkomna mål. Utredningen har som

en utväg att öka hovrätternas kapacitet utan utbyggnad av organisationen angivit möjligheten att minska det för domförhet erforderliga antalet ledamöter. Huruvida denna tanke går att realisera kan ej bedömas utan en utredning i frågan. Jag är emellertid beredd att föranstalta om en sådan utredning.

I enlighet med förslag som framförts av 1955 års domarutredning i dess betänkande Domarbanan (SOU 1959: 17) har vissa hovrätter begärt att en lagmanstjänst skall inrättas vid respektive hovrätts presidentavdelning. Jag är icke beredd att nu ta ställning till detta förslag som torde få prövas i avslutning till övriga delar av betänkandet.

I nuvarande läge torde oundgängliga ledamotsförstärkningar vid hovrätterna få ges provisorisk karaktär.

Jämväl hovrätternas övriga yrkanden om personalförstärkningar torde få tillgodoses genom provisoriska åtgärder. Anslaget bör därför uppräknas med 100 000 kronor att tillföras medelsreserven. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att — med beaktande av arbetssituationen i de olika hovrätterna — bestämma om användningen av extra ledamöter. Kungl. Maj:t bör emellertid som hittills äga befogenhet att, då det visar sig oundgängligt, vidtaga förstärkningar av hovrätternas ledamotsorganisation. Vad gäller annan arbetshjälp vill jag framhålla att som biträde för stämpelgranskning i skånska och västsvenska hovrätterna bör — såsom föreslagits av skånska hovrätten — försöksvis i vardera hovrätten inrättas en tjänst som kanslist i Ag 13.

För arvode åt tjänsteman som leder fiskalskurs vid skånska hovrätten torde få beräknas ett belopp av 1 500 kronor.

Jag förordar vidare att en tjänst som kanslibiträde i Ao 7 vid vattenöverdomstolen förändras till tjänst som kontorist i Ao 9. Såsom en förutsättning för denna förändring bör dock gälla en delegering av vissa kvalificerade arbetsuppgifter från den rättsbildade till den icke rättsbildade personalen.

Såsom chefen för civildepartementet denna dag anført vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor bör en tjänst som kansliskrivare i Ao 10 vid hovrätten för Nedre Norrland uppflyttas till tjänst som förste kansliskrivare i Ao 12.

Övriga yrkanden under förevarande anslag kan jag icke tillstyrka.

De av mig i det föregående framlagda förslagen föranleder, att anslaget för budgetåret 1960/61 bör uppräknas med 104 500 kronor. Härtill kommer 221 500 kronor för automatiska utgiftsökningar. Anslaget bör sålunda för budgetåret 1960/61 uppföras med 9 638 000 kronor. Beloppet bör fördelas på olika poster i enlighet med avlöningsstaten i efterföljande hemställan.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för hovrätterna, som föranledes av vad jag i det föregående anført;

b) godkänna följande avlöningsstat för hovrätterna att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61:

## Avlöningsstat

|                                                                                           |           |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> .....                         | 4 059 000 |
| 2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i> ..... | 55 000    |
| 3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i> .....                      | 3 994 000 |
| 4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i> .....                                              | 1 369 000 |
| 5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i> .....                  | 161 000   |
| <hr/>                                                                                     |           |
| Summa kronor                                                                              | 9 638 000 |

c) till *Hovrätterna*: *Avlöningar* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 9 638 000 kronor.

## [18] 7. Hovrätterna: Omkostnader

|                                      | Anslag  | Nettoutgift |
|--------------------------------------|---------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 857 100 | 840 423     |
| 1959/60 (statsliggaren s. 117) ..... | 927 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 999 000 |             |

## Yrkanden

*Hovrätterna* (skr. 24/8, 26/8, 29/8, 31/8 1959) hemställer, att anslaget höjes med 89 400 kronor.

|                                   | Ökning<br>eller<br>minskning |
|-----------------------------------|------------------------------|
| 1. Reseersättningar .....         | + 3 000                      |
| 2. Bränsle, lyse och vatten ..... | — 1 000                      |
| 3. Övriga expenser .....          | + 87 400                     |
|                                   | <hr/>                        |
|                                   | + 89 400                     |

## Motiv

1. *Reseersättningar*. Utgift 1958/59 234 774; anvisat 1959/60 252 000. — Ökningen, som begäres av hovrätten för Övre Norrland, föranledes av belastningen och ökat antal mål.

3. *Övriga expenser*. Utgift 1958/59 472 050; anvisat 1959/60 447 000. — Samtliga hovrätter, utom hovrätten för Nedre Norrland, begär uppräknig av respektive expensposter. För löpande utgifter begäres till följd av allmänna prisstegringar och ökade utgifter för telefon, städning, bokinköp m. m. en höjning med 40 300 kronor och för engångsutgifter, sedan för budgetåret 1959/60 engångsbelopp å 17 800 kronor frändragits, ytterligare

47 100 kronor, närmast för nödvändig komplettering av inventarie- och skrivmaskinsbeståndet.

#### *Departementschefen*

Anslagsposterna till sjukvård m. m. och till reseersättningar bör med hänsyn till väntade utgiftsstegringar höjas med respektive 3 000 och 5 000 kronor.

Yrkandena om ytterligare medel till övriga expenser biträder jag såtillvida, att jag förordar en höjning av posten med 64 000 kronor, varav för engångsutgifter 45 000 kronor.

I enlighet med det anförda föreslår jag, att anslaget uppföres med 999 000 (+ 72 000) kronor. Vid anslagsberäkningen har jag förutsatt att 60 000 kronor, eller samma belopp som för budgetåret 1959/60, får disponeras för oförutsebara utgifter under posten till övriga expenser.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hovrätterna: Omkostnader* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 999 000 kronor.

#### **[19] Hovrätterna: Inventarier m. m. för hovrättsbyggnaden i Malmö**

Genom beslut den 10 april 1959 har Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens bemyndigande (jfr prop. 1959: 56) medgivit, att vid utgången av budgetåret 1958/59 förefintlig behållning å det å riksstaten för budgetåret 1954/55 uppförda reservationsanslaget Hovrätterna: Inventarier m. m. för hovrättsbyggnaden i Malmö (1954/55 II C 8; II ht 1948 s. 58; II ht 1954 s. 32) finge disponeras intill utgången av budgetåret 1959/60 för med anslaget avsedda ändamål. Å anslaget kvarstår för närvarande cirka 45 000 kronor.

*Byggnadsstyrelsen* (skr. 8/12 1959) framhåller, att de anskaffningar, som avsetts med ifrågavarande anslag, icke kan avslutas under budgetåret 1959/60. Med anledning härav hemställer styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att vid utgången av budgetåret 1959/60 förefintlig behållning å anslaget må disponeras jämväl under budgetåret 1960/61.

#### *Departementschefen*

Förevarande anslag torde behöva disponeras för skånska hovrätten jämväl under budgetåret 1960/61. Dock torde någon del av behållningen få utnyttjas för renovering eller komplettering av äldre möbler m. m. vid högsta domstolen eller vid annan hovrätt.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att vid utgången av budgetåret 1959/60 förefintlig behållning å det å riksstaten för budgetåret 1954/55 uppförda reservationsanslaget Hovrätterna: Inventarier m. m. för hovrättsbyggnaden i Malmö må i enlighet med vad jag i det föregående anført disponeras intill utgången av budgetåret 1960/61.

## [20] 8. Häradsrätterna: Avlöningar

|                                      | Anslag     | Nettoutgift |
|--------------------------------------|------------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 19 408 300 | 19 242 361  |
| 1959/60 (statsliggaren s. 117) ..... | 20 780 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 21 457 000 |             |

## Y r k a n d e n

*Hovrätterna* (skr. 24/8, 26/8, 29/8, 31/8, 14/12 1959) hemställer, att anslaget höjes med avrundat 1 622 700 kronor.

Ökning  
eller  
minskning

## I. Personalförstärkningar

## A. Landsrättsförläggningar

*Svea hovrätt*

Sala stads förenande med Västmanlands östra domsaga

1 tingssekreterare, 1 tingsnotarie, 1 kansliskrivare Ao 10—  
förste kansliskrivare Ao 12, 1 kontorist Ao 9, 1 biträde rb Ae 5 + 63 528

*Göta hovrätt*

Staden Västerviks förenande med Tjusts domsaga

Höjd avlöningsförstärkning för häradshövdingen genom upp-  
flyttning av domsagan från lönegrupp I till lönegrupp IV,  
1 tingssekreterare, 1 tingsnotarie, 1 kansliskrivare Ao 10—  
förste kansliskrivare Ao 12, 1 kontorist Ao 9, 1½ biträde  
rb Ae 5 ..... + 69 486

## B. Domarpersonal

*Svea hovrätt*

1) 2 tingsdomare Bo 1 (Solna och Mellansysslets domsagor) + 74 016

2) 6 tingssekreterare (Stockholms läns västra, Södertörns, Ny-  
köpings, Västmanlands mellersta, Falu och Västerbergslags  
domsagor) ..... + 142 776

*Göta hovrätt*

1 tingssekreterare (Vartofta och Frökinds domsaga) ..... + 23 088

*Hovrätten över Skåne och Blekinge*

1 fiskalskompetent biträde, 26 mån..... + 50 025

*Hovrätten för Västra Sverige*

1 tingsdomare Bg 1 (gemensam för Askims och Mölndals  
samt Hisings, Sävedals och Kungälvss domsagor) ..... + 37 008

Ökning  
eller  
minskning

## C. Tingsnotarier och icke rättsbildade biträden

*Svea hovrätt*

|                              |           |
|------------------------------|-----------|
| 1) 8 tingsnotarier .....     | + 123 552 |
| 2) 14 biträden rb Ae 5 ..... | + 134 568 |

*Göta hovrätt*

|                          |          |
|--------------------------|----------|
| 9 biträden rb Ae 5 ..... | + 81 562 |
|--------------------------|----------|

*Hovrätten över Skåne och Blekinge*

|                               |          |
|-------------------------------|----------|
| 1) Tingsnotarie, 33 mån. .... | + 40 342 |
| 2) 5½ biträden rb Ae 5 .....  | + 49 843 |

*Hovrätten för Västra Sverige*

|                                         |          |
|-----------------------------------------|----------|
| 1) 2 tingsnotarieaspiranter Ag 13 ..... | + 27 672 |
| 2) 3 biträden rb Ae 5 .....             | + 27 180 |

## II. Personalminskningar

## Tingsnotarier och icke rättsbildade biträden

*Hovrätten för Nedre Norrland*

|                       |          |
|-----------------------|----------|
| 1½ tingsnotarie ..... | — 23 166 |
|-----------------------|----------|

## III. Tjänsteförändringar

## A. Häradshövdingar

*Hovrätten för Övre Norrland*

Höjd avlöningsförstärkning genom ändrad lönegruppsindelning av:

|                                 |         |
|---------------------------------|---------|
| 1) Umeå domsaga III—IV          |         |
| 2) Torneå domsaga IV—V          |         |
| 3) Gällivare domsaga IV—V ..... | + 4 260 |

## B. Övrig domarpersonal

*Svea hovrätt*

|                                                                                                                             |          |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|
| 2 fiskalskompetenta biträden/tingssekreterare—tingsdomare Bo 1 (Sollentuna och Färentuna samt Södra Roslags domsagor) ..... | + 13 212 |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|

*Göta hovrätt*

|                                                                        |   |
|------------------------------------------------------------------------|---|
| 1 fiskalskompetent biträde—tingssekreterare (Linköpings domsaga) ..... | — |
|------------------------------------------------------------------------|---|

*Hovrätten över Skåne och Blekinge*

|                                                                                            |          |
|--------------------------------------------------------------------------------------------|----------|
| 1) 2 tingssekreterare—tingsdomare Bo 1 (Bräkne och Karlshamns samt Luggude domsagor) ..... | + 27 909 |
| 2) 1 fiskalskompetent biträde—tingssekreterare (Östra och Medelsta domsaga) .....          | —        |

Ökning  
eller  
minskning*Hovrätten för Västra Sverige*

1 fiskalskompetent biträde—tingssekreterare (Hallands norra domsaga) .....

*Hovrätten för Nedre Norrland*

2 fiskalskompetenta biträden—tingssekreterare (Bollnäs samt Medelpads östra domsagor) ..... + 47 592

## C. Tingsnotarier och icke rättsbildade biträden

*Svea hovrätt*

2 kansliskrivare Ao 10—förste kansliskrivare Ao 12 ..... + 3 144

*Hovrätten över Skåne och Blekinge* $\frac{1}{2}$  tingsnotarie—1 kanslibiträde Ao 7 (Östra och Medelsta domsaga) ..... + 3 809*Hovrätten för Västra Sverige*

2 kanslibiträden Ao 7—kontorister Ao 9, 2 biträden rb Ae 5—kontorister Ao 9 ..... + 8 976

## IV. Omräkning

A. Ökade kostnader för vikariatsersättning och avlöningsförstärkning åt vikarie för häradshövding ..... + 20 000

## B. Reglerad befordringsgång för biträdespersonal

19 biträden rb Ae 5—kontorsbiträden Ao 5 (Göta hovrätt 13, hovrätten för Västra Sverige 2, hovrätten för Övre Norrland 4) ..... + 19 328

C. Tjänstetidsbefordran (Svea hovrätt + 768; Göta hovrätt — 750) ..... + 18

D. Højning av rörligt tillägg (samtlige hovrätter) ..... + 327 140

E. Uppräkning av kompensation för höjda folkpensionsavgifter (samtlige hovrätter) ..... + 225 800

---

+1 622 668

## Motiv

*Samtlige hovrätter* framhåller, att tendensen till ökning av arbetsbördan vid häradsrätterna fortsätter, samt understryker behovet av en betryggande medelsreserv under anslaget för att avhjälpa den underbemanning som alltjämt råder på åtskillige domsagor i fråga om såväl rättsbildad som icke rättsbildad personal.

*Hovrätten över Skåne och Blekinge* anför — i samband med förslaget att den i Östra och Medelsta domsaga tjänstgörande fiskalen i fortsättningen redovisas såsom tingssekreterare — att det icke finns något intresse att göra skillnad mellan tingssekreterare och så kallat fiskalskompetent bi-

träde. Denna uppdelning svarar icke mot någon som helst realitet. Det är i båda fallen fråga om en fiskal i hovrätt som har ett förordnande att tjänstgöra i domsaga. Förordnandets innebörd är exakt densamma; förordnandet för fiskalskompetent biträde avser nämligen att biträda i domsagan med de åligganden och den behörighet som gäller för tingssekreterare. Enklast och redigast synes vara att samtliga dessa fiskaler redovisas med extra ordinarie anställning i sin hovrätt och att tingssekreterarförordnandet icke betraktas som en tjänst utan som ett uppdrag med ersättning två löneklasser högre än fiskalstjänsten.

Beträffande de enskilda yrkandena om personalförstärkningar och tjänsteförändringar hänvisas till handlingarna.

### *Departementschefen*

Kungl. Maj:t har den 29 oktober 1959 förordnat att det tidigare meddelade beslutet den 15 november 1957 om staden Västerviks förenande i judiciellt hänseende med Tjusts domsaga skall träda i kraft från och med den 1 januari 1960. Vidare har — med stöd av riksdagens bemyndigande — föreskrivits att Tjusts domsaga skall vara placerad i lönegrupp III mot tidigare lönegrupp I. Såsom förutskickats i 1959 års statsverksproposition har Kungl. Maj:t med utnyttjande av förefintlig medelsreserv under anslaget beslutat om fiskals- och annan personal under återstoden av löpande budgetår.

Från och med ingången av budgetåret 1960/61 bör — med anledning av Göta hovrätts förslag — i domsagan inrättas ytterligare två tjänster för icke rättsbildad personal. Det torde i övrigt få ankomma på Kungl. Maj:t att med anlitanade av medelsreserven tillgodose det personalbehov som kan visa sig erforderligt.

Vidare har Kungl. Maj:t den 6 november 1959 förordnat att det tidigare meddelade beslutet den 23 november 1956 om staden Salas förenande i judiciellt hänseende med Västmanlands östra domsaga skall träda i kraft från och med den 1 januari 1960. Med stöd av riksdagens bemyndigande har föreskrivits att Västmanlands östra domsaga skall vara placerad i lönegrupp III mot tidigare lönegrupp I. I likhet med vad som skett för Tjusts domsaga har Kungl. Maj:t med utnyttjande av förefintlig medelsreserv under anslaget beslutat om fiskals- och annan personal under återstoden av budgetåret 1959/60.

Med anledning av Svea hovrätts förslag bör i denna domsaga inrättas ytterligare två tjänster för icke rättsbildad personal samt i övrigt ankomma på Kungl. Maj:t att med begagnande av medelsreserven medgiva den ytterligare personalförstärkning som kan erfordras.

Jag är icke beredd att föreslå inrättande av mer än en tingsdomartjänst. Denna bör placeras i Sollentuna och Färentuna domsaga. I samband härmed torde anslaget minskas med belopp motsvarande kostnaden för ett fiskalskompetent biträde.

Tingssekreterare bör förordnas i Falu, Linköpings samt Östra och Medelsta domsagor.



Hovrätterna har begärt att ett antal tjänster inrättas för biträden som hittills avlönats ur medelsreserven men vilka stadigvarande erfordras inom den ordinarie personalorganisationen. Jag tillstyrker inrättande av 10 sådana tjänster. Av de nya biträdestjänsterna torde få inrättas en såsom kansli-biträde i Ao 7 i Östra och Medelsta domsaga och en såsom kontorist i Ao 9 i var och en av Hallands norra och Borås domsagor samt en såsom förste kansliskrivare i Ao 12 och en såsom kontorist i Ao 9 i envar av Västmanlands östra och Tjusts domsagor. I vardera av de båda sistnämnda domsagorna bör en tjänst som kansliskrivare i Ao 10 utgå ur organisationen. Som en förutsättning för inrättande av de nya tjänsterna bör gälla att de allmänna riktlinjer för arbetsindelningsen, som angavs i 1959 års statsverksproposition (II ht s. 42 f), följes.

Övriga yrkanden om personalförstärkningar och tjänsteförändringar är jag icke beredd tillstyrka.

Med hänsyn till den allmänna arbetsutvecklingen inom domsagorna finner jag dock motiverat att den nuvarande medelsreserven uppräknas med 110 000 kronor.

De av mig i det föregående framlagda förslagen föranleder, att anslaget för budgetåret 1960/61 bör uppräknas med 184 800 kronor. Härtill kommer 492 200 kronor för automatiska utgiftsökningar. Anslaget bör sålunda för budgetåret 1960/61 uppföras med 21 457 000 kronor. Beloppet bör fördelas på olika poster i enlighet med avlöningsstaten i efterföljande hemställan.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för häradsrätterna, som föranledes av vad jag i det föregående anfört;

b) godkänna följande avlöningsstat för häradsrätterna att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61:

#### Avlöningsstat

|                                                                                           |           |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> .....                         | 9 916 000 |
| 2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i> ..... | 9 000     |
| 3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i> .....                      | 8 138 000 |
| 4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i> .....                                              | 3 033 000 |
| 5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i> .....                  | 361 000   |
| <hr/>                                                                                     |           |
| Summa kronor 21 457 000                                                                   |           |

c) till Häradsrätterna: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 21 457 000 kronor.

## [21] 9. Häradsrätterna: Omkostnader

|                                      | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------------|-----------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 1 195 400 | 1 166 498   |
| 1959/60 (statsliggaren s. 121) ..... | 1 339 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 1 450 000 |             |

## Yrkanden

*Hovrätterna* (skr. 24/8, 26/8, 29/8, 31/8 1959) hemställer, att anslaget höjes med 77 000 kronor.

|                           | Ökning<br>eller<br>minskning |
|---------------------------|------------------------------|
| 1. Reseersättningar ..... | + 10 000                     |
| 2. Expenser .....         | + 67 000                     |
|                           | <hr/>                        |
|                           | + 77 000                     |

## Motiv

1. *Reseersättningar*. Utgift 1958/59 402 852; anvisat 1959/60 450 000. — Till stöd för uppräkningsen, som begäres av de båda norrländska hovrätterna, återopas belastningen för budgetåret 1959/60 och höjda traktamenten.

2. *Expenser*. Utgift 1958/59 730 431; anvisat 1959/60 777 000. — Samtliga hovrätter, utom hovrätten för Nedre Norrland, begär uppräkningsen av respektive expensposter. För löpande utgifter begäres en ökning med 55 700 kronor. Såsom allmän motivering anföres, att medelsbehovet stegrats på grund av häradsrätternas växande arbetsbörda och inträffade prishöjningar. I ett stort antal domsagor har anskaffning för sådana ändamål, som skall tillgodoses under anslagsposten måst eftersättas. Flera hovrätter framhåller, att tingshusbyggnadsskyldige i domsagorna under det gångna budgetåret påtagit sig utgifter av expensnatur, vilka bort bestridas av statsmedel. För engångskostnader beräknas, sedan för budgetåret 1959/60 engångsbelopp å 28 500 kronor frändragits, ytterligare 11 300 kronor, huvudsakligen för inköp av skrivmaskiner.

## Departementschefen

Anslagsposten till reseersättningar bör med hänsyn till det beräknade medelsbehovet uppräknas med 30 000 kronor.

Yrkandena om ytterligare medel till expenser biträder jag såtillvida, att jag förordar en höjning av posten med 81 000 kronor, varav för engångsutgifter 7 900 kronor.

I enlighet med det anförda föreslår jag, att anslaget uppföres med 1 450 000 (+ 111 000) kronor. Vid anslagsberäkningen har jag förutsatt att 75 000 kronor, eller samma belopp som för budgetåret 1959/60, får disponeras för oförutsebara utgifter under posten till expenser.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen  
att till *Häradsrätterna: Omkostnader* för budgetåret  
1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 450 000 kronor.

[22] 10. *Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän*

|                                      | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------------|-----------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 2 800 000 | 3 373 355   |
| 1959/60 (statsliggaren s. 122) ..... | 3 200 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 3 700 000 |             |

Med hänsyn till den väntade belastningen å anslaget torde detta för budgetåret 1960/61 böra höjas med 500 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen  
att till *Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän* för  
budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 3 700 000  
kronor.

[23] 11. *Häradsrätterna: Anskaffande av nya fastighetsböcker för landet*

|                                      | Anslag | Nettoutgift |
|--------------------------------------|--------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 90 000 | 95 012      |
| 1959/60 (statsliggaren s. 122) ..... | 40 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 90 000 |             |

Till bestridande av kostnaderna för uppläggande av nya fastighetsböcker för landet finnes två reservationsanslag, ett för böckernas anskaffande och ett för böckernas uppläggande (se nästföljande punkt), det senare avsett huvudsakligen för skrivhjälp.

Vid utgången av budgetåret 1958/59 förelåg å anslaget en reservation av 387 kronor. Anslaget torde med hänsyn till det beräknade medelsbehovet för budgetåret 1960/61 böra uppföras med 90 000 kronor, vilket innebär en ökning med 50 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen  
att till *Häradsrätterna: Anskaffande av nya fastighets-  
böcker för landet* för budgetåret 1960/61 anvisa ett reserva-  
tionsanslag av 90 000 kronor.

[24] 12. *Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet*

|                                      | Anslag | Nettoutgift |
|--------------------------------------|--------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 10 000 | 31 674      |
| 1959/60 (statsliggaren s. 122) ..... | 10 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 30 000 |             |

Vid utgången av budgetåret 1958/59 förelåg å anslaget en reservation av i runt tal 21 000 kronor. Med hänsyn till den väntade medelsförbrukningen torde anslaget för budgetåret 1960/61 böra uppföras med 30 000 kronor, vilket innebär en ökning med 20 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet* för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 kronor.

#### [25] 13. Vattendomstolarna: Avlöningar

|                                      | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------------|-----------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 2 770 800 | 2 694 630   |
| 1959/60 (statsliggaren s. 123) ..... | 3 301 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 3 440 000 |             |

Under denna punkt ber jag först få anmäla vissa frågor rörande arbetsfördelning och personalorganisation vid vattendomstolarna.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade dåvarande chefen för justitiedepartementet den 8 mars 1956 särskild utredningsman<sup>1</sup> för att verkställa utredning om vattendomstolarnas organisation och därmed sammanhängande frågor. Utredningsmannen har med skrivelse den 6 juni 1959 överlämnat en promemoria rörande de administrativa verksamhetsformerna vid vattendomstolarna.

Utredningsmannen redovisar i nämnda promemoria den organisationsundersökning som han enligt direktiven företagit rörande det administrativa förfarandet vid vattendomstolarna, en undersökning motsvarande den som tidigare utförts av statens organisationsnämnd beträffande de allmänna domstolarna.

Liksom i organisationsnämndens rapport rörande de allmänna domstolarna behandlar promemorian bl. a. möjligheterna till rationalisering såväl från allmänna kontorstekniska utgångspunkter som för enskilda göromålsgrupper och arbetsförfaranden var för sig ävensom spörsmål rörande arbetsfördelning och personalorganisation.

Utredningsmannens promemoria har remissbehandlats och i samband därmed har vattenöverdomstolen framställt anslagsäskanden.

Flera av utredningsmannens förslag är sådana att de kan prövas i administrativ ordning.

Den 18 december 1959 har beslut fattats om remiss till lagrådet av förslag till ändringar i vattenlagen, föranledda av vad i utredningsmannens promemoria anförts. Samtidigt har redovisats förslag till omläggning av kommissionärsväsendet.

<sup>1</sup> Lagmannen Nils Viklund.

Under denna och nästföljande punkt anmäles utredningsmannens förslag såvitt berör anslagen till vattendomstolarnas personal och omkostnader.

I vattendomstolsorganisationen ingår vattenrättsdomare, vattenrättsingenjörer, vattenrättssekreterare (vattenrättssekreterare, extra vattenrättssekreterare och biträdande vattenrättssekreterare), vattenrättsamanuenser samt icke rättsbildade biträden och expeditivsvakter. Den nuvarande personalorganisationen framgår av följande tabell.

| Vattendomstol         | Domare | Ingenjörer | Sekreterare | Amanuenser | Icke rättsbildade biträden |                |                 |             |                 | S:a amanuenser + irb | Expeditivsvakter | S:a tot.         |
|-----------------------|--------|------------|-------------|------------|----------------------------|----------------|-----------------|-------------|-----------------|----------------------|------------------|------------------|
|                       |        |            |             |            | Kanslist                   | Kansliskrivare | Kansl. biträden | Biträden rb | S:a             |                      |                  |                  |
| Övre Norrbygden ....  | 3      | 6          | 3           | —          | —                          | 1              | 1               | 5           | 7               | 7                    | 1                | 20               |
| Nedre Norrbygden .... | 5      | 5          | 6           | 1          | 1                          | 1              | 1               | 7           | 10              | 11                   | —                | 27               |
| Mellanbygden .....    | 6      | 7          | 7           | 1          | <sup>1</sup> 1             | 1              | 1               | 9           | <sup>1</sup> 12 | <sup>1</sup> 13      | —                | <sup>1</sup> 33  |
| Österbygden .....     | 3      | 4          | 3           | 1          | —                          | 1              | 1               | 3           | 5               | 6                    | —                | 16               |
| Söderbygden .....     | 2      | 2          | 2           | 1          | —                          | 1              | 1               | 3           | 5               | 6                    | —                | 12               |
| Västerbygden .....    | 2      | 2          | 2           | 1          | —                          | 1              | —               | 4           | 5               | 6                    | —                | 12               |
| S:a                   | 21     | 26         | 23          | 5          | <sup>1</sup> 2             | 6              | 5               | 31          | <sup>1</sup> 44 | <sup>1</sup> 49      | 1                | <sup>1</sup> 120 |

<sup>1</sup> Därutöver ytterligare försöksvis t. v. en kanslist i stället för en amanuens.

I anslutning till tabelluppgifterna må nämnas följande beträffande lönegradsplacering och kompetensfordringar för vattenrättssekreterare och vattenrättsamanuenser.

Vattenrättssekreterare och extra vattenrättssekreterare är extra tjänstemän i lönegrad Ag 23. Där så provas skäligen med hänsyn till tjänstgöringstidens längd och vederbörandes ianspråktagande för mera kvalificerade domargöromål må emellertid Kungl. Maj:t efter förslag av vattenöverdomstolen meddela beslut om uppflyttning i lönegrad av sådan sekreterare från Ag 23 till Ag 25. Biträdande vattenrättssekreterare är extra tjänsteman i Ag 21.

Till vattenrättssekreterare förordnas regelmässigt fiskal i hovrätt.

Vattenrättsamanuens är extra ordinarie tjänsteman i lönegrad Ae 16. På de nuvarande innehavarna av tjänsterna har genom särskilt beslut bestämmelserna om reglerad befordringsgång gjorts tillämpliga och dessa befattningshavare uppbär numera avlöning enligt lönegrad Ae 19. Deras tjänstetitel skall enligt Kungl. brev den 18 juni 1954 vara protokollssekreterare. För behörighet till tjänst såsom vattenrättsamanuens kräves juris kandidatexamen samt tingsutbildning eller därmed likställd tjänstgöring.

**Utredningsmannen.** Rörande arbetsfördelning och personalorganisation har utredningsmannen anfört bl. a. följande.

En av de ledande principerna vid rationaliseringen av verksamheten vid de allmänna domstolarna har varit, att juridiskt skolad personal i första hand skall anlitas för sådana uppgifter, där den juridiska utbildningen är av verklig betydelse, samt att arbetet i övrigt i största möjliga utsträckning skall överlåtas på icke rättsbildande biträden.

Nu anförda synpunkter bör tillämpas även i fråga om vattendomstolarna. Det kan uppenbarligen icke anses rationellt, att rättsbildad personal skall utföra arbetsuppgifter, som kan fullgöras av icke rättsbildade befattningshavare. Vad som sagts beträffande juridiskt utbildad personal vid de allmänna domstolarna gäller vid vattendomstolarna i princip även den tekniskt utbildade personalen.

För att bilda sig en uppfattning om den arbetsfördelning, som för närvarande tillämpas vid de olika vattendomstolarna, har utredningsmannen från samtliga vattenrättsingenjörer, vattenrättssekreterare och vattenrättsamanuenser samt sådan kontors- och skrivpersonal, som ej till helt övervägande del utför rent maskinskrivningsarbete, infordrat arbetsöversikter. Med utgångspunkt från rådande förhållanden — sådana dessa framstår i bl. a. sammanställningar av arbetsöversikterna — har utredningsmannen gått igenom de olika göromålen på vattendomstolskanslierna i avsikt att bilda sig en uppfattning om vilka arbetsuppgifter som lämpligen kan och bör överflyttas från juridiskt och tekniskt utbildad personal till icke rättsbildade biträden.

Vad först beträffar vattenrättssekreterarna ägnas huvuddelen av deras arbete åt den dömande verksamheten, varvid vattenrättssekreterarna dels tjänstgör som biträde åt vattenrättsdomarna, dels ock i betydande utsträckning såsom särskilda vattenrättsdomare handlägger mål. Beträffande vattenrättssekreterarnas övriga göromål må anmärkas, att en icke oväsentlig del av arbetstiden ägnas protokollföringen; omkring 21 procent av tiden disponeras sålunda genomsnittligt för uppsättande av protokoll från undersökningar, huvudförhandlingar och andra sammanträden, varvid själva förrättningstiden icke medräknats. En avsevärd del av vattenrättssekreterarnas göromål torde böra helt eller delvis överföras till kanslipersonal utan juridisk utbildning. Särskilt betonas önskvärdheten av att vattenrättssekreterarnas befattning med protokollföringen högst betydligt minskas.

Såvitt avser amanuenserna framgår, att dessa, bland annat, granskar ansökningshandlingar, uppsätter kungörelser angående ansökningar och besvär samt stämningsresolutioner ävensom deltar vid undersökningar jämlikt 11 kap. 45 § vattenlagen, huvudförhandlingar och andra sammanträden. Till uppsättande av protokoll och vad därmed sammanhänger åtgår för amanuenserna i genomsnitt 30 procent av arbetstiden. Amanuenserna sysslar vidare med domsarbete och därmed sammanhängande göromål såsom utsinkning, kontroll av expeditioner, uppsättande av uppgifter i anslutning till domar och beslut samt löpande införingar i vattenboken ävensom med uppsättande och granskning av reseräkningar och kollationering.

Då Mellanbygdens vattendomstol inrättades år 1949 kunde tjänsten såsom vattenrättsamanuens icke besättas på grund av brist på sökande. I detta läge och då arbetsbördan vid vattendomstolen var besvärande medgav Kungl. Maj:t att vid domstolen finge — för fullgörande försöksvis av de på vattenrättsamanuensen ankommande göromålen med anlitande av lägre kvalificerad personal — tillsvidare under budgetåret 1952/53 vara anställd en

extra kanslist i lönegrad Cg 19 (nuvarande Ag 13). Motsvarande medgivande har därefter lämnats även för de följande budgetåren. Den sålunda inrättade extra kanslisttjänsten har sedan 1952 varit besatt med en och samma innehavare. Det bör i detta sammanhang även nämnas att sedan den 1 juli 1957 vid såväl Norrbygdens som Mellanbygdens vattendomstolar i stället för biträdande vattenrättssekreterare funnits anställda extra kanslist-ter. (Se II ht 1957 s. 48 och 58; jfr även prop. 1959: 98 s. 10 och 17.) Åt dessa befattningshavare har anförtrotts protokollföring vid vattendomstolens sammanträden och syneförrättningar, biträde vid förandet av vattenboken, uppsättande av reseräkningar samt uppläggande av s. k. arbetsakter. En icke obetydlig erfarenhet på hithörande område har därför vunnits.

Enligt vad utredningsmannen inhämtat har erfarenheterna av kanslisternas tjänstgöring varit övervägande goda.

En betydande del av amanuensernas nuvarande arbetsuppgifter, främst protokollföring, torde utan större olägenhet kunna fullgöras av kvalificerade icke rättsbildade biträden. Man bör därför enligt utredningsmannens mening fortsätta på den väg, varpå man redan försöksvis slagit in, när man anställde extra kanslist-ter vid Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar för fullgörande av vattenrättssekreterare- och amanuensgöromål. En sådan utveckling överensstämmer också väl med utredningsmannens förut återgivna principer för arbetsfördelningen mellan juridiskt och tekniskt utbildad personal, å ena, samt biträdespersonal, å andra sidan. Utredningsmannen förordar alltså, att amanuensernas göromål framdeles överflyttas till kvalificerad biträdespersonal utan juridisk utbildning samt — beträffande göromål som oundgängligen kräver sådan utbildning — till vattenrättssekreterarna. Man torde kunna utgå ifrån att de amanuensgöromål, som sålunda måste utföras av vattenrättssekreterarna, kommer att bli av obetydlig omfattning. Härvid förutsättes dock, att avlöningsförmånerna för den icke rättsbildade biträdespersonal, som skall få svara för huvuddelen av amanuensernas göromål, blir sådan att en kvalitativt mycket god rekrytering blir möjlig.

Till följd av den överflyttning av arbetsuppgifter, varom nu talats, lär amanuensstjänsterna kunna indragas. Kungl. Maj:t har redan den 19 maj 1950 föreskrivit, att ledig eller ledigblivande befattning såsom vattenrätts-amanuens icke må återbesättas utan medgivande av Kungl. Maj:t. Något sådant medgivande har icke lämnats. Tjänsterna vid Norrbygdens, Österbygdens, Söderbygdens och Västerbygdens vattendomstolar, vilka nu är besatta, bör föras på övergångsstat.

Till vattendomstolarnas icke rättsbildade biträden — beträffande deras nuvarande antal och tjänstebenämningar hänvisar jag till tabellen i det föregående — för vilka utredningsmannen använt den sammanfattade benämningen vattendomstolsbiträden, föreslår utredningsmannen alltså överflyttade huvuddelen av vattenrättsamanuensernas arbetsuppgifter samt en icke betydelselös del av vattenrättssekreterarnas göromål. Vissa av de oftast förekommande göromålen bör anförtrors vattendomstolsbiträdena att av dem utföras på eget ansvar. Utredningsmannen framhåller

bl. a. såvitt avser judiciella göromål: uppsättande och undertecknande på eget ansvar av förteckningar över underrättelser jämlikt 11 kap. 33 § vattenlagen; uppsättande och — i förekommande fall — undertecknande av beslutade förordnanden, kallelser, förelägganden och andra meddelanden rörande målens handläggning; detaljplanering av domstolsresor och i samband därmed överläggningar med parter och partsombud om lämpliga tider för sammanträden och undersökningar; ombesörjandet på eget ansvar av de åtgärder som i samband med delgivning författingsenligt ankommer på rätten; protokollföring på eget ansvar vid vattendomstolens sammanträden och vid undersökningar enligt 11 kap. 45 § 2 mom. vattenlagen; vissa utredningar, t. ex. beträffande fastigheters lagfarts-, in-tecknings- och taxeringsförhållanden; uppsättande och undertecknande av uppgifter i anslutning till dom och beslut; ombesörjande på eget ansvar av aktbildning och renovationsakternas insändande till vattenöverdomstolen samt förande på eget ansvar av besiktningsliggare. Såvitt avser administrativa och kamerala göromål nämns bl. a.: förande på eget ansvar av dagbok och övriga diari-er ävensom utfärdande, likaledes på eget ansvar, av bevis, som grundar sig på vattendomstolens protokoll, på kansliets förteckningar och handlingar (främst lagakraftbevis) eller på vattenboken; förande på eget ansvar av de räkenskaper som erfordras för medelsförvaltningen vid vattendomstolen samt deltagande i övrigt i kameralförvaltningen; stämpelförsäljning ävensom stämpelbeläggning och expediering av handlingar till parter, aktförvarare m. fl., allt på eget ansvar; tjänstgöring som kommissionär; handläggning enligt vattenrättsdomarens direktiv av personalfrågor såsom nyanställning av icke rättsbildad personal, förordnanden, ledigheter och indelning av personal ävensom tillsyn och ledning av lägre biträdespersonal.

Slutligen förordar utredningsmannen att den brist som består i att expeditionsvakter ej finnes anställda vid vattendomstolarna avhjälpes i varje fall vid de större domstolarna. För närvarande anlitas personal utanför domstolsorganisationen och vattendomstolsbiträdena, ibland även domstolsjuristerna för uppgifter som rätteligen bör ankomma på expeditionsvakter. Utredningsmannen nämner som exempel på sådana uppgifter bl. a. stencilering, snabbkopiering, arkivvård, handhavande av kontorsmateriel, budskickning.

I anslutning till de infortrade arbetsöversikterna och övervägandena om den inbördes arbetsfördelningen mellan de olika personalkategorierna har utredningsmannen dessutom företagit vissa beräkningar rörande arbetskraftsbehovet för vattendomstolarna ävensom skisserat vissa normer för tillgodoseende av detta behov.

**Yttranden.** Över utredningsmannens promemoria har, såvitt nu är i fråga, yttranden avgivits av vattenöverdomstolen efter hörande av vattendomstolarna, statskontoret, statens organisationsnämnd, kompetensutredningen, Sveriges juristförbund, statstjänstemannaförbundet och statstjänarkartellen.

Av utredningsmannen redovisade allmänna synpunkter på arbetsfördelningen mellan juridiskt och tekniskt utbildad personal, å ena,



samt biträdespersonal, å andra sidan, har genomgående godtagits eller lämnats utan erinran.

*Kompetensutredningen* understryker vikten av att de av utredningsmannen tillämpade principerna iakttages. Även *Sveriges juristförbund*, *statstjänstemannaförbundet* och *statstjänarkartellen* ansluter sig till dessa principer.

*Statskontoret* har funnit övervägande skäl tala för att amanuens-tjänsterna indrages och att göromålen främst överflyttas till befattningar, avsedda för kvalificerad biträdespersonal. Dessa bör upptagas såsom kanslisttjänster i lönegrad 13. I bl. a. statskontorets yttrande påpekas därjämte, att övergångsstaten endast torde kunna utnyttjas i fråga om ordinarie tjänster. Ett avsteg från denna princip kan ämbetsverket ej tillstyrka.

Även *kompetensutredningen* förordar, att tjänsterna för vattenrättsamanuenser indrages och ersätts med kanslisttjänster, vilkas innehavare övertar vissa arbetsuppgifter jämväl från vattenrättssekreterarna. De nuvarande amanuenserna torde böra övergångsvis få stå kvar i sina befattningar, även om de såsom extra ordinarie tjänstemän icke kan resa bindande krav därpå. Emellertid är det önskvärt att de om möjligt omplaceras till andra tjänster, så att icke omorganisationen onödigtvis fördröjes.

*Sveriges juristförbund* biträder uppfattningen, att det icke längre är lämpligt att bibehålla vattenrättsamanuenserna i organisationen. Tjänsterna har för närvarande karaktären av såväl begynnelse- som slutposter och löneställningen är följaktligen påtagligt otillfredsställande. Några utsikter till en tillfredsställande rekrytering är enligt förbundets mening därför knappast att vänta. Kan arbetsuppgifterna till övervägande delen utan olägenheter för verksamheten anförtros icke rättsbildad personal, bör en omorganisation i sådan riktning också ske. *Statstjänarkartellen* är positiv till inrättandet av en mellangradskarriär även inom vattendomstolarnas områden och förordar att utredningsmannens förslag därom skall genomföras så snart ske kan. Kanslisterna bör rekryteras från biträdes- och expeditionsvaktskårerna eller utifrån. En särskild utbildning av samma principiella uppbyggnad som den utbildning, vilken skall ske för kanslist i administrativ tjänst, bör också genomföras för mellangradskarriären vid vattendomstolarna. *Statstjänstemannaförbundet* understryker utredningsmannens uttalande därom, att löneställningen för de icke rättsbildade biträden, som skall ersätta amanuenserna, blir sådan att en kvalitativt mycket god rekrytering blir möjlig.

Viss tvekan om reformens lämplighet kan spåras på några håll. Sålunda anför *Söderbygdens vattendomstol*, att arbetsuppgifterna för amanuenserna till övervägande del är sådana som kräver rättslig bildning. Därför bör amanuens-tjänsten vid denna domstol omvandlas till en vattenrättssekreterartjänst. *Västerbygdens vattendomstol* uttalar tvekan huruvida amanuensernas nuvarande arbetsuppgifter lämpligen kan överlämnas till biträden utan juridisk utbildning och ifrågasätter om icke en stor del av

amanuensernas nuvarande göromål måste överflyttas på vattenrättssekreterarna. Under alla förhållanden anser vattendomstolen det skäligt, att amanuenserna får en rimlig löneförbättring även om de skulle föras på övergångsstat.

Beträffande det framförda önskemålet om sådana organisatoriska förändringar, att vattenrättssekreterarnas befattning med protokollföringen kan högst betydligt minskas framhåller *Österbygdens vattendomstol*, att en ny vattenrättssekreterare oftast har ingen eller obetydlig kännedom om den praktiska vattenrättsskipningen. Det är genom tjänstgöringen som protokollförare, däri inräknat protokollets utarbetande, han får den inblick i vattenmålens behandling och förvärvar de kunskaper i övrigt som erfordras för att han så småningom skall kunna som vattenrättsdomare handlägga egna mål. Även en erfaren sekreterare har säkerligen med hänsyn till sin fortsatta tjänstgöring nytta av att någon gång tjänstgöra som sekreterare i mål som är svårare än dem han själv får handlägga. Med hänsyn härtill synes det vattendomstolen icke anmärkningsvärt att, såsom utredningsmannen framhållit, omkring 21 procent av vattenrättssekreterarnas arbetstid disponeras för uppsättande av protokoll. Icke heller *Söderbygdens vattendomstol* delar utredningsmannens önskan, att vattenrättssekreterarnas befattning med protokollföringen högst betydligt skall minskas.

*Mellanbygdens vattendomstol* anser, att fördelningen av arbetsuppgifterna mellan vattenrättssekreterarna och biträdespersonalen samt mellan de olika domstolsbiträdena liksom hittills torde böra ankomma på vattenrättsdomarna och icke närmare regleras genom författningsbestämmelser eller genom föreskrifter av vattenöverdomstolen.

*Vattenöverdomstolen* betonar angelägenheten av att klyftan mellan antalet högre domarbefattningar och antalet tjänster som vattenrättssekreterare icke ökas ytterligare. Vattenöverdomstolen vill därför för närvarande icke föreslå inrättande av nya vattenrättssekreterartjänster. Överdomstolen anmärker, såvitt avser utredningsmannens personalberäkningar, att vattendomstolarna vid bifall till vattenöverdomstolens förslag till anslagsäskanden att föreläggas 1960 års riksdag kommer att ha en uppsättning av ifrågavarande personal, som i stort sett överensstämmer med det i utredningsmannens organisationsplaner upptagna antalet tjänster. Utredningsmannens normer kan väl tjäna till ledning vid bedömandet av personalbehovet men bör icke vara bindande för framtiden.

*Sveriges juristförbund* har fäst sig vid den oförmånliga proportionen mellan sluttjänster, å ena, och begynnelsejänster, å andra sidan, innebärande att mer än hälften av antalet tjänster utgör begynnelsejänster. Så länge vattendomstolarna befunnit sig i ett utbyggnadsskede har denna disproportion icke spelat någon nämnvärd roll vid rekryteringen, men svårigheter kommer enligt förbundets mening att inträda, då detta skede är passerat. För att upprätthålla domarbanans konkurrenskraft och sålunda förhindra en kvalitativ försämring av rekryteringen är det nödvändigt att hindra en

ytterligare ansvällning av rekryteringsbasen. I betraktande av att vattenrättssekreterarna huvudsakligen ägnar sig åt dömande verksamhet torde det finnas möjligheter att begränsa sekreterartjänsterna till förmån för domartjänsterna.

En förutsättning för inrättandet av lönegradsplacerad tjänst som expeditionsvakt bör enligt statskontoret vara, att expeditionsvaktsgöromål förekommer i sådan utsträckning, att vederbörande kan beredas full sysselsättning därmed. I annat fall kan övervägas att på deltid anställa befattningshavare med avlöning i form av arvode. Mellanbygdens vattendomstol framhåller, att samtliga de arbetsuppgifter som enligt den remitterade promemorian skall ankomma på expeditionsvakt omöjligt kan medhinnas av en person vid Mellanbygdens vattendomstol. Med hänsyn härtill får efter omständigheterna bedömas, vilka av nämnda arbetsuppgifter som skall kvarligga hos domstolsbiträdena eller utföras av extra arbetskraft.

### Yrkanden

Vattenöverdomstolen (skr. 25/8, 15/10, 29/12 1959) hemställer, att avlöningsanslaget höjes med avrundat 235 800 kronor.

|                                                                                                                                                                        | Ökning eller<br>minskning |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------|
| I. Personalförstärkningar                                                                                                                                              |                           |
| A. Vattenrättsingenjörer                                                                                                                                               |                           |
| 2 vattenrättsingenjörer Be 3 + avlöningsförstärkning 2 400<br>(Nedre Norrbygdens vattendomstol) .....                                                                  | + 84 792                  |
| B. Icke rättsbildade biträden                                                                                                                                          |                           |
| 2 biträden rb Ae 5: 5 (Nedre Norrbygdens vattendomstol) ..                                                                                                             | + 19 464                  |
| C. Expeditionsvakter                                                                                                                                                   |                           |
| 2 expeditionsvakter Ag 7 (Nedre Norrbygdens och Mellan-<br>bygdens vattendomstolar) .....                                                                              | + 24 444                  |
| II. Tjänsteförändringar                                                                                                                                                |                           |
| Domarpersonal                                                                                                                                                          |                           |
| 1. 1 vattenrättsdomare Be 3 + avlöningsförstärkning 4 200 —<br>Bo 3 + samma avlöningsförstärkning (Nedre Norrbygdens<br>vattendomstol) .....                           | —                         |
| 2. 1 vattenrättsdomare med arvode motsvarande B 3 + avlö-<br>ningsförstärkning 4 200 — Be 3 + samma avlöningsförstärk-<br>ning (Nedre Norrbygdens vattendomstol) ..... | —                         |
| 3. 3 biträdande vattenrättssekreterare Ag 21 — extra vatten-<br>rättssekreterare Ag 23 (1 vid Nedre Norrbygdens + 2 vid<br>Mellanbygdens vattendomstol) .....          | + 7 656                   |
| III. Omräkning                                                                                                                                                         |                           |
| A. Uppflyttning av vattenrättssekreterare Ag 23 — Ag 25 ....                                                                                                           | + 9 470                   |
| B. Höjning av rörligt tillägg .....                                                                                                                                    | + 54 000                  |
| C. Uppräkning av kompensation för höjda folkpensionsavgifter                                                                                                           | + 36 000                  |
|                                                                                                                                                                        | <hr/> + 235 826           |

## Motiv

Vattenöverdomstolen har i samband med utlåtande över berörda promemoria rörande de administrativa verksamhetsformerna vid vattendomstolarna ej föreslagit någon förstärkning av dessa domstolars personalorganisation. Däremot vill överdomstolen i detta sammanhang understryka det angelägna i att den icke rättsbildade personalen erhåller en lönesättning som mera rättvist än nu svarar mot dess arbetsuppgifter. Särskilt vill vattenöverdomstolen peka på den i dagens läge ytterst otillfredsställande relationen mellan antalet befordringstjänster och tjänster i reglerad befordringsgång. De principer i fråga om antalet befordringstjänster och deras lönegradsplacering, som kommit till uttryck vid den nyligen fastställda lönesättningen för domsagornas icke rättsbildade personal, synes härvidlag kunna tjäna som förebild.

I. A. Genom nyinrättandet från och med innevarande budgetår av en vattendomstol avseende främst mål från Lule älvs nederbördsområde, Övre Norrbygdens vattendomstol, har en nödvändig utökning av personalorganisationen beträffande dessa mål ägt rum. Såsom redan i olika sammanhang uttalats, senast i nuvarande justitierådet Olof Ribens betänkande angående frågan om inrättande av en vattendomstol för Norrbottens län, erfordras jämväl förstärkning av arbetskrafterna vid nuvarande Nedre Norrbygdens vattendomstol i första hand för Umeälv men jämväl för Skellefteälv. Med hänsyn till det behov av arbetskrafter som nu föreligger ser sig vattenöverdomstolen nödsakad att hemställa om inrättande av åtminstone två nya vattenrättsingenjörstjänster (en vattenbyggnadstekniker och en agrikulturtekniker).

I. C. Dragning av stenciler, häftning av domar, transporter till postkontor och järnväg m. fl. arbetsuppgifter har med den fortgående stegringen av verksamheten vid Nedre Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar numera fått sådan omfattning att det blivit i hög grad påkallat, att vid dessa domstolar — såsom skett vid Övre Norrbygdens vattendomstol — inrättas befattningar såsom expeditivsvakt. Vid bifall till detta yrkande kan, på sätt angivits i motiven till den föreslagna omkostnadsstaten för vattendomstolarna, anslagsposten till övriga expenser minskas med ett avsevärt belopp motsvarande de ersättningar som för närvarande måste utges till arbetskrafter utanför domstolarna för utförande av sagda arbetsuppgifter.

II. 1. På tredje avdelningen av Nedre Norrbygdens vattendomstol finnes, utöver en ordinarie vattenrättsdomartjänst, en befattning såsom vattenrättsdomare i Be 3. De vattenmål som ankommer på denna befattning rör Umeälvs älvsystem och är av största betydelse för hela älvens utbyggnad. På grund av såväl dessa måls stora vikt som det förhållandet att de kommer att erbjuda arbete under en mycket lång framtid är det påkallat att den extra ordinarie tjänst på vilken dessa mål ankommer ordinariesättes.

II. 2. Alltsedan den 1 april 1958 har Nedre Norrbygdens vattendomstol förstärkts med en vattenrättsdomare med arvode motsvarande lönegrad B 3

jämte avlöningsförstärkning 4 200 kronor samt en biträdande vattenrättssekreterare i Ag 21. Numera står utom tvivel att den fortgående ökningen av arbetsbördan motiverar att den förstnämnda arvodestjänsten förvandlas till en tjänst såsom extra ordinarie vattenrättsdomare. Vattenöverdomstolen utgår från att jämväl sekreterartjänsten bibehålles vid vattendomstolen.

### *Departementschefen*

Såsom framgår av den föregående redogörelsen har en organisationsundersökning liknande den som tidigare gjorts för de allmänna domstolarna genomförts för vattendomstolarna. Undersökningen har haft till syfte att utreda möjligheterna att rationalisera den administrativa verksamheten vid vattendomstolarna och har resulterat i förslag till vidgad användning av kontorstekniska hjälpmedel och till ändringar i ett stort antal enskilda arbetsförfaranden. Revision av vattendomstolarnas blanketter enligt moderna blankettekniska principer har rekommenderats. Utredningsmannen har vidare föreslagit ändrad fördelning av arbetet mellan rättsbildad och icke rättsbildad personal. En ledande princip har därvid — liksom när det gäller de allmänna domstolarna — varit att juridiskt skolad arbetskraft i första hand skall anlitas för sådana uppgifter som kräver juridisk utbildning samt att arbetet i övrigt i största möjliga utsträckning skall överlätas på icke rättsbildade biträden. Som förutsättning för sådan överflyttning av göromål har utredningsmannen angivit att avlöningsförmånerna för den icke rättsbildade biträdespersonalen blir sådan att en kvalitativt mycket god rekrytering blir möjlig. Utredningsmannens förslag innebär att till kvalificerade icke rättsbildade biträden skall överflyttas huvuddelen av vattenrättsamanuensernas arbetsuppgifter samt en icke oväsentlig del av vattenrättssekreterarnas göromål. Amanuens tjänsterna skall enligt förslaget indragas. Rörande detaljerna i utredningsmannens förslag till delegation nedåt av olika administrativa göromål får jag hänvisa till den föregående redogörelsen.

På grundval av utredningens förslag har under hösten år 1959 inom justitie- och civildepartementen en översyn av lönesättningen för den icke rättsbildade personalen skett med beaktande av de arbetsuppgifter som efter rationaliseringens genomförande skulle åvila denna personal.

Enligt min mening är det synnerligen angeläget att juridiskt skolad arbetskraft icke anlitas för sådana uppgifter som kan fullgöras av icke rättsbildad personal. Utredningsmannens förslag till omläggning av arbetsförfarandena vid vattendomstolarna synes väl tillvarata möjligheterna att i ökad omfattning utnyttja icke rättsbildad personal vid dessa domstolar. Utredningsförslaget, som fått ett gynnsamt mottagande av remissorganen, anser jag därför böra i huvudsak genomföras såsom ett led i strävandena att så effektivt som möjligt utnyttja tillgänglig arbetskraft.

Efter samråd med chefen för civildepartementet förordar jag att från och med budgetåret 1960/61 vid vattendomstolarna skall finnas inrättade

nio kanslisttjänster i Ao 13, sex förste kansliskrivartjänster i Ao 12, sex kontoristtjänster i Ao 9, varav tre avsedda för kvalificerade stenografer, sex kanslibiträdestjänster i Ao 7, sex kontorsbiträdestjänster i Ao 5 samt 14 tjänster som biträde för skriv- och kontorsgöromål.

Utredningsmannen har föreslagit att kommissionärsväsendet vid vattendomstolarna omläggas. Förslaget härom har upptagits i anslutning till den i det föregående omnämnda lagrådsremissen rörande ändringar i vattenlagen och kommer alltså att i särskild proposition föreläggas riksdagen. Dess innebörd är bl. a. att kommissionärsarvodet slopas vid dessa domstolar.

Tjänsterna som vattenrättsamanuens torde, såsom utredningsmannen föreslagit, böra utgå ur organisationen. De nuvarande amanuenserna, fyra till antalet, torde emellertid övergångsvis få stå kvar i sina befattningar, ehuru de är extra ordinarie tjänstemän. De kanslisttjänster i den nya organisationen som svarar mot amanuentjänster i den hittillsvarande bör ej tillsättas, så länge vederbörande amanuens kvarstår i tjänst.

Jag anser mig icke kunna tillstyrka de expeditionsvakttjänster som utredningsmannen förordat. Däremot bör beräknas ett belopp av 20 000 kronor under anslaget att utnyttjas för att, såsom statskontoret ifrågasatt, på deltid anställa befattningshavare med arvode för sådana göromål som utredningsmannen avsett för expeditionsvakt. Härigenom minskas medelsbehovet under vattendomstolarnas omkostnadsanslag med 15 000 kronor.

Den nya lönesättningen för vattendomstolsbiträdena har som förutsättning att de allmänna riktlinjerna för den nya arbetsindelingen följes. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma tjänsternas fördelning och placering vid vattendomstolarna.

Kostnadshöjningen i anledning av förslaget, mot vilket Tjänstemännens centralorganisations statstjänstemannasektion förklarat sig ej ha någon erinran, utgör i runt tal 38 400 kronor.

De av mig i det föregående framlagda förslagen angående tjänsteförändringar och nya befattningar påkallar åtskilliga åtgärder för förslagets genomförande. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om dessa.

Det torde böra understrykas att fråga om befordran till högre tjänst skall bedömas efter bitrådets duglighet och lämplighet i övrigt för den tjänst varom är fråga; det är sålunda av vikt, att den ordningen icke vinner insteg, att lång tjänstetid i och för sig skall ge förhandsrätt till högre biträdestjänst.

Jag övergår här efter till att redovisa mitt ställningstagande till vattenöverdomstolens anslagsaskanden.

Vattenöverdomstolens begäran om förstärkning vid Nedre Norrbygdens vattendomstol med två vattenrättsingenjörer och två biträden kan jag icke tillstyrka. Såsom framgår av vad jag i det föregående anfört anser jag icke heller att expeditionsvakttjänster bör inrättas vid Nedre Norrbygdens och Mellanbygdens domstolar.

En vattenrättsdomarebefattning i Nedre Norrbygdens vattendomstol med

arvode motsvarande B 3 jämte avlöningsförstärkning torde extra ordinarie-sättas med hänsyn till att behovet får anses bli bestående under avsevärd tid.

Övriga yrkanden kan jag icke biträda.

De av mig i det föregående framlagda förslagen föranleder, att anslaget för budgetåret 1960/61 bör uppräknas med 38 400 kronor. Härtill kommer 100 600 kronor för automatiska utgiftsökningar. Anslaget bör sålunda för budgetåret 1960/61 uppföras med 3 440 000 kronor. Beloppet bör fördelas på olika poster i enlighet med avlöningsstaten i efterföljande hemställan.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för vattendomstolarna, som föranledes av vad jag i det föregående förordat;

b) godkänna följande avlöningsstat för vattendomstolarna att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61:

#### *Avlöningsstat*

|                                                                                           |           |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>                               | 1 492 000 |
| 2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i> ..... | 60 000    |
| 3. Avlöningar till icke-ordinarie personal .....                                          | 1 363 000 |
| 4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i> .....                                              | 468.000   |
| 5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i> .....                  | 57 000    |
| <hr/>                                                                                     |           |
| Summa kronor                                                                              | 3 440 000 |

c) till *Vattendomstolarna: Avlöningar* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 3 440 000 kronor.

#### [26] 14. Vattendomstolarna: Omkostnader

|                                      | Anslag  | Nettoutgift |
|--------------------------------------|---------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 427 900 | 401 915     |
| 1959/60 (statsliggaren s. 125) ..... | 578 100 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 624 000 |             |

Under denna anslagsrubrik ber jag först få beröra de medelsbehov som äger samband med den under nästföregående anslagspunkt anmälda, den 6 juni 1959 dagtecknade promemorian.

Utredningsmannen har från allmänna kontorstekniska utgångspunkter behandlat föreliggande möjligheter till rationaliseringar och med anledning därav föreslagit att vid alla vattendomstolar bör finnas stencilerings- och snabbkopieringsapparater. Vidare har framförts arbetsekonomiska synpunkter och rekommendationer rörande anskaffning av möbler, kontorsmaski-

ner (skriv- och räknemaskiner samt ljudupptagningsapparater) och annan kontorsutrustning, t. ex. stämpelar och telefonanläggningar.

Vattenöverdomstolen har — såsom av det följande kommer att framgå — i sina äskanden beaktat vad utredningsmannen sålunda anför.

Vidare har utredningsmannen förordat att parterna i vattenmål befrias från den dem enligt 11 kap. 97 § vattenlagen åvilande skyldigheten att i viss utsträckning bestrida domstolspersonalens kostnader för resor till domstolssammanträde eller undersökning. Den 18 december 1959 har Kungl. Maj:t fattat beslut om remiss till lagrådet av förslag till bl. a. den ändring i nyssnämnda paragraf som föranledes av Kungl. Maj:ts ställningstagande till vad utredningsmannen sålunda förordat. Jag avser att föreslå Kungl. Maj:t att den ifrågasatta ändringen underställes 1960 års riksdag. Därest förslaget skulle vinna riksdagens bifall ökas medelsbehovet under förevarande anslag, posten reseersättningar, med 100 000 kronor. Denna kostnadsökning kan emellertid — såsom redovisas i den nämnda lagrådsremissen — kompenseras genom en höjning av vattendomstolsavgiften.

## Y r k a n d e n

*Vattenöverdomstolen* (skr. 25/8, 15/10 1959) hemställer, att anslaget höjes med avrundat 25 000 kronor. Vid anslagsberäkningen har hänsyn tagits till de rationellare arbetsförfaranden som, med utnyttjande av tekniska hjälpmedel o. dyl., kan tillämpas enligt förslag i förutnämnda promemoria den 6 juni 1959.

|                          | Ökning<br>eller<br>minskning |
|--------------------------|------------------------------|
| 1. Sjukvård m. m. ....   | — 1 500                      |
| 2. Reseersättningar .... | — 10 000                     |
| 3. Övriga expenser ....  | + 36 495                     |
|                          | <hr/> + 24 995               |

## M o t i v

1. *Sjukvård m. m.* Utgift 1958/59 3 352; anvisat 1959/60 6 500. — Minskningen föranledes av senaste belastningsiffror.

2. *Reseersättningar.* Utgift 1958/59 226 011; anvisat 1959/60 303 000. — Posten kan minskas med ett belopp motsvarande de kostnader som för budgetåret 1959/60 beräknats för flyttning av Söderbygdens vattendomstol.

3. *Övriga expenser.* Utgift 1958/59 164 887; anvisat 1959/60 257 600. — De löpande utgifterna beräknas öka med 13 300 kronor. Vid bifall till det under avlöningsanslaget framförda yrkandet om expeditivsvaktjänster vid vissa vattendomstolar, bortfaller under förevarande anslagspost kostnader för stencilering och budskickning m. m. till ett belopp av 15 300 kronor. Sammanlagt erhålles alltså för löpande utgifter ett minskat medelsbehov av 2 000 kronor. För engångskostnader begäres sammanlagt i runt tal 123 500



kronor. Av sistnämnda belopp avses cirka 33 500 kronor för automatiska telefonväxlar samt 41 000 kronor för inköp av tekniska hjälpmedel, såsom personsökaranläggningar vid Nedre Norrbygdens och vid Mellanbygdens domstolar, skriv- och räknemaskiner, snabbkopierings- och dikteringsapparater, samt återstående belopp huvudsakligen för erforderlig upprustning av inventariebeståndet. Sammanlagt beräknas således för övriga expenser (123 500 — 2 000) 121 500 kronor. Då emellertid i posten för budgetåret 1959/60 ingår engångsutgifter å 85 000 kronor, begränsas ökningen till 36 500 kronor.

### *Departementschefen*

Anslagsposten till sjukvård bör i enlighet med framställningen minskas med 1 500 kronor.

Såvitt angår posten till reseersättningar får jag utöver vad jag i det föregående anfört härom framhålla att den anslagshöjning om 100 000 kronor om året som skulle erfordras vid den ifrågasatta ändringen i 11 kap. 97 § vattenlagen skulle ungefär till 75 000 kronor hänföra sig till traktamenten och till återstoden utgöra resekostnader. Jag föreslår att posten till reseersättningar för budgetåret 1960/61 uppräknas med (100 000 — 28 000) 72 000 kronor, därvid hänsyn tagits till belastningen de senaste budgetåren och till den beräknade förbrukningen för budgetåret 1960/61.

Beträffande posten till övriga expenser anser jag att medel bör ställas till förfogande för anskaffande av vissa tekniska hjälpmedel för rationalisering och effektivisering av vattendomstolsorganisationen. Jag beräknar för detta ändamål cirka 32 000 kronor samt för andra utgifter av engångsnatur cirka 36 000 kronor, tillhoppa 68 300 kronor. Därvid har jag icke beräknat medel för automatiska telefonväxlar och personsökaranläggningar. I fråga om dikteringsapparater har jag icke tillstyrkt hela det äskade beloppet. Med hänsyn till att jag under vattendomstolarnas avlöningsanslag beräknat medel för arbetshjälp till stencildragning och budskickning m. m. vid vissa vattendomstolar torde utgifterna för löpande ändamål under förevarande post, från vilken dylika kostnader för närvarande bestrides, böra minskas med 7 900 kronor. Det ökade medelsbehovet under posten till övriga expenser skulle således uppgå till (68 300 — 7 900) 60 400 kronor. Då emellertid i posten för budgetåret 1959/60 ingår engångsutgifter å 85 000 kronor, innebär förslaget att posten minskas med 24 600 kronor.

I enlighet med det anförda föreslår jag, att anslaget uppföres med 624 000 (+ 45 900) kronor. Vid anslagsberäkningen har jag förutsatt att 15 000 kronor, eller samma belopp som för budgetåret 1959/60, får disponeras för oförutsebara utgifter under posten till övriga expenser.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vattendomstolarna: Omkostnader* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 624 000 kronor.

## [27] 15. Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet

|                                     | Anslag  |
|-------------------------------------|---------|
| 1959/60 (statsliggaren s. 125)..... | 110 000 |
| 1960/61 förslag .....               | 110 000 |

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen  
att till *Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet*  
för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av  
110 000 kronor.

## [28] 16. Blanketter för domstolsväsendet

|                                     | Anslag  | Nettoutgift |
|-------------------------------------|---------|-------------|
| 1958/59 .....                       | 80 000  | 79 244      |
| 1959/60 (statsliggaren s. 125)..... | 140 000 |             |
| 1960/61 förslag .....               | 90 000  |             |

Med hänsyn till de utgifter, som beräknas komma att belasta anslaget under budgetåret 1960/61 — även inbegripet kostnader för nya blanketter vid vattendomstolarna — torde detta kunna uppföras med 90 000 kronor, vilket innebär en minskning med 50 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen  
att till *Blanketter för domstolsväsendet* för budgetåret  
1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 90 000 kronor.

**D. Rättegångsväsendet i allmänhet****[29] 1. Ersättning åt domare, vittnen och parter**

|                                      | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------------|-----------|-------------|
| 1956/57 .....                        | 3 900 000 | 5 037 416   |
| 1957/58 .....                        | 4 300 000 | 5 487 103   |
| 1958/59 .....                        | 5 500 000 | 6 129 944   |
| 1959/60 (statsliggaren s. 126) ..... | 6 500 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 7 300 000 |             |

De senaste budgetåren har det beviljade anslaget betydligt understigit belastningen. Med hänsyn härtill föreslår jag, att anslaget för budgetåret 1960/61 höjes med 800 000 kronor.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 1 december 1959 fastställt stadga för kammarrätten, som bygger på ett ökat inslag av muntlighet i förfarandet vid domstolen. De kostnader för resor och traktamenten ävensom för muntlig bevisning som kan uppstå i dylika fall torde bli så ringa, att de icke behöver belasta särskilt anslag utan bör få bestridas från förevarande anslag. Någon särskild uppräknings för ändamålet erfordras sålunda icke. Därest riksdagen icke har något att erinra häremot, torde redan under budgetåret 1959/60 anslaget få användas för kostnader av ifrågavarande slag.

Bestämmelser saknas om hur kostnader för återresa skall bestridas för part eller misstänkt, som hämtats till eller eljest inställts vid rätten eller till förhör under förundersökning i brottmål och saknar medel till återresan. Det torde vara praktiskt motiverat att dylika kostnader bestrides från förevarande anslag. Anslagsramen torde icke påverkas härav.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning åt domare, vittnen och parter* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 7 300 000 kronor.

**[30] 2. Kostnader enligt lagen om fri rättegång**

|                                      | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------------|-----------|-------------|
| 1956/57 .....                        | 2 700 000 | 3 223 697   |
| 1957/58 .....                        | 2 900 000 | 3 451 131   |
| 1958/59 .....                        | 3 600 000 | 3 998 742   |
| 1959/60 (statsliggaren s. 128) ..... | 3 900 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 4 500 000 |             |

I syfte att ernå överensstämmelse mellan det beviljade anslaget och det beräknade medelsbehovet föreslår jag, att anslaget för budgetåret 1960/61 uppräknas med 600 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kostnader enligt lagen om fri rättegång* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 4 500 000 kronor.

### [31] 3. Understöd för utomprocessuell rättshjälp

|                                      | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------------|-----------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 1 100 000 | 1 246 471   |
| 1959/60 (statsliggaren s. 128) ..... | 1 500 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 1 600 000 |             |

På förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1953 års riksdag godkänna ändrade grunder för tilldelning av understöd från förevarande anslag. De ändrade grunderna skulle tillämpas från och med 1954 års ingång (prop. 1953: 106; jfr II ht 1955 s. 85). Då understöden förutsättes skola utgå i efterskott, har hänsyn till de nya bestämmelserna behövt tagas först vid anslagsberäkningen för budgetåret 1955/56. För detta budgetår beviljades sålunda ett från 280 000 till 1 000 000 kronor förhöjt anslag. Kungl. Maj:t har den 18 december 1959 beslutat tillerkänna understöd av statsmedel för verksamhetsåret 1958 med sammanlagt 1 340 379 kronor 56 öre. Med hänsyn till de kostnader, som beräknas komma att belasta anslaget under budgetåret 1960/61, torde detta böra uppföras med 1 600 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Understöd för utomprocessuell rättshjälp* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 600 000 kronor.

### [32] 4. Tornedalens rättshjälpsanstalt

|                                      | Anslag  | Nettoutgift |
|--------------------------------------|---------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 79 100  | 79 063      |
| 1959/60 (statsliggaren s. 128) ..... | 106 400 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 119 000 |             |

Länsstyrelsen i Norrbottens län (skr. 9/9 1959) har med tillstyrkan överlämnat ett av styrelsen för *Tornedalens rättshjälpsanstalt* (skr. 10/8 1959) avgivet förslag till utgifts- och inkomststat m. m. för budgetåret 1960/61. Förslaget innebär en höjning av anslaget med 11 600 kronor. Således föreslås att anslagsposterna till reseersättningar och till expenser uppräknas med vardera 1 000 kronor. I övrigt föranledes ökningen av automatiska utgiftstegringar.

*Departementschefen*

Jag föreslår att anslaget höjes med sammanlagt 12 600 kronor. Av nämnda belopp bör 2 000 respektive 1 000 kronor tillföras anslagsposterna till reseersättningar och till expenser. Övrig uppräknig avser automatiska utgiftsökningar under avlöningsstaten.

Anslaget, som således beräknas till 119 000 kronor, bör fördelas på olika poster i enlighet med staten i efterföljande hemställan.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) godkänna följande stat för Tornedalens rättshjälpsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61:

*Stat**Avlöningar*

|                                                                          |        |
|--------------------------------------------------------------------------|--------|
| 1. Avlöningar till icke-ordinarie personal .....                         | 86 100 |
| 2. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i> .....                             | 13 800 |
| 3. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i> ..... | 1 800  |

*Omkostnader*

|                                       |        |
|---------------------------------------|--------|
| Omkostnader, <i>förslagsvis</i> ..... | 17 300 |
|---------------------------------------|--------|

Summa kronor 119 000

- b) till *Tornedalens rättshjälpsanstalt* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 119 000 kronor.

**[33] 5. Efterutbildning inom rättegångsväsendet**

|                                      | Anslag | Nettoutgift |
|--------------------------------------|--------|-------------|
| 1957/58 .....                        | 10 000 | 11 573      |
| 1958/59 .....                        | 100    | 1 106       |
| 1959/60 (statsliggaren s. 129) ..... | 100    |             |
| 1960/61 förslag .....                | 15 000 |             |

På grund av förefintliga reservationer har under de två senaste budgetåren medel icke behövt anvisas för det med anslaget avsedda ändamålet. Då den å anslaget per den 30 juni 1959 förefintliga reservationen — 22 707 kronor — beräknas vara förbrukad vid slutet av budgetåret 1959/60, föreslår jag att för budgetåret 1960/61 för ifrågavarande kursverksamhet anvisas 15 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

- att till *Efterutbildning inom rättegångsväsendet* för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 15 000 kronor.

**E. Fångvården m. m.**

Nybyggnadsverksamheten inom fångvården bedrivs efter riktlinjer fastställda av 1950 års riksdag. På grund av ökningen i fångantalet har det emellertid under de senare åren varit nödvändigt att jämsides med det långsiktiga programmet vidtaga åtgärder för att snabbt öka platstillgången.

Den 1 december 1959 var, såsom framgår av tabell A, 80-talet fångvårdsanstalter i bruk med tillhoppa 5 000 platser. De anstalter som användes för det ordinära klientelet är fördelade på fyra anstaltsgrupper för manligt klientel. En grupp finns för det kvinnliga klientelet. Platsantalet inom dessa grupper är tillhoppa 3 845, fördelat på 2 350 slutna och 1 495 öppna platser. För det yngre klientelet finnes en särskild anstaltsgrupp med för närvarande 362 slutna och 157 öppna platser. Säkerhetsanstalterna, som likaledes utgör en särskild anstaltsgrupp, rymmer 481 slutna och 86 öppna platser. Härtill kommer sjukhuset Håga med 70 slutna platser. Samtliga platser fördelar sig således på 3 263 slutna och 1 738 öppna platser. Med hänsyn till att hela platsutrymmet i allmänhet ej kan utnyttjas på grund av rengöring, reparation och tillfälliga luckor vid inskrivningar, utskrivningar och förflyttningar torde emellertid det nominella antalet platser få reduceras med omkring 10 procent. Man får alltså räkna med att fångvården för närvarande disponerar cirka 4 500 platser.

**A. Anstalter och platstillgång den 1 december 1959**

|                                                                                                                         | Anstalter            |        |       |       | Platser            |       |                    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------|--------|-------|-------|--------------------|-------|--------------------|
|                                                                                                                         | Slutna<br>+<br>Öppna | Slutna | Öppna | Summa | Slutna             | Öppna | Summa              |
| <b>Ordinärt klientel, manliga:</b>                                                                                      |                      |        |       |       |                    |       |                    |
| norra gruppen .....                                                                                                     | 1                    | 5      | 6     | 12    | 240                | 323   | 563                |
| östra » .....                                                                                                           | 1                    | 5      | 14    | 20    | 938                | 561   | 1 499              |
| västra » .....                                                                                                          |                      | 6      | 10    | 16    | 606                | 361   | 967                |
| södra » .....                                                                                                           |                      | 5      | 6     | 11    | 484                | 240   | 724                |
| Sjukhuset Håga .....                                                                                                    |                      | 1      |       | 1     | 70                 |       | 70                 |
| Kvinnogruppen .....                                                                                                     |                      | 1      | 1     | 2     | 82                 | 10    | 92                 |
| <b>Spezialklientel, manliga:</b>                                                                                        |                      |        |       |       |                    |       |                    |
| ungt klientel .....                                                                                                     | 3                    | 4      | 5     | 12    | 362                | 157   | 519                |
| säkerhetsklientel .....                                                                                                 | 1                    | 6      | 2     | 9     | 481                | 86    | 567                |
| Summa totalt..                                                                                                          | 6                    | 33     | 44    | 83    | 3 263 <sup>1</sup> | 1 738 | 5 001 <sup>1</sup> |
| Avgår 10 % på grund av rengöring, reparation och tillfälliga luckor vid inskrivning, utskrivning och förflyttning ..... |                      |        |       |       | 326                | 174   | 500                |
| Disponibla platser .....                                                                                                |                      |        |       |       | 2 937              | 1 564 | 4 501              |

<sup>1</sup> inklusive centralanstalternas häktesplatser, delvis belagda med kvinnliga intagna (i regel ett 20-tal.)

**B. Antalet intagna av olika kategorier på fängårdens anstalter 1 dec. 1959 jämfört med 1 dec. 1953, 1 dec. 1955, 1 dec. 1957 och 1 dec. 1958**

| Kategori                      | 1 dec.<br>1953 | 1 dec.<br>1955 | 1 dec.<br>1957 | 1 dec.<br>1958 | 1 dec.<br>1959 | Ökning eller minskning |         |                  |        |
|-------------------------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|------------------------|---------|------------------|--------|
|                               |                |                |                |                |                | från 1 dec. 1953       |         | från 1 dec. 1958 |        |
|                               |                |                |                |                |                | Antal                  | %       | Antal            | %      |
| Häktade för brott .....       | 172            | 235            | 248            | 285            | 308            | + 136                  | + 79,1  | + 23             | + 8,1  |
| Häktade, undersökningsfall .. | 149            | 203            | 156            | 172            | 181            | + 32                   | + 21,5  | + 9              | + 5,2  |
| Straffångar .....             | 1 645          | 1 776          | 2 093          | 2 370          | 2 581          | + 936                  | + 56,9  | + 211            | + 8,9  |
| Fängelseångar .....           | 500            | 689            | 787            | 813            | 883            | + 383                  | + 76,6  | + 70             | + 8,6  |
| Förvarade och internerade ... | 439            | 432            | 484            | 544            | 566            | + 127                  | + 28,9  | + 22             | + 4,0  |
| Dömda till ungdomsfängelse .  | 162            | 194            | 243            | 311            | 329            | + 167                  | + 103,1 | + 18             | + 5,8  |
| Bötesångar .....              | 39             | 55             | 52             | 69             | 70             | + 31                   | + 79,4  | + 1              | + 1,4  |
| Övriga .....                  | 119            | 82             | 111            | 74             | 117            | — 2                    | — 1,7   | + 43             | + 58,1 |
| Summa                         | 3 225          | 3 666          | 4 174          | 4 638          | 5 035          | + 1 810                | + 56,1  | + 397            | + 8,6  |

**C. Antalet straff- och fängelseångar, intagna på fängårdens anstalter 1 dec. 1959 jämfört med 1 dec. 1953, 1 dec. 1955, 1 dec. 1957 och 1 dec. 1958.**

| Verkställighetstid<br>(Ådömd strafftid)             | 1 dec.<br>1953 | 1 dec.<br>1955 | 1 dec.<br>1957 | 1 dec.<br>1958 | 1 dec.<br>1959 | Ökning eller minskning |         |                  |        |
|-----------------------------------------------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|------------------------|---------|------------------|--------|
|                                                     |                |                |                |                |                | från 1 dec. 1953       |         | från 1 dec. 1958 |        |
|                                                     |                |                |                |                |                | Antal                  | %       | Antal            | %      |
| t. o. m. 3 mån. (1—3 mån.) ..                       | 527            | 682            | 854            | 874            | 1 044          | + 517                  | + 98,1  | + 170            | + 19,5 |
| över 3 t. o. m. 4 mån. (4 mån.)                     | 136            | 190            | 199            | 195            | 254            | + 118                  | + 86,8  | + 59             | + 30,3 |
| över 4 t. o. m. 5 mån. (5 och 6 mån.) .....         | 225            | 320            | 365            | 449            | 468            | + 243                  | + 108,0 | + 19             | + 4,2  |
| över 5 t. o. m. 6 mån. (7 mån.)                     | 94             | 110            | 87             | 101            | 89             | — 5                    | — 5,3   | — 12             | — 11,9 |
| över 6 mån. t. o. m. 1 år (8 mån.—1 år 2 mån.) .... | 652            | 645            | 742            | 901            | 909            | + 257                  | + 39,4  | + 8              | + 0,9  |
| över 1 år (1 år 3 mån. och däröver) .....           | 511            | 491            | 640            | 663            | 741            | + 230                  | + 45,0  | + 78             | + 11,7 |
| Summa                                               | 2 145          | 2 438          | 2 887          | 3 183          | 3 505          | + 1 360                | + 63,4  | + 322            | + 10,1 |

**D. Antalet trafikbrottslingar (rattfyllerister) bland straff- och fängelseångar 1 dec. 1959 jämfört med 1 dec. 1953, 9 dec. 1955, 1 dec. 1957 och 1 dec. 1958**

| Verkställighetstid          | 1 dec.<br>1953 | 9 dec.<br>1955 | 1 dec.<br>1957 | 1 dec.<br>1958 | 1 dec.<br>1959 | Ökning eller minskning |        |                  |       |
|-----------------------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|------------------------|--------|------------------|-------|
|                             |                |                |                |                |                | från 1 dec. 1953       |        | från 1 dec. 1958 |       |
|                             |                |                |                |                |                | Antal                  | %      | Antal            | %     |
| t. o. m. 3 mån. ....        | 292            | 428            | 514            | 548            | 539            | + 247                  | + 84,6 | — 9              | — 1,6 |
| över 3 t. o. m. 4 mån. .... | 21             | 22             | 21             | 15             | 35             | + 14                   | —      | + 20             | —     |
| över 4 mån. ....            | 10             | 18             | 30             | 38             | 37             | + 27                   | —      | — 1              | —     |
| Summa                       | 323            | 468            | 565            | 601            | 611            | + 288                  | + 89,2 | + 10             | + 1,7 |

Antalet disponibla platser den 1 december 1958 var 3 900. Nybyggnader och nyanskaffningar av utrymmen under året har alltså tillfört fångvården omkring 600 platser. Tillskottet har huvudsakligen möjliggjorts genom färdigställandet av de nya anstalterna Mariefred, Hällby, Tidaholm och Norrtälje samt tillkomsten av en ny paviljong vid Hallanstalten.

Antalet intagna i fångvårdens anstalter den 1 december 1959 framgår av tabell B, som jämväl visar beläggningssiffrorna den 1 december åren 1958, 1957, 1955 och 1953. Såsom kan utläsas av tabellen har antalet intagna från den 1 december 1953 stigit från 3 225 till 5 035 eller med 1 810. På det sista året faller en ökning med 397. Tabell C avser fördelningen på olika strafftider och visar en stark stegring av antalet intagna med strafftider upp till fyra månader men jämväl en tydligt markerad ökning beträffande intagna med strafftider över ett år. Antalet för rattfylleribrott intagna har såsom framgår av tabell D icke nämnvärt ökat sedan föregående år.

Beläggningssiffrorna jämförda med antalet disponibla platser visar att fångvårdens resurser, trots det avsevärda platstillskottet under det senaste året, alltjämt är ansträngda.

Inom justitiedepartementet har under hösten 1959 med biträde av statistisk expertis gjorts vissa beräkningar angående den möjliga utvecklingen i fråga om fångantalet, grundade på tillgängliga uppgifter om utvecklingen sedan 1950-talets början. Maximibeläggningen har beräknats, om man följer den nuvarande utvecklingslinjen, till 5 200 år 1960 och till 6 700 år 1965. För samma år har beräkningarna lett till en medelbeläggning av omkring 4 700 resp. 6 200. Prognosen bekräftar i huvudsak de antaganden rörande fångantalets utveckling, vilka redovisades i 1959 års statsverksproposition (II ht, s. 63). Såsom underströks i samband med nämnda redovisning, kan självfallet bestämda slutsatser icke dragas av prognoser av detta slag. Det kan finnas anledning hoppas, att den rad åtgärder i brottsbekämpande syfte som insättes, framför allt mot ungdomsbrottsligheten, så småningom skall ge resultat i form av en gynnsammare utveckling i fråga om kriminaliteten. I rådande läge måste emellertid förstärkningen av fångvårdens resurser fortgå. Det hör i detta sammanhang även erinras om behovet av att så snart som möjligt nedlägga vissa äldre anstalter.

Utöver det betydande platstillskott som enligt vad förut nämnts tillförts fångvården under det senaste året kommer den pågående byggnadsverksamheten ej att leda till något större antal nya platser under den närmaste tiden. Med hänsyn härtill är det angeläget att vid sidan av det ordinära utbyggnadsprogrammet åter få i gång byggnadsföretag som snabbt leder till att nya utrymmen kan tagas i anspråk. Jag kommer att senare denna dag under kapitalbudgeten äska medel för sådana byggnadsprojekt och för utbyggnadsverksamheten i övrigt.

Kommittén för översyn av det rättspsykiatriska undersökningsväsendets organisation har i juni 1959 avgivit betänkande i ämnet (SOU 1959: 20).



Betänkandet är efter remissbehandling föremål för övervägande inom justitiedepartementet.

En särskild utredningsman har den 9 oktober 1959 tillkallats för att utreda frågan angående fängvårdsanstalternas behov av tillsynspersonal efter arbetstidsförkortningens genomförande.

Vad beträffar kriminalvården i frihet föreslås även i år förstärkning av skyddskonsulentorganisationen.

I särskild proposition framlägges förslag om viss utbyggnad av kriminalstatistiken (prop. 1960: 12).

#### [34] 1. Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar

I riksstaten för budgetåret 1959/60 har såsom förslagsanslag upptagits, till Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar 1 787 000 kronor, till Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader 240 000 kronor, till Interneringsnämnden 39 000 kronor och till Ungdomsfängelnsnämnden 25 000 kronor.

1955 års fångvårdsstyrelseutredning har med skrivelse den 29 maj 1959 avlämnat ett betänkande med förslag till organisation för fångvårdsstyrelsen samt för interneringsnämnden och ungdomsfängelnsnämnden (SOU 1959: 15). Betänkandet är efter avslutad remissbehandling föremål för övervägande inom justitiedepartementet.

I avvaktan på det slutliga ställningstagandet till utredningens förslag bör förenämnda anslag i statsverkspropositionen upptagas med endast preliminärt beräknade belopp.

Anslagen bör härvid uppföras i enlighet med följande sammanställning.

|                                       | Belopp<br>kronor |
|---------------------------------------|------------------|
| Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar .....  | 2 347 000        |
| Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader ..... | 407 000          |
| Interneringsnämnden .....             | 43 000           |
| Ungdomsfängelnsnämnden .....          | 25 000           |

Jag hemställer under denna punkt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar* för budgetåret 1960/61 beräkna ett förslagsanslag av 2 347 000 kronor.

#### [35] 2. Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader

Under återopande av vad under punkten 34 anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader* för budgetåret 1960/61 beräkna ett förslagsanslag av 407 000 kronor.

## [36] 3. Fångvårdsanstalterna: Avlöningar

|                                      | Anslag     | Nettoutgift |
|--------------------------------------|------------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 30 640 500 | 29 786 555  |
| 1959/60 (statsliggaren s. 131) ..... | 34 447 900 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 36 855 000 |             |

## Y r k a n d e n

*Fångvårdsstyrelsen* (skr. 28/8 1959) hemställer, att anslaget höjes med avrundat 4 563 500 kronor.

Ökning  
eller  
minskning

## I. Befinlliga anstalter

## A. Tjänsteförändringar

- 1) Lönegradsuppflyttningar m. m.: 15 *styresmän*: 2 fångvårdsdirektörer Ao 25—Ao 26 (säkerhetsgruppen och ungdomsgruppen), 1 biträdande fångvårdsdirektör Ag 25—Ag 26 (östra anstaltsgruppen), 1 föreståndare Ao 17—anstaltsdirektör Ao 21 (Ystad), 1 biträdande fångvårdsinspektör Ao 21—anstaltsdirektör Ao 21 (Nyköping), 2 föreståndare Ao 17—anstaltsdirektörer Ao 21 (Kalmar, Karlstad), 1 föreståndare Ao 17—Ao 19 (Västervik), 3 föreståndare Ao 17—Ao 19 (Karlskrona, Vänersborg, Örebro), 1 föreståndare Ag 17—Ag 19 (Linköping), 1 föreståndare Ao 15—Ao 17 (Hudiksvall), 2 föreståndare Ao 15—Ao 17 (Smälteryd, Vångdalen), 1 föreståndare Ae 15—Ae 17 (Gustavsström); 7 *kamrerare*: 6 kamrerare Ao 19—intendenter Ao 21, 1 kamrerare Ag 19—intendent Ag 21; 3 *lantbruksinspektorer* Ao 16—Ao 17; 1 *yrkeslärare* Ae 15/16—verkmästare Ae 14 (Roxtuna; jfr p. I. B. 3); 22 *uppsyningsmän*: 13 Ao 12—Ao 13, 8 Ae 12—Ae 13, 1 Ag 12—Ag 13; 4 *vaktkonstaplar* (sjukvårdare): 3 vaktkonstaplar Ao 8—överkonstaplar Ao 10 (Håga, Mariestad, Norrköping), 1 vaktkonstapel Ag 8—överkonstapel Ag 10 (Lärbro); 17 *jordbruksförmän*: 3 befallningsmän Ae 10—jordbruksföreståndare Ae 11 (Singes-hult, Sörby, Åby), 4 förste förmän Ao 9—jordbruksföreståndare Ao 11 (Ollestad, Orretorp, Skogsgård, Smälteryd), 1 förste förmän Ae 9—trädgårdsmästare Ae 11 (Tygelsjö), 3 förste förmän Ae 9—befallningsmän Ae 10 (Lingatan, Mäshult, Ödevata),

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |           |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 3 förste förmän (rättare) Ae 9—befallningsmän Ae 10 (Hall, Mariestad, Skenäs), 1 förste förman Ao 9—ladugårdsförman Ao 10 (Mariestad), 1 förste förman Ae 9—ladugårdsförman Ae 10 (Hall), 1 ladugårdsförman Ae 9—Ae 10 (Skenäs); 4 <i>arbetsterapeuter</i> Ao 9—förste arbetsterapeuter Ao 12 (Härlanda, Härnösand, Långholmen, Malmö); 1 <i>vaktkonstapel</i> Ae 8—maskinist Ae 9 (Ulriksfors); 30 <i>ekonomibiträden</i> vid kolonier: 13 Ae 5—Ae 7, 17 Ag 5—Ag 7; 1 <i>biträde rb</i> —kanslibitråde Ae 7 (Hall; jfr I. B. 3) .....                                                          | + 144 336 |
| 2) Överförande från extra ordinarie till ordinarie stat av vissa tjänster: 5 <i>styresmän</i> : 3 anstaltsdirektörer Ae 23—Ao 23 (Mariefred, Norrtälje, Tidaholm), 1 anstaltsdirektör Ae 21—Ao 21 (Ulriksfors), 1 biträdande fångvårdsinspektör Ae 21—Ao 21 (Skogome); 95 <i>tjänster av olika kategorier</i> : 5 föreståndare Ae 15—Ao 15, 5 verkmästare Ae 14—Ao 14, 5 tillsynsmän Ae 12—Ao 12, 5 yrkesmästare Ae 12—Ao 12, 10 yrkesmästare Ae 11—Ao 11, 5 arbetsterapeuter Ae 9—Ao 9, 15 förste förmän Ae 9—Ao 9, 10 yrkesmästare Ae 9—Ao 9, 10 förmän Ae 8—Ao 8, 25 vårdare Ae 8—Ao 8 ..... | —         |
| 3) Överförande från extra till extra ordinarie stat av vissa tjänster (Hälsingborg och Hall) .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | + 160 182 |
| 4) 1 förste yrkesmästare Ao 13 överföres till fångvårdsstyrelsen .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | — 16 272  |
| <b>B. Personalförstärkningar m. m.</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |           |
| 1) Rekryteringstjänster för högre tjänstekategorier: 2 tjänstemän Ae 21, 3 assistenter Ae 17, 1 bokhållare Ae 15 .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | + 41 460  |
| 2) 3 sociala kuratorer Ag 12 (Långholmen, Vänersborg, Linköping) jämte arvodesanställda kuratorer .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | + 66 544  |
| 3) Ändrad arbetsorganisation för ungdomsanstalter; Roxtuna: 1 yrkeslärare Ae 15/16—verkmästare Ae 14 (jfr I. A. 1), 1 yrkesmästare Ae 11, 1 förste förman Ae 9; Skenäs: 1 verkmästare Ae 14, 1 yrkesmästare Ae 11, 1 arbetsterapeut Ae 9 .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | + 72 624  |
| 4) 1 yrkesmästare Ae 11 (Örebro) .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | + 14 616  |
| 5) 2 yrkesmästare Ae 9 (Härlanda) .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | + 26 208  |
| 6) Förstärkning åt råjongingenjörerna: 6 kontorister Ae 9; medel för tillfällig arbetshjälp indrages .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | + 53 624  |
| 7) Förstärkning åt råjongkamrerarna m. m.: 4 kanslibi-                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |           |

|                                                                                                                                                                                                              | Ökning<br>eller<br>minskning |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------|
| träden Ae 7 (Långholmen, Malmö, Härlanda, Härnösand), 1 biträde rb (Skenäs), 1 biträde rb—kanslibitråde (Hall; jfr I. A. 1), 1 kanslibitråde Ae 7 (Roxtuna); medel för tillfällig arbetshjälp indrages ..... | + 48 652                     |
| 8) 1 fångvårdsassistent Ae 17 (psykiatriska avdelningen å Långholmen); medel för psykometriskt arbete indrages ..                                                                                            | + 13 476                     |
| 9) 1 kontorist Ae 9 (Svartsjö) .....                                                                                                                                                                         | + 13 104                     |
| 10) 1 överkonstapel Ae 10 och 3 vaktkonstaplar Ae 8 (nyinrättad isoleringsavdelning å Härlanda) .....                                                                                                        | + 51 216                     |
| 11) 2 överkonstaplar Ao 10 (Härlanda och Härnösand) ..                                                                                                                                                       | + 27 696                     |
| 12) 2 vaktkonstaplar Ae 8 (Haparanda) .....                                                                                                                                                                  | + 24 912                     |
| 13) 3 vårdare Ae 8 (Roxtuna) .....                                                                                                                                                                           | + 37 368                     |
| 14) 1 psykolog Ae 24 (Skenäs); medel för yrkesrådgivning indrages .....                                                                                                                                      | + 16 160                     |
| 15) Ändrad medelsanvisning för gruppterapi .....                                                                                                                                                             | — 13 000                     |
| 16) Ökade medel till fritidsledare .....                                                                                                                                                                     | + 39 000                     |
| 17) Ökade medel till praktikanter .....                                                                                                                                                                      | + 19 000                     |

## II. Nya anstalter

### Personalförstärkningar m. m.

|                                                                                |             |
|--------------------------------------------------------------------------------|-------------|
| 1) Personal för kvinnoanstalten Hinseberg .....                                | + 254 441   |
| 2) Personal på grund av ändrad disposition av fångvårdsanstalten i Växjö ..... | + 311 348   |
| 3) Extra personal för utbyggnad av anstaltsorganisationen ..                   | + 2 657 175 |

## III. Arvoden och särskilda ersättningar

|                                                                         |           |
|-------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 1) Höjd ersättning till kroppssjukläkare .....                          | + 111 900 |
| 2) Höjt arvode till överläkaren vid ungdomsanstalten Roxtuna .....      | + 200     |
| 3) Arvode till rådgivande psykiater vid kvinnoanstalten Hinseberg ..... | + 4 200   |

## IV. Automatik

|                                                            |                 |
|------------------------------------------------------------|-----------------|
| 1) 1959 års lönerrevision för viss fångvårdspersonal ..... | + 28 260        |
| 2) Höjning av rörligt tillägg .....                        | + 332 000       |
| 3) Kompensation för höjda folkpensionsavgifter .....       | + 22 000        |
| 4) Tjänstetidsbefordran .....                              | + 1 020         |
|                                                            | <hr/> 4 563 450 |

## Motiv

Fångvårdsstyrelsen framhåller inledningsvis att från skilda personalorganisationer önskemål framförts om tjänsteförändringar och personalförstärkningar. Ehuru åtskilliga av önskemålen i och för sig är starkt motiverade, har styrelsen likväl sett som sin uppgift att i dagens situation endast anmäla sådana behov som styrelsen bedömt som trängande.

I. A. 2). Antalet icke-ordinarie tjänster i förhållande till antalet ordinarie är i vissa tjänstegrader så högt att — utöver längre väntetider till ordinarie skap — rekryteringshämmande dubbelinnehav av tjänster uppstått i alltför stor omfattning.

3). Då fångvårdsanstalten i Hälsingborg kan förutses komma att utnyttjas under ytterligare tio år, bör nuvarande 80 extra tjänster överföras till extra ordinarie stat. Sedan en ny paviljong om 72 platser tagits i bruk vid anstalten Hall, har Kungl. Maj:t bemyndigat styrelsen att inrätta 41 extra tjänster. Då permanent behov föreligger av tjänsterna bör de upptagas som extra ordinarie. De tjänster, som avses, är följande. *Hälsingborg*: 1 anstaltsdirektör Ag 23, 1 fångvårdsassistent Ag 17, 1 arbetsassistent Ag 17, 1 bokhållare Ag 15, 1 socialkurator Ag 12, 2 yrkesmästare Ag 12, 1 uppsyningsman Ag 12, 5 yrkesmästare Ag 11, 1 köksförståndare Ag 11, 8 överkonstaplar Ag 10, 1 kontorist Ag 9, 8 yrkesmästare Ag 9, 40 vaktkonstaplar Ag 8, 2 vaktkonstaplar (bilförare) Ag 8, 1 reparatör Ag 8, 2 kanslibiträden Ag 7, 2 biträden rb, 1 biträde rb (telefonist) och 1 ekonomibiträde Ag 5; *Hall*: 1 assistent Ag 17, 1 social kurator Ag 12, 1 uppsyningsman Ag 12, 1 yrkesmästare Ag 11, 4 överkonstaplar Ag 10, 2 arbetsterapeuter Ag 9, 3 yrkesmästare Ag 9, 1 över-sköterska Ag 9, 1 reparatör Ag 8, 20 vaktkonstaplar Ag 8, 1 kanslibiträde Ag 7, 3 biträden rb och 2 ekonomibiträden Ag 4.

4). Å personalförteckningen för fångvårdsanstalterna finnes å övergångsstat uppförd en förste yrkesmästare Ao 13, vilken tjänstgör såsom byggnadskontrollant å fångvårdsstyrelsens byggnadsavdelning. 1955 års fångvårdsstyrelseutredning har föreslagit överflyttande av tjänsten till fångvårdsstyrelsen.

I. B. 1). För närvarande finns två assistenttjänster i A 17 utan fast placeringsort. Utbyggnaden av anstaltsorganisationen har medfört behov av ett ökat antal rekryteringstjänster för de högre befattningarna. Vid medelsberäkningen har upptagits en tredjedel av eljest för tjänsterna utgående löner med hänsyn till möjligheterna att utnyttja tjänsteinnehavarna för uppehållande av vakanser.

2). En förstärkning av kuratorsorganisationen är nödvändig. Närmast bör Långholmen, Vänersborg med kolonierna Lingatan och Ollestad samt Linköping jämte förläggningen Långviken tillföras kuratorstjänster. Vidare erfordras ett belopp av 25 000 kronor för arvodesanställd kuratorshjälp vid mindre anstalter.

3). Snickeriverkstaden vid Skenäs bör utvidgas från 10 till 16 platser och ställas under särskild arbetsledning av en verkmästare och en yrkesmästare. För terapissysselsättning vid mottagnings-, sjuk- och isoleringsavdelningarna

erfordras en arbetsterapeut. Vid Røxtuna bör byggnadsarbetet ersättas med träindustri, varvid en yrkeslärartjänst bör ändras till verkmästartjänst samt en yrkesmästartjänst nyinrättas. Då trädgårdsarbetet vid anstalten bör kompletteras med skogsarbete, tillkommer en tjänst som förste förman.

4) och 5). Sysselsättningskapaciteten vid Örebroanstalten behöver ökas med 10 platser, sedan de häktade från Örebro stad ej längre förvaras på anstalten. Ytterligare en yrkesmästare erfordras med anledning härav. För att Härlandaanstaltens hela platsantal skall kunna utnyttjas är det nödvändigt att anstalten tillföres två yrkesmästartjänster för diversearbete.

6) och 7). I petita för budgetåret 1959/60 upptog styrelsen förslag om biträdes hjälp åt räjongingenjörerna och räjongkamrerarna samt åt intendenten på Røxtuna. Förslagen bifölls i så måtto att under anslaget beräknades 25 000 resp. 20 000 kronor för tillfällig biträdes hjälp (II ht 1959, s. 80 och 85). Denna medelsanvisning är otillräcklig och styrelsen nödgas på nytt hemställa om kvalificerad biträdes hjälp.

8). I likhet med föregående år föreslår styrelsen att en assistenttjänst inrättas för Långholmens psykiatriska avdelning med uppgift att utföra experimentalpsykologiska undersökningar av häktade, som hänvisats till avdelningen för sinnesundersökning (jfr II ht 1959 s. 80). Vid bifall härtill kan det belopp, 7 500 kronor, som anvisats för psykometriskt arbete vid avdelningen utgå.

9). Den ekonomiska förvaltningen av fångvårdens avdelning (117 pl.) vid Svartsjö handhaves av alkoholistanstalten, där behov föreligger av ytterligare personal å kamrerarkontoret på grund av anstaltens utbyggnad. Fångvårdsstyrelsen och styrelsen för vårdanstalten har funnit det rimligt att fångvården täcker behovet av ytterligare personal genom inrättande av en kontoristtjänst.

10)—13). Tillkomsten av en isoleringsavdelning vid Härlanda påkallar utökning av bevakningspersonalen med en överkonstapel och tre vaktkonstaplar. Vid denna anstalt och anstalten i Härnösand bör inrättas överkonstapeltjänster för förrådsarbete. Vid Haparandaanstalten finns en patrullerande nattvakt gemensam för den slutna och den öppna avdelningen. Av säkerhetsskäl erfordras en nattvakt på vardera avdelningen. Bevakningspersonalen bör med hänsyn härtill ökas med två vaktkonstaplar. För att möjliggöra arbetsterapi på mottagnings- och sjukavdelningarna på Røxtuna bör en arbetsterapeut överföras till denna avdelning från isoleringsavdelningarna. Tillsynspersonalen behöver då ökas med en vårdare. För diversetjänst m. m. samt för tillsyn å mottagnings- och sjukavdelningarna erfordras ytterligare två vårdare vid anstalten.

14). Fångvårdsbyggnadsutredningen föreslog år 1954 inrättande av en psykologtjänst vid Skenäsanstalten för tjänstgöring vid ungdomsgruppens anstalter utom Røxtuna. Sedan ungdomsgruppen utvidgats genom tillkomsten av bl. a. anstalterna Hällby och Mariefred har behovet av tjänsten ökat. Om tjänsten inrättas, kan de medel som under anslaget anvisats till yrkesrådgivning minskas med 12 700 kronor.

15). Fångvårdsstyrelseutredningen har föreslagit, att en psykologtjänst in-

rättas vid styrelsen för gruppterapeutisk verksamhet vid anstalterna. Styrelsen tillstyrker förslaget samt hemställer att den därav föranledda reduktionen av det belopp, 28 000 kronor, som anvisats under förevarande anslag för dylik verksamhet, begränsas till 13 000 kronor med hänsyn till behovet av biträdande gruppterapeuter. Därest förslaget om psykologtjänsten icke bifalles hemställer styrelsen att nuvarande medelsanvisning ökas med 6 800 kronor.

16). För deltidanställda fritidsledare har för budgetåret 1959/60 anvisats 81 000 kronor. Med anledning av arbetstidsförkortningen bör beloppet höjas med 19 000 kronor. Till Kungl. Maj:ts förfogande bör därjämte stå ett belopp av 20 000 kronor med hänsyn till den väntade ökningen av fångantalet.

17). Nuvarande belopp, 6 000 kronor, till arvoden åt praktikanter å fångvårdens styresmannae expeditioner och psykiatriska avdelningar är icke tillräckligt för att praktikanter skall kunna anställas i önskvärd utsträckning och mot skäligen ersättning. Beloppet bör höjas med 19 000 kronor.

II. 1). Den av riksdagen för kvinnoanstalten Hinseberg, vilken beräknas kunna tagas i bruk successivt under år 1960, godkända personalplanen upp- tar 52 tjänster (jfr II ht 1958 s. 112). På grund av brand vid en av förlägg- ningsbyggnaderna skall anstalten enligt beslut av Kungl. Maj:t något utbyg- gas och omdisponeras. Med anledning härav erfordras en utökning av perso- nalen med 2 överkonstaplar och 9 vaktkonstaplar. Sedan anstaltens maskin- anläggning numera inplacerats i klassificeringsgrupp tillkommer jämväl en tjänst som maskinist och en tjänst som reparatör.

Vid beräkningen av det erforderliga ytterligare medelsbehovet har frånräk- nats ett belopp av 160 042 kronor, som för budgetåret 1959/60 beräknats som medelsreserv för Hinsebergsanstalten (II ht 1959 s. 86).

2). Vid fångvårdsanstalten i Växjö finns för närvarande 82 slutna plat- ser, 64 för kvinnor och 18 för män. Sedan kvinnoanstalten Hinseberg tagits i bruk bör Växjöanstalten omdisponeras för att mottaga huvudsakligen man- ligt fångklientel. Den nuvarande kvinnoavdelningen bör avses för 50 man- liga fångar, medan på den nuvarande mansavdelningen bör omhändertagas kvinnliga alkoholister och tvångsarbetare samt i mån av behov kvinnliga häktade jämte undersökningsfall. De manliga intagna bör sysselsättas med snickeri- och diversearbeten. För ändamålet erfordras en ny snickeriverk- stad för 20 man. För de kvinnliga intagna räknas med terapiarbeten. Ny personalorganisation, upptagande 34 tjänster, bör fastställas för Växjöan- stalten.

3). Med hänsyn till den väntade ökningen av fångantalet måste medel be- räknas för att snabbt kunna anordna ett antal slutna och öppna platser. Vid anslagsberäkningarna har styrelsen utgått från att fyra 80-mannaan- stalter (verkstadsdrift), tre 50-mannaanstalter (verkstadsdrift och skogs- arbete) samt tre 36-mannakolonier (skogsarbete) kan komma att erford- ras. Kostnaderna för det uppskattade personalbehovet har beräknats till 2 657 175 kronor.

III. 1). Flera stora anstalter står för närvarande utan möjlighet till kontinuerlig läkartillsyn. Det är angeläget att frågan om läkares ersättning

för meddelad läkarvård vid fångvårdens anstalter snarast regleras (jfr II ht 1959 s. 80).

2). Arvodet till överläkaren vid Roxtuna (10 000 kronor) för psykiatrisk rådgivning bör indexregleras.

3). Till rådgivande psykiater vid Hinsebergsanstalten bör utgå arvode med 4 200 kronor.

### *Departementschefen*

Antalet tjänster vid fångvårdens samtliga anstalter uppgick den 1 oktober 1958 till 2 095. Personalorganisationen har därefter utbyggt i och med att nya anstalter tagits i bruk och omfattade enligt fastställda personalplaner vid motsvarande tidpunkt 1959 totalt 2 176 tjänster.

Med stöd av riksdagens bemyndigande har Kungl. Maj:t medgivit fångvårdsstyrelsen att — i avvaktan på särskild utredning av personalbehovet för arbetstidsförkortningens genomförande vid anstalterna — anställa extra personal utöver fastställda personalplaner. En särskild sakkunnig har jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 oktober 1959 tillkallats för att verkställa denna utredning. Enligt vad jag inhämtat beräknas utredningsarbetet kunna avslutas under våren 1960.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att på grundval av utredningen besluta om inrättande av extra tjänster eller anställande av arvodesavlönad personal i den omfattning som visar sig oundgängligen nödvändig för genomförande av arbetstidsförkortningen samt sedermera för riksdagen anmäla vidtagna åtgärder. Den för ifrågavarande ändamål under anslaget nu upptagna medelsreserven, vilken inberäknat höjningen av det rörliga tillägget uppgår till 1 580 000 kronor, bör med hänsyn härtill beräknas jämväl för budgetåret 1960/61.

I anslutning till vad i 1959 års statsverksproposition (II ht s. 83) anförts rörande disposition av fångvårdsanstalten i Nyköping vill jag nämna att denna anstalt till följd av beläggningssituationen inom ungdomsråjongen för närvarande utnyttjas som ungdomsfängelse.

Jag övergår här efter till att behandla fångvårdsstyrelsens anslagsframställning.

Vad till en början angår styrelsens förslag till tjänsteförändringar (I. A) förordar jag att en yrkeslärarettjänst i Ae 15/16 vid Roxtunaanstalten utbytes mot en verkmästarettjänst i Ae 14, för vilken tjänst liksom fallet är med befintliga verkmästarettjänster inom fångvården kvalificerad verkstadspraktik men ej yrkeslärarbehörighet är erforderlig.

Vidare förordar jag att en yrkesmästarettjänst i Ae 9 vid kolonien Torhult i anledning av utökning av arbetsdriften därstädes utbytes mot en yrkesmästarettjänst i Ae 11.

I anslutning till styrelsens förslag förordar jag, att följande extra ordinarie tjänster överföres till ordinarie stat, nämligen

tre anstaltdirektörer Ae 23—Ao 23 (Mariefred, Norrtälje, Tidaholm),

en anstaltdirektör Ae 21—Ao 21 (Ulriksfors),

en biträdande fångvårdsinspektör Ae 21—Ao 21 (Skogome),



två verkmästare Ae 14—Ao 14,  
tre tillsynsmän Ae 12—Ao 12,  
en yrkesmästare Ae 12—Ao 12,  
fem yrkesmästare Ae 11—Ao 11,  
två arbetsterapeuter Ae 9—Ao 9,  
fyra förste förmän Ae 9—Ao 9.

Jag tillstyrker att i styrelsens framställning upptagna extra tjänster vid fångvårdsanstalterna Hälsingborg och Hall överföres till extra ordinarie stat. Med anledning härav bör lönekostnaderna, vilka f. n. bestrides från anslagsposten till avlöningar till personal vid nya anstalter och förläggningar, i fortsättningen belasta anslagsposterna till övrig icke-ordinarie personal och rörligt tillägg.

Styrelsens förslag om överförande av en i anstalternas personalförteckning å övergångsstat upptagen yrkesmästaretjänst till styrelsens byggnadsavdelning är jag icke beredd pröva i förevarande sammanhang.

Jämlikt beslut av 1959 års riksdag (prop. nr 152, s. 32) har bl. a. vissa tjänster inom arbetsdriften utbytts mot tjänster i lägre lönegrad. Med anledning härav bör tre yrkeslärarejänster i Ao 15/16 och en förste yrkesmästaretjänst i Ao 13 föras å övergångsstat.

Utöver vad som framgår av det nu anförda kan jag inte tillstyrka de av styrelsen under rubriken tjänsteförändringar upptagna förslagen.

I fråga om de av styrelsen föreslagna personalförstärkningarna vid befintliga anstalter (I. B) kan jag icke biträda yrkandet om inrättande av rekryteringstjänster för högre tjänstekategorier. Enligt min mening bör styrelsen dock ha möjlighet att kunna pröva aspiranter till dylika tjänster längre tid än vad som är möjligt genom förordnande å vakanser. Jag föreslår, att styrelsen erhåller bemyndigande att av tillgängliga medel under anslaget disponera högst 20 000 kronor för anställningar i sådant syfte.

Beträffande styrelsens förslag till förstärkning av kuratorsorganisationen tillstyrker jag att vid Långholmen inrättas en tjänst för social kurator i Ag 12 samt att under icke-ordinarieposten anvisas ett belopp av 15 000 kronor för arvodesanställd kuratorshjälp. För att möjliggöra den föreslagna omläggningen av arbetsdriften vid Skenäs- och Røxtunaanstalterna förordar jag, att vid Skenäs inrättas en verkmästaretjänst i Ae 14 och vid Røxtuna — utöver den förut tillstyrkta ändringen av en yrkeslärarejänst till verkmästaretjänst — en yrkesmästaretjänst i Ae 11. Vid Örebroanstalten bör såsom styrelsen föreslagit inrättas en yrkesmästaretjänst i Ae 11 för att anstaltens hela sysselsättningskapacitet skall kunna utnyttjas.

Styrelsens förslag om biträdeshjälp åt räjongingenjörerna och räjongkamrerarna biträder jag såtillvida att jag föreslår att nuvarande medelsanvisningar under icke-ordinarieposten för tillfällig arbetshjälp höjes med vardera 15 000 kronor till 40 000 resp. 35 000 kronor samt att för biträde åt intendenten vid Røxtunaanstalten inrättas en kanslibitrådestjänst i Ae 7. Vidare förordar jag att bevakningspersonalen vid Härlandaanstalten med an-

ledning av tillkomsten av en ny isoleringsavdelning förstärkes med två vaktkonstaplar i Ae 8.

För den gruppterapeutiska verksamheten vid anstalterna synes under icke-ordinarieposten böra upptagas ett med 13 000 kronor minskat belopp. Arbetstidsförkortningens genomförande kommer att öka behovet av fritidsledare. Jag förordar att nuvarande medelsanvisning under icke-ordinarieposten för arvoden åt sådan personal höjes med 19 000 kronor till 100 000 kronor.

I och med att anstaltsorganisationen utbyggts har ett betydande antal verkstadsplatser tillkommit. På grund av den knappa tillgången på härför lämpad personal har det emellertid icke varit möjligt att anskaffa för arbetsdriften tillräckliga och lämpliga sysselsättningsobjekt. Enligt min mening är det angeläget att sysselsättningskapaciteten vid anstalterna kan utnyttjas i full utsträckning. Jag förordar att för angivna uppgifter inrättas två ingenjörstjänster i Ae 17. Innehavarna av tjänsterna, vilka icke bör ha fast placeringsort, bör enligt fångvårdsstyrelsens närmare bestämmande ställas till råjongingenjörernas förfogande alltefter arbetsläget inom de olika anstaltsgrupperna.

I övrigt kan jag inte tillstyrka några personalförstärkningar vid befintliga anstalter.

Vad angår de under rubriken personalförstärkningar vid nya anstalter (II.) upptagna förslagen har fångvårdsstyrelsen räknat med att den nya kvinnoanstalten Hinseberg, vilken planerats för ca 70 platser, skall kunna tagas i bruk i sin helhet under år 1960, och att det samtidigt skall bli möjligt att omdisponera den nuvarande kvinnoanstalten i Växjö för huvudsakligen manligt klientel. Enligt vad jag inhämtat beräknas Hinsebergsanstaltens huvudbyggnad, vilken rymmer 27 platser, bli färdig under våren 1960. Anstalten i övrigt blir emellertid, såvitt nu kan bedömas, klar först i slutet av budgetåret 1960/61. Anledning föreligger därför icke att nu pröva de av styrelsen föreslagna personalplanerna för de båda anstalterna.

Under anslaget för innevarande budgetår har för att den nämnda huvudbyggnaden å Hinseberg omedelbart efter färdigställandet skulle kunna utnyttjas som sidoanstalt till Växjöanstalten beräknats ett belopp av 160 000 kronor, motsvarande kostnaderna för ett halvt år, för anställande av erforderlig extra personal. Denna möjlighet att öka platsantalet bör tillvaratagas jämväl under budgetåret 1960/61. Medel för ifrågavarande personal bör därför beräknas för helt år, vilket inberäknat höjningen av det rörliga tillägget medför en ökad medelsanvisning med 167 000 kronor.

Som närmare framgår av vad jag senare denna dag anför vid anmälan under kapitalbudgeten av anslaget till Vissa byggnadsarbeten vid fångvården måste nya platser snabbt anordnas för att kunna möta det stigande fångantalet. I anslutning härtill förordar jag att under anslagsposten till avlöningar till personal vid nya anstalter och förläggningar beräknas en

medelsreserv av 1 000 000 kronor, vilken bör stå till Kungl. Maj:ts förfogande och disponeras för anställande av erforderlig extra personal.

Under anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t (III.) bör med anledning av styrelsens förslag om ändrade ersättningsgrunder för kroppssjukläkare beräknas ytterligare 61 900 kronor för arvoden. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa de grunder efter vilka ersättning må utgå. Under anslagsposten bör vidare upptagas ett belopp av 3 600 kronor för arvode åt rådgivande psykiater vid fångvårdsanstalten Hall, vilket belopp nu bestrides från icke-ordinarieposten. Styrelsens förslag om höjt arvode till överläkaren vid Røxtuna samt om beräkning av arvode åt rådgivande psykiater vid Hinseberg kan jag icke biträda.

De av mig i det föregående förordade förslagen medför med beaktande av sedvanliga grunder för beräkning av icke-ordinarieposten en ökning av medelsbehovet under anslaget med sammanlagt 1 631 900 kronor. På grund av automatiska utgiftsökningar bör anslaget uppräknas med 775 200 kronor. Anslaget bör alltså höjas med dessa belopp samt uppföras med (34 447 900 + 2 407 100) 36 855 000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för fångvårdsanstalterna, som föranledes av vad jag i det föregående anförte;

b) godkänna följande avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61:

#### *Avlöningsstat*

|                                                                                           |            |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> .....                         | 11 024 000 |
| 2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i> ..... | 718 000    |
| 3. Avlöningar till personal vid nya anstalter och förläggningar, <i>förslagsvis</i> ..... | 2 315 000  |
| 4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i> .....                | 17 352 000 |
| 5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i> .....                                              | 4 878 000  |
| 6. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i> .....                  | 568 000    |
| <hr/>                                                                                     |            |
| Summa kronor                                                                              | 36 855 000 |

c) till *Fångvårdsanstalterna*: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 36 855 000 kronor.

## [37] 4. Fångvårdsanstalterna: Omkostnader

|                                      | Anslag     | Nettoutgift |
|--------------------------------------|------------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 13 084 700 | 13 998 776  |
| 1959/60 (statsliggaren s. 140) ..... | 15 692 700 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 18 254 000 |             |

## Y r k a n d e n

*Fångvårdsstyrelsen* (skr. 28/8 1959) hemställer, att anslaget höjes med 2 420 000 kronor.

|                                                                   | Nettoutgift<br>1958/59 | Anvisat<br>1959/60 | Ökning<br>eller<br>minskning |
|-------------------------------------------------------------------|------------------------|--------------------|------------------------------|
| 1. Sjukvård m. m. för personal .....                              | 47 285                 | 55 000             | + 5 000                      |
| 2. Reseersättningar .....                                         | 720 883                | 850 000            | + 65 000                     |
| 3. Bränsle, lyse och vatten .....                                 | 2 515 446              | 3 000 000          | + 200 000                    |
| 4. Övriga expenser .....                                          | 469 910                | 525 000            | + 110 000                    |
| 5. Inköp och underhåll av inventarier .....                       | 225 975                | 250 000            | + 40 000                     |
| 6. Inköp och underhåll av bilar .....                             | 94 998                 | 125 000            | — 15 000                     |
| 7. Renhållning av fängelseområden och<br>fängelselokaler .....    | 511 770                | 500 000            | + 140 000                    |
| 8. Utspisning .....                                               | 4 913 613              | 5 500 000          | + 800 000                    |
| 9. Beklädnad och sängkläder .....                                 | 1 139 372              | 1 500 000          | + 100 000                    |
| 10. Hälso- och sjukvård .....                                     | 978 369                | 1 000 000          | + 250 000                    |
| 11. Undervisning och fritidssysselsättning .....                  | 194 869                | 210 000            | + 40 000                     |
| 12. Bibliotek vid fångvårdsanstalter .....                        | 30 566                 | 40 000             | + 15 000                     |
| 13. Omkostnader för permitterade, frigivna<br>och utskrivna ..... | 814 980                | 700 000            | + 300 000                    |
| 14. Utbildning av personal .....                                  | 80 042                 | 152 700            | + 15 000                     |
| 15. Diverse utgifter .....                                        | 109 710                | 125 000            | + 15 000                     |
| 16. Fångtransport .....                                           | 935 915                | 925 000            | + 275 000                    |
| 17. Tjänstedräkt åt befattningshavare .....                       | 142 495                | 110 000            | + 40 000                     |
| 18. Understöd åt intagnas familjer .....                          | 72 569                 | 75 000             | + 15 000                     |
| 19. Driftkostnader för televisionsbevakning..                     | —                      | 50 000             | —                            |
| 20. Verkskydd .....                                               | —                      | —                  | + 10 000                     |
|                                                                   |                        |                    | +2 420 000                   |

## M o t i v

Med hänsyn till svårigheterna att förutsäga fångantalets utveckling för de närmaste två åren kan medelsbehovet för omkostnader endast uppskattningsvis angivas. Vissa hållpunkter för en beräkning kan dock erhållas. Fångvårdsanstalternas omkostnader, utslagna på intagen och år, har under vart och ett av de senaste åren stigit med ca två procent. Räknat på omslutningssiffran å den för budgetåret 1959/60 fastställda staten — i runt tal

15,7 milj. kronor — skulle en motsvarande fortsatt stegring medföra ett anslagsbehov av ytterligare 0,3 milj. kronor. Styrelsen har antagit att ett tillskott om ca 600 platser erfordras under budgetåret 1960/61. Medelsbehovet för omkostnader i anledning av denna utvidgning av anstaltsorganisationen kan med utgångspunkt från de omkostnader, som under budgetåret 1958/59 belastat förefintliga anstalter, uppskattas till ca 1,9 milj. kronor. Enligt denna schematiska beräkning skulle anslaget behöva höjas med tillhoppa 2,2 milj. kronor, vilket belopp slagits ut på de olika posterna i omkostnadsstaten efter de på dem erfarenhetsmässigt belöpande andelstalen. Avvikelser har dock gjorts beträffande följande poster, där beloppen ansetts behöva jämkas.

4. *Övriga expenser.* I beloppet ingår 40 000 kronor såsom engångsutgift för telefonväxel vid fångvårdsanstalten Långholmen.

9. *Beklädnad och sängkläder.* Ökningen föranledes av fördyrad lagerhållning av klädesplagg vid uppdelning på ett större antal anstaltsenheter.

14. *Utbildning av personal.* Styrelsen anser att ett utvidgat hela tillsynspersonalen omfattande nytt utbildningsprogram snarast bör läggas upp samt föreslår att styrelsen får i uppdrag att utreda denna fråga. För budgetåret 1960/61 räknar styrelsen med en utbildning av oförändrad omfattning. De medel som för budgetåret 1959/60 beräknats för två extra aspirantkurser bör härvid få disponeras för utbildning av redan anställd personal. Från posten torde även få bestridas kostnader för utbildning av befattningshavare tillhörande skyddskonsulentorganisationen. Den under posten begärda ökade medelsanvisningen betingas av höjda traktamentsersättningar.

17. *Tjänstedräkt åt befattningshavare.* Uppräkningen är föranledd av den emotsedda utvidgningen av anstaltsorganisationen.

20. *Verkskydd.* Beloppet avses för inköp av verkskyddsmateriel, sedan tidigare för detta ändamål avsett anslag utgått ur riksstaten (XI ht; prop. 1959: 114).

### *Departementschefen*

I detta sammanhang torde jag till en början få anmäla, att 1956 års eftervårdsutredning i juni 1959 avgivit ett betänkande om fånges arbetsersättning (SOU 1959: 18). I betänkandet, vilket varit föremål för remissbehandling, föreslås att samma grunder för beräkning av arbetspremier skall tillämpas inom samtliga arbetsgrenar vid alla slag av fångvårdsanstalter för vuxet klientel. Beträffande anstalter tillhörande ungdomsgruppen förutsättes ett särskilt premiesystem. I syfte att sätta de intagna i stånd att spara större belopp till frigivningen än vad som nu är möjligt föreslås tillika en höjning av arbetspremierna och jämsides därmed skärpta bestämmelser angående dispositionen av inkomsten. Jämfört med nuvarande ersättningar innebär utredningens förslag en genomsnittlig höjning av premierna med ca 50 procent. Slutligen förordas en försöksverksamhet vid vissa anstalter med marknadsmässig lön.

Jag finner förutsättningar f. n. icke föreligga för ett genomförande av utredningens olika förslag till förbättring av de intagnas ersättningar. Förslagen synes mig dock väl värda att tjäna som riktlinjer för fortsatta överväganden rörande möjligheterna att framdeles förbättra ersättningarna. I första hand torde därvid böra prövas att utjämna nuvarande skillnader i grunderna för beräkning av arbetspremierna för olika grupper av intagna. Det torde få ankomma på fångvårdsstyrelsen att närmare överväga denna fråga och i samband med anslagsäskandena till ett kommande budgetår avgiva förslag i ämnet.

Jag övergår härefter till fångvårdsstyrelsens anslagsframställning.

Som styrelsen anfört gör ovissheten om fångantalets utveckling det icke möjligt att annat än uppskattningsvis beräkna det erforderliga medelsbehovet för omkostnader under budgetåret 1960/61. Emellertid är det angeläget att tillräckliga medel står till förfogande för täckande av uppkommande behov. Jag förordar, att följande poster under anslaget höjes med det för varje post angivna beloppet.

|                                                            | Ökning  |
|------------------------------------------------------------|---------|
| Sjukvård m. m. för personal .....                          | 4 000   |
| Reseersättningar .....                                     | 110 000 |
| Bränsle, lyse, vatten .....                                | 200 000 |
| Övriga expenser .....                                      | 135 000 |
| Inköp och underhåll av inventarier .....                   | 50 000  |
| Renhållning av fängelseområden och fängelselokaler .....   | 140 000 |
| Utspisning .....                                           | 800 000 |
| Beklädnad och sängkläder .....                             | 100 000 |
| Hälso- och sjukvård .....                                  | 240 000 |
| Undervisning och fritidssysselsättning .....               | 40 000  |
| Bibliotek vid fångvårdsanstalter .....                     | 2 000   |
| Omkostnader för permitterade, frigivna och utskrivna ..... | 330 000 |
| Utbildning av personal .....                               | 15 000  |
| Diverse utgifter .....                                     | 20 000  |
| Fångtransport .....                                        | 325 000 |
| Tjänstedräkt åt befattningshavare .....                    | 35 000  |
| Understöd åt intagnas familjer .....                       | 15 000  |
| <hr/> Summa kronor 2 561 000                               |         |

Under posten till övriga expenser har härvid i enlighet med styrelsens förslag beräknats ett belopp av 40 000 kronor som engångsutgift för anskaffande av en telefonväxel vid Långholmen. Den föreslagna medelsanvisningen under posten till diverse utgifter har beräknats möjliggöra även erforderliga inköp av verkskyddsmateriel. Styrelsens förslag om uppförande av en särskild post för ändamålet kan jag sålunda icke biträda.

Beträffande posten till utbildning av personal tillstyrker jag att under anslaget anvisade medel för två extra aspirantkurser under budgetåret

1960/61 får utnyttjas för utbildning av redan anställd personal ävensom att från posten i mån av tillgång på medel får bestridas kostnader för utbildning av befattningshavare hos skyddskonsulentorganisationen. Vad angår den av styrelsen berörda frågan om ett utvidgat hela tillsynspersonalen omfattande nytt utbildningsprogram torde det få ankomma på styrelsen att med anlitande av tillgängliga resurser närmare utreda frågan och inkomma med därav föranledda förslag.

Då jag under övriga förut ej särskilt nämnda poster i omkostnadsstaten räknar med oförändrad medelsanvisning bör anslaget höjas med 2 561 000 kronor samt upptagas med (15 692 700 + 2 561 000) avrundat 18 254 000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Omkostnader* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 18 254 000 kronor.

[38] 5. Fångvårdsanstalterna: Maskin- och verktygsutrustning m. m.

|                                      | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------------|-----------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 2 500 000 | 2 541 596   |
| 1959/60 (statsliggaren s. 142) ..... | 2 300 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 2 400 000 |             |

Å anslaget förelåg vid utgången av budgetåret 1958/59 en reservation av 1 436 712 kronor. Hela beloppet var emellertid disponerat genom skilda beslut av Kungl. Maj:t för utrustning av bl. a. de nya anstalterna Mariefred, Hällby, Tidaholm och Norrtälje.

*Fångvårdsstyrelsen* (skr. 28/8 1959) hemställer för budgetåret 1960/61 om ett anslag av 3 421 000 kronor.

För maskinutrustning till en snickeriverkstad med 20 platser vid fångvårdsanstalten i Växjö (jfr fångvårdsanstalternas avlöningsanslag p. II. 2) beräknas 136 000 kronor. Till komplettering av maskinutrustningen vid olika anstalter i samband med den löpande översynen och rationaliseringen beräknas 350 000 kronor. I sistnämnda belopp ingår 40 000 kronor för inköp av två bussar. Vidare upptages 400 000 kronor för utrustning av verkstäder vid en koloni, avsedd att ersätta den nuvarande kolonien Hinseberg. Slutligen beräknas ett belopp av 2 535 000 kronor för maskinutrustning vid de anstalter — fyra 80-mannaförläggningar, tre 50-mannanstalter och tre 36-mannakolonier — som styrelsen ansett erforderliga med hänsyn till den väntade ökningen av fångantalet (jfr p. 36). Det sammanlagda medelsbehovet enligt styrelsens beräkningar uppgår alltså till (136 000 + 350 000 + 400 000 + 2 535 000) 3 421 000 kronor.

*Fångvårdens byggnadskommitté* (skr. 3/9 1959) hemställer om en medelsanvisning till ett sammanlagt belopp av 1 000 000 kronor.

Kostnaderna för anskaffning av maskiner och verktyg m. m. till centralanstalten Hall (utbyggnadsetapperna I och II), anstalterna Hällby och Mariestad, sidoanstalterna Tidaholm och Norrtälje samt kvinnoanstalten Hinseberg har senast beräknats till sammanlagt 4 820 000 kronor, varav hittills anvisats 4 325 000 kronor. För budgetåret 1960/61 erfordras återstående 495 000 kronor. Maskin- och verktygsutrustning till den nya administrationsbyggnaden vid Hall — som ingår i byggnadsetapp III — har kostnadsberäknats till 75 000 kronor, vilket belopp erfordras under budgetåret 1960/61. För utrustning av den planerade centralanstalten i Kumla beräknas 450 000 kronor. Medelsbehovet enligt kommitténs förslag uppgår alltså till  $(495\,000 + 75\,000 + 450\,000)$  i runt tal 1 000 000 kronor.

Under anslaget äskas således av fängvårdsstyrelsen och fängvårdens byggnadskommitté tillhopa  $(3\,421\,000 + 1\,000\,000)$  4 421 000 kronor.

Fängvårdsstyrelsen förklarar sig i yttrande över byggnadskommitténs anslagsäskanden icke ha något att erinra mot förslagen.

Statskontoret, som endast haft att yttra sig över byggnadskommitténs förslag till utrustning för ny administrationsbyggnad vid Hall, framhåller nödvändigheten av att alla möjligheter till besparingar tillvaratas samt att vid anstalten befintlig utrustning utnyttjas. Ämbetsverket föreslår, att högst 50 000 kronor beräknas för ändamålet.

#### Departementschefen

I inledningen till min anmälan av fängvårdens medelsbehov har jag förutskickat att åtgärder måste vidtagas för att i nuvarande läge med starkt stigande fångantal snabbt kunna utbygga anstaltsorganisationen. Vid anmälan senare denna dag under kapitalbudgeten av anslaget till Vissa byggnadsarbeten för fängvården föreslår jag att medel beräknas för anordnande av ytterligare platser bl. a. genom utbyggnad av fängvårdsanstalterna Hälsingborg, Norrtälje, Tidaholm och Hinseberg. I det följande beräknar jag medel för ändamålet jämväl under anslaget till anskaffning, montering och transport av baracker m. m.

För genomförande av utbyggnadsprogrammet erfordras under förevarande anslag medel för anskaffande av maskin- och verktygsutrustning m. m. Jag föreslår att ett belopp av 1 700 000 kronor anvisas för nästa budgetår och att det får ankomma på Kungl. Maj:t att, efter prövning av medelsbehovet i varje särskilt fall, besluta om ianspråktagande av medel för olika byggnadsföretag.

I nämnda belopp torde jämväl få rymmas kostnader för utrustning av verkstäder vid den koloni, som fängvårdsstyrelsen räknat med som ersättning för den nuvarande kolonien för manliga fångar å Hinseberg. För kompletteringar av utrustningen vid befintliga anstalter beräknar jag i anslutning till styrelsens förslag en medelsanvisning med 300 000 kronor. I det föregående har jag utgått från att Vaxjöanstalten kommer att disponeras för huvudsakligen kvinnligt klientel även under nästa budgetår. Anvisande



av medel för ändrad verkstadsdrift vid anstalten synes med hänsyn härtill kunna anstå tills vidare.

Vad härefter angår de av fångvårdens byggnadskommitté föreslagna anskaffningarna räknar jag f. n. icke med något medelsbehov för Kumla-anstaltens del. För av kommittén föreslagna ändamål torde den erforderliga medelsanvisningen för budgetåret 1960/61 kunna begränsas till 400 000 kronor.

Anslaget bör i enlighet med vad jag nu anfört upptagas med (1 700 000 + 300 000 + 400 000) 2 400 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Maskin- och verktygsutrustning m. m.* för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 2 400 000 kronor.

[39] 6. Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av inventarier m. m.

|                                      | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------------|-----------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 1 600 000 | 2 918 126   |
| 1959/60 (statsliggaren s. 142) ..... | 1 200 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 2 000 000 |             |

Vid utgången av budgetåret 1958/59 fanns å anslaget en reservation av 1 011 414 kronor. Beloppet var emellertid disponerat genom skilda beslut av Kungl. Maj:t för utrustning av bl. a. de nya anstalterna Mariefred, Hällby, Tidaholm och Norrtälje.

*Fångvårdsstyrelsen* (skr. 28/8, 3/11 1959) hemställer för budgetåret 1960/61 om ett anslag av 3 171 000 kronor.

För modernisering av köksutrustning och upprustning av inventariebeståndet vid äldre anstalter beräknas ett medelsbehov av 300 000 kronor. För fritidsinventarier beräknas ett belopp av 50 000 kronor. Vidare föreslås att 25 000 kronor anvisas för installation av centralradio vid några slutna anstalter. Medelsbehovet för inventarier till de med hänsyn till fångantalets ökning föreslagna nya anstalterna uppskattas till 2 601 000 kronor. Den föreslagna omDispositioneringen av Växjöanstalten samt anskaffandet av ersättningsanstalt för kolonien Hinseberg erfordrar en komplettering av nuvarande inventariebestånd. Kostnaderna beräknas till sammanlagt 140 000 kronor. Slutligen upptages 55 000 kronor till inventarier i samband med återuppförande av en brunnens gymnastikbyggnad vid Skenäs. Det totala medelsbehovet uppskattas alltså av styrelsen till (300 000 + 50 000 + 25 000 + 2 601 000 + 140 000 + 55 000) 3 171 000 kronor.

*Fångvårdens byggnadskommitté* hemställer (skr. 3/9 1959) om en medelsanvisning till ett sammanlagt belopp av 1 000 000 kronor.

Kostnaderna för inventarieutrustning vid centralanstalten Hall (utbyggnadsetapperna I och II), anstalterna Hällby och Mariefred, sidoanstalterna

Tidaholm och Norrtälje samt kvinnoanstalten Hinseberg har senast beräknats till 3 890 000 kronor, varav hittills anvisats 3 555 000 kronor. För budgetåret 1960/61 erfordras återstående 335 000 kronor. Inventariiekostnaderna för administrationsbyggnaden vid Hall — byggnadsetapp III — och för den planerade centralanstalten i Kumla har beräknats till 1 150 000 resp. 1 700 000 kronor. Några medel har ännu icke anvisats. För budgetåret 1960/61 beräknas en medelsåtgång av 400 000 resp. 300 000 kronor. Medelsbehovet enligt kommitténs beräkningar uppgår alltså till (335 000 + 400 000 + 300 000) i runt tal 1 000 000 kronor.

Under anslaget äskas alltså av fängvårdsstyrelsen och fängvårdens byggnadskommitté tillhoppa (3 116 000 + 1 000 000) 4 116 000 kronor.

*Fängvårdsstyrelsen* har förklarat sig icke ha något att erinra mot byggnadskommitténs förslag.

*Statskontoret*, som endast haft att yttra sig över byggnadskommitténs förslag till utrustning för ny administrationsbyggnad vid Hall, framhåller nödvändigheten av att alla möjligheter till besparingar tillvaratas. Sålunda bör exempelvis den nuvarande administrationsbyggnadens inventariebestånd så långt möjligt utnyttjas även i fortsättningen. Ämbetsverket vill icke motätta sig att för ändamålet anvisas högst 300 000 kronor.

### *Departementschefen*

Medelsbehovet för inventarier vid en utbyggnad av anstaltsorganisationen i enlighet med vad jag anfört under föregående punkt kan liksom när det gäller maskinutrustningen endast uppskattningsvis angivas. Jag föreslår att ett belopp av 1 450 000 kronor anvisas för budgetåret 1960/61, varvid det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om ianspråktagande av medel allteftersom behov därav uppkommer. Inom den angivna ramen torde jämväl få tillgodoses det av fängvårdsstyrelsen anmälda behovet av inventarier för den koloni, som är avsedd att anordnas i stället för den nuvarande kolonien å Hinseberg.

Beträffande det av styrelsen beräknade medelsbehovet för inventarier vid olika anstalter, fritidsinventarier och installation av centralradio kan jag icke tillstyrka större belopp än 200 000 kronor. För inventarier till en ny gymnastikbyggnad vid Skenäs bör i anslutning till styrelsens förslag beräknas 50 000 kronor.

Vad angår de av fängvårdens byggnadskommitté framlagda förslagen torde icke någon medelsanvisning för utrustning av Kumlaanstalten erfordras under nästa budgetår. För av kommittén upptagna ändamål torde den för budgetåret 1960/61 erforderliga medelsanvisningen kunna begränsas till 300 000 kronor.

I enlighet med vad jag nu anfört bör anslaget uppföras med (1 450 000 + 200 000 + 50 000 + 300 000) 2 000 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen  
att till *Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av inventarier m. m.* för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

[40] 7. *Fångvårdsanstalterna: Anskaffning, montering och transport av baracker m. m.*

|                                      | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------------|-----------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 500 000   | 345 109     |
| 1959/60 (statsliggaren s. 142) ..... | 800 000   |             |
| 1960/61 förslag .....                | 2 400 000 |             |

Från anslaget bestrides kostnader för anskaffande av baracker för förläggnings-, expeditions-, verkstads- och förrådsutrymmen m. m. Vid utgången av budgetåret 1958/59 fanns å anslaget en reservation av 848 379 kronor. Hela beloppet var emellertid disponerat genom beslut av Kungl. Maj:t.

*Fångvårdsstyrelsen* (skr. 28/8 1959) hemställer att anslaget uppföres med 11 500 000 kronor.

För att tillgodose behovet av olika slags utrymmen vid befintliga anstalter beräknas samma belopp som anvisats för budgetåret 1959/60 eller 800 000 kronor. Den av styrelsen föreslagna ändrade dispositionen av Växjöanstalten förutsätter uppförande av en ny verkstadsbyggnad, vilken i barackutförande kostnadsberäknats till 200 000 kronor. För anordnande av den föreslagna ersättningsanstalten för kolonien Hinseberg beräknas 1 200 000 kronor för bostads-, fritids- och expeditionslokaler samt 800 000 kronor för en verkstadsbyggnad. Medelsbehovet under förevarande anslag för de anstalter, som styrelsen föreslagit för att täcka ett väntat, starkt ökat fångantal, beräknas till sammanlagt 8 498 000 kronor. Av beloppet avser 3 870 000 kronor bostads-, fritids- och expeditionslokaler vid de tänkta 50- och 36-mannaförläggningarna samt 4 628 000 kronor verkstadsbyggnader vid de föreslagna 80- och 50-mannanstalterna. Det sammanlagda medelsbehovet uppgår alltså enligt styrelsens beräkningar till (800 000 + 200 000 + 1 200 000 + 800 000 + 8 498 000) 11 498 000 kronor, vilket av styrelsen avrundas till 11 500 000 kronor.

*Departementschefen*

I det föregående under punkten 38 har jag framhållit att man i nuvarande läge måste räkna med att snabbt kunna förstärka anstaltsorganisationen. Medel bör därför såsom fångvårdsstyrelsen föreslagit finnas disponibla för anskaffande av baracker, vilka kan utnyttjas till förläggningar för intagna, till personalbostäder samt till fritids-, expeditions- och verkstadslokaler. Härtill kommer de av styrelsen redovisade behoven av baracker för anordnande av ersättningsanstalt för den nuvarande kolonien å Hinseberg samt för tillgodoseende av olika slags utrymmen vid befintliga anstalter. Den av styrelsen samtidigt upptagna verkstadsbyggnaden vid Växjöanstalten torde av skäl som jag förut anfört erfordras först längre fram.

Genom den utbyggnad av befintliga anstalter, som jag senare denna dag föreslår vid anmälan av investeringsanslaget till vissa byggnadsarbeten vid fångvården, torde medelsbehovet under förevarande anslag kunna betydligt reduceras i förhållande till styrelsens beräkning. Jag föreslår, att anslaget uppföres med 2 400 000 kronor för nästa budgetår.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Anskaffning, montering och transport av baracker m. m.* för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 2 400 000 kronor.

[41] 8. *Fångvårdsanstalterna: Driftkostnader för tillfälliga förläggningar*

|                                      | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------------|-----------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 1 242 800 | 1 002 252   |
| 1959/60 (statsliggaren s. 142) ..... | 1 340 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 1 340 000 |             |

Av det för budgetåret 1959/60 anvisade anslaget, vilket är avsett för driften av sju tillfälliga förläggningar för sammanlagt 210 intagna, har till avlöningar anvisats 769 000 kronor och till omkostnader 571 000 kronor. För närvarande är sex tillfälliga förläggningar i bruk.

*Fångvårdsstyrelsen* (skr. 28/8 1959) hemställer, att anslaget med hänsyn till höjningen av löneindex uppräknas med 13 000 kronor.

*Departementschefen*

Det är f. n. ovisst huruvida anslaget behöver tagas i anspråk för anordnande av någon ytterligare tillfällig förläggning. Möjligheten härtill bör emellertid i nuvarande läge hållas öppen. Anslaget har under de senaste budgetåren endast periodvis utnyttjats för det ursprungligt avsedda antalet förläggningar. De av automatiska utgiftsstegringar betingade anslagshöjningarna har härigenom kunnat delvis begränsas. Då en sådan begränsning även nu synes möjlig, föreslår jag att anslaget uppföres med oförändrat belopp.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Driftkostnader för tillfälliga förläggningar* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 340 000 kronor.

[42] 9. *Ersättning för vård av fångar på anstalter, som ej tillhör fångvården, m. m.*

|                                      | Anslag | Nettoutgift |
|--------------------------------------|--------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 81 600 | 81 020      |
| 1959/60 (statsliggaren s. 143) ..... | 88 900 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 89 000 |             |

Från anslaget bestrides dels ersättning till föreningen Skyddsvärnet i Stockholm för omhändertagande på Björkahemmet av intagna, som permitterats från ungdomsanstalt, och dels avgifter för inackordering i enskilda hem av sådana intagna.

*Fångvårdsstyrelsen* (skr. 28/8 1959) hemställer, att anslaget uppföres med oförändrat belopp.

1956 års *eftervårdsutredning* har anmält, att förslag från utredningens sida ej är att vänta inom sådan tid, att de kan påverka medelsbehovet för budgetåret 1960/61.

#### Departementschefen

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning för vård av fångar på anstalter, som ej tillhör fångvården, m. m.* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 89 000 kronor.

#### [43] 10. Interneringsnämnden

Under återopande av vad under punkten 34 anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Interningsnämnden* för budgetåret 1960/61 beräkna ett förslagsanslag av 43 000 kronor.

#### [44] 11. Ungdomsfängelsenämnden

Under återopande av vad under punkten 34 anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Ungdomsfängelsenämnden* för budgetåret 1960/61 beräkna ett förslagsanslag av 25 000 kronor.

#### [45] 12. Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar

|                                      | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------------|-----------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 1 248 700 | 1 223 326   |
| 1959/60 (statsliggaren s. 144) ..... | 1 417 100 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 1 601 000 |             |

Sedan en skyddskonsulentorganisation av mindre omfattning inrättats under år 1942, anslag 1943 års riksdag medel till en organisation, omfattande 13 skyddskonsulenter och 5 skyddsassistenter. Organisationen har därefter successivt utbyggts genom beslut av 1947, 1950, 1952, 1953, 1955, 1957 och 1959 års riksdagar. År 1959 tillfördes organisationen en konsulent, två assistenter och fyra biträden, varefter personalen omfattar 24 skyddskonsulenter, 27 skyddsassistenter, 13 kanslibiträden och 1 biträde för skriv- och kontorsgöromål.

## Yrkanden

Fångvårdsstyrelsen (skr. 28/8 1959) hemställer, att anslaget höjes med avrundat 401 300 kronor.

|                                                                                                                                                                                                                           | Ökning        |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------|
| 1. Tjänsteförändringar                                                                                                                                                                                                    |               |
| a) 3 skyddskonsulenter Ao 19—Ao 21 (Nordvästra Skånes distrikt, Värmlands distrikt och Gävleborgs distrikt) .....                                                                                                         | 7 812         |
| b) 2 skyddskonsulenter Ae 21—Ao 21 (Stockholms distrikt) .....                                                                                                                                                            | —             |
| c) 1 skyddskonsulent Ae 19—Ao 19 (Södertörn—Gotlands distrikt)                                                                                                                                                            | —             |
| 2. Personalförstärkningar                                                                                                                                                                                                 |               |
| a) 1 skyddskonsulent Ae 19 (Karlskrona) .....                                                                                                                                                                             | 20 568        |
| b) 1 skyddskonsulent Ae 19 (Skövde) .....                                                                                                                                                                                 | 20 568        |
| c) 9 skyddsassistenter Ae 17 (2 Stockholms distrikt, 1 Malmö distrikt, 1 Göteborgs distrikt, 1 Örebro distrikt, 1 Västmanlands distrikt, 1 Kopparbergs distrikt, 1 Västernorrlands distrikt, 1 Skaraborgs distrikt) ..... | 161 624       |
| d) 13 kanslibiträden .....                                                                                                                                                                                                | 106 184       |
| 3. Medel till vikarier .....                                                                                                                                                                                              | 42 792        |
| 4. Psykiatrisk rådgivning .....                                                                                                                                                                                           | 6 000         |
| 5. Omräkning                                                                                                                                                                                                              |               |
| a) Löneklassuppflyttningar .....                                                                                                                                                                                          | 5 424         |
| b) Kompensation för höjda folkpensionsavgifter .....                                                                                                                                                                      | 6 800         |
| c) Höjning av rörligt tillägg .....                                                                                                                                                                                       | 23 540        |
|                                                                                                                                                                                                                           | <hr/> 401 312 |

## Motiv

Fångvårdsstyrelsen framhåller inledningsvis, att skyddskonsulentorganisationen nära beröres av det lagstiftningsarbete som på grundval av strafflagberedningens förslag till skyddslag (SOU 1956:55) pågår inom justitiedepartementet. Vidare kommer 1956 års eftervårdsutredning att till övervägande upptaga frågor, som sammanhänger med skyddskonsulentorganisationens ställning, omfattning och uppgifter. I detta läge finner styrelsen riktigt att begränsa sitt förslag till att endast omfatta förstärkningar på punkter, där den nuvarande personalorganisationen är uppenbart otillräcklig. Särskilt angeläget är det att den fria kriminalvården ges möjligheter att effektivare än nu medverka i kampen mot den ökande ungdomsbrottsligheten. En måttstock på en viktig del av organisationens arbetsbörda är antalet villkorligt dömda och villkorligt frigivna. Det totala antalet var den 1/7 1958 11 603, den 1/10 samma år 11 804 och den 1/1 1959 11 900. Härtill kommer 600 på prov utskrivna förvarade och från ungdomsfängelse utskrivna. Vissa beräkningar per den 1/7 1959 ger vid handen att det berörda klientelet, särskilt inom de yngre åldersklasserna, befinner sig i fortsatt stigande.

2 a), 2 b) och 2 c). I Skåne-Blekinge distrikt finns en konsulent och två assistenter med expedition i Malmö samt en assistent med placering i Kristianstad. Med hänsyn till omfattningen av verksamheten bör distriktet delas i ett Malmödistrikt samt ett distrikt för Blekinge och Kristianstads län utom de båda Åsbodomsagorna. För sistnämnda distrikt bör inrättas en ny tjänst som konsulent med placering i Karlskrona. Assistenttjänsten i Kristianstad bör därjämte avses för detta distrikt.

Västgöta-Dals distrikt, som omfattar Älvsborgs och Skaraborgs län, är det till folkmängden största landsbygdsdistriktet. Inom området ligger fångvårdsanstalterna i Mariestad, Vänersborg, Smälteryd, Ollestad och Torhult samt den nyinrättade anstalten i Tidaholm. Distriktet bör delas i ett distrikt för Älvsborgs län med liksom nu en konsulent och två assistenter i Borås och i ett distrikt för Skaraborgs län. Anstalten i Tidaholm skulle falla inom sistnämnda distrikt, för vilket bör avses en konsulenttjänst och en assistenttjänst med stationeringsort i Skövde. Sistnämnda tjänster bör nyinrättas.

Med hänsyn till den oroväckande ökningen av ungdomsklientelet behöver Stockholms deldistrikt för sådant klientel förstärkas med två assistenter och Göteborgs motsvarande deldistrikt med en assistent. Även det nya Malmödistriktet bör tillföras en assistent för ungdomsklientel. Härutöver erfordras fyra nya assistenttjänster för sådana distrikt som saknar dylika tjänster.

Vidare bör inrättas tillhopa tretton kanslibiträdestjänster huvudsakligen för sådana distrikt, som saknar heltidsanställt biträde. Under anslaget beräknade medel för extra skrivhjälp kan därvid minskas med 32 500 kronor.

4. För psykiatrisk rådgivning disponerar skyddskonsulentorganisationen nu 6 000 kronor. Beloppet bör höjas till 12 000 kronor med hänsyn till behovet av att utvidga verksamheten.

#### Y t t r a n d e n

1956 års *eftervårdsutredning* finner styrelsens framställning väl motive-rad. Då ett bifall till densamma icke torde föregripa resultatet av utredningens arbete, biträdes förslaget. Utredningen framhåller att ytterligare anspråk kommer att ställas på organisationen vid ett genomförande av de förslag som strafflagberedningen framlagt i sitt betänkande om skyddslag. Med hänsyn till det betydande behov av ett ökat antal väl kvalificerade tjänstemän inom skyddskonsulentorganisationen som sålunda nu och senare gör sig gällande är det bl. a. ur rekryteringssynpunkt angeläget, att den hittillsvarande successiva uppbyggnaden av organisationen fortsätter.

Statskontoret är med hänsyn till pågående utredningsarbete samt under beaktande av den förstärkning som så sent som budgetåret 1959/60 tillförts organisationen icke nu berett att i vidare mån tillstyrka förstärkning av konsulent- och assistentorganisationen än vad som kan anses motiverat till följd av stegrat antal villkorligt dömda och villkorligt frigivna. Med utgångspunkt från läget den 1 juli 1958 och den 1 januari 1959 — 11 603 respektive 11 900

fall — kan under förutsättning av fortsatt jämn utveckling ökningen av antalet fall beräknas till i runt tal 5 procent. Mot denna bakgrund och då någon ändrad distriktsindelning, som skulle kunna föregripa resultatet av eftervårdsutredningens arbete, icke nu torde böra komma till stånd, föreslår statskontoret inrättandet av tre nya assistenttjänster, vilka främst synes böra komma tillsynen av det unga klientelet till del. Ämbetsverket kan icke finna det tillrådligt att under pågående utredningsarbete tillskapa kanslibiträdestjänster i den utsträckning som föreslagits. Tills vidare synes det vara tillfyllest att för ändamålet anvisa ytterligare 20 000 kronor. Med hänsyn till pågående utredningsarbete kan statskontoret icke tillstyrka förslaget om utvidgad psykiatrisk rådgivning.

### Statistiska uppgifter

I likhet med tidigare år har under hösten 1959 verkställts en undersökning inom justitidepartementet beträffande övervaknings- och tillsynsverksamheten. Denna undersökning visar i huvudsak följande.

Antal personer under övervakning eller tillsyn

| Kategori                   | 1/10 1958 |                                           | 1/10 1959 |                                           | Ökning 1/10 1958—<br>1/10 1959 |         |
|----------------------------|-----------|-------------------------------------------|-----------|-------------------------------------------|--------------------------------|---------|
|                            | Antal     | Procent<br>av sam-<br>manlagda<br>antalet | Antal     | Procent<br>av sam-<br>manlagda<br>antalet | Antal                          | Procent |
| Villkorligt dömda .....    | 10 533    | 89,2                                      | 11 362    | 89,2                                      | 829                            | 7,9     |
| Villkorligt frigivna ..... | 1 271     | 10,8                                      | 1 381     | 10,8                                      | 110                            | 8,6     |
| Summa                      | 11 804    | 100,0                                     | 12 743    | 100,0                                     | 939                            | 8,0     |

Övervakning och tillsyn ombesörjdes i 4 670 fall (36,6 %) av personer, yrkesmässigt verksamma inom socialvården, därav 348 fall (2,7 %) av skyddskonsulenter eller skyddsassistenter, 1 240 fall (9,7 %) av tjänstemän vid skyddsvärnsföreningar, varav 448 belöpte på föreningen i Stockholm och 618 på föreningen i Göteborg, samt 3 082 fall (24,2 %) av tjänstemän vid fångvårdsanstalter, anstalter tillhörande barnvården, vårdanstalt för alkoholmissbrukare och arbetsförmedling, eller av andra socialvårdstjänstemän. En jämförelse med motsvarande uppgifter avseende läget den 1 oktober 1958 visar, att såväl antalet uppdrag utförda av personer, yrkesmässigt verksamma inom socialvården, som antalet uppdrag utförda av tjänstemän vid skyddsvärnsföreningar ökat.

Antalet övervakare och tillsynsmän har under perioden 1 oktober 1958 till 1 oktober 1959 ökat med 7,1 %. I likhet med föregående år har icke funnits någon person med mer än 100 uppdrag.



Övervakare (öv) och tillsynsmän (ts) fördelade efter antalet uppdrag på var och en

| Antal uppdrag | Antal öv + ts |           | Ökning/minskning<br>1/10 1958—1/10 1959 |
|---------------|---------------|-----------|-----------------------------------------|
|               | 1/10 1958     | 1/10 1959 | Antal                                   |
| 1— 5.....     | 6 199         | 6 631     | + 432                                   |
| 6— 10.....    | 148           | 174       | + 26                                    |
| 11— 15.....   | 37            | 30        | — 7                                     |
| 16— 20.....   | 12            | 9         | — 3                                     |
| 21— 25.....   | —             | 9         | + 9                                     |
| 26— 50.....   | 6             | 8         | + 2                                     |
| 51— 75.....   | 8             | 8         | —                                       |
| 76—100.....   | 1             | —         | — 1                                     |
| Summa         | 6 411         | 6 869     | + 458                                   |

### Departementschefen

I samband med att riksdagen förra året beslöt en viss förstärkning av skyddskonsulentorganisationen förutsattes, att fångvårdsstyrelsen skulle närmare undersöka vilka behov som i nuvarande situation var mest angelägna samt redovisa resultatet i sin petitaframställning. Som framgår av den föregående redogörelsen har styrelsen under hänvisning bl. a. till eftervårdsutredningens arbete begränsat sina förslag om förstärkningar till att avse punkter, där styrelsen bedömt den nuvarande personalorganisationen som uppenbart otillräcklig.

Med hänsyn till den fortgående ökningen av antalet villkorligt dömda och frigivna finner jag i likhet med både styrelsen och eftervårdsutredningen att en utbyggnad av skyddskonsulentorganisationen i dagens läge är oundgängligen nödvändig. Jag tillstyrker, att organisationen förstärkes i den omfattning som framgår av det följande.

Beträffande distriktsindelningen biträder jag styrelsens förslag att nuvarande Skåne—Blekinge distrikt delas i ett Malmödistrikt och ett distrikt för Blekinge—Kristianstads län. Med anledning härav bör inrättas en ny konsulenttjänst i Ae 19. Befattningshavaren bör tills vidare stationeras i Karlskrona.

Vidare förordar jag inrättande av två assistenttjänster i Ae 17 och sex kanslibiträdestjänster i Ae 7. Under anslaget bör därjämte beräknas oförändrat belopp för extra skrivhjälp. I fråga om samtliga nu nämnda tjänster torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om tjänsternas fördelning på olika distrikt.

Såsom chefen för civildepartementet anført vid behandlingen av för flera huvudtitlar gemensamma frågor bör tre skyddskonsulenter i Ao 19 uppflyttas till Ao 21. Jag tillstyrker därjämte att två konsulenttjänster i Ae 21 ordinarie sättes samt att för fyra arvodesanställda skyddsassistenter inrättas assistentbefattningar i Ae 17. I övrigt kan jag inte tillstyrka några tjänsteförändringar.

Styrelsens förslag om ytterligare medelsanvisning för vikarier och psykiatrisk rådgivning kan jag inte biträda.

De av mig förordade förslagen ökar medelsbehovet under anslaget med 130 200 kronor. För automatiska utgiftsstegringar bör beräknas ett belopp av 53 700 kronor. Anslaget bör alltså höjas med tillhoppa 183 900 kronor och uppföras med (1 417 100 + 183 900) 1 601 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för skyddskonsulentorganisationen, som föranledes av vad jag i det föregående förordat,

b) godkänna följande avlöningsstat för skyddskonsulentorganisationen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61:

#### Avlöningsstat

|                                                                          |         |
|--------------------------------------------------------------------------|---------|
| 1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> .....        | 363 000 |
| 2. Avlöningar till icke-ordinarie personal .....                         | 985 000 |
| 3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i> .....                             | 226 000 |
| 4. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i> ..... | 27 000  |
| <hr/>                                                                    |         |
| Summa kronor 1 601 000                                                   |         |

c) till *Skyddskonsulentorganisationen*: *Avlöningar* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 601 000 kronor.

#### [46] 13. Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader

|                                      | Anslag  | Nettoutgift |
|--------------------------------------|---------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 264 500 | 247 798     |
| 1959/60 (statsliggaren s. 145) ..... | 315 200 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 320 000 |             |

#### Y r k a n d e n

*Fångvårdsstyrelsen* (skr. 28/8 1959) hemställer, att anslaget höjes med 56 000 kronor.

|                           | Ökning |
|---------------------------|--------|
| 1. Sjukvård m. m. ....    | 500    |
| 2. Reseersättningar ..... | 17 000 |
| 3. Övriga expenser .....  | 38 500 |
| <hr/>                     |        |
| + 56 000                  |        |

**Motiv**

1. *Sjukvård m. m.* Utgift 1958/59 1 377; anvisat 1959/60 2 000. — Posten bör uppräknas med hänsyn till de föreslagna nya tjänsterna.

2. *Reseersättningar.* Utgift 1958/59 112 213; anvisat 1959/60 142 000. — Höjningen av traktamentsbeloppen föranleder en uppräkning av posten med 7 000 kronor. Tillkomsten av nya skyddskonsulenter och skyddsassistenter påkallar därjämte en ökad medelsanvisning för rese- och traktamentskostnader med 10 000 kronor.

3. *Övriga expenser.* Anvisat 1959/60 152 000. — För möbel- och inventarieutrustning till föreslagna nya tjänstemän erfordras ett engångsbelopp av 46 000 kronor. Posten bör härutöver höjas med 6 500 kronor för löpande expenser. Då för budgetåret 1959/60 för engångskostnader beräknats ett belopp av 14 000 kronor, uppgår nettoökningen under posten till 38 500 kronor.

*Departementschefen*

Anslagsposterna till sjukvård m. m. och till reseersättningar torde med hänsyn till belastningen kunna upptagas med oförändrade belopp. Under posten till övriga expenser bör beräknas ytterligare 3 000 kronor för löpande utgifter. För engångsanskaffningar av inventarier m. m. tillstyrker jag ett belopp av 15 800 kronor. Då under budgetåret 1959/60 anvisats 14 000 kronor för dylika anskaffningar, begränsas anslagsökningen i denna del till 1 800 kronor. Anslaget torde alltså böra höjas med (3 000 + 15 800 — 14 000) 4 800 kronor och uppföras med 320 000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 320 000 kronor.

**[47] 14. Övervakning av villkorligt dömda**

|                                      | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------------|-----------|-------------|
| 1956/57 .....                        | 900 000   | 880 173     |
| 1957/58 .....                        | 900 000   | 1 113 824   |
| 1958/59 .....                        | 1 500 000 | 1 444 297   |
| 1959/60 (statsliggaren s. 145) ..... | 1 500 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 2 100 000 |             |

Från anslaget bestrides kostnaderna för arvoden till övervakare över villkorligt dömda samt ersättning till ledamot i övervakningsnämnd, vilken icke är lagfaren befattningshavare vid den domstol som tillsatt nämnden, för deltagande i sammanträde med nämnden.

*Fångvårdsstyrelsen* (skr. 28/8 1959) erinrar att arvodet till övervakare från och med den 1 juli 1957 höjts från 10 till 15 kronor för månad. Efter-

som arvode utbetalas först sedan uppdraget slutförts, d. v. s. normalt efter tre år från domen, slår effekten av höjningen i sin helhet igenom först från och med budgetåret 1960/61. Med beaktande jämväl av det ökade antalet villkorligt dömda föreslår styrelsen att anslaget höjes med 300 000 kronor.

1956 års eftervårdsutredning har anmält, att förslag från utredningens sida ej är att vänta inom sådan tid, att de kan påverka medelsbehovet för budgetåret 1960/61.

### Departementschefen

Med beaktande av den ökade belastningen under de senaste budgetåren samt den ytterligare utgiftsökning som är att emotse synes anslaget böra höjas utöver vad fångvårdsstyrelsen föreslagit. Jag förordar att anslaget uppräknas med 600 000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Övervakning av villkorligt dömda* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 2 100 000 kronor.

### [48] 15. Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl.

|                                      | Anslag  | Nettoutgift |
|--------------------------------------|---------|-------------|
| 1956/57 .....                        | 180 000 | 162 121     |
| 1957/58 .....                        | 180 000 | 234 058     |
| 1958/59 .....                        | 300 000 | 279 394     |
| 1959/60 (statsliggaren s. 145) ..... | 300 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 400 000 |             |

Från anslaget bestrides kostnaderna för arvoden till tillsynsmän för villkorligt frigivna m. fl.

*Fångvårdsstyrelsen* (skr. 28/8 1959) erinrar att även arvodet till tillsynsman för villkorligt frigiven m. fl. från och med den 1 juli 1957 höjts från 10 till 15 kronor för månad. Av skäl motsvarande dem som i det föregående anförts beträffande övervakararvoden föreslår styrelsen att förevarande anslag höjes med 25 000 kronor.

1956 års eftervårdsutredning har anmält, att förslag från utredningens sida ej är att vänta inom sådan tid, att de kan påverka medelsbehovet för budgetåret 1960/61.

### Departementschefen

Jag förordar att medelsanvisningen under anslaget med hänsyn till belastningen under tidigare budgetår och den väntade ökade medelsåtgången höjes med 100 000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl.* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 400 000 kronor.

## [49] 16. Kurser för övervakare, tillsynsmän och personundersökare

|                                      | Anslag | Nettoutgift |
|--------------------------------------|--------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 8 000  | 9 088       |
| 1959/60 (statsliggaren s. 146) ..... | 8 000  |             |
| 1960/61 förslag .....                | 10 000 |             |

Ifrågavarande anslag har för budgetåret 1959/60 anvisats under rubriken Kurser för övervakare, tillsynsmän och förundersökare. Vid utgången av budgetåret 1958/59 förelåg å anslaget en reservation av 242 kronor.

*Fångvårdsstyrelsen* (skr. 28/8 1959) hemställer att anslaget med hänsyn till kursverksamhetens omfattning uppföres med 10 000 kronor. I fråga om anslagets rubrik föreslås att beteckningen förundersökare ändras till personundersökare.

1956 års *eftervårdsutredning* har anmält, att förslag från utredningens sida ej är att vänta inom sådan tid, att de kan påverka medelsbehovet för budgetåret 1960/61.

*Departementschefen*

Jag har icke funnit anledning till erinran mot vad fångvårdsstyrelsen föreslagit. I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kurser för övervakare, tillsynsmän och personundersökare* för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 kronor.

## [50] 17. Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl.

|                                      | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------------|-----------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 650 000   | 649 301     |
| 1959/60 (statsliggaren s. 146) ..... | 850 000   |             |
| 1960/61 förslag .....                | 1 000 000 |             |

Enligt bestämmelser utfärdade av Kungl. Maj:t må anslaget användas för att understödja eller eljest hjälpa villkorligt dömda personer samt personer som frigives eller utskrides från fångvårdens anstalter ävensom, om särskilda skäl föreligger, åtalade som kan antagas erhålla villkorlig dom.

*Fångvårdsstyrelsen* (skr. 28/8 1959) hemställer, att anslaget uppföres med oförändrat belopp. Styrelsen har därvid utgått från att man icke har att räkna med någon mera uttalad arbetslöshet.

1956 års *eftervårdsutredning* har erinrat om den höjning av arbetspremierna som föreslagits i utredningens betänkande angående fånges arbetersättning (SOU 1959: 18) i syfte att göra det möjligt för de intagna att i ökad utsträckning själva svara för sådana utgifter som hittills bestritts från förevarande anslag (jfr p. 37). Ett genomförande av utredningens förslag

bör emellertid bl. a. med hänsyn till den fortgående ökningen av antalet brottslingar ej medföra någon nedskärning av nuvarande anslagsbelopp.

### Departementschefen

Vid anmälan i det föregående av fångvårdsanstalternas omkostnadsanslag har jag anförts, att jag icke funnit förutsättningar f. n. föreligga för en höjning av arbetspremierna i enlighet med eftervårdsutredningens förslag. Medelsbehovet under anslaget kan följaktligen bestämmas oberoende av denna fråga.

Anspråken på medel från anslaget kan på grund av stegringen i fångantalet och stigande priser på olika slag av förnödenheter väntas öka i betydande utsträckning. Enligt min mening är det av vikt att en tillfredsställande verksamhet på förevarande område kan upprätthållas jämväl i fortsättningen. Jag föreslår därför att under anslaget beräknas ytterligare 150 000 kronor. Anslaget bör sålunda uppföras med 1 000 000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl.* för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 1 000 000 kronor.

### [51] 18. Bidrag till svenska skyddsförbundet

|                                      | Anslag  | Nettoutgift |
|--------------------------------------|---------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 255 000 | 255 000     |
| 1959/60 (statsliggaren s. 146) ..... | 255 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 280 000 |             |

Från anslaget bestrides i huvudsak kostnader för bidrag till skyddsföreningar, anslutna till svenska skyddsförbundet.

*Fångvårdsstyrelsen* (skr. 28/8 1959) hemställer, att anslaget höjes med 45 000 kronor.

Skyddsvärnsföreningarna i Stockholm och i Göteborg har begärt, att statsbidragen till föreningarna höjes till 160 000 respektive minst 100 000 kronor. Förslagen innebär en ökning med tillhoppa (39 500 + 32 950) i runt tal 72 400 kronor. Fångvårdsstyrelsen anser att starka skäl föreligger att öka bidragen till föreningarna. Emellertid utredes för närvarande skyddsföreningarnas framtida ställning och arbetsuppgifter genom 1956 års eftervårdsutredning, som enligt vad styrelsen inhämtat inom kort kommer att ta standpunkt till dessa spörsmål. Utan att nu taga bestämd ställning till övriga motiv för en ökning av bidragen till de båda föreningarna föreslår styrelsen att de beredes kompensation för stegrade löne- och pensioneringskostnader. Det erforderliga beloppet för år har av skyddsvärnet i Stockholm

beräknats till 10 000 kronor och av skyddsvärnet i Göteborg till 13 000 kronor eller tillhopa 23 000 kronor. För att kunna tillmötesgå nämnda krav även om för att i någon mån kunna tillgodose andra trängande behov föreslår styrelsen att anslaget höjes med 45 000 till 300 000 kronor.

1956 års *eftervårdsutredning* har anmält att förslag från utredningens sida ej är att vänta inom sådan tid, att de kan påverka medelsbehovet för budgetåret 1960/61.

*Statskontoret* har inhämtat att *eftervårdsutredningen* under år 1960 torde komma att taga ställning till skyddsföreningarnas organisation och därmed sammanhängande spörsmål. Skäl synes därför närmast tala för att anslaget uppföres med oförändrat belopp. Statskontoret vill emellertid — främst med hänsyn till stegringen i fångantalet och därav följande ökning av antalet frigivna — icke motsätta sig en medelsförstärkning med förslagsvis 10 000 kronor. Ämbetsverket erinrar i detta sammanhang om att föreningarna i mycket stor utsträckning baserar sin ekonomi på inkomster i form av arvoden för personundersökningar och övervakningsuppdrag. Därest skyddsföreningarna skulle få ökade utgifter för exempelvis undersökningarna, finner statskontoret det naturligt att föreningarna genom en högre arvodesersättning kompenseras härför.

### *Departementschefen*

Bidrag till skyddsföreningarnas verksamhet torde även för budgetåret 1960/61 böra lämnas i oförändrade former. Kostnadsökningar samt det stigande fångantalet motiverar enligt min mening en ökad bidragsgivning till föreningarna. Jag föreslår att anslaget höjes med 25 000 kronor till 280 000 kronor.

I detta sammanhang torde jag få nämna, att föreningen skyddsvärnet i Stockholm (skr. 11/9 1958) gjort framställning om bidrag till anordnande och drift av ett inackorderingshem i Stockholm för frigivna fångar m. fl. Jag är icke beredd att utan ytterligare överväganden anmäla frågan till prövning.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till svenska skyddsförbundet* för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 280 000 kronor.

**F. Diverse****[52] 1. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Fångvårdsstyrelsens delfond**

|                                      | Anslag    |
|--------------------------------------|-----------|
| 1959/60 (statsliggaren s. 147) ..... | 3 694 000 |
| 1960/61 förslag .....                | 5 141 000 |

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang anför angående ersättning till fångvårdsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Fångvårdsstyrelsens delfond* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 5 141 000 kronor.

**[53] 2. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond**

|                                      | Anslag    |
|--------------------------------------|-----------|
| 1959/60 (statsliggaren s. 150) ..... | 1 130 000 |
| 1960/61 förslag .....                | 1 228 000 |

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang anför angående ersättning till byggnadsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 228 000 kronor.

**[54] 3. Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark**

|                                      | Anslag  |
|--------------------------------------|---------|
| 1959/60 (statsliggaren s. 150) ..... | 137 400 |
| 1960/61 förslag .....                | 145 000 |

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang anför angående ersättning till domänverkets fond för upplåten mark hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen



att till *Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 145 000 kronor.

[55] 4. *Ersättning till försvarets fastighetsfond för fångvårdsanstalten i Hälsingborg*

|                                      | Anslag |
|--------------------------------------|--------|
| 1959/60 (statsliggaren s. 150) ..... | 45 000 |
| 1960/61 förslag .....                | 45 000 |

Under hänvisning till vad chefen för försvarsdepartementet i annat sammanhang anför angående ersättning till försvarets fastighetsfond för fångvårdsanstalten i Hälsingborg hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till försvarets fastighetsfond för fångvårdsanstalten i Hälsingborg* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 45 000 kronor.

[56] 5. *Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m.*

|                                      | Anslag |
|--------------------------------------|--------|
| 1957/58 .....                        | 30 000 |
| 1958/59 .....                        | 100    |
| 1959/60 (statsliggaren s. 150) ..... | 100    |
| 1960/61 förslag .....                | 1 000  |

Ifrågavarande bidragsverksamhet handhaves, i enlighet med vad som förutsattes då anslag för ändamålet första gången begärdes (II ht 1946 s. 115 f), av en särskild nämnd, kallad nämnden för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer.

Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 4 februari 1949 skall till statsverket inflytande inkomster av verk, som utarbetats eller utgivits med bidrag från detta anslag, tagas till uppbörd på anslaget.

Med hänsyn till den vid utgången av budgetåret förefintliga behållningen å anslaget, 111 125 kronor, föreslår jag, i enlighet med förslag av nämnden för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer (skr. 17/9 1959), att anslaget för budgetåret 1960/61 uppföres med ett formellt belopp av 1 000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m.* för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kronor.

## [57] 6. Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m. inom privaträttens område

|                                      | Anslag |
|--------------------------------------|--------|
| 1959/60 (statsliggaren s. 150) ..... | 31 500 |
| 1960/61 förslag .....                | 32 000 |

Från förevarande anslag utgår bidrag till internationella byrån för skydd av litterära och konstnärliga verk, till internationella institutet för unifiering av privaträtten och till Haagkonferensens för internationell privaträtt permanenta byrå.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m. inom privaträttens område* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 32 000 kronor.

## [58] 7. Bidrag till Nordisk årsbok m. m.

|                                      | Anslag |
|--------------------------------------|--------|
| 1957/58 .....                        | 10 000 |
| 1958/59 .....                        | 100    |
| 1959/60 (statsliggaren s. 150) ..... | 100    |
| 1960/61 förslag .....                | 10 000 |

Förevarande reservationsanslag har uppförts första gången i riksstaten för budgetåret 1955/56 i syfte att möjliggöra utgivandet av en för de nordiska länderna gemensam årsbok, avsedd att sprida kännedom i främmande länder om rättslivet i Norden. Utgivandet av årsboken har av skilda orsaker fördröjts. Emellertid har de nordiska länderna på rekommendation av Nordiska rådet, såsom anmälts i 1959 års statsverksproposition under förevarande anslagsrubrik (II ht s. 113), överenskommit om utgivandet av en nordisk rättsfallssamling, vars första häfte med titeln *Nordisk Domssamling* utkommit hösten 1959. Preliminärt har de trycknings-, distributions- och redaktionskostnader, som skulle bestridas av Sverige fram till den 1 juli 1961, uppskattats till mellan 30 000 och 40 000 kronor. Med hänsyn till förefintlig reservation å anslaget, 30 100 kronor, föreslår jag att detta för budgetåret 1960/61 uppföres med endast 10 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till Nordisk årsbok m. m.* för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 kronor.

## [59] 8. Uppgående av gränsen mot Norge m. m.

|                                      | Anslag  |
|--------------------------------------|---------|
| 1959/60 (statsliggaren s. 150) ..... | 250 000 |
| 1960/61 förslag .....                | 165 000 |

Enligt en mellan Sverige och Norge uppgjord plan för det tekniska genomförandet av gränsuppgången mot Norge skall fältarbetena under tidsperioden 1959—1962 utföras vartannat år av Sverige och vartannat år av Norge, varvid Sverige har att svara för arbetena under år 1959 (jfr II ht 1959 s. 114).

I skrivelse den 7 september 1959 har den svenske gränsöverkommisarien, överdirektören och chefen för rikets allmänna kartverk, anmält ett medelsbehov för budgetåret 1960/61 av 165 000 kronor. Det begärda beloppet är avsett att täcka kostnaderna, bland annat, för fullföljande av vissa arbeten, huvudsakligen gränsmarkeringar, för vilka Sverige har att svara, eftersom de rätteligen skulle ha utförts under år 1959 men måst uppskjutas till våren 1960, samt för påbörjande av de arbeten, som åvilar Sverige under år 1961.

Då jag icke har något att erinra mot den gjorda medelsberäkningen, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppgående av gränsen mot Norge m. m.* för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 165 000 kronor.

[60] 9. Kommittéer och utredningar genom sakkunniga

|                                      | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------------|-----------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 1 425 000 | 1 157 631   |
| 1959/60 (statsliggaren s. 151) ..... | 1 425 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 1 200 000 |             |

Med hänsyn till förefintlig reservation å anslaget vid utgången av budgetåret 1958/59, i runt tal 395 000 kronor, torde anslaget kunna uppföras med ett till 1 200 000 kronor begränsat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kommittéer och utredningar genom sakkunniga* för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 200 000 kronor.

[61] 10. Extra utgifter

|                                      | Anslag  | Nettoutgift |
|--------------------------------------|---------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 85 000  | 59 672      |
| 1959/60 (statsliggaren s. 151) ..... | 100 000 |             |
| 1960/61 förslag .....                | 100 000 |             |

Å anslaget förelåg vid utgången av budgetåret 1958/59 en reservation av i runt tal 25 400 kronor. Denna var emellertid delvis redan disponerad genom skilda beslut av Kungl. Maj:t. Anslaget torde böra uppföras med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

### Sammanfattning

|                                                                                                                    |             |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------|
| Huvudtitelns slutsumma, i den av 1959 års riksdag godkända riksstaten utgörande .....                              | 129 587 000 |
| skulle vid bifall till de i det föregående framställda förslagen för budgetåret 1960/61 komma att uppgå till ..... | 143 989 000 |
| innebärande en höjning med .....                                                                                   | 14 402 000  |

Förändringar inom huvudtitelns avdelningar framgår av följande sammanställning:

| Avdelning                                                  | Anvisat<br>1959/60 | Förslag<br>1960/61 | Ökning     |
|------------------------------------------------------------|--------------------|--------------------|------------|
| A. Justitiedepartementet m. m.....                         | 3 118 600          | 3 251 000          | 132 400    |
| B. Justitiekanslersämbetet och<br>riksåklagarämbetet ..... | 710 500            | 748 000            | 37 500     |
| C. Domstolarna .....                                       | 44 332 500         | 46 518 000         | 2 185 500  |
| D. Rättegångsväsendet i allmänhet ..                       | 12 006 500         | 13 534 000         | 1 527 500  |
| E. Fångvården m. m. ....                                   | 62 605 800         | 71 871 000         | 9 265 200  |
| F. Diverse .....                                           | 6 813 100          | 8 067 000          | 1 253 900  |
| Summa kronor                                               | 129 587 000        | 143 989 000        | 14 402 000 |

Huvudtiteln utvisar en nettoökning med 14,4 miljoner kronor, varav 7,7 miljoner kronor kan hänföras till anslagshöjningar av automatisk karaktär och 6,7 miljoner kronor till anslagshöjningar av icke-automatisk karaktär.

Av automatiska kostnadsstegringar beror 2 miljoner kronor på att anslagen Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän, Ersättning åt domare, vittnen och parter, Kostnader enligt lagen om fri rättegång och Understöd för utomprocessuell rättshjälp uppräknats för att möta den väntade belastningen. Det ökade fångantalet och tillkomsten av tidigare beslutade nya anstalter har inverkat på anslagen till fångvården, vilka till följd härav måst höjas med sammanlagt 3,3 miljoner kronor.

Bland ökningar av icke-automatisk karaktär kan under Domstolarna nämnas 0,3 miljon kronor för arbetskraftförstärkning vid de allmänna domstolarna och 0,1 miljon kronor för rationalisering av den administrativa verksamheten vid vattendomstolarna. Vidare har under Fångvården m. m. upptagits 0,5 miljon kronor för omorganisation av fångvårdsstyrelsen samt för förstärkning av anstaltsorganisationen 5,5 miljoner kronor, varav 1,0 miljon kronor såsom medelsreserv för extra personal och 4,5 miljoner kronor för maskiner, inventarier, baracker m. m. För fortsatt utbyggnad av skyddskonsulentorganisationen och för understöd åt verksamhet för frigivna fångar beräknas slutligen 0,3 miljon kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

*Trygve Hellners*

**Register**

till

**Andra huvudtiteln för budgetåret 1960/61****A. Justitiedepartementet m. m.**

| Sid. |                                                           | Kronor          |
|------|-----------------------------------------------------------|-----------------|
|      | 1 Statsrådsberedningen: Avlöningar .....                  | 599 000         |
|      | 2 Statsrådsberedningen: Omkostnader .....                 | 18 000          |
|      | 2 Justitiedepartementet: Avlöningar .....                 | 1 968 000       |
|      | 3 Justitiedepartementet: Omkostnader .....                | 167 000         |
|      | 4 Justitiedepartementet: Svensk författningssamling ..... | 280 000         |
|      | 4 Lagberedningen .....                                    | 193 000         |
|      | 5 Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter .....           | 26 000          |
|      |                                                           | <hr/> 3 251 000 |

**B. Justitiekanslersämbetet och riksåklagarämbetet**

|  |                                              |               |
|--|----------------------------------------------|---------------|
|  | 6 Justitiekanslersämbetet: Avlöningar .....  | 320 000       |
|  | 6 Justitiekanslersämbetet: Omkostnader ..... | 24 000        |
|  | 7 Riksåklagarämbetet: Avlöningar .....       | 377 000       |
|  | 8 Riksåklagarämbetet: Omkostnader .....      | 27 000        |
|  |                                              | <hr/> 748 000 |

**C. Domstolarna**

|  |                                                                   |                  |
|--|-------------------------------------------------------------------|------------------|
|  | 12 Högsta domstolen m. m.: Avlöningar .....                       | 3 668 000        |
|  | 15 Högsta domstolen m. m.: Omkostnader .....                      | 283 000          |
|  | 16 Regeringsrätten: Avlöningar .....                              | 880 000          |
|  | 16 Regeringsrätten: Omkostnader .....                             | 14 000           |
|  | 17 Regeringsrätten: Regeringsrättens årsbok .....                 | 45 000           |
|  | 17 Hovrätterna: Avlöningar .....                                  | 9 638 000        |
|  | 26 Hovrätterna: Omkostnader .....                                 | 999 000          |
|  | 27 Hovrätterna: Inventarier m. m. för hovrättsbyggnaden i Malmö   | —                |
|  | 28 Häradsrätterna: Avlöningar .....                               | 21 457 000       |
|  | 33 Häradsrätterna: Omkostnader .....                              | 1 450 000        |
|  | 34 Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän .....              | 3 700 000        |
|  | 34 Häradsrätterna: Anskaffande av nya fastighetsböcker för landet | 90 000           |
|  | 34 Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet | 30 000           |
|  | 35 Vattendomstolarna: Avlöningar .....                            | 3 440 000        |
|  | 46 Vattendomstolarna: Omkostnader .....                           | 624 000          |
|  | 49 Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolväsendet .....            | 110 000          |
|  | 49 Blanketter för domstolväsendet .....                           | 90 000           |
|  |                                                                   | <hr/> 46 518 000 |

**D. Rättegångsväsendet i allmänhet**

|  |                                                   |           |
|--|---------------------------------------------------|-----------|
|  | 50 Ersättning åt domare, vittnen och parter ..... | 7 300 000 |
|  | 50 Kostnader enligt lagen om fri rättegång .....  | 4 500 000 |
|  | 51 Understöd för utomprocessuell rättshjälp ..... | 1 600 000 |

| Sid.                                             | Kronor           |
|--------------------------------------------------|------------------|
| 51 Tornedalens rättshjälpsanstalt .....          | 119 000          |
| 52 Efterutbildning inom rättegångsväsendet ..... | 15 000           |
|                                                  | <hr/> 13 534 000 |

**E. Fångvården m. m.**

|                                                                                           |                  |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|------------------|
| 56 Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar .....                                                   | *2 347 000       |
| 56 Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader .....                                                  | *407 000         |
| 57 Fångvårdsanstalterna: Avlöningar .....                                                 | 36 855 000       |
| 67 Fångvårdsanstalterna: Omkostnader .....                                                | 18 254 000       |
| 70 Fångvårdsanstalterna: Maskin- och verktygsutrustning m. m. ...                         | 2 400 000        |
| 72 Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av inventarier m. m.                          | 2 000 000        |
| 74 Fångvårdsanstalterna: Anskaffning, montering och transport av<br>baracker m. m. ....   | 2 400 000        |
| 75 Fångvårdsanstalterna: Driftkostnader för tillfälliga förläggningar                     | 1 340 000        |
| 75 Ersättning för vård av fångar på anstalter, som ej tillhör fång-<br>vården, m. m. .... | 89 000           |
| 76 Interneringsnämnden .....                                                              | *43 000          |
| 76 Ungdomsfängelssenämnden .....                                                          | *25 000          |
| 76 Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar .....                                        | 1 601 000        |
| 81 Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader .....                                       | 320 000          |
| 82 Övervakning av villkorligt dömda .....                                                 | 2 100 000        |
| 83 Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl. ....                                          | 400 000          |
| 84 Kurser för övervakare, tillsynsmän och personundersökare ....                          | 10 000           |
| 84 Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl. ....                                | 1 000 000        |
| 85 Bidrag till svenska skyddsförbundet .....                                              | 280 000          |
|                                                                                           | <hr/> 71 871 000 |

**F. Diverse**

|                                                                                                |                         |
|------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------|
| 87 Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Fångvårdssty-<br>relsens delfond .....     | 5 141 000               |
| 87 Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadssty-<br>relsens delfond .....      | 1 228 000               |
| 87 Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark .....                                   | 145 000                 |
| 88 Ersättning till försvarets fastighetsfond för fångvårdsanstalten i<br>Hälsingborg .....     | 45 000                  |
| 88 Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m. ....                                 | 1 000                   |
| 89 Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m. inom<br>privaträttens område ..... | 32 000                  |
| 89 Bidrag till Nordisk årsbok m. m. ....                                                       | 10 000                  |
| 89 Uppgående av gränsen mot Norge m. m. ....                                                   | 165 000                 |
| 90 Kommittéer och utredningar genom sakkunniga .....                                           | 1 200 000               |
| 90 Extra utgifter .....                                                                        | 100 000                 |
|                                                                                                | <hr/> 8 067 000         |
|                                                                                                | <hr/> Summa 143 989 000 |

**Sammanfattning**

\* Beräknat belopp.

## TREDJE HUVUDTITELN

UTRIKESDEPARTEMENTET

---

*Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1960.*

**Närvarande:**

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Ministern för utrikes ärendena anmäler de frågor, som tillhör regleringen av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel för budgetåret 1960/61, dock att de under punkterna 10 och 17 upptagna frågorna anmäles av statsrådet Lindström. Föredragandena anför därvid följande.

Strävandena att begränsa statsutgifternas ökning har även detta år för tredje huvudtiteln inneburit, att alla möjligheter till besparingar prövats och i största möjliga utsträckning genomförts. Sålunda har, vad utrikesförvaltningens avlöningsstat angår, nedräkningar å nära 200 000 kronor företagits under posterna till Diplomatsk och konsulär personal samt Administrativ personal. Inrättande av några nya högre tjänster under nästkommande budgetår har icke föreslagits. De egentliga utgifterna för utrikesförvaltningen, vilka återfinnes under littera A, ökar med 210 000 kronor jämfört med medelsanvisningen för innevarande budgetår. Huvudtitelns littera B redovisar en minskning å 242 500 kronor, bland annat på grund av förutsett mindre bidragsbehov till Organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete. Ökningen under littera C, 1 316 000 kronor, är huvudsakligen att hänföra till en stegrad ersättning till beskickningsfastigheternas delfond av statens allmänna fastighetsfond.

Utgifterna under tredje huvudtiteln beräknas för budgetåret 1960/61 uppgå till 76 947 500 kronor, vilket jämfört med för innevarande budgetår gällande stat innebär en ökning med 1 283 500 kronor.



## A. Utrikesförvaltningen

### [1] 1. Utrikesförvaltningen: Avlöningar

|                                      | Anslag     | Nettoutgift |
|--------------------------------------|------------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 31 394 000 | 29 041 145  |
| 1959/60 (statsliggaren s. 153) ..... | 31 636 000 |             |
| 1960/61 (förslag) .....              | 31 731 000 |             |

I 1959 års statsverksproposition lämnades som Bihang A till statsrådsprotokollet en förteckning över Sveriges lönade representation utomlands. De förändringar, som ägt rum sedan dess, torde här böra anmälas. Med stöd av det av 1959 års riksdag lämnade bemyndigandet har en ny självständig beskickning upprättats i Bortre Indien med placering i Bangkok under ledning av ett beskickningsråd med sändebuds ställning. Sändebudet har tillika ackrediterats i Rangoon. Därjämte har den i utbyte mot en arvodesbefattning samtidigt inrättade nya rådstjänsten vid den ständiga representationen vid Förenta Nationernas Europakontor i Genève tillsatts och dess innehavare erhållit sändebuds ställning. Sveriges ständiga ombud hos den europeiska kol- och stålunionens Höga Myndighet i Luxemburg, tillika ständigt ombud hos Europarådet, har under hösten 1959 jämväl ackrediterats såväl vid Europeiska atomenergigemenskapen (Euratom) som vid Europeiska ekonomiska gemenskapen, båda med säte i Bryssel. Vidare har sändebudet i Tokio ackrediterats även i Söul.

Sveriges lönade representation i utlandet ter sig härefter på sätt framgår av förteckningen under *Bihang A*, vilken torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende.

### Diplomatisk och konsulär personal

I 1959 års statsverksproposition anmälde jag, att utrikesförvaltningens diplomatiska och konsulära personal, med undantag av kanslist, under budgetåret 1958/59 uppgick till sammanlagt 221 personer, varav 42 tjänstemän i sändebudsgraden (+ 3 dubblerade tjänster som biträdande kabinettsekreterare och biträdande avdelningschefer), 42 tjänstemän i rådsgraden och 137 sekreterare och attachéer. Innevarande budgetår är antalet tjänster 223, vilket innebär en ökning med två tjänster, nämligen de tidigare nämnda två rådstjänsterna i Bangkok och Genève. En detaljerad översikt av denna personals placering den 1 december 1959 torde få fogas som *Bihang B* till statsrådsprotokollet i detta ärende.

I statsverkspropositionen till 1959 års riksdag anmälde jag vidare, att en översyn påbörjats inom utrikesdepartementet i syfte att erhålla en aktuell bild av behovet av diplomatisk och konsulär personal. Från samtliga lönade utlandsmyndigheter och från de olönade generalkonsulat och konsulat, vid vilka lönade tjänstemän är placerade, ävensom från berörda avdelningar

och byråer inom departementet har sålunda infordrats noggranna redogörelser för arbetsuppgifternas karaktär, omfattning och fördelning. Det insamlade materialet är för närvarande föremål för bearbetning inom departementets personalavdelning. Liksom statsutskottet (SU 1959: 3 s. 5) är jag angelägen om att denna översyn utan tidsutdräkt slutföres och redovisas för riksdagen. Det föreliggande materialet är emellertid av sådan omfattning, att översynen inte kunnat slutföras i tid för att föreläggas innevarande års riksdag. En redovisning av utredningens resultat torde därför böra anstå till nästkommande års riksdag. Det är min förhoppning att då även kunna lämna riksdagen en redogörelse för resultatet av den jämsides härmed pågående utredningen avseende departementets administrativa organisation. Till denna utredning återkommer jag senare.

I detta läge har jag inte ansett mig böra föreslå inrättandet av nya högre tjänster trots de trängande behov av personalförstärkningar, som i förevarande hänseende nu föreligger. Jag åsyftar därvid i första hand de krav som från olika håll under senaste året framställts om ökad svensk utrikesrepresentation främst i Västafrika, där nya statsbildningar och viktiga svenska intressen av ekonomisk och kommersiell art påkallar en utbyggnad av den diplomatiska och lönade konsulära representationen. Därutöver vill jag hänvisa till vad jag vid tidigare tillfällen anfört beträffande såväl juridiska byråns inom departementet omfattande och betydelsefulla arbetsuppgifter till följd av traktatväsendets fortgående utveckling (III ht 1958 s. 3, III ht 1959 s. 6) som departementets befattning i övrigt med det arbete som bedrivs inom områdena för den internationella lufttrafiken samt atomenergin (III ht 1957 s. 2, III ht 1958 s. 2, III ht 1959 s. 6).

Den fortgående ökningen av arbetsuppgifterna inom utrikesförvaltningen kräver dock redan nu en omedelbar förstärkning av kanslistorganisationen. Ständigt ökade krav ställes på utlandsmyndigheternas möjligheter att lämna bistånd och service åt svenska medborgare utomlands samt att biträda svensk sjöfart i olika hänseenden. Jag föreslår därför, att två nya kanslisttjänster inrättas i reglerad befordringsgång.

I statsverkspropositionen till 1959 års riksdag framhöll jag, att den då pågående utvecklingen på den europeiska marknaden kunde tänkas medföra ett behov av ökat stöd åt den svenska exportindustrin från vår officiella representation. Jag underströk, att utvecklingen kunde komma att aktualisera frågan om en förstärkning av utlandsrepresentationen inom det berörda området. Under 1959 har, som jag tidigare anfört, det svenska ombudet hos kol- och stålmyndigheten i Luxemburg även ackrediterats hos de andra gemensamma organ, som tillskapats av de sex europeiska länder, vilka undertecknat Rom-fördraget, nämligen Euratom och den ekonomiska gemenskapen i Bryssel. För de nybildade svenska delegationerna har ett särskilt kansli upprättats i Bryssel och diplomatisk och administrativ personal tilldelats genom en provisorisk om disposition inom ramen för departementets personaltillgångar. Med hänsyn till den ovisshet som ännu råder beträffande utvecklingen av det ekonomiska samarbetet i Europa, har jag inte

ansett mig nu böra framlägga förslag till personalökningar för detta ändamål.

Tillkomsten av sjustatsmarknaden (EFTA) synes komma att föranleda administrativa kostnader i två avseenden, nämligen beträffande dels den svenska representationen hos det gemensamma sekretariatet, dels medverkan från svensk sida i kostnaderna för nämnda sekretariat. Den svenska representationen kommer att taga i anspråk personal från Sveriges delegation vid OEEC. Utformningen av det gemensamma sekretariatet kommer att ske under 1960. Fram till budgetåret 1960/61 torde Sveriges kostnader här för få bestridas från anslaget III B 5 Särskilda förhandlingar med främmande makter. Därefter torde emellertid ett särskilt anslag bli erforderligt. Med hänsyn till ovissheten om sekretariatet skall upprättas som en självständig internationell administration eller på så sätt att de där ingående tjänstemännen fortfarande skall avlönas av sina egna regeringar, kan för närvarande inte bedömas, huruvida sekretariatets upprättande kommer att medföra behov av ytterligare tjänster. Läget torde klarna under loppet av år 1960.

Under hänvisning till vad chefen för civildepartementet anfört vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor torde två tjänster som andre sekreterare, beskickningssekreterare eller vicekonsuler i Ao 19 böra utbytas mot två tjänster som förste sekreterare, förste beskickningssekreterare eller förste vicekonsuler i Ao 23.

I 1954 års statsverksproposition (III ht s. 1 och 2) framhölls, att genomförandet år 1953 av en ny kanslistorganisation bl. a. nödvändiggjorde vissa övergångsanordningar. I anslutning härtill får jag anmäla, att en kanslisttjänst å övergångsstat (III ht 1959 s. 12) i Ao 11 indragits under innevarande budgetår. Tjänsten torde avföras ur personalförteckningen och utbytas mot en kanslisttjänst i den reglerade befordringsgången.

*Prisutjämningsstillägg.* Fr. o. m. den 1 juli 1959 åtnjutes jämlikt 38 § statens allmänna avlöningsreglemente rätten till fri tjänstebostad ej blott av sändebud utan även av annan tjänsteman, som förordnats antingen att med ställning som sändebud tjänstgöra som chef för beskickning eller permanent delegation eller att med ställning som generalkonsul tjänstgöra som chef för generalkonsulat (prop. 1959: 141, SU 1959: 90, rskr 1959: 248). Genomförandet härav beräknas innevarande budgetår medföra en minskning av belastningen å förevarande delpost med omkring 600 000 kronor, sedan berörda tjänstemäns prisutjämningsstillägg minskats med belopp motsvarande deras bostadskostnader. För budgetåret 1960/61 synes denna delpost kunna sänkas med 583 000 kronor, vilket innebär att ett belopp av 6 450 000 kronor bör anvisas.

Beträffande principerna för prisutjämningsstilläggens fastställande får jag hänvisa till vad härom anfördes i 1959 års statsverksproposition (III ht s. 8—9).

### Administrativ personal

I 1959 års statsverksproposition, III ht s. 10, lämnade jag en redogörelse för den utredning som tillsatts under 1958 för att överse formerna för en del av den administrativa organisationen inom utrikesdepartementet. I enlighet med erhållna direktiv har den tillsatte utredningsmannen i första hand företagit en översyn av organisationen för den medelsförvaltande verksamheten vid beskickningar och konsulat samt av gällande ordning för revision av dessa myndigheters kamerala redovisning. I anslutning därtill har han till mig överlämnat ett den 18 juli 1959 dagtecknat delbetänkande i två huvudavdelningar: i den första av dessa redovisas resultatet av den särskilt anbefallda översynen av organisationen för medelsförvaltningen vid utlandsmyndigheterna och för kontrollen och revisionen av denna förvaltning, medan i den andra avdelningen förslag framlägges till en interimistisk omläggning i ordningen för fattande av beslut i ekonomiska ärenden inom utrikesdepartementets personalavdelning. Betänkandet, som varit föremål för sedvanlig remissbehandling, bearbetas för närvarande inom departementet. Det är min avsikt att under 1960 nya kamerala föreskrifter för utlandsmyndigheterna skall utfärdas. Utredningsmannens arbete har nu inriktats på uppdraget att verkställa en sådan prövning av frågan om den lämpligaste ordningen för handläggningen av administrativa ärenden inom utrikesdepartementet som av riksdagen ansetts befogad (SU 1958: B 34, rskr 1958: B 56). Detta uppdrag beräknas pågå under 1960.

I fråga om kontorsbiträdespersonalen inom utrikesförvaltningen torde två nya tjänster i reglerad befordringsgång böra inrättas för att möta de mest trängande behoven på detta område.

Beträffande de i personalförteckningen under administrativ personal redovisade tjänsterna å övergångsstat (III ht 1959 s. 12) får jag anmäla, att en kanslisttjänst i Ao 11 indragits under innevarande budgetår. Tjänsten torde avföras ur personalförteckningen och utbytas mot en kontoristtjänst i Ao 9.

Under hänvisning till vad chefen för civildepartementet anfört vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor bör följande tjänster uppflyttas, nämligen en kansliskrivare i Ao 10 till förste kansliskrivare i Ao 12 och ett kanslibiträde i Ae 7 till kontorist i Ae 9.

### Pressattachéer

1958 års besparingsutredning behandlar i sitt betänkande bl. a. utrikesförvaltningens pressattachéorganisation (s. 152—153). Efter att ha redogjort för organisationens nuvarande omfattning anför utredningen:

Besparingsutredningen vill understryka vikten av en allsidig och effektiv upplysningsverksamhet i utlandet rörande Sverige. Den verksamhet, som i detta syfte bedrivs såväl genom den ordinära utrikesrepresentationen och de därtill knutna pressattachéerna som genom olika speciella organ, måste anses betydelsefull. Omfattande nedskärningar i denna verksamhet kan därför åstadkomma ogynnsamma verkningar, som vida överstiger värdet av de besparingar, som kan uppnås. Samtidigt som besparingsutredningen sålunda

vill framhålla vikten av denna verksamhet, vill utredningen emellertid understryka angelägenheten av att verksamheten anpassas efter skiftande förhållanden och att alla möjligheter till rationaliseringar beaktas. Mot denna bakgrund har utredningen ifrågasatt huruvida inte de uppgifter, som åvilar pressattachéerna, åtminstone delvis skulle kunna handhas av den ordinära beskickningspersonalen. Vid de större beskickningarna torde denna verksamhet dock vara av sådan omfattning att en särskild befattningshavare ändå skulle behöva avdelas för densamma. Någon besparing skulle därigenom inte uppnås. I andra fall torde emellertid möjligheter till en överflyttning av pressattachéernas uppgifter på andra befattningshavare föreligga. En speciell ställning intager härvid beskickningarna i de nordiska länderna. Genom den alltmer ökande kontakten mellan skilda organ i de nordiska länderna torde kunna ifrågasättas om inte en del av den informationsverksamhet, som skall ombesörjas genom pressattachéerna i dessa länder, mera direkt skulle kunna omhändertas av berörda inhemska organ. Även de direkta kontakterna mellan organisationer, föreningar etc. inom dessa länder torde bidra till att upplysningsverksamheten genom beskickningarna här inte har samma karaktär som i fråga om Förenta staterna och de västeuropeiska länderna. Med hänsyn till språkförhållandena kan behovet av en särskild pressattaché i Finland dock böra bedömas från något andra utgångspunkter än beträffande de övriga nordiska länderna.

Med hänvisning till vad som ovan anförts vill besparingsutredningen föreslå att frågan huruvida särskilda pressattachébefattningar alltfjämt kan anses erforderliga i de skandinaviska länderna upptages till övervägande.

I sitt remissyttrande säger sig *statens organisationsnämnd* intet ha att erinra mot att frågan utredes, huruvida det arbete, som nu fullgöres av pressattachéerna i de skandinaviska länderna, skulle kunna utföras mera ekonomiskt fördelaktigt genom en annan organisationsform. Även *Sveriges akademikers centralorganisation* och *Statstjänstemännens riksförbund* instämmer i de av utredningen framförda synpunkterna.

*Landsorganisationen i Sverige* framhåller i sitt utlåtande, att enligt vad den har sig bekant omspanner pressattachéernas arbetsuppgifter ett mycket vidsträckt område; genom dessa befattningar sker en förmedling av informationer, som måste anses vara av stort värde. Det allt intensivare nordiska samarbetet, som av utredningen anföras som ett motiv för indragningen av ifrågavarande befattningar, förstärker snarare behovet enligt Landsorganisationen.

För *Publicistklubben* skulle en indragning av pressattachébefattningarna i Oslo och Köpenhamn te sig som olycklig, särskilt i tider med planer på starkt vidgat nordiskt samarbete. En pressattaché med god utbildning inom pressen och med förståelse för olika massmedias krav på snabb och korrekt information bör enligt Publicistklubben finnas i alla nordiska grannländer.

*Beskickningen i Köpenhamn* erinrar om att pressattachébefattningen inrättades enligt beslut av 1947 års riksdag samt att det i statsverkspropositionen till sagda riksdag (III ht s. 17) bl. a. anfördes, att det framstod som önskvärt att beskickningen, som ett led i det skandinaviska samarbetet, förstärktes med en särskild tjänsteman för pressangelägenheter i likhet med vad fallet redan var med beskickningarna i Helsingfors och Oslo. Enligt

beskickningen skulle en minskning av dess personal med hänsyn till den stora mängd av arbetsuppgifter av informativ art, som där förekommer, inte kunna ske utan allvarlig olägenhet och i varje fall inte utan att dessa arbetsuppgifter måste övertagas av en tjänsteman tillhörande den diplomatiska karriären.

*Beskickningen i Oslo* understryker särskilt, att den väsentliga delen av pressattachéernas arbete ägnas åt fortlöpande kontakter med pressen och andra opinionsbildande kretsar i stationeringslandet. Att Sverige och Norge ligger så nära varandra och att kontakterna mellan skilda organ på ömse sidor om gränsen stadigt ökar gör inte denna verksamhet mindre betydelsefull. Med ökade kontakter följer ökat behov av detaljupplysningar om grannlandet. Det informationsbehov som här möter, anför beskickningen, är i allmänhet inte av det slag som kan tillgodoses med färdigställt upplysningsmaterial utan förutsätter ett mera nyanserat och efter ögonblickets situation anpassat ställningstagande till problemen.

*Departementschefen.* För egen del kan jag inte biträda besparingsutredningens uppfattning rörande den omfattning som pressattachéorganisationen bör ha. Den pågående intensifieringen av Sveriges förbindelser med främmande länder ställer för varje dag allt större krav på upplysningsverksamheten i utlandet rörande Sverige, såväl beträffande denna verksamhets omfattning som med avseende å dess halt. Att i ett sådant läge företaga inskränkningar i utrikesförvaltningens pressattachéorganisation kan jag inte förorda. Vad pressattachétjänsterna i Köpenhamn och Oslo angår ansluter jag mig till de av Landsorganisationen, Publicistklubben och beskickningen i Oslo hävdade uppfattningarna att det stegrade nordiska samarbetet, i motsats till vad besparingsutredningen vill göra gällande, påkallar tjänsternas bibehållande.

De av mig framlagda förslagen påkallar en ökning av medelsbehovet med 8 160 kronor för uppflyttning av två andre sekreterare i Ao 19 till förste sekreterare i Ao 23, 21 240 kronor för två kanslister i reglerad befordringsgång, 15 576 kronor för två kontorsbiträden i reglerad befordringsgång samt 2 256 kronor för övriga i det föregående nämnda lönegradsförändringar.

Det under posten *Diplomatisk och konsulär personal* upptagna beloppet till *Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän: Prisutjämningsstillägg* torde i enlighet med vad jag här tidigare anfört kunna minskas med 583 000 kronor, medan det under samma anslagspost uppförda beloppet till *Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän: Särskilda förmåner i övrigt* med hänsyn till förutsedd ökad belastning bör höjas med 50 000 kronor.

Den sammanlagda ökningen under delposterna till *Rörligt tillägg* förutses uppgå till 263 000 kronor, varjämte anslagsposterna till *Kompensation för höjda folkpensionsavgifter* bör uppräknas med 173 000 kronor. Löneklassuppflyttningar samt uppflyttningar i reglerad befordringsgång

beräknas medföra automatiska utgiftstegringar med tillhoppa 146 000 kronor. Härtill kommer en merutgift å 190 000 kronor å anslagsposten *Av vederbörande utlandsmyndigheter anställd personal* för att i främsta rummet inhämta de eftersläpningar i de lokalanställdas löner i förhållande till respektive lokala lönenivå, vilka är rådande vid vissa utlandsrepresentationer. Å andra sidan torde det bli möjligt att genom besparingar beträffande i första hand vikariats- och övertidsersättningar samtidigt kunna nedräkna beloppen till avlöningar åt ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän under posterna till *Diplomatisk och konsulär personal* samt *Administrativ personal* med sammanlagt 192 000 kronor.

Anslaget torde således höjas med (+ 8 160 + 21 240 + 15 576 + 2 256 — 583 000 + 50 000 + 263 000 + 173 000 + 146 000 + 190 000 — 192 000) 94 232 kronor eller i runt tal 95 000 kronor och för nästa budgetår uppföras med 31 731 000 kronor. Anslaget bör fördelas på olika poster på sätt framgår av avlöningsstaten i efterföljande hemställan.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) godkänna följande personalförteckning för utrikesförvaltningen:

### Personalförteckning

#### I. Diplomatisk och konsulär personal

##### A. Ordinarie tjänstemän:

| Befattning                                                                            | Lönegrad                 |
|---------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------|
| 1 sändebud såsom kabinetssekreterare .....                                            | Bo 6                     |
| 4 sändebud .....                                                                      | Bo 6                     |
| 7 sändebud .....                                                                      | Bo 5                     |
| 1 chef för rättsavdelningen .....                                                     | Bo 5 <sup>1</sup> (Bo 4) |
| 1 chef för handelsavdelningen .....                                                   | Bo 5 eller Bo 4          |
| 2 utrikesråd såsom avdelningschefer .....                                             | Bo 4                     |
| 25 sändebud eller generalkonsuler .....                                               | Bo 4                     |
| 1 protokollchef .....                                                                 | Bo 1                     |
| 34 byråchefer, beskickningsråd, handelsråd eller konsuler .....                       | Bo 1                     |
| 48 förste sekreterare, förste beskickningssekreterare eller förste vicekonsuler ..... | Ao 23                    |
| 11 andre sekreterare, beskickningssekreterare eller vicekonsuler .....                | Ao 19                    |
| 12 förste kanslist .....                                                              | Ao 19                    |
| 20 kanslist .....                                                                     | Ao 15                    |

<sup>1</sup> Så länge nuvarande befattningshavare innehar tjänsten.

**B. Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än Ae 19:**

|                                                                                       |    |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------|----|----|
| 1 sändebud .....                                                                      | Be | 4  |
| 9 byråchefer, beskickningsråd, handelsråd eller konsulter .....                       | Be | 1  |
| 15 förste sekreterare, förste beskickningssekreterare eller förste vicekonsuler ..... | Ae | 23 |

**II. Administrativ personal****A. Ordinarie tjänstemän:**

|                                             |    |    |
|---------------------------------------------|----|----|
| 1 kansliråd och chef för arkivet .....      | Bo | 1  |
| 1 kansliråd och chef för ekonomibyrån ..... | Bo | 1  |
| 1 förste arkivarie .....                    | Ao | 24 |
| 1 förste bibliotekarie .....                | Ao | 24 |
| 1 förste byråinspektör .....                | Ao | 23 |
| 1 arkivarie .....                           | Ao | 21 |
| 1 förste revisor .....                      | Ao | 21 |
| 1 revisor .....                             | Ao | 19 |
| 1 kontorsskrivare .....                     | Ao | 13 |
| 6 förste kansliskrivare .....               | Ao | 12 |
| 1 expeditionsförman .....                   | Ao | 10 |
| 14 kansliskrivare .....                     | Ao | 10 |
| 37 kontorister .....                        | Ao | 9  |
| 3 förste expeditionsvakter .....            | Ao | 8  |
| 14 expeditionsvakter .....                  | Ao | 7  |
| 54 kanslibiträden .....                     | Ao | 7  |
| 91 kontorsbiträden .....                    | Ao | 5  |

**B. Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än Ae 19:**

|                                  |    |    |
|----------------------------------|----|----|
| 1 förste kanslisekreterare ..... | Ae | 23 |
| 1 pressombudsman .....           | Ae | 23 |
| 2 översättare .....              | Ae | 23 |
| 1 arkivarie .....                | Ae | 21 |
| 1 intendent .....                | Ae | 21 |
| 1 redaktör .....                 | Ae | 21 |

**C. Tjänstemän å övergångsstat:**

|                        |    |    |
|------------------------|----|----|
| 1 kamrerare .....      | Ao | 23 |
| 1 kanslist .....       | Ao | 11 |
| 4 kansliskrivare ..... | Ao | 10 |
| 1 kanslibiträde .....  | Ao | 7  |



## III. Pressattachéer

## Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än Ae 19:

7 pressattachéer ..... Ae 23

b) godkänna följande avlöningsstat för utrikesförvaltningen att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61:

## Avlöningsstat

|                                                                                         |            |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| I. Diplomatisk och konsulär personal .....                                              | 20 149 000 |
| 1. Avlöning till departementschefen, ministern för utrikes ärendena ...                 | 52 000     |
| 2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> .....                       | 4 543 000  |
| 3. Arvoden bestämda av Kungl. Maj:t .....                                               | 8 000      |
| 4. Exspektansarvoden bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i> .....                 | 250 000    |
| 5. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal .....                                  | 3 151 000  |
| 6. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän .....            | 10 590 000 |
| a. Representationsbidrag till ministern för utrikes ärendena                            | 20 000     |
| b. Representations- och hyresbidrag till vissa befattningshavare i utrikesdepartementet | 20 000     |
| c. Prisutjämningsstillägg                                                               | 6 450 000  |
| d. Särskilda förmåner i övrigt, <i>förslagsvis</i> ...                                  | 4 100 000  |
| 7. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i> .....                                            | 1 395 000  |
| 8. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i> .....                | 160 000    |
| II. Administrativ personal .....                                                        | 8 085 000  |
| 1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> .....                       | 1 907 000  |
| 2. Avlöningar till icke-ordinarie personal .....                                        | 3 221 000  |
| 3. Ortstillägg .....                                                                    | 1 930 000  |

|                                                                                    |           |
|------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i> .....                                       | 924 000   |
| 5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i> .....           | 103 000   |
| III. Pressattachéer .....                                                          | 517 000   |
| 1. Avlöningar till icke-ordinarie personal .....                                   | 180 000   |
| 2. Ortstillägg, <i>förslagsvis</i> .....                                           | 300 000   |
| 3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i> .....                                       | 33 000    |
| 4. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i> .....           | 4 000     |
| IV. Av vederbörande utlandsmyndigheter anställd personal .....                     | 2 950 000 |
| V. Ersättningar till expertis och tillfällig arbetskraft, <i>förslagsvis</i> ..... | 30 000    |
| Summa kronor 31 731 000                                                            |           |

c) till *Utrikesförvaltningen*: *Avlöningar* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 31 731 000 kronor.

## [2] 2. Utrikesförvaltningen: Omkostnader

|                                      | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------------|-----------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 7 179 000 | 7 581 397   |
| 1959/60 (statsliggaren s. 156) ..... | 6 390 000 |             |
| 1960/61 (förslag) .....              | 6 455 000 |             |

Kungl. Maj:t har den 5 juni 1959 fastställt följande omkostnadsstat för utrikesförvaltningen att tillämpas tills vidare under budgetåret 1959/60:

### Omkostnader

|                                                             |           |
|-------------------------------------------------------------|-----------|
| 1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i> .....                 | 200 000   |
| 2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i> .....               | 1 400 000 |
| 3. Flyttningersättningar, <i>förslagsvis</i> .....          | 850 000   |
| 4. Publikationstryck, <i>förslagsvis</i> .....              | 110 000   |
| 5. Fraktkostnader, <i>förslagsvis</i> .....                 | 300 000   |
| 6. Expenser, <i>förslagsvis</i>                             |           |
| Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i> .....          | 85 000    |
| Övriga expenser:                                            |           |
| Telegram, telefon och annonsering, <i>förslagsvis</i> ..... | 1 300 000 |

## Andra ändamål:

|                                                    |                              |
|----------------------------------------------------|------------------------------|
| a. för utrikesdepartementet, <i>högst</i> .....    | 740 000                      |
| b. för utrikesrepresentationen, <i>högst</i> ..... | 1 405 000 3 530 000          |
|                                                    | <hr/> Summa kronor 6 390 000 |

Förevarande anslag torde för budgetåret 1960/61 beräknas på följande sätt.

Anslagsposterna till *reseersättningar* och *fraktkostnader* upptages till oförändrade belopp. Delposten *flyttningersättningar* nedräknas med 100 000 kronor med hänsyn till minskad belastning. Vidare kan delposten *publikationstryck* nedräknas med 15 000 kronor, sedan tryckningen av en särskild instruktionsbok för beskickningar och lönade konsulat (SBK) slutförts, varjämte posten till *bränsle, lyse och vatten* torde kunna nedräknas med 10 000 kronor. Däremot bör posterna *sjukvård m. m.* samt *telegram, telefon och annonsering* till följd av ökad belastning uppräknas med 25 000, respektive 200 000 kronor. De i omkostnadsstaten för nästkommande budgetår under 1—5 upptagna posterna samt de under 6 redan nämnda delposterna skulle härigenom öka med (— 100 000 — 15 000 — 10 000 + 25 000 + 200 000) 100 000 kronor.

Under posten till *övriga expenser, andra ändamål: för utrikesdepartementet* kan delposterna till *renhållning och städning* samt *bokinköp för departementets bibliotek* bibehållas vid oförändrade belopp, medan delposterna till *skrivmaterialier, papper, blankettryck o. d.* samt *prenumeration å tidningar och tidskrifter* till följd av huvudsakligen automatiska kostnadsstegringar bör uppräknas med 25 000, respektive 10 000 kronor. Vidare torde delposten till *inköp och underhåll av kontorsmaskiner, tjänstefordon m. fl. inventarier* höjas med 10 000 kronor med hänsyn bland annat till de ökade underhållskostnaderna för representationslokaler i Arvfurstens palats, varjämte delposten till *övriga ändamål* bör uppräknas med 15 000 kronor, huvudsakligen för att möjliggöra en förnyelse i större utsträckning än hittills av utlandsmyndigheternas bestånd av kalendrar och uppslagsböcker.

Posten till *övriga expenser, andra ändamål: för utrikesdepartementet* kommer sålunda att öka med (+ 25 000 + 10 000 + 10 000 + 15 000) 60 000 kronor.

Under posten till *övriga expenser, andra ändamål: för utrikesrepresentationen* upptages delposten till *inköp, underhåll och drift av tjänstefordon* till oförändrat belopp, under det att delposterna till *åkning i tjänsteärenden* samt *övriga omkostnader* nedräknas med 10 000, respektive 25 000 kronor till följd av gynnsam belastning. Delposten till *ämbetsutgifter vid olönade konsulat*, från vilken de honorära konsulerna erhåller författningsenlig ersättning för utlägg i tjänsteärenden, bör överföras till anslaget A 4 Ersättningar åt olönade konsulter, varefter alla ersättningar till Sveriges olönade konsulter kommer att redovisas under samma anslag. Nettominskningen under posten till *övriga expenser, andra ändamål: för utrikesrepresentationen*

kommer sålunda att uppgå till (— 10 000 — 25 000 — 60 000) 95 000 kronor.

I vad avser utgifter för anskaffande av tjänstebilar till beskickningar, delegationer och konsulat lämnas riksdagen härom årlig redogörelse (III ht 1946 s. 27, rskr 3). Under budgetåret 1958/59 har tjänstebilar inköpts för beskickningarna i Bogotá, Buenos Aires, Peking, Rio de Janeiro och Washington samt konsulatet i Houston för en sammanlagd kostnad av 57 250 kronor, varjämte tolv äldre tjänstebilar av driftsekonomiska skäl utbytts mot nya.

Enligt här framlagda förslag skulle förevarande anslag ökas med (+ 100 000 + 60 000 — 95 000) 65 000 kronor, och jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utrikesförvaltningen: Omkostnader* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 6 455 000 kronor.

### [3] 3. Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat

|                                      | Anslag  |
|--------------------------------------|---------|
| 1958/59 .....                        | 150 000 |
| 1959/60 (statsliggaren s. 158) ..... | 800 000 |
| 1960/61 (förslag) .....              | 700 000 |

a) I överensstämmelse med vad jag anförde i 1959 års statsverksproposition (III ht s. 16) har ett belopp av 200 000 kronor den 27 november 1959 anvisats för slutmöblering av de nya beskickningsanläggningarna i New Delhi och Tokio. Ytterligare medel för dessa ändamål är inte erforderliga.

b) Återstoden av anslaget för innevarande år, 600 000 kronor, är avsedd för den fortgående anskaffningen av dels möbler åt tjänste- och personalbostäder i utlandet och dels inventarier för utlandsmyndigheternas kanslier. Därjämte är medel avsatta för underhåll och reparation av det utomlands befintliga möbel- och inventariebeståndet. I detta sammanhang vill jag erinra om att dessa medel i enlighet med vad jag föreslog i 1959 års statsverksproposition (III ht s. 16—17) fr. o. m. innevarande budgetår överförts till förevarande anslag från anslaget till Utrikesförvaltningen: Omkostnader.

För budgetåret 1960/61 torde ett belopp av 700 000 kronor erfordras för samma ändamål. Däri är inräknat kostnader för anskaffning av inventarier för tre nya beskickningskanslier, nämligen i Addis Abeba, Ankara och Madrid. Att på förhand angiva hur nämnda 700 000 kronor bör fördelas mellan kansliinventarier och möbler åt tjänste- och personalbostäder är vanskligt. Jag räknar dock med att omkring 375 000 kronor kommer att utnyttjas för kansliinventarier och 325 000 kronor för möbler åt tjänste- och personalbostäder.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat* för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 700 000 kronor.

## [4] 4. Ersättningar åt olönade konsuler

|                                      | Anslag  | Nettoutgift |
|--------------------------------------|---------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 575 000 | 509 059     |
| 1959/60 (statsliggaren s. 159) ..... | 600 000 |             |
| 1960/61 (förslag) .....              | 750 000 |             |

För närvarande finnes 510 olönade svenska utlandsmyndigheter (22 generalkonsulat, 188 konsulat och 300 vicekonsulat). Till 21 av dessa, vid vilka arbetsuppgifterna är av betydande omfattning, har en lönad tjänsteman tillhörande utrikesförvaltningen knutits. Vid övriga olönade representationer ombesörjes den konsulära verksamheten av vederbörande honorärkonsul.

Under budgetåret 1959/60 utgår tills vidare ersättning till 61 olönade konsuler. Endast i undantagsfall torde bidragen täcka alla de med konsulsbefattningen förenade kostnaderna.

Som senast framhölls i statsverkspropositionen till 1959 års riksdag (III ht s. 17) har det vid tillsättandet av olönade konsuler ofta visat sig omöjligt att finna en för konsulsbefattningen lämpad person, som varit villig att påtaga sig de stundom betydande kostnader som är förenade med ett dylikt uppdrag. Denna tendens har under det gångna året alltmer befasts.

För att kunna erhålla, respektive behålla väl lämpade personer för de olönade konsulsbefattningarna, torde det därför bli nödvändigt att successivt lämna vederbörande konsuler ökad ersättning för samtliga direkta tjänsteutgifter. Medelsbehovet härför under budgetåret 1960/61 beräknas uppgå till minst 60 000 kronor. Härjämte bör reserveras ett belopp av 20 000 kronor för de nya konsulat som förutses komma att upprättas under samma tidsperiod.

Som jag tidigare anfört under omkostnadsstaten torde den i anslagsposten *övriga expenser, andra ändamål: för utrikesrepresentationen* ingående delposten till *ämbetsutgifter för olönade konsulat* överföras till detta anslag. Härigenom kommer samtliga ersättningar åt de olönade konsulerna att redovisas under förevarande anslag. Med hänsyn till fortsatt stigande belastning torde delposten uppräknas med 10 000 till 70 000 kronor.

Anslaget torde sålunda höjas med (60 000 + 20 000 + 70 000) 150 000 kronor, och jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Ersättningar åt olönade konsuler* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 750 000 kronor.

## B. Bidrag till vissa internationella organisationer m. m.

### [5] 1. Permanenta skiljedomstolens internationella byrå i Haag

|                                      | Anslag | Nettoutgift |
|--------------------------------------|--------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 4 000  | 3 541       |
| 1959/60 (statsliggaren s. 160) ..... | 4 000  |             |
| 1960/61 (förslag) .....              | 4 000  |             |

För år 1959 har byråns utgiftsstat fastställts till 105 500 floriner, till vilket belopp jämväl 1958 års budget uppgick. Sveriges bidrag till byrån torde därför kunna beräknas till högst samma belopp som för innevarande budgetår. Jag får hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Permanent skiljedomstolens internationella byrå i Haag* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 kronor.

### [6] 2. Förenta Nationerna

|                                      | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------------|-----------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 3 198 500 | 3 843 353   |
| 1959/60 (statsliggaren s. 160) ..... | 4 932 500 |             |
| 1960/61 (förslag) .....              | 5 000 000 |             |

Det under budgetåret 1958/59 uppkomna överskridandet är att hänföra till en kapitalåterbetalning å 644 852 kronor, vilken tillgodoförts fonden för förslag till statsverket och påförts detta anslag (prop. 1959: 125, SU 1959: 59, rskr 1959: 179).

Storleken av Sveriges bidrag till Förenta Nationerna för år 1960 kan tills vidare inte med full säkerhet avgöras. De uppgifter därom, som sannolikt kommer att föreligga vid tidpunkten för anslagsfrågans behandling i riksdagen, torde lämpligen få tillställas vederbörande utskott. En preliminär beräkning på grundval av nu kända förhållanden ger vid handen ett anslagsbehov av i runt tal 5 000 000 kronor, däri inberäknat Sveriges andel i Förenta Nationernas kostnader för dess vaktstyrka i Främre Orienten.

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förenta Nationerna* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 5 000 000 kronor.

## [7] 3. Organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete (OEEC)

|                                      | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------------|-----------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 1 400 000 | 1 909 746   |
| 1959/60 (statsliggaren s. 160) ..... | 1 700 000 |             |
| 1960/61 (förslag) .....              | 1 400 000 |             |

I Sveriges bidrag till organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete har hittills ingått utgifter för dels själva organisationen, dels den till denna anknutna transportministerkonferensen, produktivitetsinstitutet, europeiska atomenergiorganet och kontoret för vetenskaplig och teknisk personal, dels slutligen den för medlemsstaterna gemensamma fonden för publicitetsändamål i Amerikas Förenta Stater. Förslag har väckts att kontoret för vetenskaplig och teknisk personal från den 1 juli 1960 skall ingå som en integrerande del i produktivitetsinstitutet och i dess budget. Dessa två organ redovisas därför under samma punkt.

Det under budgetåret 1958/59 uppkomna överskridandet är huvudsakligen föranlett av en kapitalåterbetalning å 449 587 kronor, vilken tillgodoförts fonden för förslag till statsverket och påförts detta anslag (prop. 1959: 125, SU 1959: 59, rskr 1959: 179).

1. Organisationens utgifter, vilka ersättes genom bidrag av medlemsstaterna, uppgår i dess budget 1959/60 till 1 889 544 766 franska francs. Länderbidragen närmast föregående budgetår uppgick till 1 842 598 000 francs inklusive i maj 1959 fastställd tilläggsbudget. Ökningen uppgår sålunda till 46 946 766 francs.

Enligt organisationens beslut den 27 juli 1959 uppgår Sveriges bidragsprocent för tiden 1—19 juli 1959 till 4,16 procent och för tiden 20 juli 1959—30 juni 1960 till 3,98 procent; det senare procenttalet är 0,15 enheter lägre än den för budgetåret 1958/59 gällande uttagningsprocenten (4,13 procent). Sveriges bidrag för budgetåret 1959/60 utgör följaktligen 74 036 981 franska francs, motsvarande omkring 785 000 kronor, vilket i jämförelse med den beräkning som gjordes i 1959 års statsverksproposition innebär en sänkning av Sveriges bidrag till OEEC:s allmänna budget med drygt 200 000 kronor. Denna sänkning beror främst på verkan av den franska devalveringen i december 1958.

För budgetåret 1960/61 torde för Sveriges del, enligt vad som för närvarande kan bedömas, bidraget komma att uppgå till omkring 800 000 kronor. Denna ökning betingas av vissa automatiska kostnadsstegringar.

2. För transportministerkonferensen, vars sekretariat bekostas av organisationen, har Sveriges bidrag för 1959/60 fastställts till i runt tal 10 000 kronor, d. v. s. 4 000 kronor mindre än för 1958/59. För budgetåret 1960/61 synes oförändrat belopp kunna upptagas.

3. Som tidigare nämnts har en omorganisation den 1 juli 1960 av produktivitetsinstitutet ifrågasatts. Kontoret för vetenskaplig och teknisk personal skulle i samband därmed inordnas i produktivitetsinstitutet och endast en

budget komma ifråga. Länderbidragen till institutet skulle enligt ett förslag samtidigt höjas till belopp överstigande de sammanlagda länderbidrag som för närvarande utgår till de nämnda två organen.

Enär slutligt ställningstagande till detta projekt inte kommer att fattas förrän i början av 1960, bör tills vidare räknas med ett bidrag till produktivtetsinstitutet för budgetåret 1960/61 motsvarande de sammanlagda bidragen till institutet och kontoret under 1959/60. Bidraget till produktivtetsinstitutet har fastställts till 34 816 340 francs, vilket i svenskt mynt motsvarar omkring 370 000 kronor. Sveriges bidrag till kontoret för vetenskaplig och teknisk personal har för budgetåret 1959/60 fastställts till omkring 73 000 kronor, vilket jämfört med bidraget för budgetåret 1958/59 utgör en ökning med 37 000 kronor. Anledningen härtil är att OEEC:s råd godkänt ett amerikanskt förslag om höjning till 675 000 dollar av det amerikanska bidraget till denna verksamhet, vilket hade till följd en kraftig höjning av de europeiska medlemsländernas bidrag. Möjligheten av en dylik höjning anmälde jag i 1959 års statsverksproposition (III ht s. 20). För budgetåret 1960/61 bör sålunda tills vidare under förevarande post upptagas ett beräknat belopp på  $(370\,000 + 73\,000)$  443 000 kronor.

4. För det europeiska atomenergiorganet har Sveriges bidrag för 1959/60 fastställts till omkring 60 000 kronor. Beslut om organets budget under 1960/61 har ännu inte fattats, men det torde vara realistiskt att beräkna det svenska bidragets storlek till omkring 70 000 kronor.

5. Vad slutligen angår den för medlemsstaterna gemensamma fonden för publicitetsändamål i Amerikas Förenta Stater utgör bidraget för år 1959 omkring 70 000 kronor. Sveriges bidrag för 1960 har fastställts till samma belopp.

Det sammanlagda bidraget till OEEC för budgetåret 1960/61 beräknas sålunda uppgå till  $(800\,000 + 10\,000 + 443\,000 + 70\,000 + 70\,000)$  1 393 000 kronor eller i runt tal 1 400 000 kronor. Jag hemställer följaktligen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 400 000 kronor.

#### [8] 4. Europarådet

|                                      | Anslag  | Nettoutgift |
|--------------------------------------|---------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 400 000 | 414 648     |
| 1959/60 (statsliggaren s. 160) ..... | 450 000 |             |
| 1960/61 (förslag) .....              | 465 000 |             |

Storleken av Sveriges bidrag till Europarådet under budgetåret 1960/61 kan ännu inte med säkerhet bestämmas. De uppgifter därom, som sanno-



likt kommer att föreligga vid anslagsfrågans behandling i riksdagen, torde lämpligen få tillställas vederbörande utskott. Såvitt nu kan bedömas, torde bidraget inte komma att understiga innevarande budgetårs anslag.

Alltsedan år 1954 anordnar Europarådet utställningar i olika länder belysande skilda epoker i europeiskt konstliv. I Europarådets budget ingår ett särskilt anslag för dessa utställningar, för närvarande sju miljoner franska francs, d. v. s. i svenskt mynt omkring 75 000 kronor. Anslaget ställs till förfogande för det land som svarar för utställningen. I de flesta fall uppgår kostnaderna för dylika utställningar till långt större belopp än nämnda anslag. Inom Europarådets expertkommitté för kulturfrågor väcktes under 1958 förslaget att varje medlemsstat, som deltar i dessa utställningar, borde upp till en viss gräns svara för egna utgifter i samband med utställningarna, i första hand utgifter för försäkring, emballage och transport av konstföremål. För Sveriges del skulle denna gräns sättas vid ett belopp av en miljon francs, d. v. s. omkring 10 600 kronor. Från svensk sida förordades att dessa kostnader borde gäldas av arrangörlandet. Kulturkommittén beslöt emellertid att tillstyrka förslaget, vilket godkändes av ställföreträdarna inom Europarådets ministerkommitté vid möte den 7—10 september 1959.

Under sommaren 1960 planeras en utställning i Paris under mottot »Nitonhundraårets inspirationskällor, europeisk konst mellan 1884 och 1914». Ett svenskt deltagande i denna manifestation synes önskvärt. Kostnaderna härför uppskattas till omkring 15 000 kronor, vari förutom tidigare nämnt belopp ingår vissa ytterligare omkostnader i samband med utställandet av svenska konstföremål. Med hänsyn till det direkta samband som här föreligger med Europarådets verksamhet, torde medel för ett svenskt deltagande böra beräknas under förevarande anslag.

Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Europarådet* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 465 000 kronor.

#### [9] 5. Särskilda förhandlingar med främmande makter

|                                      | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------------|-----------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 1 700 000 | 1 610 462   |
| 1959/60 (statsliggaren s. 160) ..... | 1 650 000 |             |
| 1960/61 (förslag) .....              | 1 600 000 |             |

Med anlitande av medel, som anvisas under förevarande anslag, företages tjänsteresor för utförande av såväl bilaterala som multilaterala förhandlingar med främmande makter, för deltagande i konferenser, för överläggningar med utländska myndigheter i gemensamma frågor m. m. När medgivande lämnas till dylika resor följes städse en restriktiv linje i överensstämmelse med vad riksdagens år 1957 församlade revisorer underströk i sin

berättelse angående verkställd granskning av statsverket, i vad berättelsen avsåg utrikes tjänsteresor (SU 1958: B 46, rskr 1958: B 64). En skärpning av praxis har nyligen företagits. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 16 oktober 1959 har sålunda införts en förhandsprövning i varje särskilt fall av behovet att från Sverige sända representanter till sammanträden inom OEEC.

I detta sammanhang vill jag även anmäla, att kostnaderna för förhandlingarna om bildandet av ett frihandelsområde för de yttre sju (EFTA) bestritts från detta anslag.

För budgetåret 1960/61 beräknar jag anslagsbehovet till omkring 1 600 000 kronor. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Särskilda förhandlingar med främmande makter*  
för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 600 000 kronor.

#### [10] 6. Bidrag till internationell hjälpverksamhet

|                                      | Anslag     | Nettoutgift |
|--------------------------------------|------------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 8 900 000  | 9 991 214   |
| 1959/60 (statsliggaren s. 160) ..... | 20 875 000 |             |
| 1960/61 (förslag) .....              | 20 900 000 |             |

Vid ingången av budgetåret 1959/60 stod följande medel till förfogande:  
Reservationsmedel från föregående budgetår ..... 3 818 328  
Anslag för budgetåret 1959/60 ..... 20 875 000

Summa kronor 24 693 328

Av reservationsbeloppet 3 818 328 kronor har efter den 1 juli 1959 utbetalats 893 401 kronor. Övriga utfästelser eller ännu ej disponerade belopp uppgår till 2 924 927 kronor.

Anslagen för budgetåren 1958/59 och 1959/60 ävensom de beräknade utgifterna för budgetåret 1960/61 har med hänsyn till ändamålen sammanförts under tre huvudgrupper i följande tablå.

|                                                  | Budgetåret<br>1958/59 | Budgetåret<br>1959/60 | Budgetåret<br>1960/61<br>(förslag) |
|--------------------------------------------------|-----------------------|-----------------------|------------------------------------|
| 1. Multilateral teknisk biståndsverksamhet ..... | 5 865 000             | 17 200 000            | 17 225 000                         |
| 2. Bilateral teknisk biståndsverksamhet .....    | 1 720 000             | 2 150 000             | 2 150 000                          |
| 3. Övrig internationell hjälpverksamhet .....    | 1 315 000             | 1 525 000             | 1 525 000                          |
| Summa kronor                                     | 8 900 000             | 20 875 000            | 20 900 000                         |

En närmare redovisning för varje huvudgrupp torde här böra lämnas.

## I. Multilateral teknisk biståndsverksamhet

|                                                                        | Budgetåret<br>1958/59 | Budgetåret<br>1959/60 | Budgetåret<br>1960/61<br>(förslag) |
|------------------------------------------------------------------------|-----------------------|-----------------------|------------------------------------|
| a) Förenta Nationernas utvidgade verksamhet för tekniskt bistånd ..... | 4 500 000             | 4 670 000             | 4 670 000                          |
| b) Förenta Nationernas särskilda fond ..                               | —                     | 10 880 000            | 10 880 000                         |
| c) Förenta Nationernas barnfond (UNICEF) .....                         | 1 100 000             | 1 350 000             | 1 350 000                          |
| d) Svenska institutets avdelning för tekniskt bistånd .....            | 265 000               | 300 000               | 325 000                            |
| Summa kronor                                                           | 5 865 000             | 17 200 000            | 17 225 000                         |

## a) Förenta Nationernas utvidgade verksamhet för tekniskt bistånd

De i verksamheten deltagande ländernas sammanlagda bidrag uppgick för kalenderåren 1958 och 1959 till 31,3, respektive 30 miljoner dollar per år. För kalenderåret 1960 har hittills gjorts utfästelser om bidrag på sammanlagt 33 miljoner dollar.

Amerikas Förenta Staters bidrag till Förenta Nationernas utvidgade tekniska biståndsverksamhet för kalenderåret 1958 uppgick till 14 miljoner dollar. För 1959 hade Förenta Staterna utfäst sig att lämna sammanlagt 38 miljoner dollar till det tekniska biståndsprogrammet och särskilda fonden under förutsättning att den amerikanska andelen i båda fallen ej komme att överstiga 40 procent av den totala bidragssumman. Såvitt nu kan beräknas, torde det amerikanska bidraget för 1959 till den tekniska biståndsverksamheten komma att uppgå till omkring 12 miljoner dollar. För 1960 har Förenta Staterna utfäst sig att lämna ett bidrag av 40 miljoner dollar till de båda programmen, förutsatt att det amerikanska bidraget i båda fallen ej överstiger 40 procent av den totala bidragssumman.

*Föredraganden.* Alltsedan 1950 har Sverige lämnat bidrag till Förenta Nationernas utvidgade tekniska biståndsprogram (EPTA). Detta bidrag har årligen ökat något — under de senaste två budgetåren med tillsammans 14 procent. Under de tio år, som EPTA varit i verksamhet, har de mindre utvecklade länderna genom dess förmedling kunnat tillgodogöra sig biståndet av omkring 8 000 experter på olika tekniska, ekonomiska och sociala områden, varjämte länderna ifråga beretts möjlighet att skicka ungefär 14 000 stipendiater för studier till länder med erfarenheter och kunskap att dela med sig av. Det kan nämnas, att Sverige ligger väl framme beträffande såväl expertmedverkan som skolning av FN-stipendiater. Den hjälpform, som EPTA representerar, har vunnit mycken uppskattning, inte minst emedan den administreras av det neutrala FN med gävmedel, som i princip

är anonyma och därmed går fria från varje misstanke om politiska biasikter. Därför har också efterfrågan på EPTA:s experthjälp ökat vida snabbara än tillgången på expertis och resurser att avlöna dem med. Om de mindre utvecklade länderna skall ha utsikt att inom överskådlig tid hinna ikapp de redan industrialiserade länderna i tekniskt och ekonomiskt avseende, måste alltså utbudet av experthjälp stadigt öka.

Som alltmer betydelsefullt för en framgångsrik expertrådgivning framstår emellertid att ha tillgång till kapital för utrustning av demonstrationsprojekt och för uppförande av institutioner för teknisk och administrativ träning. Det var behovet av sådan kapitalhjälp, som aktualiserade 1958 års FN-beslut om skapandet av en specialfond för tekniskt bistånd, varom närmare uppgifter under punkt b. Sverige gav därvid ett kraftigt initialstöd genom att till fonden anslå 10 880 000 kronor, vilka upptogs i innevarande års budget. Då det förordas härafter, att anslaget till fonden bör utgå med oförändrat belopp även under budgetåret 1960/61, ehuru vissa förutsättningar som uppställdes i fjol inte infriades, anser jag mig inte för närvarande kunna förorda en ytterligare höjning till EPTA:s verksamhet. Jag föreslår således, att det svenska bidraget fastställs till samma belopp som för innevarande budgetår eller 4 670 000 kronor.

#### b) Förenta Nationernas särskilda fond

Specialfonden, som upprättades genom beslut av FN hösten 1958 och trädde i verksamhet den 1 januari 1959, är närmast tänkt som ett komplement till EPTA:s förut nämnda verksamhet med möjlighet att lämna viss kapitalhjälp utöver erforderlig expertis för de praktiska förarbetena till projekt, som kan leda till snabb produktionsökning. Fondens inkomster under 1959 uppgick till 26 miljoner dollar. Ursprungligen hade man för nämnda år räknat med en bidragssumma av 100 miljoner dollar till den utvidgade tekniska biståndsverksamheten och den särskilda fonden sammantaget. Härav skulle omkring 66 miljoner dollar tillkomma fonden. Vid Förenta Nationernas bidragskonferens hösten 1959 har de bidragsgivande länderna ställt i utsikt bidrag till ett belopp av omkring 35 miljoner dollar för 1960, en ökning visserligen med nio miljoner dollar men ännu långt ifrån den storlek som fonden avses få.

*Föredraganden.* Såsom anförts redan i statsverkspropositionen till 1959 års riksdag utgör den särskilda fonden en utvidgning av Förenta Nationernas tekniska biståndsverksamhet och är avsedd att lämna hjälp inom områden, som är väsentliga för de mindre utvecklade ländernas tekniska, ekonomiska och sociala utveckling. Med nuvarande resurser har dock fondens styrelse kunnat tillmötesgå endast en mindre del av de ansökningar om bistånd som den mottog under 1959.

Med sitt bidrag till fonden för kalenderåret 1959, 10 880 000 kronor, kom Sverige bland givarländerna på tredje plats i bidragsskalan. Med hänsyn

till att det svenska bidraget till fonden redan från begynnelsen lämnats i den proportion, som rekommenderats i och med Förenta Nationernas beslut 1958, är jag icke beredd att tillstyrka någon höjning därav för kalenderåret 1960. Jag föreslår därför, att Sveriges bidrag till den särskilda fonden fastställas till samma belopp som för budgetåret 1959/60 eller 10 880 000 kronor.

c) *Förenta Nationernas barnfond (UNICEF)*

Barnfondens inkomster under kalenderåret 1959 har beräknats uppgå till 22,5 miljoner dollar. Utgifterna för samma år väntas dock uppgå till ett belopp av 28 miljoner dollar, d. v. s. överstiga de beräknade inkomsterna med omkring 5,5 miljoner dollar. Underskottet avser man att täcka genom att ta i anspråk tidigare reserverade medel. De för kalenderåret 1960 uppgjorda planerna för barnfondens verksamhet tar sikte på en utgiftsbudget av 26,6 miljoner dollar. Då outnyttjade reserver vid årsskiftet 1959/60 inte kan beräknas täcka det förutsedda underskottet, erfordras en väsentlig ökning av medlemsstaternas bidrag, om barnfonden skall utvidga sin verksamhet i den takt som skett under de sista åren.

*Föredraganden.* Ehuru svårigheter att tillgodose de till barnfonden anmälda hjälpbehoven kan förutses, är jag, med hänsyn till den 20-procentiga höjningen av det svenska bidraget för kalenderåret 1959, icke beredd att tillstyrka någon höjning för kalenderåret 1960. Jag föreslår därför ett oförändrat bidrag till fonden eller 1 350 000 kronor.

d) *Svenska institutets avdelning för tekniskt bistånd*

En mycket stor del av Förenta Nationernas och fackorganens verksamhet för tekniskt bistånd avser som förut nämnts rekrytering av experter och mottagandet av stipendiater. I Sverige handlägges dessa frågor av nämnden för internationella expert- och stipendieärenden, åt vilken Svenska institutets avdelning för tekniskt bistånd tjänstgör såsom sekretariat. På grund av avdelningens ökade arbetsuppgifter — under 1959 har den sålunda åtagit sig även expert- och stipendiatförmedling för det internationella atomenergiorganets (IAEA) räkning — har personalbehovet ökat, och vissa svårigheter torde uppstå att hålla kostnaderna för avdelningen inom ramen för det i föregående års statsverksproposition beräknade beloppet 300 000 kronor.

*Föredraganden.* Då det är önskvärt, att Svenska institutets avdelning för tekniskt bistånd har möjlighet att i minst samma utsträckning som hittills fortsätta sin verksamhet, vill jag, med hänsyn till den ökning ifråga om löner och omkostnader som kan väntas under budgetåret 1960/61, föreslå, att bidraget höjes med 25 000 kronor till 325 000 kronor.

## II. Bilateral teknisk biståndsverksamhet

|                                                           | Budgetåret<br>1958/59 | Budgetåret<br>1959/60 | Budgetåret<br>1960/61<br>(förslag) |
|-----------------------------------------------------------|-----------------------|-----------------------|------------------------------------|
| a) Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd .....    | 1 570 000             | 1 750 000             | 1 750 000                          |
| b) Annan direkt svensk hjälpverksamhet (stipendier) ..... | 150 000               | 400 000               | 400 000                            |
| Summa kronor                                              | 1 720 000             | 2 150 000             | 2 150 000                          |

## a) Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd

Från anslaget för den svensk-pakistanska skolan för yrkesundervisning i Karachi har under budgetåret 1958/59 utbetalats ett belopp av 648 000 kronor. Under innevarande budgetår har av reservationsmedlen, som vid slutet av budgetåret 1958/59 uppgick till 2 111 840 kronor, utbetalats ett belopp av 600 000 kronor. Vid slutet av budgetåret 1959/60 väntas nämnda reserv ha nedgått till omkring en miljon kronor.

Vad beträffar det svensk-etiopiska byggnadstekniska institutet i Addis Abeba har det för institutets verksamhet för budgetåret 1958/59 anvisade anslaget på 900 000 kronor helt förbrukats. För innevarande budgetår har för verksamheten beräknats ett belopp av omkring 815 000 kronor.

Centralkommittén anordnade under läsåret 1958/59 en kurs vid Göteborgs universitet för förvaltningstjänstemän inom social- och hälsovård från mindre utvecklade länder. För denna kurs anvisades ett belopp av 100 000 kronor. Vidare anordnade Centralkommittén i samarbete med Förenta Nationernas livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO) under perioden april—december 1959 en kurs vid veterinärhögskolan för veterinärer från länder i Asien, Afrika och Latin-Amerika. För kursen har ett belopp av 165 000 kronor anvisats.

De vid slutet av budgetåret 1958/59 för nya uppgifter avsedda reservationerna uppgick till ett belopp av 666 800 kronor. Av dessa medel kommer ett belopp av 200 000 kronor att tagas i anspråk för en i samråd med FAO planerad utbildningskurs i växtförädling vid den genetiska institutionen vid Lunds universitet, avsedd för stipendiater från länder i Asien och Afrika. Centralkommittén har vidare hemställt att av reservationsmedel utfå ett belopp av 360 000 kronor för tillmötesgående av en från Nigerias regering mottagen framställning om svenskt tekniskt bistånd dels till ett tekniskt institut och dels till ett slöjdlärareseminarium. Jämväl till en fortsättning av kursverksamheten i Göteborg kommer statsbidrag att behövas.

**Föredraganden.** Under hösten 1959 har en särskild kommitté, tillsatt av Centralkommittén och med dess direktiv att samla och penetrera de hitillsvarande erfarenheterna av bilateral hjälp och föreslå nya projekt för framtida svenska insatser, slutfört sitt arbete. Utredningens resultat har i

december överlämnats av mig till ett antal statliga myndigheter och berörda organisationer för yttrande. I avvaktan på de synpunkter som denna remissbehandling kan ge beträffande avvägningen mellan olika projekt, anser jag mig för närvarande inte böra begära ytterligare medel för Centralkommitténs verksamhet. Jag föreslår därför, att bidraget till Centralkommittén fastställs till samma belopp som för innevarande budgetår eller 1 750 000 kronor. Det förutsättes liksom hittills, att befintliga reservationsmedel får tagas i anspråk för aktuella biståndsprjekt.

*b) Annan direkt svensk hjälpverksamhet (stipendier)*

De vid slutet av budgetåret 1958/59 under denna post befintliga reservationerna uppgick till 47 735 kronor. Under innevarande budgetår har från denna post för detta ändamål utanordnats ett belopp av 106 500 kronor för Centralkommitténs stipendieverksamhet. Vidare har Sveriges förenade studentkårer tilldelats 115 800 kronor för bekostande av sexton indonesiska studenter i Sverige.

*Föredraganden.* De goda resultat, som uppnåtts i samband med den svenska stipendieverksamheten, motiverar att denna bibehålles i åtminstone samma omfattning som under budgetåret 1959/60. Jag föreslår därför, att ett oförändrat belopp av 400 000 kronor uppföres under denna post.

### III. Övrig internationell hjälpverksamhet

|                                                                   | Budgetåret<br>1958/59 | Budgetåret<br>1959/60 | Budgetåret<br>1960/61<br>(förslag) |
|-------------------------------------------------------------------|-----------------------|-----------------------|------------------------------------|
| a) Flyktinghjälp .....                                            | 1 315 000             | 1 515 000             | 1 515 000                          |
| b) Katastrofhjälp och andra tillfälliga<br>ändamål .....          | —                     | —                     | —                                  |
| c) Arvoden till ledamöter i vissa nämnder<br>och kommittéer ..... | —                     | 10 000                | 10 000                             |
| Summa kronor                                                      | 1 315 000             | 1 525 000             | 1 525 000                          |

*a) Flyktinghjälp*

Med anledning av världsflyktingåret juni 1959—juni 1960 gav Sverige utöver sitt hittillsvarande bidrag på 600 000 kronor till FN:s flyktingkommissarie ett engångsbelopp av 150 000 kronor.

Den svenska andelen av Mellanstatliga kommitténs för europeisk migration (ICEM) förvaltningskostnader under kalenderåret 1959 utgjorde 376 440 kronor.

Till Förenta Nationernas hjälporgan för Palestina-flyktingar (UNRWA) lämnade Sverige för kalenderåret 1959 ett bidrag av samma storlek som tidigare, nämligen 300 000 kronor.

Av de vid slutet av budgetåret 1958/59 under denna anslagspost befintliga reservationerna, 84 775 kronor, har under innevarande budgetår ett belopp av 1 000 kronor utbetalats till Svenska FN-förbundet såsom bidrag till förbundets upplysningsverksamhet i samband med världsflyktingåret.

*Föredraganden.* Förutom den ovannämnda höjningen av bidraget till flyktingkommissarien har Sverige under världsflyktingårets första hälft mottagit 112 flyktingar, huvudsakligen handikappade personer jämte anhöriga från läger i Österrike och Grekland. Under kalenderåret 1959 har totalt 217 flyktingar mottagits i Sverige. Beslut har vidare fattats om överförande till Sverige under januari 1960 av omkring 50 rörelsehindrade flyktingar — amputerade, förslamade och dylika fall — jämte anhöriga, sammanlagt omkring 200 personer. Totalkostnaderna för statsverket under 1959 för omhändertagandet av flyktingar i Sverige uppgår till omkring 10 miljoner kronor. Inom ramen för den svenska insatsen i samband med världsflyktingåret kommer också under perioden 27 april—7 maj 1960 ett internationellt seminarium i flyktingfrågor att hållas i Sigtuna, varvid representanter för internationella organisationer, immigrationsländer o. dyl. kommer att studera den svenska metodiken vid flyktingöverföring till nytt land och flyktingarnas inpassning i det nya hemlandet. Planerna för seminariet utarbetas i samråd med FN:s flyktingkommissarie.

Jag föreslår, att under posten Flyktinghjälp upptages ett oförändrat belopp, eller 1 515 000 kronor, varav till Förenta Nationernas flyktingkommissarie 600 000 kronor, Mellanstatliga kommitténs för europeisk migration (ICEM) förvaltningskostnader 415 000 kronor, Förenta Nationernas hjälporgan för Palestina-flyktingar (UNRWA) 300 000 kronor samt annan flyktinghjälp 200 000 kronor.

#### b) Katastrofhjälp och andra tillfälliga ändamål

Under budgetåret 1958/59 har utbetalats 100 000 kronor till Rädda barnens riksförbund för förbundets hjälpaktion bland de algeriska flyktingarna i Marocko, 100 000 kronor till Svenska ORT-kommittén till förmån för World ORT-Union's verksamhet för rehabilitering genom yrkesträning samt 100 000 kronor till Världshälsoorganisationens (WHO) antimalariakampanj.

Reservationsmedlen under nämnda anslagspost uppgår därför under innevarande budgetår till 817 192 kronor, varav 100 000 kronor tillfälligt ställts till arbetsmarknadsstyrelsens förfogande för täckande av vissa kostnader i samband med överföring till Sverige av flyktingar från läger i Österrike.



*Föredraganden:* Då tillgängliga medel under denna anslagspost torde få anses fylla rimliga krav på beredskap, har förslag om ytterligare anslag för nästa budgetår icke upptagits.

c) *Arvoden till ledamöter i vissa nämnder och kommittéer*

Denna post är avsedd att bestrida arvoden till medlemmarna av Nämnden för internationella expert- och stipendieärenden samt av Svenska UNICEF-kommittén.

*Föredraganden.* Jag föreslår, att ett oförändrat belopp av 10 000 kronor uppföres under denna post.

I den mån utgifterna under delposterna I—III visar sig icke komma att överensstämma med beräknade belopp, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att företaga en utjämning mellan utgiftsposterna inom ramen för disponibla medel.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till internationell hjälpverksamhet* för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 20 900 000 kronor.

[11] 7. *Bidrag till Röda Korsets internationella kommitté*

|                                      | Anslag | Nettoutgift |
|--------------------------------------|--------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 30 000 | 30 000      |
| 1959/60 (statsliggaren s. 160) ..... | 30 000 |             |
| 1960/61 (förslag) .....              | 30 000 |             |

Detta anslag bör för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp, och jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till Röda Korsets internationella kommitté* för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 30 000 kronor.

## C. Diverse

[12] 1. *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Beskickningsfastigheternas delfond*

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anført angående ersättning till beskickningsfastigheternas delfond av statens allmänna fastighetsfond hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Beskickningsfastigheternas delfond* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 5 080 000 kronor.

[13] 2. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond

Med åberopande av vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anfört beträffande ersättning till byggnadsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 447 000 kronor.

[14] 3. Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare

|                                      | Anslag  | Nettoutgift |
|--------------------------------------|---------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 150 000 | 165 186     |
| 1959/60 (statsliggaren s. 161) ..... | 150 000 |             |
| 1960/61 (förslag) .....              | 150 000 |             |

Detta anslag bör för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp, och jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 150 000 kronor.

[15] 4. Förstärkning av avkastningen av understödsfonden för rysslands-svenskar

|                                      | Anslag | Nettoutgift |
|--------------------------------------|--------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 50 000 | 50 000      |
| 1959/60 (statsliggaren s. 161) ..... | 45 000 |             |
| 1960/61 (förslag) .....              | 30 000 |             |

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1960/61 hemställer understödsnämnden för rysslandssvenskar om ett oförändrat anslag å 45 000 kronor.

1958 års besparingsutredning har i sitt betänkande (s. 156—157) upptagit detta anslag till behandling. Med hänsyn till att förevarande hjälpform successivt kan beräknas bli avvecklad, vill utredningen inte förorda någon ändring av principerna för denna verksamhet. Hjälpverksamheten är helt behovsprövad, och hänsyn har därvid tagits till utgående folkpensionsförmåner. Från den 1 juli 1960 kommer en höjning av folkpensionsbeloppen att aktualiseras, och besparingsutredningen räknar med att denna höjning torde komma att uppgå till 250 kronor för ensamstående pensionär och 350 kronor för två pensionsberättigade makar. Enligt besparingsutredningen torde

denna höjning väsentligt komma att minska behovet av understöd från fonden, varför medelsbehovet för denna verksamhet helt torde böra täckas från den direkta fondavkastningen. Besparingsutredningen föreslår därför, att anslaget utgår ur riksstaten från och med budgetåret 1960/61.

Över detta förslag har *understödsnämnden för rysslandssvenskar* avgivit yttrande. Nämnden framhåller bland annat, att antalet fasta månadsunderstödstagare utgör 102, därav 86 huvudmän. Av dessa huvudmän åtnjuter 66 jämte sju familjemedlemmar (äktas makar) folkpension. Månadsunderstöden är individuellt avpassade under hänsynstagande till vederbörandes sjuklighet och behov av hjälpåtgärder av olika slag. Förutom månadsunderstöd lämnas tillfälliga bidrag och understöd såsom begravningshjälp, medel för inköp av kläder och utrustning, reparation av bohag, bidrag för tandvård m. m. Sådana tillfälliga understöd lämnas även till behövande rysslandssvenskar, som inte åtnjuter månadsunderstöd (49 st.). Det totala antalet rysslandssvenskar, som åtnjuter understöd av nämnden i den ena eller andra formen, uppgår sålunda till 151 personer. Utgående månadsunderstöd, som i flera fall är uppenbart otillräckliga, belöper sig till i runt tal 102 000 kronor. För tillfälliga bidrag och understöd finns skillnaden mellan å ena sidan avkastningen av fonden 65 000 kronor och förevarande anslag 45 000 kronor och å andra sidan månadsunderstöden å 102 000 kronor, d. v. s. 8 000 kronor. Nämnden anför vidare, att den av besparingsutredningen beräknade höjningen av folkpensionerna representerar 17 200 kronor. Om från nämnden utgående understöd, som vad deras karaktär angår anses som ersättning för i Ryssland lidna förluster, skulle minskas med belopp motsvarande den beräknade folkpensionsförhöjningen den 1 juli 1960, komme en sådan minskning att för rysslandssvenskarna framstå som en dem tillfogad orättvisa. Därutöver framhåller nämnden, att rysslandssvenskarna, vilka i allmänhet utblottade återvände till Sverige efter att som en följd av den ryska revolutionen ha berövats egendom till betydande värden och vilka under sin vistelse i Ryssland befrämjade även svenska nationella intressen, har fått långt mindre stöd av statsmakterna än motsvarande kategorier utlandssvenskar efter andra världskriget. Även denna jämförelse låter det framstå såsom obilligt, om rysslandssvenskarna nu skulle drabbas av den kraftiga beskärning av deras trygghet inför en hög ålders olika påfrestningar, som skulle bli följden av besparingsutredningens förslag. Nämnden framhåller härvid, att hela det årsbelopp som för närvarande står till nämndens förfogande inte är större än att, om det likformigt fördelades på samtliga registrerade rysslandssvenskar, på envar av dessa skulle belöpa mindre än 1 000 kronor eller sålunda mindre än vad en folkpensionär äger uppbära i annan inkomst än folkpension utan att därigenom förlora rätten till kommunalt bostadstillägg. Nämnden hemställer sålunda, att anslaget till förstärkning av understödsfonden måtte med oförändrat belopp upptagas i riksstaten för instundande budgetår.

I sitt remissyttrande anför *statens sakrevision*, att understödsnämndens för rysslandssvenskar verksamhet granskades år 1953 av revisionen. Undersökningen gav ej anledning till förslag rörande några mera vittgående orga-

nisatoriska ändringar av densamma. Däremot fann sakrevisionen det angeläget att en successiv avveckling av understödsverksamheten komme till stånd och snarast påbörjades. Med beaktande av de icke oväsentliga höjningar av folkpensionsförmånerna, som strax dessförinnan vidtagits, ansåg sakrevisionen en omprövning av såväl ersättningsgrunderna som utgående belopp vara motiverad. Vad gällde nytillkommande understödstagare borde, framhöll revisionen, behovsprövningen vara särskilt restriktiv, så att en nedgång i antalet fasta understödstagare kunde medföra en minskning av utgifterna. En avveckling av anslaget i enlighet med besparingsutredningens förslag står i linje med sakrevisionens tidigare ställningstaganden i frågan.

*Statskontoret* uppger i sitt yttrande, att vid ett ställningstagande torde böra beaktas resultatet av de undersökningar rörande den statliga fondförvaltningen, vilka inom den närmaste framtiden torde komma att redovisas av 1956 års fondutredning.

I detta sammanhang bör anmälas, att 1956 års *fondutredning* i sitt nyligen överlämnade betänkande »Donationsfonder och övriga diverse medel inom statsförvaltningen» (SOU 1959: 29) i fråga om bland andra rysslands-svenskarnas understödsfond biträder statskontorets förslag i dess utredning av år 1943, vari ifrågasatts en avveckling av fonden. Beträffande motiven härför åberopar fondutredningen vad som då anfördes av statskontoret. Därutöver framhålles, att fondutredningen, som för sin del instämmer i de skäl besparingsutredningen anfört för sitt förslag, likväl vidhåller, att besparingseffekten tekniskt sett bör uppnås genom en avveckling av fonden.

*Departementschefen.* Den höjning av folkpensionsförmånerna, som beräknas bli genomförd den 1 juli 1960, kommer otvivelaktigt att för de understödstagare, om vilka här är fråga, medföra en sådan förbättring av de sociala förmånerna att en minskning av statens bidrag till förstärkning av fondens avkastning måste anses motiverad. Jag delar dock inte besparingsutredningens uppfattning att förevarande anslag med anledning härav bör utgå ur riksstaten fr. o. m. budgetåret 1960/61. En sådan åtgärd skulle utan tvekan ha till följd en kraftig försämring av understödstagarnas nuvarande villkor. Jag föreslår i stället, att den fr. o. m. budgetåret 1954/55 påbörjade successiva minskningen av bidraget under detta anslag fullföljes samt att anslaget för budgetåret 1960/61 sänkes med 15 000 kronor jämfört med innevarande års anslag. Denna minskning motsvarar i stort sett den förutsedda ökningen av folkpensionsförmånerna.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förstärkning av avkastningen av understödsfonden för rysslandssvenskar* för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 30 000 kronor.

## [16] 5. Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige

|                                      | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------------|-----------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 1 698 000 | 1 697 780   |
| 1959/60 (statsliggaren s. 161) ..... | 1 763 000 |             |
| 1960/61 (förslag) .....              | 1 843 000 |             |

Kungl. Maj:t har den 5 juni 1959 fördelat det för innevarande budgetår beviljade anslaget på följande sätt:

|                                                                         |                        |
|-------------------------------------------------------------------------|------------------------|
| 1. Bidrag till Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet .. | 1 054 000              |
| 2. Bidrag till Svensk-amerikanska nyhetsbyrån .....                     | 499 000                |
| 3. Bidrag till Svensk-internationella pressbyrån .....                  | 150 000                |
| 4. Övrig upplysningsverksamhet .....                                    | 60 000                 |
|                                                                         | <hr/>                  |
|                                                                         | Summa kronor 1 763 000 |

## 1. Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet

Svenska institutets budget för innevarande år förutser utgifter å sammanlagt 1 768 100 kronor, vilka skall täckas dels av anslag från tredje huvudtiteln å 1 054 000 kronor, dels av anslag från åttonde huvudtiteln å 209 685 kronor för lektorats- och stipendieverksamhet samt föreläsarutbyte, dels av medlemsavgifter och dels av skilda intäkter, bland annat av bokförsäljning. För nästkommande år beräknas utgifterna uppgå till 2 616 500 kronor. För deras bestridande begär institutet bidrag av statsmedel från tredje huvudtiteln med 1 549 850 kronor, vilket i jämförelse med innevarande budgetårs anslag innebär en ökning med 495 850 kronor. Samtidigt begär institutet anslag under åttonde huvudtiteln med 550 455 kronor. Återstående utgifter beräknas bli täckta genom medlemsavgifter ävensom genom andra bidrag samt intäkter av bokförsäljning och försäljning av filmrättigheter.

I sina anslagsäskanden den 2 september 1959 framhåller institutet bland annat, att de strävanden mot ökat samarbete på olika områden, icke minst inom Europa, som för närvarande pågår, ställer starkt ökade krav på upplysningsverksamheten. Inte bara den kommersiella reklamen måste intensifieras, även den långsiktiga informationsverksamheten om vårt lands förhållanden, villkor och möjligheter kräver ökade ansträngningar. Enligt institutet är det nödvändigt, att de på lång sikt arbetande organen beredes möjlighet att tillvarataga, fördjupa och vidareutveckla de strävanden, som på olika håll igångsattes för speciella ändamål, såsom genom den s. k. USA-beredningen. Ett långsiktigt arbete att främja svensk export förutsätter en allmän upplysningsverksamhet av den art institutet bedriver såsom komplement till eller grundval för mera direkt exportfrämjande åtgärder. Detta gäller särskilt institutets insatser i samband med olika utställningsframträdanden.

Institutet understryker, att en fortsatt ökning i vad gäller medlemsavgifter och privata bidrag har kunnat inregistreras. Bidragen från näringslivet

har sålunda för verksamhetsåret 1958/59 uppgått till omkring 542 000 kronor mot 482 000 kronor föregående år och 404 000 kronor näst föregående budgetår. Dessa medel har till övervägande del använts för film-, publikations- och utställningsverksamhet i utlandet.

Beträffande institutets huvudsakliga verksamhetsgrenar nämnes följande.

Under budgetåret 1958/59 drog *filmverksamheten* en totalkostnad av omkring 354 000 kronor. En film om svensk skogsvård har färdigställts i tre språkversioner. Kostnader för språkversioner jämte kopior av en lantbruksfilm och en film om svensk natur och svenskt djurliv har bestritts. Ett betydande antal filmkopior har inköpts för distribution till institutets filmdepåer. Under sagda verksamhetsår har ungefär 200 kopior tillförts 56 filmdepåer i utlandet. För närvarande har institutet under arbete bland annat en film om svensk skola, en om järn- och ståltillverkning och en allmän Sverige-film. En museifilm om vikingatidens kultur är inom kort färdigställd. Övrigt planeras en kortfilm om svensk konstindustri och en om svensk socialvård. För att under budgetåret 1960/61 möjliggöra produktionen av nämnda filmer jämte kopieköp av på annat håll färdigställda filmer samt en ökad distribution erfordras 315 000 kronor.

*Publikationsverksamheten* under verksamhetsåret 1958/59 har bland annat omfattat en ny upplaga av »Facts about Sweden» samt nya språkversioner av bildbroschyren »Sweden», en holländsk upplaga av en rikt illustrerad översikt av svensk konstindustri, som tidigare utkommit på engelska, tyska, franska och spanska, samt en översikt på engelska om svenska museer. Kostnaderna har uppgått till 227 000 kronor. De närmaste planerna inom publikationsområdet omfattar en helt reviderad upplaga av boken »Introduction to Sweden», en barnbok på engelska, tyska och eventuellt på franska samt en mindre skrift om Sverige för skolbarn. I viss utsträckning har institutet tack vare ny teknisk utrustning kunnat förbilliga framställningen av upplysningsmaterial men anser det samtidigt angeläget att öka upplagorna av tryckta skrifter för gratisutdelning i större utsträckning till institutioner, bibliotek och särskilt intresserade. De sammanlagda kostnaderna för publikationsverksamheten beräknas under kommande budgetår till 235 000 kronor.

Enligt gällande riktlinjer skall kostnaderna för *icke-kommersiella utställningar* åvila institutet. Såsom framhållits i tidigare års anslagsäskanden är det i praktiken inte möjligt att göra någon bestämd skillnad mellan kommersiella och icke-kommersiella utställningar. Det har visat sig, att icke-kommersiella utställningar ofta varit nödvändiga inslag även i klart kommersiella manifestationer. Dylika allmänna utställningar blir också alltmånga efterfrågade. Därjämte har utställningar av till exempel svensk konstindustri ansetts vara den bästa introduktionen även för andra varor. Under 1958/59 har institutet iordningställt fem mindre, lätttransportabla vandringsutställningar, belysande olika sidor av Sverige och svenska förhållanden. Dessa vandringsutställningar eller delar därav har använts för fönster-

skyltningar i Tyskland och i samband med svenska mässframträdanden i Amerikas Förenta Stater, Polen och Marocko. För de närmaste åren överväger institutet större svenska framträdanden i Storbritannien och Tyskland. I samarbete med Svenska slöjdföreningen har institutet igångsatt en utredning om en eventuell vandringsutställning av svensk konstindustri i Tyskland. Önskemål om dylika utställningar i Österrike, Belgien och andra länder har måst avvisas på grund av brist på medel. Under det sistförflutna budgetåret har institutet för utställningsändamål kunnat disponera omkring 112 000 kronor samt för löpande budgetår uppfört 115 000 kronor. För budgetåret 1960/61 synes ett sammanlagt belopp av 235 000 kronor erforderligt eller en höjning med 120 000 kronor i jämförelse med innevarande år.

I administrationskostnader förutser institutet för budgetåret 1960/61 en ökning med 159 800 kronor. Denna ökning hänföres till vissa personalförstärkningar, vilka är en följd av den starka stegringen av institutets verksamhet under de senaste åren, ävensom till kostnadshöjningar av huvudsakligen automatisk karaktär.

I institutets anslagsäskanden framhålles vidare, att man inom institutet med hänsyn till gällande besparingsdirektiv tagit under övervägande, vilka förslag som i första hand måste anses oundgängligen erforderliga för att organisationens verksamhet skall kunna vidmakthållas vid nuvarande nivå och omfattning. En genomgång av tidigare framförda förslag har gjorts, vilket givit vid handen att anslagsförbättringar om sammanlagt 145 300 kronor är i första hand erforderliga. I detta belopp ingår enligt institutets uträkningar automatiska kostnadsökningar och sådana anslagslyftningar, vilka är nödvändiga för att vidmakthålla verksamheten vid nuvarande omfattning, ävensom en mindre förstärkning av utställningsverksamheten.

*1958 års besparingsutredning* har undersökt, huruvida besparingar kan nås ifråga om den av staten bedrivna eller understödda upplysningsverksamheten angående Sverige och svenska förhållanden (betänkandet s. 154—156). Denna verksamhet, framhåller utredningen, handhas förutom av den ordinära utrikesrepresentationen och den därtill knutna pressattachéorganisationen av olika särskilt bildade sammanslutningar och organ såsom Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet, Svenska turisttrafikförbundet, Svensk-amerikanska nyhetsbyrån och Svensk-internationella pressbyrån. Dessa sammanslutningar erhåller samtliga årliga bidrag av statsmedel. Särskilda anslag har därjämte anvisats för en av de nordiska turistinformationskontoren i New York bedriven gemensam nordisk turistkampanj i Amerikas Förenta Stater. Efter att ha lämnat en redogörelse för de olika utredningar som sedan 1946 befattat sig med frågan om en samordning av upplysningsverksamheten i utlandet, erinrar utredningen om att frågan om ett ökat samgående mellan de nämnda organen föranlett chefen för handelsdepartementet att efter Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 januari 1959 tillkalla särskilda sakkunniga för att på grundval av verk-

ställda utredningar utforma konkreta förslag rörande samverkan mellan organen på området för upplysningsverksamheten i utlandet, i första hand svenska turisttrafikförbundet och svenska institutet. Besparingsutredningen konstaterar med tillfredsställelse att frågan om en samordning mellan organen för upplysningsverksamheten i utlandet nu gjorts till föremål för utredning. Ehuru besparingsutredningen är väl medveten om betydelsen av en effektiv upplysningsverksamhet utomlands om Sverige och svenska förhållanden, torde det enligt utredningen finnas möjligheter att nå besparingar i fråga om de statliga anslagen till denna verksamhet genom en ökad samverkan mellan berörda organ. I diskussionen om samgående mellan svenska institutet och turisttrafikförbundet har frågan om gemensamma lokaler tillmätts en väsentlig betydelse. Utredningen understryker dock vikten av att man oavsett lokalfrågan undersöker alla möjligheter till en ökad samverkan såväl inom landet som inte minst utomlands genom att i ökad utsträckning anlita gemensam representation. I detta sammanhang borde även övervägas, huruvida man, såsom redan skett beträffande bl. a. turistpropagandan i Amerikas Förenta Stater, i ökad utsträckning kan åstadkomma samverkan mellan de skandinaviska länderna, speciellt när det gäller turistpropagandan.

I sitt yttrande över besparingsutredningens förslag framhåller *Svenska institutet*, att tidpunkten synes knappast vara lämplig för en ny utredning om möjligheterna till ytterligare samverkan mellan upplysningsorganen. Man bör enligt institutet i första hand avvakta resultatet av det arbete, som utföres av de av chefen för handelsdepartementet tillsatta särskilda sakkunniga, och möjligen även avvakta den inverkan på verksamhetens utformning, som ett lösande av lokalfrågan kan tänkas innebära. *Svenska turisttrafikförbundet* förklarar sig vara införstådd med besparingsutredningens uppfattning, att man oavsett hur lokalfrågan i Stockholm löses undersöker alla möjligheter till samverkan inom och utom landet. Förbundet förklarar sig generellt vara inställt på att, efter hand som omständigheterna det medger, redan av ekonomiska skäl eftersträva gemensam utlandsrepresentation antingen med svenska institutet eller med förbundets systerorganisationer i de nordiska länderna.

En intimare samverkan mellan turisttrafikförbundet och svenska institutet i form av gemensam representation skulle enligt *järnvägsstyrelsen* vara till fördel för de trafikföretag och övriga intressenter inom turistnäringen, som nu genom egna åtgärder söker följa upp den allmänturistiska propaganda som i utlandet bedrivs av turisttrafikförbundet. Styrelsen anser vidare, att ett gemensamt skandinaviskt uppträdande i turistpropagandan bör eftersträvas i största möjliga utsträckning.

I sitt utlåtande framhåller *statens sakrevision*, att de av besparingsutredningen framförda synpunkterna ansluter sig till vad revisionen tidigare anfört i frågan i samband med den allmänna ekonomiskt-organisatoriska översyn som revisionen företagit av turisttrafikförbundets (1950) och svenska institutets (1951) verksamhet.



Med starkt understrykande av den stora betydelsen av upplysningsverksamheten i utlandet instämmer *Sveriges akademikers centralorganisation* i de av utredningen framförda synpunkterna, vilka inte synes böra medföra en försämrad upplysningsverksamhet.

*Landsorganisationen i Sverige* understryker, att en eventuell nedskärning av de statliga anslagen till upplysningsverksamhet i utlandet förmodligen kunde leda till att även de bidragsgivande organisationerna komme att ompröva storleken av sina anslag, vilket antagligen skulle medföra en nedrustning av upplysningsverksamheten om Sverige, som vore olycklig. Allmänt sett torde enligt *Landsorganisationen* snarast ett behov av en upprustning föreligga.

Yttrande över besparingsutredningens förslag i förevarande hänseende har infordrats från beskickningarna i Bonn, London, Paris och Washington.

*Beskickningen i Bonn* framhåller, att problemet om en ökad samverkan utomlands, i första hand mellan svenska institutet och turisttrafikförbundet, i ringa mån aktualiserats inom beskickningens verksamhetsområde, enär blott ett av de berörda organen, nämligen turisttrafikförbundet, är representerat i förbundsrepubliken Tyskland. Den allmänna upplysningsverksamheten åvilar i allt väsentligt beskickningen, som i detta avseende kan sägas representera även svenska institutet.

I Storbritannien är två särskilda representationer för svenska institutet, respektive turisttrafikförbundet verksamma. Enligt *beskickningen i London* synes inga fördelar stå att vinna med en sammanslagning av dessa två representationer. Vad däremot en samverkan med andra skandinaviska länder angår, har beskickningen städse verkat härför, i synnerhet vad angår en gemensam skandinavisk turistrepresentation i Storbritannien.

I Paris har sedan den 1 juli 1956 en samordning förekommit mellan svenska institutet och turisttrafikförbundet anför *beskickningen i Paris* i sitt yttrande. Denna samordning är dels lokal, dels personell. Det samarbete som råder, understryker beskickningen, har visat sig vara till bätnad för verksamheten och otvivelaktigt lett till ett bättre utnyttjande av de begränsade ekonomiska och personella resurserna. Ökade resurser borde enligt beskickningen tilldelas de båda organen för möjliggörande av en slagkraftigare och mera nyanserad upplysningsverksamhet om Sverige i Frankrike. I fråga om samverkan mellan de skandinaviska länderna i Paris beträffande turistpropaganda m. m. nämner beskickningen, att ett sådant samarbete redan äger rum i vissa avseenden och att en del resultat nåtts, men att en fortsatt utveckling i denna riktning är förenad med icke obetydliga praktiska svårigheter som en följd av de speciella förhållandena i Paris. Beskickningen understryker avslutningsvis vikten av att frågan om förutsättningarna för en dylik samverkan ytterligare utredes av vederbörande instanser i de nordiska länderna och att i första hand vissa allmänna riktlinjer för bedrivande av dylikt samarbete i europeiska länder utarbetas.

*Beskickningen i Washington* framhåller i sitt remissyttrande, att de

svenska upplysningsorganen i Förenta Staterna ser sin utan jämförelse angelägnaste uppgift i arbetet med att främja den svenska exporten och öka turisttrafiken till Sverige. Ett klart uttryck för denna syn på upplysningsverksamhetens nuvarande målsättning erbjuder tillkomsten av den s. k. USA-beredningen, som det senaste året otvivelaktigt inneburit ökade möjligheter för upplysningsorganen att förstärka sina insatser på olika områden. I fråga om den av besparingsutredningen förordade ökade samverkan utomlands erinrar beskickningen om att ett intimt samarbete på upplysningsverksamhetens område äger rum genom New York-kommittén, i vilken förutom beskickningen alla svenska upplysningsorgan i New York är företrädare. Det torde enligt beskickningen råda full enighet om att detta samarbete redan visat sig framgångsrikt såväl för att koordinera ansträngningarna som för att genomföra vissa aktioner på effektivaste och billigaste sätt. Vad ett skandinaviskt samarbete inom upplysningsverksamheten beträffar synes ett ökat samgående på turistsamarbetets område stå inför sitt realiserande. Möjligheterna däremot att åstadkomma ett liknande samgående för övriga delar av upplysningsverksamheten förefaller beskickningen i varje fall för närvarande inte vara särskilt stora.

*Departementschefen.* Det moderna samhällets utveckling, som karaktäriseras av en intensifiering av de internationella kontakterna på de flesta verksamhetsområden, ställer för varje dag allt större krav på informations- och upplysningsverksamheten över gränserna. Mot denna bakgrund finner jag Svenska institutets strävan att vidare utbygga sin verksamhet, i synnerhet i fråga om anordnandet och deltagandet i utställningar, böra understödjas. Det är glädjande att kunna konstatera det ökade stöd i form av medlemsavgifter och privata bidrag, icke minst från näringslivet, som kommit institutet till del under verksamhetsåret 1958/59.

Vad det statliga bidraget till institutets verksamhet beträffar, anser jag med hänsyn till det statsfinansiella läget att en anslagshöjning bör begränsas till 75 000 kronor under denna huvudtitel. Därmed skulle institutets statsbidrag från detta anslag för budgetåret 1960/61 uppgå till sammanlagt 1 129 000 kronor.

Med tillfredsställelse har jag tagit del av besparingsutredningens positiva inställning till upplysningsverksamheten i utlandet om Sverige. Jag instämmer i utredningens uppfattning att en intimare samverkan mellan de olika organ, som befattar sig med denna verksamhet, är önskvärd. Denna fråga torde emellertid i viss utsträckning komma att undersökas av de av chefen för handelsdepartementet den 9 januari 1959 tillkallade sakkunniga. Resultatet av utredningens arbete synes mig därför böra avvaktas.

## 2. Svensk-amerikanska nyhetsbyrån

Liksom för innevarande budgetår har Svensk-amerikanska nyhetsbyrån i sin petitaframställning för budgetåret 1960/61 anhållit om ett statsbidrag å 620 000 kronor, d. v. s. en höjning av det nu utgående bidraget med

121 000 kronor. Højningen hänför sig huvudsakligen till avsedda arbetskraftsförstärkningar och löneförhøjningar vid nyhetsbyråns kontor i New York ävensom till en intensifiering av informationsverksamheten i Amerikas Förenta Stater. Den ökning som faller på Stockholms-kontoret är främst avsedd att förstärka anslagen till löner, omkostnader och informationsmaterial.

*Departementschefen.* Jag är icke beredd att förorda någon højning av statsbidraget till Svensk-amerikanska nyhetsbyrån. Jag föreslår därför, att såsom bidrag till byråns verksamhet under budgetåret 1960/61 anvisas ett oförändrat belopp av 499 000 kronor.

### 3. Svensk-internationella pressbyrån

I skrivelse den 24 augusti 1959 har Sveriges allmänna exportförening anhållit om ett statsbidrag å 160 000 kronor för svensk-internationella pressbyrån, som för sin verksamhet under innevarande budgetår uppbär ett statsbidrag å 150 000 kronor. Framställningen om ökning av bidraget är främst föranledd av stegrade pensionsavgifter samt bortfall av ett engångsbidrag å 5 000 kronor från exportföreningen ur medel för de svenska manifestationer i Nederländerna.

*Departementschefen.* En anslagshøjning med 5 000 kronor anser jag mig böra föreslå. Byråns statsbidrag för budgetåret 1960/61 skulle sålunda uppgå till ett sammanlagt belopp av 155 000 kronor.

### 4. Övrig upplysningsverksamhet

Denna delpost, till vilken hänföres upplysningsverksamhet, som bedrivs av beskickningar, delegationer och konsulat, torde uppföras med oförändrat belopp 60 000 kronor.

Anslaget till Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige skulle enligt de framlagda förslagen ökas med (75 000 + 5 000) 80 000 kronor till 1 843 000 kronor och beräknas på följande sätt:

|                                                                         |           |
|-------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 1. Bidrag till Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet .. | 1 129 000 |
| 2. Bidrag till Svensk-amerikanska nyhetsbyrån .....                     | 499 000   |
| 3. Bidrag till Svensk-internationella pressbyrån .....                  | 155 000   |
| 4. Övrig upplysningsverksamhet .....                                    | 60 000    |
| <hr/>                                                                   |           |
| Summa kronor 1 843 000                                                  |           |

Under återopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige* för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 1 843 000 kronor.

## [17] 6. Bestridande av resekostnader för inom Förenta Nationerna utsedda svenska stipendiater

|                                      | Anslag | Nettoutgift |
|--------------------------------------|--------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 12 500 | 1 510       |
| 1959/60 (statsliggaren s. 161) ..... | 12 500 |             |
| 1960/61 (förslag) .....              | 12 500 |             |

Anslaget bör nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bestridande av resekostnader för inom Förenta Nationerna utsedda svenska stipendiater* för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 12 500 kronor.

## [18] 7. Utländska pressbesök

|                                      | Anslag | Nettoutgift |
|--------------------------------------|--------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 30 000 | 29 644      |
| 1959/60 (statsliggaren s. 161) ..... | 30 000 |             |
| 1960/61 (förslag) .....              | 30 000 |             |

Förevarande anslag synes för nästa budgetår böra uppföras med oförändrat belopp. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utländska pressbesök* för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 kronor.

## [19] 8. Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor

|                                      | Anslag  | Nettoutgift |
|--------------------------------------|---------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 100 000 | 100 000     |
| 1959/60 (statsliggaren s. 162) ..... | 100 000 |             |
| 1960/61 (förslag) .....              | 105 000 |             |

För ifrågavarande ändamål har Kungl. Maj:t innevarande budgetår anvisat sammanlagt 100 000 kronor, fördelade på följande sätt:

|                                                           |        |
|-----------------------------------------------------------|--------|
| Utrikespolitiska institutet .....                         | 75 000 |
| Svenska FN-förbundet .....                                | 15 000 |
| Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet ..... | 4 000  |
| Svenska freds- och skiljedomsföreningen .....             | 3 500  |
| Nordiska fredsförbundet .....                             | 500    |
| Sveriges studenters FN-förbund .....                      | 1 500  |
| Utrikespolitiska föreningen i Lund .....                  | 500    |

Framställningar om ökade statsbidrag har inkommit från Utrikespolitiska institutet (+ 10 000), Svenska FN-förbundet (+ 15 000), Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet (+ 6 000), Svenska freds- och skiljedomsföreningen (+ 6 500) samt Sveriges studenters FN-förbund (+ 1 000). Nordiska fredsförbundet och Utrikespolitiska föreningen i Lund har äskat oförändrat statsbidrag av vardera 500 kronor. Begärda bidragshöjningar avser huvudsakligen att täcka ökade kostnader för avlöningar och materialanskaffning ävensom för vidgad verksamhet.

*Departementschefen.* En uppräknig av anslaget med 5 000 kronor, vilken torde komma Utrikespolitiska institutet till godo, synes mig böra vidtagas. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor* för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 105 000 kronor.

[20] 9. Kostnader för vissa nämnder m. m.

|                                      | Anslag | Nettoutgift |
|--------------------------------------|--------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 10 000 | 16 634      |
| 1959/60 (statsliggaren s. 162) ..... | 15 000 |             |
| 1960/61 (förslag) .....              | 25 000 |             |

Kostnaderna för tre av utrikesdepartementets nämnder av mera permanent karaktär, nämligen nämnden för konsulära sjöfolks- och sjöfartsärenden, understödsnämnden och utrikesförvaltningens lönenämnd bestrides av förevarande anslag. Det synes lämpligt att även hit överföra understödsnämnden för rysslandssvenskar, vars kostnader för närvarande gäldas av utrikesförvaltningens avlöningsanslag, delposten Ersättningar till expertis och tillfällig arbetskraft.

Med anledning härav samt med hänsyn till belastningen torde anslaget böra uppräknas med 10 000 kronor.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kostnader för vissa nämnder m. m.* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 25 000 kronor.

[21] 10. Extra utgifter

|                                      | Anslag  | Nettoutgift |
|--------------------------------------|---------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 120 000 | 94 494      |
| 1959/60 (statsliggaren s. 162) ..... | 120 000 |             |
| 1960/61 (förslag) .....              | 110 000 |             |

Med hänsyn till för handen varande reservation torde anslaget kunna sänkas med 10 000 kronor. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 110 000 kronor.

[22] 11. Tillfälliga representationskostnader

|                                      | Anslag  | Nettoutgift |
|--------------------------------------|---------|-------------|
| 1958/59 .....                        | 110 000 | 66 992      |
| 1959/60 (statsliggaren s. 162) ..... | 110 000 |             |
| 1960/61 (förslag) .....              | 80 000  |             |

Med hänsyn till för handen varande reservation torde anslaget kunna sänkas med 30 000 kronor. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillfälliga representationskostnader* för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 80 000 kronor.

**Sammanfattning**

Tredje huvudtitelns slutsumma för budgetåret 1959/60 utgörande 75 664 000 kommer vid bifall till de av oss framställda förslagen att för budgetåret 1960/61 uppgå till ..... 76 947 500  
innebärande en ökning med ..... 1 283 500

Huvudtiteln uppvisar en bruttoökning med icke fullt 2,8 miljoner kronor, medan de sammanlagda minskningarna uppgår till 1,5 miljoner kronor. Nettoökningen utgör sålunda i det närmaste 1,3 miljoner kronor. Av bruttoökningen är 2,6 miljoner kronor att betrakta såsom automatiska utgiftsstegringar, varav omkring hälften hänför sig till anslaget Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Beskickningsfastigheternas delfond och 0,8 miljoner kronor till avlöningsanslaget.

Anslagsnedräkningarna är till största delen av automatisk karaktär. De faller i huvudsak på avlönings- och omkostnadsanslagen samt å anslaget till OEEC.

Vad föredragandena sålunda med instämmande av statsrådets övriga medlemmar hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:  
*Pierre Bothén*

## Förteckning

över

beskickningar, delegationer samt vissa generalkonsulat och konsulat.

*Beskickningar:*

|                             |                           |
|-----------------------------|---------------------------|
| Addis Abeba                 | Madrid                    |
| *Amman (Beirut)             | *Managua (Mexico)         |
| Ankara                      | *Manila (Djakarta)        |
| *Asunción (Buenos Aires)    | Mexico                    |
| Athen                       | *Monrovia (Lissabon)      |
| *Bagdad (Teheran)           | Montevideo                |
| Bangkok                     | Moskva                    |
| Beirut                      | New Delhi                 |
| Belgrad                     | Oslo                      |
| Bern                        | Ottawa                    |
| Bogotá                      | *Panamá (Bogotá)          |
| Bonn                        | Paris                     |
| Bryssel                     | Peking                    |
| *Budapest (Prag)            | *Port-au-Prince (Caracas) |
| Buenos Aires                | Prag                      |
| *Bukarest (Moskva)          | Pretoria                  |
| Canberra                    | *Quito (Bogotá)           |
| Caracas                     | Rabat                     |
| *Ciudad Trujillo (Caracas)  | *Rangoon (Bangkok)        |
| *Colombo (New Delhi)        | Reykjavik                 |
| Djakarta                    | Rio de Janeiro            |
| Dublin                      | *Riyadh (Kairo)           |
| *Guatemala (Mexico)         | Rom                       |
| Haag                        | *San José (Mexico)        |
| *Havana (Caracas)           | *San Salvador (Mexico)    |
| Helsingfors                 | Santiago de Chile         |
| *Kabul (Moskva)             | *Sofia (Moskva)           |
| Kairo                       | *Söul (Tokio)             |
| Karachi                     | *Tegucigalpa (Mexico)     |
| *Khartoum (Addis Abeba)     | Teheran                   |
| *Kuala Lumpur (Djakarta)    | Tel Aviv                  |
| Köpenhamn                   | Tokio                     |
| *La Paz (Santiago de Chile) | *Tunis (Rabat)            |
| Lima                        | Warszawa                  |
| Lissabon                    | Washington                |
| London                      | Wellington                |
| *Luxemburg (Bryssel)        | Wien                      |

med \* betecknad beskickning lyder under beskickning, angiven inom parentes.

**Delegationer:**

Sveriges ständiga representation vid  
Förenta Nationerna i New York

Sveriges ständiga representation vid  
Förenta Nationernas Europakontor  
i Genève

Sveriges delegation hos Organisatio-  
nen för europeiskt ekonomiskt  
samarbete i Paris

Sveriges delegation hos den europeis-  
ka kol- och stålunionens Höga  
Myndighet i Luxemburg

Sveriges delegation hos Europeiska  
atomenergigemenskapen (Euratom)  
i Bryssel

Sveriges delegation hos Europeiska  
ekonomiska gemenskapen i Brys-  
sel

**Lönade konsulat:**

**Generalkonsulat:**

Antwerpen

Berlin

Chicago

Hamburg

London

New York

San Francisco

**Konsulat:**

Gdańsk

Hongkong

Houston, Texas

Mariehamn

Minneapolis

**Olönade konsulat, som förestås av  
lönad tjänsteman:**

**Generalkonsulat:**

Genua

Istanbul

Montreal

**Konsulat:**

Léopoldville



## Bihang B

Översikt av utrikesdepartementets diplomatiska och konsulära personals  
(utom kanslister) placering den 1 december 1959.

|                                 | Kabinettssekr.<br>Avdelningschefer<br>Sändebud<br>Generalkonsuler | Chargé d'affaires<br>med sändebuds,<br>konsuler med gene-<br>ralkonsuls ställning | Byråchefer<br>Besiktningsråd<br>Handelsråd<br>Konsuler | Förste sekr.<br>» besk.sekr.<br>» vicekonsuler | Andre sekr.<br>Besk.sekr.<br>Vicekonsuler<br>Attachéer |
|---------------------------------|-------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------|------------------------------------------------|--------------------------------------------------------|
|                                 | 1.                                                                | 2.                                                                                | 3.                                                     | 4.                                             | 5.                                                     |
| <i>Hemma:</i>                   |                                                                   |                                                                                   |                                                        |                                                |                                                        |
| Kab.sekr., bitr. kab.sekr.      | 2 <sup>1</sup>                                                    |                                                                                   |                                                        |                                                |                                                        |
| Politiska avd. ....             | 1                                                                 |                                                                                   | 4 <sup>2</sup>                                         | 7                                              | 5                                                      |
| Rättsavd. ....                  | 2 <sup>1</sup>                                                    |                                                                                   | 2                                                      | 2                                              | 7                                                      |
| Handelsavd. ....                | 2 <sup>1</sup>                                                    |                                                                                   | 4                                                      | 11                                             | 6                                                      |
| Personalavd. ....               | 1                                                                 |                                                                                   | 1                                                      | 3                                              | 4                                                      |
| Protokollet ....                |                                                                   |                                                                                   | 1                                                      | 1                                              | 2                                                      |
| Pressbyrån ....                 |                                                                   |                                                                                   | 1                                                      | 1                                              | 2                                                      |
| Summa hemma                     | 8                                                                 |                                                                                   | 13                                                     | 25                                             | 26                                                     |
| <i>Ute:</i>                     |                                                                   |                                                                                   |                                                        |                                                |                                                        |
| Addis Abeba ....                | 1                                                                 |                                                                                   |                                                        |                                                |                                                        |
| Ankara ....                     | 1                                                                 |                                                                                   |                                                        |                                                |                                                        |
| Antwerpen, gk ....              |                                                                   | 1                                                                                 |                                                        | 1                                              |                                                        |
| Athen ....                      | 1                                                                 |                                                                                   |                                                        | 1                                              |                                                        |
| Bagdad ....                     |                                                                   |                                                                                   |                                                        |                                                | 1                                                      |
| Bangkok ....                    |                                                                   | 1                                                                                 |                                                        |                                                |                                                        |
| Beirut ....                     |                                                                   | 1                                                                                 |                                                        |                                                |                                                        |
| Belgrad ....                    | 1                                                                 |                                                                                   |                                                        |                                                | 1                                                      |
| Berlin, gk ....                 |                                                                   | 1                                                                                 |                                                        |                                                | 1                                                      |
| Bern ....                       | 1                                                                 |                                                                                   |                                                        |                                                |                                                        |
| Bogotá ....                     |                                                                   | 1                                                                                 |                                                        | 1                                              | 1                                                      |
| Bonn ....                       | 1                                                                 |                                                                                   | 1                                                      | 3                                              | 2                                                      |
| Bryssel, b. ....                | 1                                                                 |                                                                                   |                                                        | 1                                              | 1                                                      |
| Bryssel, del. <sup>3</sup> .... |                                                                   |                                                                                   |                                                        |                                                |                                                        |
| Budapest ....                   |                                                                   |                                                                                   |                                                        | 1                                              |                                                        |
| Buenos Aires ....               | 1                                                                 |                                                                                   | 1                                                      |                                                | 1                                                      |
| Canberra ....                   |                                                                   | 1                                                                                 |                                                        |                                                | 1                                                      |
| Caracas ....                    | 1                                                                 |                                                                                   |                                                        |                                                | 1                                                      |
| Chicago, gk ....                |                                                                   | 1                                                                                 |                                                        |                                                |                                                        |
| Djakarta ....                   |                                                                   | 1                                                                                 |                                                        | 1                                              |                                                        |
| Dublin ....                     |                                                                   | 1                                                                                 |                                                        |                                                | 1                                                      |
| Gdańsk, k <sup>4</sup> ....     |                                                                   |                                                                                   |                                                        |                                                |                                                        |
| Genève ....                     |                                                                   | 1                                                                                 |                                                        |                                                | 1                                                      |
| Genua, gk ....                  |                                                                   | 1                                                                                 |                                                        |                                                |                                                        |
| Haag ....                       | 1                                                                 |                                                                                   |                                                        | 1                                              | 1                                                      |
| Hamburg, gk ....                | 1                                                                 |                                                                                   |                                                        | 1                                              |                                                        |
| Helsingfors ....                | 1                                                                 |                                                                                   |                                                        | 1                                              | 1                                                      |
| Hongkong, k ....                |                                                                   |                                                                                   |                                                        | 1                                              |                                                        |
| Houston, k ....                 |                                                                   |                                                                                   |                                                        | 1                                              |                                                        |
| Istanbul, gk ....               |                                                                   |                                                                                   |                                                        | 1                                              |                                                        |
| Kairo ....                      | 1                                                                 |                                                                                   |                                                        | 1                                              | 1                                                      |
| Karachi ....                    |                                                                   | 1                                                                                 |                                                        |                                                | 1                                                      |

|                                 | 1.              | 2. | 3. | 4. | 5. |
|---------------------------------|-----------------|----|----|----|----|
| Köpenhamn .....                 | 1               |    | 1  |    | 1  |
| Léopoldville, k .....           |                 |    |    | 1  |    |
| Lima .....                      | 1               |    |    | 1  |    |
| Lissabon .....                  | 1               |    |    |    | 1  |
| Luxemburg <sup>1</sup> .....    |                 |    | 1  | 1  | 2  |
| London, b .....                 | 1               |    |    | 1  |    |
| London, gk .....                | 1               |    |    | 1  | 1  |
| Madrid .....                    | 1               |    |    |    |    |
| Mariehamn, k <sup>2</sup> ..... |                 |    |    | 1  | 1  |
| Mexico .....                    | 1               |    |    |    |    |
| Minneapolis, k .....            |                 | 1  |    |    |    |
| Montevideo .....                |                 | 1  |    |    |    |
| Montreal, gk .....              |                 | 1  |    |    |    |
| Moskva .....                    | 1               |    | 1  | 1  | 1  |
| New Delhi .....                 | 1               |    | 1  |    | 2  |
| New York, FN .....              | 1               |    |    | 2  | 1  |
| New York, gk .....              | 1               |    |    | 1  | 1  |
| Oslo .....                      | 1               |    |    | 2  | 1  |
| Ottawa .....                    | 1               |    |    | 1  |    |
| Paris, b .....                  | 1               |    | 1  | 1  | 2  |
| Paris, OEEC .....               | 1               |    |    | 3  | 1  |
| Peking .....                    | 1               |    |    |    | 1  |
| Prag .....                      | 1               |    |    | 1  |    |
| Pretoria <sup>3</sup> .....     |                 |    |    | 1  | 1  |
| Rabat .....                     |                 | 1  |    |    | 1  |
| Reykjavik .....                 |                 | 1  |    |    |    |
| Rio de Janeiro .....            | 1               |    |    | 1  | 2  |
| Rom .....                       | 1               |    | 1  |    | 1  |
| San Francisco, gk .....         | 1               |    |    | 1  |    |
| Santiago de Chile .....         |                 | 1  |    |    |    |
| Teheran .....                   |                 | 1  |    | 1  |    |
| Tel Aviv .....                  |                 | 1  |    |    |    |
| Tokio .....                     | 1               |    |    | 1  | 1  |
| Warszawa .....                  | 1               |    |    | 1  | 1  |
| Washington .....                | 1               |    | 1  | 2  | 4  |
| Wellington .....                |                 | 1  |    |    |    |
| Wien .....                      | 1               |    | 1  | 1  |    |
| Summa ute                       | 37              | 21 | 10 | 43 | 43 |
| Totalt                          | 45 <sup>7</sup> | 21 | 23 | 68 | 69 |
|                                 |                 | 44 |    |    |    |

<sup>1</sup> varav en dubblerad tjänst.<sup>2</sup> varav en byråchef som biträdande avdelningschef.<sup>3</sup> Befattningen som chef för delegationen är en arvodesbefattning.<sup>4</sup> Konsulatet förestås för närvarande av en kanslist.<sup>5</sup> Konsulatet förestås för närvarande av en tjänsteman tillhörande den administrativa personalen.<sup>6</sup> Nytt sändebud avses bli förordnat.<sup>7</sup> varav tre dubblerade tjänster.

## Register

till

## Tredje huvudtiteln för budgetåret 1960/61

| A. Utrikesförvaltningen                                          |                                                                                             | Kronor     |
|------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| Sid.                                                             |                                                                                             |            |
| 2                                                                | Utrikesförvaltningen: Avlöningar .....                                                      | 31 731 000 |
| 11                                                               | Utrikesförvaltningen: Omkostnader .....                                                     | 6 455 000  |
| 13                                                               | Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat .....                              | 700 000    |
| 14                                                               | Ersättningar åt olönade konsulter .....                                                     | 750 000    |
| Säger för utrikesförvaltningen                                   |                                                                                             | 39 636 000 |
|                                                                  |                                                                                             |            |
| B. Bidrag till vissa internationella organisationer m. m.        |                                                                                             |            |
| 15                                                               | Permanent skiljedomstolens internationella byrå i Haag .....                                | 4 000      |
| 15                                                               | Förenta Nationerna .....                                                                    | 5 000 000  |
| 16                                                               | Organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete .....                                    | 1 400 000  |
| 17                                                               | Europarådet .....                                                                           | 465 000    |
| 18                                                               | Särskilda förhandlingar med främmande makter .....                                          | 1 600 000  |
| 19                                                               | Bidrag till internationell hjälpverksamhet .....                                            | 20 900 000 |
| 26                                                               | Bidrag till Röda Korsets internationella kommitté .....                                     | 30 000     |
| Säger för bidrag till vissa internationella organisationer m. m. |                                                                                             | 29 399 000 |
|                                                                  |                                                                                             |            |
| C. Diverse                                                       |                                                                                             |            |
| Ersättning till statens allmänna fastighetsfond:                 |                                                                                             |            |
| 26                                                               | Beskickningsfastigheternas delfond .....                                                    | 5 080 000  |
| 27                                                               | Byggnadsstyrelsens delfond .....                                                            | 447 000    |
| 27                                                               | Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare .....                | 150 000    |
| 27                                                               | Förstärkning av avkastningen av understödsfonden för rysslands-svenskar .....               | 30 000     |
| 30                                                               | Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige .....                                     | 1 843 000  |
| 37                                                               | Bestridande av resekostnader för inom Förenta Nationerna utsedda svenska stipendiater ..... | 12 500     |
| 37                                                               | Utländska pressbesök .....                                                                  | 30 000     |
| 37                                                               | Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor .....        | 105 000    |
| 38                                                               | Kostnader för vissa nämnder m. m. ....                                                      | 25 000     |
| 38                                                               | Extra utgifter .....                                                                        | 110 000    |
| 39                                                               | Tillfälliga representationskostnader .....                                                  | 80 000     |
| Säger för diverse                                                |                                                                                             | 7 912 500  |
| Summa                                                            |                                                                                             | 76 947 500 |

BIHANG  
TILL  
RIKSDAGENS PROTOKOLL  
ÅR 1960

*FÖRSTA SAMLINGEN*

ANDRA BANDET

*Bilagor till Kungl. Maj:ts proposition nr 1  
angående statsverkets tillstånd och behov:  
fjärde—sjunde huvudtitlarna*

# FJÄRDE HUVUDTITELN

## FÖRSVARSDEPARTEMENTET

---

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1960.*

### Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, af GEIJERSTAM, NORDLANDER.

---

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, redogör för de frågor som tillhör regleringen för budgetåret 1960/61 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel och anför därvid följande.

### [1] Inledning

#### Vederbörande myndigheters beräkningar m.m.

Vid 1958 års B-riksdag fattades beslut om försvarshuvudtitelns utveckling under de närmaste budgetåren. Enligt detta beslut skall försvarshuvudtiteln tillåtas stiga med i genomsnitt  $2\frac{1}{2}$  % årligen för teknisk utveckling. Härutöver förutsattes från och med innevarande budgetår utgå kompensation för löne- och prisstegringar. Vissa regler angående beräkningen av dessa kostnadsförändringar har fastlagts genom beslut vid 1959 års riksdag (prop. 119; rskr. 292). I enlighet med 1958 års beslut har försvarshuvudtiteln fixerats till 2 700 miljoner kronor för budgetåret 1958/59. För innevarande budgetår har huvudtiteln upptagits till 2 776 miljoner kronor, bortsett från anslag till reglering av prisstegringar och täckning av lönehöjningar. Huvudtitelns slutsumma enligt riksstaten är 2 827 miljoner kronor.

I överbefälhavarens direktiv för myndigheternas budgetarbete föreskrevs, att förslagen till medelsäskanden för budgetåret 1960/61 skulle anpassas inom följande kostnadsramar för försvarsgrenarna (prisläge enligt riksstaten för budgetåret 1959/60):

armén ..... 995 miljoner kronor,  
 marinen ..... 385 » » ,  
 flygvapnet ..... 1 174 » » (inkl. luftförsvarsrobot).

För gemensamma ändamål (försvarsdepartementet, centrala förvaltningsmyndigheter, försvarsstaben, vissa för försvaret gemensamma ändamål och diverse) beräknades 291 miljoner kronor.

Vederbörande myndigheters beräkningar har uppgjorts med utgångspunkt i överbefälhavarens direktiv. Enligt myndigheternas beräkningar skulle huvudtitelnslutsumma (om anslag till reglering av prisstegringar antages utgå med oförändrat 40 miljoner kronor) för budgetåret 1960/61 stiga till i runt tal 2 967 miljoner kronor, en ökning med 140 miljoner kronor. Fördelningen av det åskade beloppet åskådliggöres i följande sammanställning (beloppen i denna liksom i inledningens övriga sammanställningar i miljoner kronor).

|                  | Anslag                    |                                       | Skillnad       | Härav enligt myndigheterna |                |
|------------------|---------------------------|---------------------------------------|----------------|----------------------------|----------------|
|                  | 1959/60 enligt riksstaten | 1960/61 enligt myndigheternas förslag |                | löne- och prisstegringar   | andra orsaker  |
| armén .....      | 981,5                     | 1 010,1                               | + 28,6         | + 11,3                     | + 17,3         |
| marinen .....    | 396,5                     | 414,3                                 | + 17,8         | + 4,4                      | + 13,4         |
| flygvapnet ..... | 1 133,4                   | 1 202,8                               | + 69,4         | — 3,5                      | + 72,9         |
| gemensamt .....  | 315,6                     | 340,0                                 | + 24,4         | — 6,5                      | + 30,9         |
| Summa            | <b>2 827,0</b>            | <b>2 967,2</b>                        | <b>+ 140,2</b> | <b>+ 5,7</b>               | <b>+ 134,5</b> |

Vidkommande beräkningarna av pris- och lönestegringar må följande anföras. Merkostnaderna för den under år 1959 inträffade 2 % lönehöjningen utgör enligt myndigheternas uppgifter sammanlagt cirka 14,9 miljoner kronor. Från detta belopp har vid sammanställningens uppgörande dragits 11 miljoner kronor utgörande det i innevarande budgetårs riksstat upptagna anslaget för täckning av beräknade merkostnader för löner. Av övriga orsaker till kostnadsökningar må nämnas kompensation för höjda folkpensionsavgifter och traktamentshöjningen från den 1 juli 1959, vilka beräknats öka medelsbehoven med respektive cirka 6,5 och 2,1 miljoner kronor. I det föregående ej särskilt nämnda löne- och prisförändringar kommer enligt myndigheternas beräkningar att medföra minskning i medelsbehoven med sammanlagt cirka 7,8 miljoner kronor. Härvidlag är att märka,

att kostnaderna för flygdrivmedel vid oförändrat flygtidsuttag antagits sjunka med cirka 10,8 miljoner kronor till följd av förutsatt sänkning av drivmedelspriserna.

Den huvudsakliga fördelningen på viktigare ändamål av de förändringar som föreslagits med annan motivering än prisstegringar framgår av följande sammanställning.

|                                                            | Armén  | Marinen | Flyg-<br>vapnet | Gemen-<br>samt | Summa   |
|------------------------------------------------------------|--------|---------|-----------------|----------------|---------|
| Avlöningar (nya tjänster o.d.).....                        | + 0,6  | — 2,7   | + 3,7           | + 6,6          | + 8,2   |
| Avlöningar m.m. till värnpliktiga.....                     | — 0,3  | + 1,2   | 0               | 0              | + 0,9   |
| Intendenturmateriel m.m. ....                              | + 2,1  | + 0,6   | + 0,5           | + 0,2          | + 3,3   |
| Anskaffning av tygmateriel m.m. (motsvarande) .....        | + 5,0  | + 12,0  | + 30,0          | + 2,0          | + 49,0  |
| Luftförsvarsrobot .....                                    | —      | —       | + 9,0           | —              | + 9,0   |
| Underhåll av tygmateriel (motsvarande) .....               | + 0,4  | — 0,5   | + 19,3          | —              | + 19,2  |
| Övningar m.m. (inkl. drivmedel för flygvapnet) .....       | + 2,2  | + 1,0   | + 5,5           | + 0,1          | + 8,8   |
| Underhåll av fastigheter .....                             | + 5,4  | + 1,3   | + 2,3           | + 1,4          | + 10,4  |
| Forskningsanstalten .....                                  | —      | —       | —               | + 17,5         | + 17,5  |
| Hemvärnet och frivilliga försvarsorganisationer m. m. .... | + 0,6  | 0       | + 0,1           | + 0,5          | + 1,2   |
| Övriga ändamål .....                                       | + 1,3  | + 0,6   | + 2,5           | + 2,6          | + 7,0   |
| Summa                                                      | + 17,3 | + 13,4  | + 72,9          | + 30,9         | + 134,5 |

I anslutning till sammanställningen må följande anföras rörande inbördens av myndigheternas förslag. Ökningen på avlöningsanslagen föranledes till betydande del av föreslagna nya tjänster i de centrala förvaltningsmyndigheterna och vid flygvapnet. Myndigheterna har emellertid i flera fall även föreslagit anslagsuppräknningar med hänsyn till belastningen, exakträkning och dylikt. Under flygvapnets avlöningsanslag föreslås personalförstärkningar bland annat för utbyggnad av luftbevaknings- och stridsledningsorganisationen. Minskningen under marinens avlöningsanslag sammanhänger med föreslagna indragningar av ett antal — i allmänhet vakanta — underofficers- och underbefälsbeställningar vid flottan. De angivna ökningarna under anslagen till anskaffning av tygmateriel (motsvarande) vid armén och flygvapnet föreslås i huvudsaklig överensstämmelse med de av 1959 års riksdag antagna sjuåriga kostnadsramarna för tygmateriel- och flygmaterielanskaffningar; för flygvapnets del föreslås härutöver en uppräkning med 4 miljoner kronor. Ökningarna på marinens motsvarande anslag föreslås under hänvisning till det av marinchefen framlagda förslaget till materielanskaffningar m. m. vid marinen (marinplan 60). För detta redogöres närmare i det följande. Højningen av anslaget till luftförsvarsrobot föreslås för att möjliggöra ytterligare anskaffningar. De kraftiga højningarna av anslagen till underhåll av tygmateriel och övningar betingas främst av den fortsatta övergången till mer bränslekrävande

de och tekniskt mer komplicerade flygplan samt av en mindre ökning av flygtidsuttaget. Fastighetsunderhållets ökning betingas till en betydande del av föreslagna höjningar av istandsättningsmedlen. Av föreslagna anslagshöjningar för forskningsanstalten belöper något mindre än 2 miljoner kronor på vardera av anslagen till avlöningar och engångsanskaffning av viss utrustning, medan icke fullt 14 miljoner kronor hänför sig till viss forskningsverksamhet. Under sistnämnda anslag beräknas 8,8 miljoner kronor för intensifiering av anstaltens nuvarande forskning, främst beträffande atomvapnens verkan och skydd, samt 5,6 miljoner kronor för forskning för underlag för konstruktion av atomladdningar.

Av myndigheterna begärda beställningsbemyndiganden uppgår till 1 569 miljoner kronor, varav 450 miljoner kronor belöper på anskaffning av tygmateriel m. m. för armén, 107 respektive 156 miljoner kronor på fartygsbyggnader m. m. och anskaffning av vapenmateriel m. m. för marinen, 750 miljoner kronor på anskaffning av flygmateriel m. m. samt 70 miljoner kronor på luftförsvarsrobot. Som jämförelse kan nämnas, att myndigheterna äskade bemyndiganden om sammanlagt 1 616,2 miljoner kronor för innevarande budgetår.

#### **Överbefälhavarens yttrande**

I samband med insändandet av myndigheternas förslag till medelsäskanden tar överbefälhavaren upp vissa mera allmänna frågor. Överbefälhavaren anför, att som grund för långsiktsplaneringen inom krigsmakten pågår ett fortlöpande arbete med strategisk studie och prognos samt med jämförande värderingar av olika vapensystem inom krigsmakten. Dessa studier har hittills inte givit anledning till annan avvägning mellan olika försvarsfunktioner än den som kom till uttryck vid 1958 års försvarsbeslut. Avvägningen mellan olika försvarsfunktioner bör därför tills vidare i huvudsak bibehållas oförändrad. Inom försvarsfunktionerna bör enligt överbefälhavaren avvägningen mellan olika komponenter bestämmas efter hand som utredningarna ger fastare underlag.

Överbefälhavaren understryker, att krigsmaktens motståndskraft mot bekämpning, framför allt med atomvapen, måste öka. Han återkommer med förslag om utvidgning av forskningen inom atomområdet. Sina synpunkter utvecklar överbefälhavaren sålunda.

Vägledande vid krigsmaktens fortsatta utformning måste vara att öka krigsmaktens motståndskraft mot bekämpning framför allt med atomvapen. Det gäller att välja vapen och annan utrustning som på bästa sätt kombinerar verkan med begränsad sårbarhet. Förmåga att undandra stridskrafterna fientlig underrättelsetjänst och att bereda dem skydd genom hög beredskap, rörlighet, utspridning och fortifikatoriska åtgärder måste snabbt och målmedvetet förbättras.

I underdånigt yttrande över försvarsmyndigheternas förslag till äskanden för budgetåret 1959/60 redovisade jag min uppfattning i atomvapen-



frågan. Därvid anfördes bland annat, att utsikterna syntes små för att användning av atomvapen i ett framtida krig skulle kunna förhindras genom internationella överenskommelser. Utvecklingen under det sista året har påvisat svårigheterna att nå sådana överenskommelser. Forskning måste därför igångsättas, för att statsmakternas handlingsfrihet skall kunna säkerställas vid den tidpunkt, då beslut i anskaffningsfrågan blir aktuellt.

Vid sin bedömning av förslagen till medelsäskanden för budgetåret 1960/61 har överbefälhavaren med beaktande av vad som anföres i propositionen 1959: 119 utgått från att kostnadsramen bör fixeras vid 2 845 miljoner kronor, bortsett från anslag till reglering av prisstegringar och täckning av lönehöjningar.

Överbefälhavaren beräknar, att huvudtitelns slutsumma enligt myndigheternas förslag skulle stiga till 2 926,8 miljoner kronor, en ökning med 150,8 miljoner kronor i förhållande till riksstaten för innevarande budgetår med undantag av anslagen till reglering av prisstegringar och täckning av lönehöjningar. Härav skulle enligt myndigheternas beräkningar cirka 27,8 miljoner kronor belöpa på löne- och prisstegringar. Bortsett från dessa skulle huvudtitelns slutsumma alltså uppgå till 2 899 miljoner kronor. I förhållande till överbefälhavarens direktiv har kostnadsramen följaktligen överskridits med cirka 54 miljoner kronor. Då överbefälhavaren förutsatt, att ett belopp av 22 miljoner kronor, som reserverats till Kungl. Maj:ts disposition under anslaget till anskaffning av flygmateriel, skall få utnyttjas för att underlätta övergången till en ny marinorganisation, reduceras emellertid överskridandet till  $(54 - 22 =) 32$  miljoner kronor. I praktiken torde det enligt överbefälhavaren uppgå till lägre belopp, då dubbelredovisningar m. m. förekommer.

Kostnadsinriktningen för närmast följande budgetår bör enligt överbefälhavaren vara följande:

för armén ökning med cirka 10 miljoner kronor per budgetår;

för marinen 370 miljoner kronor för budgetåret 1961/62 och 355 miljoner kronor för budgetåret 1962/63 samt ökning med 5—10 miljoner kronor per budgetår från och med budgetåret 1963/64; samt

för flygvapnet ökning med cirka 45 miljoner kronor per budgetår från och med budgetåret 1961/62.

Överbefälhavaren tillstyrker de för armén äskade betalningsanslagen intill ett belopp av 995,3 miljoner kronor (medelpriser 1958/59) och föreslagna beställningsbemyndiganden. I fråga om marinen konstateras, att äskandena grundar sig på marinplan 60 som ger en genomsnittlig årskvot för budgetåren 1957/67 av cirka 420 miljoner kronor. Överbefälhavaren har låtit chefen för marinen utreda följderna av en genomsnittsårskvot på 385 miljoner kronor och med fördelning på olika budgetår enligt vad nyss angivits. Överbefälhavaren förordar sistnämnda alternativ och anför härom.

Efter att ha tagit del av chefens för marinen ovannämnda skrivelse har jag inte funnit anledning, att i mina slutliga direktiv för äskandena utgå från något annat kostnadsalternativ än det som innebär en genomsnittlig årskvot om 385 miljoner kronor. Detta kostnadsalternativ innebär under den aktuella 10-årsperioden i medeltal en ökning med cirka 60 miljoner kronor per år i förhållande till det ursprungliga Adam-alternativet, varigenom enligt min mening anslutning erhålles till försvarsbeslutets riktlinjer.

Som förut nämnts förutsätter överbefälhavaren, att cirka 22 miljoner kronor av reserverade medel skall få utnyttjas för att underlätta anpassningen till den nya marinorganisationen.

Beträffande kostnadsinriktningen för flygvapnet anföres följande.

I statsverkspropositionen, bil. 6, uppräknades flygmaterielanslaget till medelprisläget 1958/59. Uppräkningen av flygmaterielanslagets årskvot för budgetåret 1959/60 kom emellertid i ringa utsträckning att påverka flygvapnets totala anslagsram för sagda budgetår. Detta berodde på att andra anslag, främst underhållsanslaget, blev föremål för kraftiga beskrningar. Principiellt var detta ett avsteg från försvarsbeslutets innebörd. Enligt detta synes justeringen av flygmaterielanslaget ha bort läggas utom flygvapnets totala ram. Detta har chefen för flygvapnet förutsatt i sina direktiv till förvaltningsmyndigheterna. Jag har emellertid med hänsyn till övriga behov för nästkommande budgetår icke kunnat tilldela flygvapnet mer än 1 100 miljoner kronor (härtill kommer 4 miljoner kronor för särskilt ändamål). För att på längre sikt minska olägenheterna av att flygvapnets totala anslagsram beskurits, beräknar jag, att en något högre årlig kostnadsstegring blir erforderlig än vad som angavs i mina direktiv.

För nästkommande budgetår är jag således icke beredd att tillstyrka flygvapnets äskanden i vad dessa avser totalbeloppet, utan föreslår att en kostnadsram om 1 100 miljoner kronor (jämt 4 miljoner kronor för särskilt ändamål) för budgetåret 1960/61 får utgöra grundbeloppet för äskandena under flygvapnet. Planeringen för de närmaste åren bör ske enligt en kostnadsinriktning, som innebär att medelstillsdelningen stiger med 45 miljoner kronor per år med utgångspunkt från 1 100 miljoner kronor under 1960/61.

#### **Förslag till riktlinjer för materielanskaffningen vid armén 1960/61—1966/67**

I skrivelse den 14 augusti 1959 har *chefen för armén* framlagt förslag till riktlinjer för materielanskaffningen vid armén under perioden 1960/61 — 1966/67. I skrivelsen framhålles, att mångsidigheten hos förband och vapensystem måste tillmätas stor vikt. Materielanskaffningarna skall mot denna bakgrund tillgodose en kontinuerlig utveckling av krigsorganisationen enligt alternativ Adam. Då motståndaren måste förutsättas ha tillgång till atomvapen, kommer åtgärder för utspridning av förbanden liksom en väsentlig ökning av stridskrafternas eldkraft och rörlighet att bli av väsentlig betydelse. Kraven på underrättelsetjänst, samband, stridsledning och underhållstjänst skärpes därigenom. Arméförbandens taktik, vapensystem och organisation måste utformas med utgångspunkt i att atomvapen kommer

att användas i taktiskt sammanhang. Uppbyggnaden måste samtidigt göras sådan, att förbandens utsikter till framgång icke äventyras, om atomvapen icke användes. Stor vikt lägges på anskaffande av stridsvagnar samt motmedel mot dylika. Även andra medel, som främjar rörligheten, såsom bromateriel, bandvagnar och lufttransportmateriel gives stor betydelse. Aktiv motverkan mot luftanfall genom olika slag av luftvärnsvapen måste kunna sättas in. Det ökade behovet av sambands- och underrättelsetjänst gör bland annat ytterligare användning av radiolänkförbindelser nödvändig.

För underhållstjänstens del betonas kraven på ökad rörlighet och transportförmåga samt maskinella hjälpmedel för hantering av ammunition, drivmedel etc. Förplägnadstjänsten måste utnyttja den snabba utvecklingen inom livsmedelsindustrien m. m. Även beklädnadsmaterielen måste utformas så att rörligheten underlättas samtidigt som den skall skydda mot bland annat värmestrålning från atomdetonationer, stridsgaser i vätskeform etc. Kravet på rörlighet påverkar även förläggningmaterielens utformning.

I särskild bilaga till skrivelsen har chefen för armén angivit materielltillflöde, omorganisationer och nybeställningar under treårsperioden 1960/61 — 1962/63. För inhämtande av ytterligare upplysningar härutinnan torde få hänvisas till de handlingar som kommer att tillställas riksdagens vederbörande utskott.

För tygmateriel räknar chefen för armén med följande medelsbehov i prisläge februari 1959 inom alternativ Adams kostnadsramar.

| Budgetår        | 1960/61 | 1961/62 | 1962/63 | 1963/64 | 1964/65 | 1965/66 | 1966/67 |
|-----------------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| Miljoner kronor | 360     | 365     | 370     | 380     | 385     | 395     | 405     |

Armétygförvaltningens anslagsäskande för budgetåret 1960/61 avseende anslaget för anskaffning av tygmateriel m. m. ansluter till de sålunda angivna riktlinjerna.

För intendenturmateriel räknas på samma sätt med medelsbehov enligt följande.

| Budgetår        | 1960/61 | 1961/62 | 1962/63 | 1963/64 | 1964/65 | 1965/66 | 1966/67 |
|-----------------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| Miljoner kronor | 22      | 22      | 23      | 24      | 24      | 25      | 25      |

Arméintendenturförvaltningen hävdar i sina anslagsäskanden för budgetåret 1960/61, att långtidsplaner är erforderliga icke blott för de intendenturmaterielanslag, beträffande vilka dylika planer för närvarande är fastställda, nämligen anslagen Armén: Beklädnad m. m. och Armén: An-

skaffning av drivmedelsutrustning, utan även för anslagen Armén: Inventarier m. m. och Armén: Hemvärnets intendenturmateriel m. m. Den kostnadsram som intendenturmaterielplanen innebär omfattar kostnaderna för täckning av bristerna i krigsutrustning avseende samtliga nu nämnda anslag. Vissa kostnader, tillhoppa något över 8 miljoner kronor, vilka innefattas i arméchefens riktlinjer, utgår emellertid, då de ifrågavarande bristerna täckes genom särskilda engångsanskaffningar.

Utöver vad nu sagts föreligger enligt arméchefen behov av särskilda medel för mark- och luftvärnsrobotar. Dessa avses skola preciseras och närmare motiveras framdeles.

I avgivet yttrande tillstyrker *överbefälhavaren* de av chefen för armén föreslagna riktlinjerna med understrykande av deras karaktär av riktlinjer.

#### Förslag till materielplaner m. m. för marinen

I samband med att riktlinjerna för försvaret prövades vid 1958 års B-riksdag, togs icke slutlig ställning till kostnadsinriktningen för marinen efter utgången av budgetåret 1959/60. Det förutsattes, att denna fråga skulle upptas till prövning sedan inom marinledningen pågående utredningar rörande marinens framtida materielanskaffningar slutförts; något som beräknades ske i sådan tid, att resultatet skulle kunna föreläggas 1960 års riksdag.

Med särskild skrivelse den 11 maj 1959 har *chefen för marinen* framlagt förslag till materielplaner jämte därav föranledda organisatoriska förändringar (marinplan 60). På *överbefälhavarens* uppdrag har vidare verkställts utredning rörande verksamheten inom marinen inom viss av *överbefälhavaren* angiven kostnadsram. *Överbefälhavaren* har den 10 oktober 1959 avgivit yttrande över marinplanen. Sitt ställningstagande rörande kostnadsinriktningen vid marinen har *överbefälhavaren* framlagt i samband med yttrande över myndigheternas förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1960/61, vilket återgivits i det föregående.

Jag lämnar i det följande en kortfattad redogörelse för verkställda utredningar och *överbefälhavarens* yttrande. Dessförinnan vill jag emellertid erinra om vad som tidigare uttalats i förevarande fråga.

Det i 1957 års ÖB-utredning upptagna alternativet Adam upptog kostnadsramarna för marinen under budgetåren 1958/61 till respektive 400, 365 och 330 miljoner kronor i prisläget våren 1957.

Marinens krigsorganisation i alternativ Adam bedömdes komma att utvecklas enligt följande. Flottans förband måste efter hand reduceras med över 50 %. Fartygens stridseffekt borde höjas genom moderniserad utrustning. Verksamheten inom invasionsförsvaret skulle koncentreras till norra Östersjön och Gotland. Begränsade stridskrafter för skydd av importsjöfarten borde bibehållas på Västkusten. Antalet kustartilleribatterier

skulle minskas med totalt cirka 30 %. Vissa batterier borde ersättas med kustrobotförband så snart detta blev tekniskt möjligt.

1955 års försvarsberedning utgick från att det skulle visa sig möjligt att uppnå en något högre effekt vid marinen än vad som bedömts möjligt i alternativ Adam. Beredningen pekade därvid särskilt på vikten av att effekten vid kustartilleriet icke nedginge på ett sådant sätt att målsättningen för invasionsförsvaret allvarligt påverkades. Statsutskottet (utl. 1958:B 53) anslöt sig till försvarsberedningens uttalande. Utskottet framhöll samtidigt som angeläget, att de medel som komme att avses för marinen innan nya materielplaner prövats av riksdagen, beräknades till sådant belopp, att icke svårigheter uppstode för anpassning till en ny marinorganisation. I anslutning till det sagda har marinens anslag för budgetåren 1958/60 bestämts till 420 miljoner kronor respektive 396,5 miljoner kronor. Detta innebär, att marinens anslag för dessa båda budgetår, om hänsyn toges till ändrat prisläge och ändrad anslagsredovisning, sammanlagt överstiger vad som för budgetåren beräknats i alternativ Adam med 50 till 60 miljoner kronor. Härvid har inte beaktats den compensation som enligt Kungl. Maj:ts beslut den 5 juni 1959 utgått för vissa avbeställningskostnader — 15,8 miljoner kronor.

Slutlig ställning har alltså icke tagits till marinens kostnadsram för tid efter utgången av innevarande budgetår. Till 1959 års statsverksproposition uttalade jag emellertid, att verksamheten borde planeras med utgångspunkt i att kostnadsramen för budgetåret 1960/61 i varje fall inte komme att ligga över 1959/60 års nivå utan att i stället en minskning motsvarande den som föreslogs ske mellan budgetåren 1958/59 och 1959/60 var sannolik. Statsutskottet (SU 1959: 4) uttalade — med anledning av motioner i vilka hemställts om uttalande att marinens kostnadsram för budgetåret 1960/61 icke skulle upptas till lägre belopp än för budgetåret 1959/60 — att riksdagen borde ha möjlighet till fri prövning av ifrågavarande materielplaner och därmed sammanhängande anslagsfrågor och det därför var av vikt att marinens anslagsram icke låstes fast.

## Marinplan 60

Marinplan 60 omfattar, bland annat, detaljerade materielplaner för budgetåren 1960/63 samt riktlinjer för materielanskaffningen budgetåren 1963/67. Kostnadsuppgifterna har anknutits till prisläget i februari 1959, som antages i huvudsak överensstämma med medelpriserna för budgetåret 1958/59. Det har förutsatts, att compensation erhållits för avbeställningskostnader för tiden efter den 1 juli 1958 — 15,8 miljoner kronor. Marinchefen anför vidare, att medelsbehovet under marinplanens första år nedgår om och i den mån compensation erhålles för återstående avbeställningskostnader — 33,5 miljoner kronor. Marinplanens utgångspunkter i fråga

om kostnadsramarna för marinens driftbudget samt anslag till fartygsbyggnader m. m. och vapenmateriel m. m. framgår av följande sammanställning. (I denna medtages för jämförelse även motsvarande uppgifter för budgetåret 1959/60.)

|                                    | Budgetår (belopp i miljoner kronor) |              |              |              |              |              |              |              |
|------------------------------------|-------------------------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
|                                    | 1959/60                             | 1960/61      | 1961/62      | 1962/63      | 1963/64      | 1964/65      | 1965/66      | 1966/67      |
| Annat än materielanskaffning ..... | 225,5                               | 226,0        | 226,0        | 225,0        | 225,0        | 225,0        | 225,0        | 225,0        |
| Fartygsbyggnader m. m. . . .       | 94,0                                | 104,0        | 107,0        | 110,0        | 113,0        | 116,0        | 119,0        | 122,0        |
| Vapenmateriel m. m. . . . .        | 77,0                                | 79,0         | 80,0         | 81,0         | 82,0         | 83,0         | 84,0         | 85,0         |
|                                    | <b>396,5</b>                        | <b>409,0</b> | <b>413,0</b> | <b>416,0</b> | <b>420,0</b> | <b>424,0</b> | <b>428,0</b> | <b>432,0</b> |

När det gäller bestämmandet av marinens totala kostnadsram för den aktuella perioden hävdar marinchefen, att det bedömningsunderlag som låg till grund för 1958 års försvarsbeslut förändrats. Marinchefen åberopar som stöd härför, att en omsvängning kan konstateras i uppfattningen om sannolika krigshandlingars inledning och förlopp. Enligt marinchefen hävdas nu allmänt, att kommande krig troligen blir av längre varaktighet. Ett begränsat krig, t. ex. i Östersjöområdet, anses mer sannolikt nu än för några år sedan. Vidare har tidpunkten för ett införande av atomvapen i det svenska försvaret så förskjutits, att försvarets utformning under den aktuella perioden icke kan grundas på innehavet av sådana vapen. Vårt försvar måste i konsekvens härmed enligt marinchefen vara skickat att möta även ett relativt långvarigt, begränsat krig. Därför krävs ett bättre balanserat försvar, där marinen icke får som en svag länk undergräva totalförsvarets styrka och uthållighet.

Marinens utveckling enligt de framlagda materielplanerna karakteriseras främst av att övervattensfartygens slagkraft fördelas på mindre enheter, att ubåtarnas effektivitet och uppgiftsområden ökar, att kraven på räckvidd, skydd, spridning och rörlighet hos landuppställda vapen tillgodoses samt att helikoptrar i ökat antal och med ökade uppgifter tillföres organisationen. Marinen bibehåller därmed, uttalar marinchefen, även i sin reducerade omfattning förmåga till anpassning efter de krav som ett framtida krig bedömes komma att ställa, antingen detta utkämpas med konventionella vapen eller kärnvapen.

Som bakgrund till föreslagna materielplaner lämnas i marinplanen en översikt över materielbeståndets utveckling i fråga om organisationsbestämmande materiel, därest icke någon ersättningsanskaffning sker utöver den som redan beslutits. Utvecklingen åskådliggöres i följande sammanställning. (Siffrorna i procent av materielbeståndet 1959.)

| Materielslag; antal enheter  | År   |      |      |
|------------------------------|------|------|------|
|                              | 1963 | 1967 | 1970 |
| Flottans fartyg .....        | 85   | 64   | 44   |
| Kustartilleribatterier ..... | 88   | 52   | 46   |
| Helikoptrar .....            | 188  | 188  | 88   |

På grundval av utförda studier rörande olika materielslags användning m. m. bör ersättningsanskaffning m. m. under perioden 1960/67 i stort sett ske enligt följande.

Nybyggnad av fartyg för flottan bör omfatta torpedbåtar, pansarkanonbåtar, ubåtar och minsvepare samt, under periodens senare del, fregatter.

Torpedbåtarna bör vara av principiellt samma utförande och ha samma operativa uppgifter som typ T 102. Pansarkanonbåtar förutsättes bli utrustade med artilleri och lätta robotar och avses för dels invasionsförsvarsuppgifter i skärgårdsområden m. m. dels samverkan med kustartilleri och arméförband. Ubåtarna bör vara av två olika typer: attackubåt, snabb och uthållig, främst avsedd för ytmål samt en mindre typ, jaktubåt, för bekämpning av andra ubåtar och användbar i invasionsförsvar. Minsveparna förslås vara av mindre typ än nuvarande M 51 och M 57 samt utnyttjas för uppgifter i skärgårdsområden m. m. Fregatterna avses för ubåtsjakt och luftförsvar samt utformas för samverkan, bland annat, med helikoptrar.

Moderniseringarna bör avse dels ombyggnad av jagare till fregatter dels torped- och robotbestyckning samt eldledningsanläggningar å jagare och torpedbåtar av typ T 102.

Ersättningsanskaffning av kustartilleriets materiel bör omfatta kustrobotbatteri, lätta kanon- och robotbatterier, minspärrtroppar, enheter för spaning, kustjägarkompanier, rörligt spärrkompani samt fartyg och båtar.

Kustrobotbatteri avses för invasionsförsvar primärt inom ett område av kusten som kan övervakas av landuppställda spaningsorgan. Samverkan förutsättes ske med andra stridsenheter i det marina försvaret. Lätta kanonbatterier bör principiellt vara av samma utförande som befintliga 7,5 cm tornbatterier. Lätta robotbatterier avses för bekämpning av mindre sjömål. De anses särskilt lämpade att ingå i rörliga förband.

Modernisering sker av tunga batteriers teleutrustning och av vissa luftvärnstroppar.

Anskaffning av gemensam materiel för flottan och kustartilleriet inriktas främst på fortsatt uppbyggnad av marinens helikopterorganisation samt ersättningsanskaffningar för marinens kustbevakning.

Den ekonomiska ramen för materielanskaffningen framgår av tabellen å s. 10. Som nämnts framlägges detaljerade planer för verksamheten under budgetåren 1960/63 medan inriktningen mera översiktligt anges för följande period.

Tillgängliga medel beräknas under budgetåren 1960/63 möjliggöra anskaffningar m. m. inom en kostnadsram av 321 miljoner kronor under anslaget till fartygsbyggnader m. m. samt 301 miljoner kronor under anslaget till vapenmateriel m. m. Under budgetåren 1963/67 beräknas anskaffningar m. m. till en kostnad av 470 respektive 363 miljoner kronor.

Inriktningen av verksamheten under fartygsbyggnadsanslaget under den första perioden åskådliggöres i följande sammanställning.

|                                            | Milj. kr.          |
|--------------------------------------------|--------------------|
| Ersättningsbyggnad av stridsfartyg .....   | 228,0              |
| Ombyggnader och moderniseringar .....      | 30,0               |
| Helikoptrar .....                          | 24,0               |
| Fartyg och båtar för kustartilleriet ..... | 10,5               |
| Trängfartyg .....                          | 7,5                |
| Skeppsteknisk materiel .....               | 9,0                |
| Forskning och försök .....                 | 12,0               |
|                                            | <u>Summa 321,0</u> |

Ersättningsbyggnaderna förutsättes omfatta påbörjande av 3 torpedbåtar, 4 pansarkanonbåtar, 3 attackubåtar, 6 jaktubåtar och 6 minsvepare.

Ersättningsbyggnaderna under den senare perioden anses böra omfatta i första hand torpedbåtar, pansarkanonbåtar, ubåtar och minsvepare samt eventuellt fregatter.

Vissa ändringar i fråga om dispositionsföreskrifterna för beställningsbemyndiganden för fartygsbyggnader ifrågasättes. Härfor redogöres vid anmälan av anslaget till fartygsbyggnader m. m.

Under vapenmaterielanslaget bör verksamheten under budgetåren 1960/63 inriktas på sätt framgår av följande sammanställning.

|                                        | Milj. kr.          |
|----------------------------------------|--------------------|
| Vapenmateriel för flottan .....        | 141,0              |
| Vapenmateriel för kustartilleriet:     |                    |
| kustrobotbatteri .....                 | 35,0               |
| lätta batterier .....                  | 31,8               |
| minspärrtroppar .....                  | 10,5               |
| spaningsenheter .....                  | 12,1               |
| modernisering av tunga batterier ..... | 11,0               |
| övrigt .....                           | 59,6               |
|                                        | <u>Summa 301,0</u> |

Ett genomförande av föreslagna materielplaner medger följande utveckling i fråga om marinens organisationsbestämmande materiel. (Siffrorna i procent av materielbeståndet 1959.)



| Materielslag; antal enheter  | År   |      |      |
|------------------------------|------|------|------|
|                              | 1963 | 1967 | 1970 |
| Flottans fartyg .....        | 90   | 85   | 75   |
| Kustartilleribatterier ..... | 97   | 82   | 82   |
| Helikoptrar .....            | 275  | 375  | 375  |

Medlen för andra ändamål än materielanskaffning beräknas, som framgår av sammanställningen å s. 10, i stort sett icke undergå några förändringar. Detta möjliggöres av en fortlöpande rationalisering av marinen's fredsorganisation. Marinplanen upptar en redogörelse för pågående eller planerade organisations- och personalförändringar. Redogörelse för dessa bör lämnas i annat sammanhang i den mån de aktualiserar beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen.

Marinchefen anser det för att genomföra marinplanen nödvändigt att uppnå och vidmakthålla balans mellan driftbudget och kapitalbudget. Endast härigenom skapas förutsättningar för en rationell fredsorganisation och för ett effektivt utnyttjande av de stridsmedel som anskaffas enligt planen. Mot bakgrunden härav bör enligt marinchefen behovet av medel under kapitalbudgeten anmälas årsvis i vanlig ordning.

#### Verksamhet inom av överbefälhavaren angiven kostnadsram

Som förut nämnts har chefen för marinen på överbefälhavarens uppdrag utrett möjlig verksamhet vid en lägre kostnadsram. Syftet med denna utredning har varit att belysa konsekvenserna av en anslutning av marinen's ram dels till den principiella avvägning mellan olika försvarsfunktioner, som angivits av 1955 års försvarsberedning och till vilken riksdagen (se statsutskottets utl. 1958: B 53) anslutit sig, dels ock till uttalandet i 1959 års statsverksproposition (bil. 6, s. 12—13) angående den sannolika kostnadsramen för marinen. Utredningen har grundats på en medelstilldelning under driftbudgeten av 385 miljoner kronor för budgetåret 1960/61, 370 miljoner kronor för budgetåret 1961/62, 355 miljoner kronor för budgetåret 1962/63 samt av ett därefter med 5—10 miljoner kronor för år stigande belopp till 385 miljoner kronor för budgetåret 1966/67. Kostnadsramarna har angivits i beräknat medelsprisläge för budgetåret 1958/59.

Resultatet av utredningen har av marinförvaltningen med skrivelse den 14 augusti 1959 överlämnats till Kungl. Maj:t.

Med angivna kostnadsramar bör enligt utredningen för fartygsbyggnader m. m., vapenmateriel m. m. samt övriga ändamål under driftbudgeten under budgetåren 1960/67 avses de belopp, som framgår av följande sammanställning. (För jämförelse anges motsvarande medelsanvisningar för budgetåret 1959/60.)

|                                    | Budgetår (belopp i miljoner kronor) |              |              |              |              |              |              |              |
|------------------------------------|-------------------------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
|                                    | 1959/60                             | 1960/61      | 1961/62      | 1962/63      | 1963/64      | 1964/65      | 1965/66      | 1966/67      |
| Annat än materielanskaffning ..... | 225,5                               | 225,0        | 225,0        | 225,0        | 224,0        | 223,0        | 222,0        | 221,0        |
| Fartygsbyggnader m.m. . . . .      | 94,0                                | 90,0         | 80,0         | 72,0         | 76,0         | 80,0         | 86,0         | 92,0         |
| Vapenmateriel m.m. . . . .         | 77,0                                | 70,0         | 65,0         | 58,0         | 62,0         | 66,0         | 69,0         | 72,0         |
|                                    | <b>396,5</b>                        | <b>385,0</b> | <b>370,0</b> | <b>355,0</b> | <b>362,0</b> | <b>369,0</b> | <b>377,0</b> | <b>385,0</b> |

Minskningen i förhållande till marinplan 60 av medelstilldelningen för budgetåren 1960/63 för andra ändamål än materielanskaffning förutsätter, att underhållet av materielen minskas. Hur den för budgetåren 1963/67 förutsatta reduceringen skall fördelas, har icke klarlagts.

Fördelning av medlen mellan flottan och kustartilleriet liksom mellan anslagen till fartygsbyggnader och till vapenmateriel har skett efter samma normer som i marinplanen. Avvägningen mellan modernisering och ersättningsbyggnad har inriktats på att erhålla bästa möjliga effekt. Fartyg och batterier som bibehålles är fullt användbara i krigsorganisationen. Med relativt små kostnader anses det ofta vara möjligt att ändra materiellt fullgoda fartyg och batterier till vapentekniskt modern nivå. Det bedömes icke vara försvarligt att underlåta sådana moderniseringar.

Tillgängliga medel beräknas under budgetåren 1960/63 medge anskaffningar m. m. inom en kostnadsram av 125 miljoner kronor i fråga om fartygsbyggnader och 228 miljoner kronor i fråga om vapenmateriel m. m. Under perioden 1963/67 förutsattes anskaffningar m. m. till en kostnad av 418 respektive 297 miljoner kronor.

Det för fartygsbyggnader m. m. under första perioden beräknade beloppet av 125 miljoner kronor anses möjliggöra följande verksamhet.

|                                            | Milj. kr           |
|--------------------------------------------|--------------------|
| Ersättningsbyggnad av stridsfartyg .....   | 40,0               |
| Ombyggnader och moderniseringar .....      | 30,0               |
| Helikoptrar .....                          | 18,0               |
| Fartyg och båtar för kustartilleriet ..... | 9,0                |
| Trängfartyg .....                          | 7,0                |
| Skeppsteknisk materiel .....               | 9,0                |
| Forskning och försök .....                 | 12,0               |
|                                            | <b>Summa 125,0</b> |

Det för ersättningsbyggnad upptagna beloppet bör utnyttjas för 6 jaktubåtar.

Verksamheten under perioden 1963/67 inriktas enligt de principer som angivits i marinplanen. En viss beskärning av anskaffningarna av helikopt-

rar, fartyg och båtar för kustartilleriet samt trängfartyg erfordras. Den begränsade ersättningsbyggnaden under den första perioden kan även påverka inriktningen av ersättningsbyggnaderna under 1963/67.

Inriktningen av verksamheten under vapenmaterielanslaget under budgetåren 1960/63 framgår av följande sammanställning.

|                                        | Milj. kr.   |
|----------------------------------------|-------------|
| Vapenmateriel för flottan .....        | 86,5        |
| Vapenmateriel för kustartilleriet:     |             |
| kustrobotbatteri .....                 | 35,0        |
| lätta batterier .....                  | 31,8        |
| minspärrtroppar .....                  | 7,5         |
| spaningsenheter .....                  | 8,1         |
| modernisering av tunga batterier ..... | 7,0         |
| övrigt .....                           | 52,1        |
|                                        | 141,5       |
|                                        | Summa 228,0 |

Ett genomförande av sålunda angivna materielanskaffningar m.m. har beräknats medföra följande utveckling i fråga om marinens organisationsbestämmande materiel. (Siffrorna i procent av materielbeståndet 1959.)

| Materielslag; antal enheter  | År   |      |      |
|------------------------------|------|------|------|
|                              | 1963 | 1967 | 1970 |
| Flottans fartyg .....        | 87   | 75   | 66   |
| Kustartilleribatterier ..... | 97   | 80   | 77   |
| Helikoptrar .....            | 235  | 310  | 290  |

Till den minskning av antalet enheter, som framgår av sammanställningen, kommer att enheternas modernitet i många fall är lägre än enligt marinplanen. Den totala effektiviteten bedömes av marinchefen nedgå med 50 % vid flottan och med 30 % vid kustartilleriet.

Sammanfattningsvis, anför marinchefen, kan inom den aktuella kostnadsramen praktiskt taget ingen ersättningsanskaffning genomföras under budgetåren 1960/63. Innehållet i den marina materielplan, vars fixerade del är dessa tre första år, blir bestämmande för materielbeståndets omfattning och stridsduglighet under större delen av 1960-talet.

Även om anslagen efter 1963 skulle ökas vida över det som beräknas i marinplanen, kommer enligt marinchefen en allvarlig svaghetsperiod av avsevärd längd att inträda innan nya fartyg och batterier hunnit tillföras. Marinens förmåga att lösa sin del av försvarsfunktionerna kommer under många år framåt att avsevärt minskas eller helt omöjliggöras.

För ytterligare upplysningar i förevarande fråga torde få hänvisas till de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

## Yttrande

Överbefälhavaren anför, att pågående utredningar hittills icke givit underlag för ett ändrat ställningstagande i fråga om avvägningen mellan försvarsgrenarna. Någon jämförande värdering mellan marinens stridsenheter och sådana enheter, som ingår i annan försvarsgren, har ännu icke hunnit genomföras. Grunderna för den år 1957 föreslagna avvägningen äger enligt överbefälhavaren i allt väsentligt fortfarande giltighet.

Vidare anför överbefälhavaren, att i marinplanen föreslagna vapensystem principiellt ansluter till den utveckling som förutsattes i ÖB-utredningarna 1957 men att avvägningen mellan olika i marinplanen ingående komponenter blir beroende av den ekonomiska ram som tilldelas marinen.

Överbefälhavaren har i yttrande över myndigheternas anslagsäskanden för budgetåret 1960/61 föreslagit en kostnadsinriktning för marinen som överensstämmer med den som legat till grund för marinchefens kompletterande utredning. Det framhålles, att en dylik kostnadsinriktning innebär en ökning av marinens kostnadsram med genomsnittligt cirka 60 miljoner kronor per år i förhållande till det ursprungliga Adam-alternativet. För att möjliggöra, bland annat, en ökning av beställningsverksamheten har överbefälhavaren vidare föreslagit, att cirka 22 miljoner kronor, som för budgetåret 1958/59 anvisats under flygmaterielanslaget men icke disponerats, får utnyttjas för att bereda kompensation för avbeställningskostnader.

Överbefälhavaren anför vidare.

Chefen för marinen beräknar, att ett 35-tal fartyg bör utrangeras under perioden 1960—1963. Under samma tid kommer marinen att tillföras ett 20-tal fartyg genom nybyggnader, som redan är beslutade. Ovan angivna kostnadsramar för åren 1960/1963 inrymmer betalningsmedel för dessa nybyggnader. Det är vidare enligt chefen för marinen möjligt att avse sammanlagt 42 miljoner kronor på fartygsbyggnadsanslaget för nya objekt under treårsperioden 1960/63. För att därutöver möjliggöra någon tidigareläggning och ökning av beställningsverksamheten och därmed underlätta anpassningen till en ny marinorganisation, har jag också föreslagit att de cirka 22 miljoner kronor, som torde kvarstå odisponerade under fjärde huvudtiteln, anvisas marinförvaltningen som kompensation för avbeställningskostnader.

Nybyggnads- och beställningsverksamheten vid marinen kommer alltså att fortgå även under de år, då anslagskurvan för marinen går ned, även om beställningsverksamheten självfallet blir avsevärt mindre än vad Marinplan 1960 skulle möjliggöra. Det har, som framgår av föregående redogörelse för pågående utredningar, inte framkommit några skäl för att nu ge marinen en kostnadsinriktning, som skulle nödvändiggöra reduceringar i hittills angivna kostnadsinriktningar för andra delar av försvaret. Det bör i detta sammanhang erinras om att alternativet Adam innebar kvantitativa reduceringar på alla håll inom försvaret och att samtliga försvarsgrenar beskurits i förhållande till mitt förslag 1957.

Enligt överbefälhavaren är det lämpligt, att den framtida inriktningen av marinens materielanskaffning i fortsättningen behandlas efter samma grunder som tillämpas för armén och flygvapnet. Detta innebär, att en kostnadsram anges för en sjuårsperiod och att typval av materiel föreslås av förvaltningsmyndigheterna efter hand i anslutning till de årliga anslags-äskandena.

#### Undersökning angående civil medverkan inom försvarets verksamhet m. m.

För att inom försvarsdepartementet biträda med undersökning rörande effektivisering av den civila medverkan inom försvaret tillkallades den 8 maj 1959 en särskild utredningsman<sup>1</sup>. I den promemoria, som låg till grund för utredningsuppdraget, anfördes — efter angivande av vissa myndigheter och organ med uppgifter av kontrollerande, rationaliserande och annan art inom försvaret — bland annat följande.

Vid upprepade tillfällen har i riksdagen och annorstädes hävdats att den civila kontrollen liksom den civila medverkan av annan art inom försvarsverksamheten i olika avseenden är otillfredsställande. Det är självfallet ett allmänt intresse att största möjliga effektivitet utvinnes ur försvarsanslagen. Såsom framgår av den inledningsvis gjorda redogörelsen finns det redan nu flera organ, som bland annat har till uppgift att kontrollera eller på annat sätt medverka inom försvarets verksamhet. Det är tveksamt om effektiviteten skulle främjas av att nya organ eller radikalt annorlunda former tillskapas för detta civila inflytande. I varje fall synes det mera väsentligt att de under punkten 1. nämnda myndigheter som utövar ifrågavarande verksamhet har tillräckliga befogenheter och personella resurser för att kunna fullgöra sina åligganden på ett fullt tillfredsställande sätt. En undersökning bör därför göras i syfte att få i första hand detta sistnämnda spörsmål närmare klarlagt. Vid en dylik undersökning bör också prövas frågan om samarbetet mellan berörda civila och militära myndigheter kan ytterligare främjas. Undersökningen bör redovisa de förslag som densamma anser påkallade.

Utredningsmannen har i promemoria den 1 oktober 1959 (stencilerad) redovisat resultatet av sin undersökning. I promemorian redogöres bland annat för vissa utmärkande drag för försvaret från administrativa, budgetära, ekonomiska och personella synpunkter och gives en översikt över organisations- och rationaliseringsverksamheten inom försvaret under de senaste åren. Vidare redogöres för befintliga interna och externa rationaliserings- och kontrollorgan samt interna planeringsorgan. Nu angivna redogörelser återfinnes å s. 10—86 i promemorian.

Utredningsmannen erinrar om att försvaret från statsmakternas sida är underkastat — förutom *reglering* i stora drag i fråga om organisation, personal, materiel m. m. — en detaljreglering i vissa avseenden, främst måhända i frågor rörande personal. Utan att gå in på om avvägningen

<sup>1</sup> T. f. kanslichefen i statens sakrevision G. B. Wallén.

mellan de områden som regleras i stora drag och de som är föremål för detaljreglering är den mest rationella, ifrågasättes huruvida icke åtminstone vissa ekonomiskt betydelsefulla materielfrågor — t. ex. igångsättning av större materielprojekt och vissa anskaffningar — borde underställas Kungl. Maj:ts prövning. Det erinras vidare om tidigare förslag att öka försvarsdepartementets kapacitet för handläggning av organisations- och rationaliseringsärenden. De senaste årens erfarenhet anses bestyrka detta behov.

Oberoende av hur försvarsledningens organisation framdeles kan komma att gestalta sig i anslutning till pågående utredningsarbete, är enligt utredningsmannens mening en oeftergivlig förutsättning för att största möjliga effekt skall utvinnas ur försvarskostnaderna att en rationell *långtidsplanering* bedrivs och att den största omsorg ägnas avvägningen av medelstillelningen mellan försvarsgrenarna och olika ändamål inom dessa. De prioritetsfrågor som uppkommer i detta sammanhang måste från militär synpunkt underkastas ett centralt bedömande, grundat på en i möjligaste mån fullständig överblick över hela området. Den centrala planeringen synes ha nått längre inom materiel- än inom personalområdet. Vikten av en mera långsiktig personalplanering, samordnad med övriga grenar av den centrala planeringsverksamheten, anser emellertid utredningsmannen ligga i öppen dag. Tekniska omskolnings- och vidareutbildningsfrågor blir till följd av utvecklingens gång av växande betydelse och de måste beaktas som ett led i den centrala personal- och materielplaneringen. Likaså måste den inom försvarsstaben påbörjade investeringsutredningen förutsättas bli av stort värde för klarläggande av principerna och formerna för en samordning mellan materielltillflöde och förrådsutrymmen. Enligt utredningsmannens mening bör försvarsledningskommittén uppmärksamma den med ifrågavarande planeringsverksamhet sammanhängande frågan om den ekonomiska statistiken inom försvaret.

Utredningsmannen erinrar om att organisations- och rationaliseringsverksamheten inom försvaret kräver stora insatser av utredningsorgan och av försvarets myndigheter. Likaså kan verkställighetsskedet vara både tids- och arbetskrävande. Med hänsyn bland annat härtill kan takten i det från högsta ort dirigerade organisations- och rationaliseringsarbetet av praktiska skäl icke drivas utöver vissa gränser. Man får därför även räkna med vissa ojämnheter i utvecklingen på här ifrågavarande område. Med hänsyn till att det av 1956 års rationaliseringsutredning framlagda betänkandet om den statliga rationaliserings- och revisionsverksamheten (SOU 1959: 22) är föremål för prövning, har utredningsmannen avstått från att framlägga förslag av organisatorisk innebörd beträffande myndigheter som omfattas av utredningens förslag: riksräkenskapsverket, statens sakrevision, statens organisationsnämnd och statskontoret.

Beträffande den *kamerala revisionen* delar utredningsmannen den uppfattningen, att den i första hand bör verka stödjande och förebyggande. Den bör, vilket även är fallet, i stor utsträckning framföra sina erinringar m. m. i enkla former. Någon hundra procentig granskning kan redan av ekonomiska skäl icke komma i fråga. Man får emellertid icke nedvärdera den kamerala granskningen eller undanskymma dess betydelse.

Den kamerala revisionens syfte får anses vara preventivt och dess effektivitet kan därför icke mätas i siffror. Inom de praktiska möjligheternas ram bör den kombineras med sakliga bedömanden av åtgärders lämplighet och ändamålsenlighet.

Utredningsmannen har icke funnit anledning att avge särskilt förslag av organisatorisk innebörd beträffande de organ, som handhar den kamerala granskningen av försvaret — försvarets civilförvaltning och riksräkenskapsverket. Enligt utredningsmannen är det ofrånkomligt att det sistnämnda verkets nuvarande granskningsvolym med avseende å försvaret höjes i icke obetydlig grad. Försvarets civilförvaltnings revision synes arbeta efter i huvudsak rationella principer.

Det är enligt utredningsmannens mening en betydelsefull uppgift för de kamerala revisionsorganen att aktivt medverka till att interna kontrollfunktioner anpassas till en realistisk och ekonomiskt rimlig målsättning så att kostnaderna för desamma icke blir för stora i förhållande till vad som kan vinnas.

Även den *sakrevisionella verksamheten* bör tillskrivas en förebyggande verkan. Varje utredning är emellertid både arbets- och tidskrävande och man bör noggrant pröva behovet innan den sättes igång.

De *interna planerings-, rationaliserings- och kontrollorganens verksamhet* tillskrives stor betydelse av utredningsmannen. Dessa organs arbete skulle endast i starkt begränsad omfattning kunna anförtros åt externa organ. De har emellertid tillkommit under de senare åren och en del är av försökskaraktär. Verksamheten har därför ännu icke erhållit fasta former. På längre sikt är enligt utredningsmannen flera av ifrågavarande organ i behov av personalförstärkning. Detta gäller särskilt planeringsorganen på högre nivå. Samtidigt bör därvid undersökas om konsekvensen av en sådan förstärkning kan bli personalminskningar på andra håll.

*Civil expertis* anlitas i stor utsträckning inom försvaret i bland annat anskaffningsfrågor av olika slag. Förfarings sättet regleras av särskilda bestämmelser i ämnet i försvarets anskaffningskungörelse och vederbörliga förverken gällande instruktioner. Även för tekniskt-organisatoriska undersökningar anlitas experter i icke ringa utsträckning. Utredningsmannen ifrågasätter, om icke mera omfattande och kostnadskrävande dylika undersökningar borde underställas Kungl. Maj:ts prövning.

För expertundersökningar rörande de centrala förvaltningarnas interna organisation, arbetsrutiner m. m. finnes i stort sett inga medel anvisade.

Anses biträde av utomstående expertis erforderligt, måste medel begäras av Kungl. Maj:t.

Sakkunnigt biträde med rationaliseringsundersökningar bör enligt utredningsmannens uppfattning i fall av behov i första hand begäras av statens organisationsnämnd. Kan nämnden inte ställa arbetskraft till förfogande, synes det ändamålsenligt, att val av utomstående expertis äger rum i samråd med nämnden. Utredningsmannen ifrågasätter, huruvida inte bestämmelser av denna innebörd bör meddelas. Vad nu sagts gäller dock inte expertis som anlitas med stöd av anskaffningskungörelsen.

Kostnaderna för den vetenskapligt betonade expertis, som anlitas av de högre staberna, bestrides enligt till utredningsmannen lämnade uppgifter från anskaffnings- eller övningsanslag, allt efter frågans natur. Något behov av att reglera befogenheter eller kostnader i detta sammanhang torde knappast föreligga.

Det erinras om betydelsen av *inköpsavdelningarnas* vid de centrala försvarsgrensförvaltningarna verksamhet samt vikten av att alla möjligheter tillvaratas att — främst genom åtgärder i samband med naturlig avgång — reducera den tekniska personalens antal med beaktande av behovet av kvalitetsförstärkning. Frågor om vidareutbildning och omskolning bör även beträffande den civila personalen ägnas ingående uppmärksamhet. I samband med att krav på ytterligare personal till följd av den tekniska utvecklingen gör sig gällande, bör en inventering göras av i vilken utsträckning personal kan frigöras på annat håll.

Utredningsmannen utgår beträffande *statens organisationsnämnd* från att, även efter ett eventuellt genomförande av rationaliseringsutredningens förslag, verksamheten med avseende å försvaret kommer att bedrivas efter i huvudsak hittillsvarande linjer. Det synes önskvärt att militäravdelningen (-byrån) äger tillgång till förvaltningsmässig sakkunskap och erfarenhet, varigenom de tekniskt-organisatoriska och militära synpunkterna redan i samband med undersökningarna kan kompletteras med administrativa bedömanden. De hittillsvarande restriktionerna ifråga om nämndens verksamhet med avseende å högre staber och centrala förvaltningar bör upphävas; såvitt avser högre staber måhända dock först sedan försvarsledningskommitténs arbete slutförts. Dessutom synes det önskvärt att nämnden ägnar ökad uppmärksamhet åt försvarets större verkstadsorganisationer.

Utredningsmannen ifrågasätter, om inte en årligen överarbetad långtidsplan för organisationsnämndens undersökningar inom försvaret borde i huvudsak fastställas av Kungl. Maj:t, nämnden obetaget att göra av förhållandena betingade avvikelser. I varje fall bör mera omfattande undersökningar rörande högre staber eller centrala förvaltningar — om icke fråga är om tillhandahållande av expertis efter framställning från vederbörande myndighet — förutsätta uppdrag eller godkännande av Kungl. Maj:t.



En intensifiering av organisationsnämndens rådgivande verksamhet synes önskvärd.

Ett tillgodoseende av de av utredningsmannen framlagda synpunkterna på nämndens verksamhet med avseende å försvaret kan kräva viss personalförstärkning på längre sikt. På kort sikt bör emellertid prövningen av rationaliseringsutredningens förslag avvaktas. Det synes dessutom knappast realistiskt att parallellt med genomförandet av 1958 års försvarsbeslut gå in för en omedelbar ökning av den totala volymen av nämndens undersökningsverksamhet inom försvaret.

Utredningsmannen pekar i detta sammanhang på möjligheterna av att ett tillhandahållande genom nämndens försorg i större utsträckning än för närvarande av expertis att biträda vid interna rationaliseringsundersökningar kunde — även om personalökning skulle bli följden — bli ekonomiskt lönande för statsverket om hänsyn togs till inbesparade kostnader för utomstående experthjälp.

Utredningsmannen framhåller, att det är desto lättare att rikta kritik mot försvaret eller någon del därav som det knappast finnes någon objektiv *mätare på verksamhetens effektivitet*, minst av allt någon ekonomisk sådan. Detta förhållande föranleder ofta att försvarsverksamheten betecknas som improduktiv. Ett dylikt omdöme är djupare sett ohållbart, eftersom något annat kriterium på en verksamhets produktivitet knappast finnes än det, att verksamheten och de med den förenade uppoffringarna leder till det resultat, man ställt upp som mål. Emellertid är det när det gäller försvaret allt annat än lätt för en icke fackman att bedöma om uppställda mål nåtts eller inte. I varje fall står det var och en fritt att göra gällande att resultatet borde vara bättre än det är eller ock att det faktiska resultatet borde kunna nås med mindre uppoffringar. Ett tillfredsställande resultat kan inte byggas på enbart god organisation och klara bestämmelser, hur betydelsefulla faktorer en rationell arbets- och ansvarsfördelning än är. Utvecklingen har medfört att det samarbete och den växelverkan mellan olika enheter inom samma organ samt mellan olika organ inbördes, som varje fråga av större räckvidd inom försvaret kräver, för att fylla sin uppgift alltmera måste få karaktär av ett »teamwork», som det inte är möjligt att uttömmande reglera genom föreskrifter och där sådana faktorer som samarbetsvilja, »laganda» och lojalitet mot det gemensamma syftet hos engagerade befattningshavare blir av utslagsgivande betydelse.

Något behov av att det civila inflytandet inom försvaret, vilket på skilda vägar gör sig gällande i många sammanhang, generellt stärkes i någon väsentlig omfattning, synes enligt utredningsmannen inte föreligga. Utredningsmannen framhåller, att om distinktionen militär-civil skjutes alltför mycket i förgrunden, den lätt kan komma att undanskymma betydelsefulla sakliga aspekter av försvarets komplicerade problem. Den primära synpunkten måste vara att de olika frågorna blir fackmässigt handlagda och be-

dömda och strävan bör följaktligen vara att utforma organisationen så, att detta krav blir tillgodosett, utan att man därvid är bunden av någon förutfattad inställning till förmån för den ena eller andra kategorien.

Utredningsmannen ifrågasätter till sist i den betydelsefulla frågan om statsmakternas möjligheter till insyn och kontroll om inte *utredningar, som tillika innefattar granskningsuppgifter*, skulle kunna vara av värde i detta sammanhang. Ifrågavarande utredningar skulle erhålla avgränsade uppgifter samt arbeta snabbt. I motsats till vad nu som regel tillämpas, skulle uppdraget inte bara omfatta utarbetande av förslag efter erforderlig utredning utan även en saklig granskning av hur den berörda verksamheten handhåfts. Vederbörande borde ha mera vidsträckta befogenheter än vad som i regel ges statliga utredningar, bland annat att höra enskilda befattningshavare. Tillsättande av en dylik utredning bör emellertid inte komma till stånd annat än av tungt vägande skäl. Om emellertid något visst område eller någon viss verksamhetsgren inom försvaret med rätt eller orätt mera allmänt bedömes fungera mindre väl, bör det ligga i såväl statsmakternas som försvarets intresse att frågan snabbt blir föremål för utredning och att denna tar sikte inte blott på förslag till organisatoriska åtgärder utan även innefattar en förutsättningslös granskning av verksamhetens handhavande.

### *Departementschefen*

Vid 1958 års B-riksdag antogs vissa riktlinjer för försvarets utformning under de närmaste budgetåren. Försvarshuvudtiteln skall enligt dessa tillåtas stiga med  $2\frac{1}{2}$  % årligen för teknisk utveckling. Härutöver skall från och med innevarande budgetår utgå kompensation för löne- och prisstegringar. Vissa principer för beräkning av dessa kostnadsförändringar har angivits av mig vid anmälan av propositionen 1959: 119. Försvarshuvudtiteln har i enlighet med 1958 års beslut för 1958/59 upptagits med 2 700 miljoner kronor och för innevarande budgetår med 2 776 miljoner kronor eller — med beaktande av anslagen för reglering av prisstegringar och täckning av lönehöjningar — 2 827 miljoner kronor.

Vid beräkningen av fjärde huvudtiteln för budgetåret 1960/61 har utgångspunkten i överensstämmelse med 1958 års beslut —  $2\frac{1}{2}$  % årlig ökning — varit ( $2\,776 + 69 =$ ) 2 845 miljoner kronor. Sistnämnda belopp är i huvudsak uttryckt i medelprisläget för budgetåret 1958/59. I enlighet med vad som förutsatts i propositionen 1959: 119 bör försvarshuvudtiteln för nästa budgetår i huvudsak anslutas till prisläget i maj 1959. Enligt utförda beräkningar rörande prisutvecklingen inom försvaret överensstämde sistnämnda prisläge med medelprisläget för 1958/59. Inträffade kostnadsstegringar avseende främst löner uppväges alltså av prissänkningar, bland annat på tygmateriel (motsvarande). Medelpriserna påverkas emellertid av 1959 års löner under ett halvt år, under det att vid beräkningen

av beloppet 2 776 miljoner kronor för budgetåret 1959/60 hänsyn icke alls tagits till lönehöjning från den 1 januari 1959. Med hänsyn härtill har vid budgetberäkningen för 1960/61 tillagts ett belopp av 5,5 miljoner kronor, motsvarande halva det för innevarande budgetår beräknade anslaget till täckning av lönehöjningar. Det har vidare ansetts lämpligt att i budgeten beräkna medel för vissa kända kostnadsökningar som tillkommit efter maj 1959. Sålunda har beräknats 6,5 miljoner kronor för ytterligare kompensation för höjda folkpensionsavgifter, 2,1 miljoner kronor för traktamentshöjning från och med den 1 juli 1959 samt 1,76 miljon kronor för ett från 4 1/4 % till 4 1/2 % höjt förräntningskrav på det i försvarets fastighetsfond investerade kapitalet. Sistnämnda belopp bör i prisregleringssammanhang och vid beräkning av ramen för försvarsutgifterna jämföras med anslag till reglering av prisstegringar. Enligt det nu sagda skulle försvarshuvudtiteln för budgetåret 1960/61 uppgå till  $(2\,776 + 69 + 5,5 + 6,5 + 2,1 + 1,76 =)$  avrundat 2 860,8 miljoner kronor. Emellertid skall enligt vad som anförts till propositionen 1958: B2 ett belopp av 3 miljoner kronor avräknas för vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte utförda översynsarbeten av örlogsfartyg. Härutöver kommer anslag till reglering av prisstegringar och täckning av eventuella lönestegringar. För reglering av prisstegringar bör i avvaktan på ytterligare erfarenheter rörande prisutvecklingen preliminärt beräknas 60 miljoner kronor. I förslaget till riksstat upptages i enlighet med det nu sagda försvarshuvudtiteln till  $(2\,860,8 + 60 - 3 =)$  2 917,8 miljoner kronor.

Den formella ökningen enligt mina förslag utgör i förhållande till riksstaten för innevarande budgetår  $(2\,917,8 - 2\,827 =)$  90,8 miljoner kronor. Om man bortser från anslagen till reglering av prisstegringar och täckning av lönehöjningar samt från förenämnda avräkning av 3 miljoner kronor, utgör ökningen  $(2\,860,8 - 2\,776 =)$  84,8 miljoner kronor. Enligt myndigheternas äskanden skulle ökningen under motsvarande betingelser utgöra  $(2\,927,2 - 2\,776 =)$  151,2 miljoner kronor. Härtill kommer att vid myndigheternas beräkningar, å ena sidan, hänsyn icke tagits till höjt förräntningskrav på fastighetsfondens kapitalvärde medan, å andra sidan, förutsatts prissänkningar på flygdrivmedel, under det att jag vid den departementala behandlingen utgått från oförändrade priser. Under dylika omständigheter har det varit ofrånkomligt att göra en sträng prioritering och stundom hårdhänta prutningar på myndigheternas förslag. Som ett resultat av denna behandling har relationerna mellan olika anslag förskjutits i förhållande till myndigheternas förslag.

När det gäller att avgöra vilka ändamål som bör tillgodoses inom den fixerade budgetramen uppreser sig många betydelsefulla avvägningsfrågor. De militära riktlinjerna i 1958 års försvarsbeslut präglades av strävanden att inom den fixerade ramen snabbt ernå maximal avhållningseffekt på eventuella, mot vårt land aggressiva planer i vår omvärld. Av-

vägningarna mellan olika vapen och vapenbärare liksom strävan att på kortaste möjliga tid kunna mobilisera största möjliga slagkraft delvis på bekostnad av reserver och uthållighet är uttryck för detta. Jag vill understryka betydelsen av att de konkreta anskaffnings- och omorganisationsfrågor som utifrån dessa bedömningar har ansetts mest trängande konsekvent genomföres. Detta gäller även de kvantitativa minskningarna. I dessa spörsmål har de utförda strategiska studierna hittills icke givit några resultat som kan motivera ett annat ställningstagande i dag än vid tidpunkten för 1958 års beslut.

Med anledning av vad i samband med 1958 års försvarsbeslut anförts i fråga om prioriteringar av viss materielanskaffning i syfte att öka vårt försvars eldkraft och flexibilitet anser jag mig böra nämna några exempel på betydelsefulla anskaffningar och utvecklingsarbeten. I år kommer J 35 »Draken» i sin första version samt nattjaktversionen av »Lansen» (J 32 B), som slutlevereras under året, att tillföras de flygande förbanden och där ersätta äldre och mindre ändamålsenliga flygplantyper. I fråga om jaktflygets beväpning vill jag peka på anskaffningen av den målsökande jaktroboten »Sidewinder». Ytterligare anskaffningar av jaktrobot kan komma att aktualiseras. Ett förband av luftförsvarsrobot »Bloodhound» är under uppsättning. Läger man härtill den påbörjade utbyggnaden av ett nytt och i flera avseenden effektivare luftbevaknings- och stridsledningssystem torde den intensiva utvecklingen av de olika komponenterna i vårt luftförsvar framstå med all tydlighet. Våra möjligheter till försvar mot anfallande sjöstyrkor kommer att i hög grad stärkas, när den inom vårt land framtagna attackroboten under nästa budgetår ställes till attackflygets förfogande. Såsom exempel på aktuell materielanskaffning inom armén kan nämnas nya stridsvagnar av typ »Centurion» i delvis ny version, ombeväpning av artilleriet, förbättring av pansarvärnsvapnen och signalmateriel. Arméns motorisering fortsättes genom anskaffningar av bland annat lasterängbilar och bandvagnar. För marinens vidkommande kan bland annat nämnas anskaffning av ubåtar, uppförande av nya kustartilleribatterier, genomgripande moderniseringsarbeten av jagare och utveckling av torpedvapnet.

De av riksdagen beslutade omorganisationerna och förbandsindragningarna motiveras av nödvändigheten att genom rationaliseringar och kvantitativa minskningar inom den fastställda totala kostnadsramen bereda ökat utrymme åt materielanskaffningarna. Mot denna bakgrund är det angeläget att tidsplanerna för dessa åtgärder kan hållas. Detta ställer betydande krav på kapitalbudgeten, vilka jag i görligaste mån och trots den minskning som denna budget får vidkännas sökt tillgodose. I fråga om de problem som vid organisationsförändringarna uppstår för berörd militär och civilmilitär personal vill jag hänvisa till det uppdrag som givits åt den av mig tillkallade personaldelegationen. Denna delegation verkar

jämsides med och kompletterar försvarets personalnämnd, som sedan några år tillbaka har i uppdrag att söka underlätta arbetsanskaffning och omplacering av genom organisationsförändringar friställd civil personal.

Med utgångspunkt i vad jag i det föregående anfört rörande avvägningarna i 1958 års försvarsbeslut har jag icke funnit skäl tillstyrka en sådan relativ förstärkning av marinen som ett godtagande av marinplan 60 skulle innebära. Det bör observeras, att genomförandet av 1958 års försvarsbeslut innebär minskningar vid alla försvarsgrenar. Möjlighet föreligger icke att inom försvarets totala kostnadsram med bibehållen handlingsfrihet bereda utrymme för marinen i den omfattning marinplanen förutsätter utan ytterligare minskningar på andra försvarsgrenar. Jag vill här erinra om vad jag uttalade i fjolårets statsverksproposition rörande möjligheterna att öka marinens kostnadsram. Den kostnadsram för marinen som jag föreslår för budgetåret 1960/61 uppgår till cirka 390 miljoner kronor, vilket belopp med beaktande av höjda folkpensionsavgifter, lönehöjningar m. m. samt förut nämnda nedräkning med 3 miljoner kronor är något högre än den av överbefälhavaren tillstyrkta kostnadsramen, 385 miljoner kronor, som i sin tur är 55 miljoner kronor högre än som beräknades i alternativet Adam med utgångspunkt i prisläget våren 1957. Då jag i åtskilliga fall ansett en uppräkningsanslag erforderlig utöver vad myndigheterna föreslagit, kommer likväl de anslag som avses för materielanskaffning att bli lägre än överbefälhavaren förutsatt. Förhållandet aktualiserar spørgsmålet, huruvida ytterligare rationaliseringar och organisationsminskning kan medverka till att öka utrymmet för materielanskaffningar.

För att ge möjligheter till långsiktplanering bör, som jag nyss antytt, för marinens del — liksom i fråga om armén och flygvapnet — angivas 7-åriga kostnadsramar för materielanskaffning. Dessa bör utformas med utgångspunkt i att försvarskostnaderna på längre sikt utvecklas i enlighet med vad som angivits i samband med 1958 års försvarsbeslut. Anslagstekniken beträffande marinens materielanskaffningar bör så långt möjligt överensstämma med vad som tillämpas för arméns och flygvapnets motsvarande anskaffningar. För bestämmandet av det materiella innehållet ger marinplan 60 en god grund, ehuru kvantiteten måste anpassas till kostnadsramen. Det närmare innehållet i anskaffnings- och bemyndigandeplaner bör bestämmas av Kungl. Maj:t.

För fartygsbyggnader m. m. anser jag mig inte för nästa budgetår böra föreslå att nyaställningsbemyndiganden utverkas av riksdagen. Läget är nämligen det att en stor del av äldre bemyndiganden icke kommer att tas i anspråk för avsedda ändamål. Kungl. Maj:t bör därför medgivnas att besluta om bemyndigandenas användning för nya objekt. Jag räknar med att det härvid skall bli möjligt att bereda erforderligt utrymme för forskning och försök, fartygsbyggnader för kustartilleriet, trängfartyg m. m. ävensom för i marinplanen upptagna 6 jaktubåtar. Däremot kan jag inte biträda för-

slaget, att ett belopp av cirka 22 miljoner kronor av medel som står till Kungl. Maj:ts förfogande under anslaget till anskaffning av flygmateriel m. m. skall överföras till fartygsbyggnadsanslaget och utnyttjas för likvidering av tidigare utlagda beställningar.

De av arméchefen framlagda riktlinjerna för materielanskaffningen vid armén ger enligt min mening en god anvisning om inriktningen i stort under de närmaste åren. Utformningen av anskaffningsplanen för tygmateriel bör ske inom den kostnadsram för tygmaterielanskaffning som beslutas för budgetåren 1960/67. Vid anmälan av anslaget till anskaffning av tygmateriel m. m. återkommer jag med förslag rörande kostnadsramen. I fråga om intendenturmaterielen föreligger enligt min mening icke skäl att nu övergå till samma anslagsteknik som för tygmateriel. Jag är därför inte beredd föreslå något utsträckande i tiden av anskaffningsprogrammen för beklädnadsmateriel och drivmedelsutrustning. Ej heller kan jag biträda förslaget att långtidsplaner fastställas för ytterligare grupper av intendenturmateriel.

Mot bakgrunden av det anförda har jag ansett mig för nästa budgetår kunna tillstyrka anslag och beställningsbemyndiganden för tygmateriel m. m. (motsvarande) i den omfattning som framgår av sammanställningen å nästa sida.

Budgetåret 1960/61 är det tredje för vilket tillämpas den budgetteknik samt de ekonomiska och militära avvägningar som kom till uttryck i 1958 års försvarsbeslut. I fråga om kostnadssidan föregicks detta beslut av en tidsbegränsad överenskommelse mellan de fyra demokratiska partierna, vilken, såsom jag nämnt inledningsvis, förutsatte en viss årlig procentuell ökning av driftbudgeten utifrån en från början fixerad total kostnadsram samt därutöver kompensation för inträdda pris- och löneökningar. Överenskommelsen gäller budgetåren 1958/61. Jag vill i anslutning härtill erinra om att jag i anförande till statsrådsprotokollet den 29 oktober 1959 rörande tillsättandet av en besparingsutredning för försvaret förutsatt, att nya överläggningar mellan de demokratiska partierna rörande försvarsutgifterna kommer att tagas upp under innevarande år.

Eftersom överenskommelsen i sin tidsbegränsning gäller fixeringen i utgångsläget av den ekonomiska ramen för driftbudgeten liksom vissa principer för den fortsatta utvecklingen, synes överläggningarna i första hand böra avse dessa frågor. Jag utgår härvid från att prövningen liksom tidigare göres med beaktande såväl av de utrikespolitiska och militärpolitiska synpunkterna på vårt lands försvarsfråga som de samhällsekonomiska och statsfinansiella förhållandena. I direktiven till nämnda besparingsutredning framhåller jag, att utredningen på försommaren i år skall redovisa dittills gjorda bedömanden rörande besparingsmöjligheter i syfte att dessa skall kunna beaktas vid överläggningarna. Inför dessa är det vidare av vikt att beställningsverksamheten handhaves på sådant sätt att möjligheterna till omprövning av storleken av nu utgående anslag icke göres illusoriska.

| Anslag                                            | 1959/60       |        |                    | 1960/61             |                 |                    |
|---------------------------------------------------|---------------|--------|--------------------|---------------------|-----------------|--------------------|
|                                                   | Bemyndiganden | Anslag | Skuld<br>30/6 1960 | enligt mina förslag |                 |                    |
|                                                   |               |        |                    | Bemyndiganden       | Anslag          | Skuld<br>30/6 1961 |
| Armén: Anskaffning av tygmateriel m.m. ....       | 550           | 355    | 647,28             | 445                 | 351             | 741,28             |
| Marinen: Fartygsbyggnader m.m. ....               | 0             | 94     | 254,261            | 0                   | 88,5            | 165,761            |
| Marinen: Anskaffning av vapenmateriel m.m. ....   | 40            | 77     | 80,657             | 67,5                | 67,5            | 80,657             |
| Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m.m. .... | 730           | 730    | 959,1              | 720                 | 733             | 946,1              |
| Flygvapnet: Luftförsvarsrobot .....               | 86            | 61     | 60,8               | <sup>1</sup> 66     | <sup>1</sup> 66 | 60,8               |
| Summa                                             | 1 406         | 1 317  | 2 002,078          | 1 298,5             | 1 306           | 1 994,578          |
| Förändringar                                      |               |        |                    | — 107,5             | — 11            | — 7,5              |

<sup>1</sup> Preliminärt beräknat.

Jag kan i detta sammanhang nämna att vid bifall till framlagda förslag om beställningsbemyndiganden för tygmateriel m.m. (motsvarande) kan betalningsutfallet för äldre bemyndiganden under budgetåret 1961/62 antas uppgå till cirka 900 miljoner kronor. Detta belopp bör jämföras med föreslagna anslag för nästa budgetår, 1 306 miljoner kronor. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att vid utfärdandet av dispositionsföreskrifter närmare beakta vad här anförts. I det följande återkommer jag jämväl från en annan utgångspunkt till detta spörsmål.

I propositionen 1958:110 framhöll jag, i anslutning till vad 1955 års försvarsberedning anfört, att forskning i syfte att studera olika faktorer som är av betydelse för atomvapnens verkningar samt för att utveckla för skyddet mot atomvapen erforderliga metoder och utrustning är av stor betydelse. Försvarsberedningen gav till känna att forskning inom detta område borde givas hög prioritet vid fördelning av anslag och personal. Riksdagen har 1958 och 1959 i fråga om såväl anslag som personal fattat beslut i enlighet med dessa uttalanden. För nästa budgetår föreslås fortsatt personalförstärkning vid försvarets forskningsanstalt i form av tio nya tjänster för kvalificerade forskningsuppgifter, samt ytterligare uppräknig av anslaget Viss forskningsverksamhet.

I överensstämmelse med statsmakternas ställningstagande 1958 i fråga om forskningsanstaltens anslag anser jag mig icke heller nu kunna tillstyrka den av forskningsanstalten, på överbefälhavarens anmodan, gjorda framställningen om påbörjande av forskning i syfte att framtaga tekniskt och ekonomiskt underlag för ett framtida ställningstagande till frågan om konstruktion av atomvapen. Jag vill emellertid fästa uppmärksamhet vid den omständigheten, att forskningsanstalten genom en snäv tolkning av

1958 års beslut har ansett sig förhindrad att utföra en fullständig skyddsforskning. Det är min avsikt att framdeles föreslå Kungl. Maj:t utfärdande av närmare direktiv för forskningsanstaltens arbete i detta hänseende.

Den huvudsakliga fördelningen på ändamål av den av mig för nästa budgetår föreslagna nettoökningen 84,8 miljoner kronor (utan hänsyn till anslagen till reglering av prisstegringar och täckning av lönestegringar samt avräkning med 3 miljoner kronor för översyn av vissa örlogsfartyg) framgår av följande sammanställning.

|                                                            | Armén  | Marinen | Flyg-<br>vapnet | Gemen-<br>samt | Summa  |
|------------------------------------------------------------|--------|---------|-----------------|----------------|--------|
| Avlöningar .....                                           | + 14,7 | + 4,0   | + 9,2           | + 12,0         | + 39,9 |
| Avlöningar m.m. till värnpliktiga ....                     | — 0,3  | + 1,0   | — 0,1           | —              | + 0,6  |
| Intendenturmateriel m.m. ....                              | — 0,4  | — 1,1   | + 0,7           | + 0,2          | — 0,6  |
| Anskaffning av tygmateriel m.m. (motsvarande) .....        | — 4,0  | — 15,0  | + 3,0           | + 1,6          | — 14,4 |
| Luftförsvarsrobot .....                                    | —      | —       | + 5,0           | —              | + 5,0  |
| Underhåll av tygmateriel (motsvarande) ..                  | — 4,4  | + 3,5   | + 15,2          | —              | + 14,3 |
| Övningar m.m. (inkl. drivmedel för flygvapnet) .....       | + 2,2  | ± 0     | + 4,0           | ± 0            | + 6,2  |
| Underhåll av fastigheter .....                             | + 6,8  | + 1,3   | + 3,2           | + 2,2          | + 13,5 |
| Forskningsanstalten .....                                  | —      | —       | —               | + 13,6         | + 13,6 |
| Hemvärnet och frivilliga försvarsorganisationer m. m. .... | + 0,3  | ± 0     | — 0,2           | + 0,2          | + 0,3  |
| Övriga ändamål .....                                       | + 0,9  | + 3,2   | + 0,2           | + 2,1          | + 6,4  |
| Summa                                                      | + 15,8 | — 3,1   | + 40,2          | + 31,9         | + 84,8 |

I anslutning till sammanställningen må följande anföras.

Av den ökning som redovisas för avlöningar hänför sig cirka 11 miljoner kronor och 6,3 miljoner kronor till 1959 års lönehöjning och höjda folkpensionsavgifter. (Smärre belopp för dessa ändamål är upptagna under forskningsanstalten och hemvärnet). Anslagsbelastningen under tidigare budgetår m. m. har nödvändiggjort relativt betydande uppräknings. Sålunda har det bland annat med hänsyn härtill ansetts erforderligt att i budgetförslaget uppräknat försvarsgrenarnas anslag till avlöningar till aktiv personal med sammanlagt cirka 24 miljoner kronor. Avlöningsanslagen ökar också på grund av fortsatt överförande av avlöningskostnader från sakanslag. I sådant hänseende har armétyg- och arméintendenturförvaltningarnas anstalters avlöningsanslag höjts med 5,7 miljoner kronor genom överföring från olika sakanslag under armén; avlöningsanslag vid marinen har av samma skäl uppräknats med 1,4 miljon kronor, som överförts från marinens sakanslag. I viss utsträckning har vidare av myndigheterna föreslagits uppräknings på grund av exakträkning eller dylikt vunnit beaktande. Anslagsökningarna föranledda av nya tjänster, höjda löneställningar och dylikt är av jämförelsevis liten omfattning.



I fråga om avlöningar m. m. till värnpliktiga har bland annat bedömts att medelsbehovet för familjebidrag vid oförändrade förmåner med hänsyn till belastningen m. m. skulle kunna nedsättas med drygt 2 miljoner kronor. Å andra sidan har jag ansett mig med anledning av förslag av 1954 års värnpliktsavlöningsutredning böra tillstyrka en 10 % höjning av familjepennningens maximibelopp. Denna höjning, som icke föranledes av höjda levnadskostnader, har icke ansetts vara av den natur att den kan jämföras med pris- och lönestegringar för vilka kompensation utgår. Emellertid uppväges höjningen för nästa budgetår av den anslagsnedräkning som betingas av belastningen.

Minskningarna av anslagen till intendenturmateriel under armén och marinen sammanhänger till större delen med överföringar till avlöningsanslag.

Beträffande anslagen till anskaffning av tygmateriel (motsvarande) under marinen och flygvapnet har anpassning till prisläget maj 1959 föranlett minskningar om 4 till 5 miljoner kronor i förhållande till myndigheternas förslag. (För arméns del har armétygförvaltningen anpassat äskandet till nämnda prisläge.) I övrigt har minskningarna visat sig erforderliga för att åstadkomma anpassning till fastställd kostnadsram. I fråga om marinen vill jag i övrigt hänvisa till vad jag anfört i det föregående.

Minskningen av anslaget till underhåll av tygmateriel m. m. för armén beror främst på överföringar till avlöningsanslag. Ökningen för marinens del sammanhänger bland annat med att haveriskador ansetts böra beaktas vid anslagsberäkningen. Hänsyn har vidare tagits till att 3 miljoner kronor skall avräknas för förut nämnda översynsarbeten. För flygvapnets del innebär moderniseringen av flygplanbeståndet fortsatt stark stegring av underhållskostnaderna. Även största delen av ökningen av medel för övningar vid flygvapnet kan hänföras till samma orsak. I övrigt har traktamentshöjningen föranlett cirka 0,8 miljon kronor av ökningarna under övningsanslagen. För ökad drivmedelslagring vid flygvapnet har 1 miljon kronor upptagits.

Av ökningarna i fråga om underhåll av fastigheter belöper 1,76 miljon kronor på tidigare omnämnd höjning av förräntningskravet. Höjningar av icke procentberäknade underhållsposter i staten för fastighetsfonden ökar medelsbehovet med nära 7 miljoner kronor. I övrigt hänför sig höjningarna till de procentberäknade posterna, ökning av det i fonden invärderade fastighetsbeståndet m. m.

De under övriga ändamål upptagna ökningarna under försvarsgrenarna sammanhänger i flera fall med belastningsuppräknningar och dylikt. Vidare har traktamentshöjningen föranlett höjningar om drygt 1 miljon kronor, fördelade på ett flertal anslag. Under gemensamt märkes höjningar av anslagen Fortifikationsförvaltningen: Forskningsverksamhet m. m. (0,8 miljon kronor), Armétygförvaltningen: Engångskostnader för industriell krigs-

beredskap (0,25 miljon kronor), Försvarsstaben: Anskaffning och underhåll av materiel (0,475 miljon kronor), Vissa signalförbindelser m. m. (1,6 miljon kronor), Engångsanskaffning av sjukvårdsmateriel m. m. (0,25 miljon kronor) samt Ersättning för automobils katt (0,62 miljon kronor). Anslaget till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring slutligen föreslås minskat med 0,9 miljon kronor.

I fråga om anslagsuppställningen föreslås endast smärre jämkningar. Den slutliga avvecklingen av personal på marinens övergångsstat medför, att det härför avsedda särskilda avlöningsanslaget kan utgå ur budgeten. För försvarets personalvård föreslås, att ett särskilt omkostnadsanslag anvisas samt att i övrigt vissa ändringar i anslagsbenämning m. m. sker. Slutligen upptages under Diverse ett förslagsanslag för täckande av vissa medelsbrister.

I det föregående har jag redovisat huvudpunkterna i den promemoria rörande civil medverkan inom försvaret som utarbetats av en inom försvarsdepartementet tillkallad sakkunnig. Enligt min mening har i promemorian gjorts en värdefull kartläggning av den civila medverkan och kontrollen av verksamheten inom försvaret. Den verkställda kartläggningen bör bland annat bidra till att skingra eventuella missuppfattningar rörande den omfattning i vilken civil expertis tages i anspråk för krigsmaktens räkning. Samtidigt pekas i promemorian på områden där en omprövning av hitillsvarande ordning kan vara motiverad. Den primära synpunkten måste vara att de olika frågorna blir fackmässigt handlagda. Om distinktionen militär kontra civil skjutes alltför mycket i förgrunden kan den lätt komma att undanskymma betydelsefulla sakliga aspekter på försvarets komplicerade problem. Vad utredningsmannen uttalat rörande materielanskaffningar och igångsättandet av tekniskt-ekonomiska utredningar bör enligt min mening ytterligare övervägas i samband med utfärdandet av dispositionsföreskrifter för berörda anslag och beställningsbemyndiganden. Det kan t. ex. övervägas huruvida inte frågan om myndigheternas disposition av i första hand beställningsbemyndigandena av Kungl. Maj:t till någon del bör prövas efter hand som konkreta anskaffningsobjekt anmäles, i likhet med vad som från och med innevarande budgetår tillämpas i fråga om bemyndigandena för anskaffning av luftförsvarsrobot. Jag delar utredningsmannens uppfattning om betydelsen av vidareutbildning och omskolning av personal, främst sådan med arbetsuppgifter av teknisk natur, och avser att ägna frågan fortsatt uppmärksamhet. Likaså ansluter jag mig till utredningsmannens synpunkter i fråga om tillsättandet i särskilda fall av utredningar med mera vidsträckta befogenheter än normalt. Det må erinras om att utredningar av denna typ redan tidigare tillkallats i särskilda fall. De synpunkter utredningsmannen anfört beträffande rationaliserings- och revisionsorgan utanför försvaret bör bedömas vid kommande prövning av 1956 års rationaliseringsutrednings förslag. Vad som anförts rörande perso-

nalbehovet för liknande organ inom försvaret, har övervägts i samband med arbetet på föreliggande budgetförslag. Jag vill här särskilt peka på att förslag nu framlägges rörande inrättande av en organisationsavdelning inom försvarsdepartementet samt förstärkning av flygförvaltningens inköpsavdelning.

Från och med budgetåret 1948/49 har riksdagen budgetårsvis medgivit, att vissa under fjärde huvudtiteln uppförda reservationsanslag **må överskridas** enligt Kungl. Maj:ts bestämmande, om av beredskapsskäl värnpliktiga inkallas till repetitionsövning eller till beredskapsövning eller om andra särskilda åtgärder av samma skäl måste vidtagas. Ett liknande be- myndigande synes erforderligt jämväl för nästa budgetår. Jag föreslår, att riksdagens medgivande härtill inhämtas.

Under åberopande av vad i det föregående anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1960/61 medgiva, att därest av beredskapsskäl värnpliktiga inkallas till repetitionsövning av större omfattning eller beredskapsövning eller ock av samma skäl andra särskilda åtgärder måste vidtagas, följande under riksstatens fjärde huvudtitel uppförda, av riksdagen maximerade anslag, nämligen Armén: Övningar m. m., Armén: Underhåll av tygmateriel m. m., Armén: Förhyrning av motorfordon m. m., Marinen: Övningar m. m., Marinen: Underhåll av fartyg m. m., Flygvapnet: Övningar m. m. samt Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m., må enligt Kungl. Maj:ts bestämmande överskridas.

---

## A. Försvarsdepartementet

## [2] 1. Försvarsdepartementet: Avlöningar

|                                | Anslag    | Nettoutgift |
|--------------------------------|-----------|-------------|
| 1958/59 .....                  | 1 357 000 | 1 221 069   |
| 1959/60 (statsliggaren s. 163) | 1 379 000 |             |
| 1960/61 (förslag) .....        | 1 424 000 |             |

Till 1957 års statsverksproposition (bil. 2, s. 7 ff) anmälde chefen för finansdepartementet en av särskilt tillkallad utredningsman<sup>1</sup> den 10 november 1956 avgiven promemoria angående personaluppsättningen inom vissa avdelningar i statsdepartementen m. m. Utredningsmannen hade i nämnda promemoria ifrågasatt, om inte för organisations- och rationaliseringsfrågors handläggning inom försvarsdepartementet borde inrättas en organisationsavdelning med en avdelningschef direkt underställd departementschefen, varvid en tjänst för kansliråd kunde utgå. Härom anfördes bland annat följande.

För den slutliga bearbetningen inom försvarsdepartementet av framkommande omorganisationsförslag — vilka utgör resultaten av ett omfattande arbete i staber och förvaltningar samt inom statens organisationsnämnd — måste, oavsett hur rationaliseringsverksamheten inom statsförvaltningen i framtiden kommer att organiseras, förutsättas, att departementet självt äger en tillräcklig och lämpligt utformad organisation för ändamålet. Departementet bör även ha tillräcklig kapacitet för att kunna kontinuerligt följa utfallet av verkställda omorganisationer och inte minst för att självt kunna ta initiativ till rationaliserings- och besparingsåtgärder.

De senaste årens erfarenheter bestyrker — vilket understrukits i den förut nämnda promemorian angående civil medverkan inom försvarets verksamhet — att ökad kapacitet för handläggning av organisations- och rationaliseringsärendena inom försvarsdepartementet måste vara särskilt värdefull. För de närmaste åren kommer främst genomförandet av de organisationsförändringar som föranledes av 1958 års riksdagsbeslut om försvarets organisation att kräva betydande insatser på departementsplanet.

På anförda skäl föreslår jag, att en organisationsavdelning inrättas inom försvarsdepartementet. En tjänst för avdelningschef i Br 4 bör härvid tillkomma i utbyte mot en kanslirådstjänst i Bo 1. Möjlighet bör föreligga att vid behov föra sistnämnda tjänst på övergångsstat.

En uppräknig av anslagsposten till ersättningar till expertis och tillfällig arbetskraft bör ske för att öka möjligheterna att tillgodose tillfälliga behov av personalförstärkning.

<sup>1</sup> Numera statsrådet E. H. Kling.

Den under avlöningsanslagen uppförda anslagsposten till kompensation för höjda folkpensionsavgifter bör — i enlighet med vad chefen för civildepartementet anfört vid anmälan av För flera huvudtitlar gemensamma frågor — uppräknas så att den motsvarar cirka 2 % av posterna till avlöningar till ordinarie tjänstemän samt avlöningar till övrig icke-ordinarie personal. Anslagsposterna till rörligt tillägg påverkas av den under år 1959 beslutade lönehöjningen.

Med beaktande av det nu anförda samt av löneklassförändringar och belastningen på olika anslagsposter beräknar jag förevarande anslag till 1 424 000 kronor enligt följande.

Avlöning till departementschefen 47 200 ( $\pm 0$ ) kronor;

Avlöningar till ordinarie tjänstemän 678 000 ( $- 7 000$ ) kronor;

Arvoden till pensionerad personal i arvodesbefattningar 104 000 (+ 2 000) kronor;

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, 1 920 ( $\pm 0$ ) kronor;

Ersättningar till expertis och tillfällig arbetskraft 115 000 (+ 15 000) kronor;

Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal 265 000 (+ 5 000) kronor;

Rörligt tillägg 193 880 (+ 17 500) kronor;

Kompensation för höjda folkpensionsavgifter 19 000 (+ 12 500) kronor.

Anslagsökningen utgör 45 000 kronor.

Åberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för försvarsdepartementet, som föranledes av vad jag föreslagit i det föregående;

b) fastställa följande avlöningsstat för försvarsdepartementet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61:

Avlöningsstat

|                                                                                           |         |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| 1. Avlöning till departementschefen .....                                                 | 47 200  |
| 2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> .....                         | 678 000 |
| 3. Arvoden till pensionerad personal i arvodesbefattningar, <i>förslagsvis</i> .....      | 104 000 |
| 4. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i> ..... | 1 920   |

|                                                                                    |                              |
|------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------|
| 5. Ersättningar till expertis och tillfällig arbetskraft, <i>förslagsvis</i> ..... | 115 000                      |
| 6. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal ...                               | 265 000                      |
| 7. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i> .....                                       | 193 880                      |
| 8. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i> .....           | 19 000                       |
|                                                                                    | <hr/> Summa kronor 1 424 000 |

c) till *Försvarsdepartementet*: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 424 000 kronor.

[3] 2. **Försvarsdepartementet: Omkostnader**

|                                | Anslag  | Nettoutgift |
|--------------------------------|---------|-------------|
| 1958/59 .....                  | 125 000 | 133 456     |
| 1959/60 (statsliggaren s. 164) | 117 000 |             |
| 1960/61 (förslag) .....        | 117 000 |             |

Anslaget bör upptagas med oförändrat belopp. I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Försvarsdepartementet*: Omkostnader för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 117 000 kronor.

## **B. Centrala förvaltningsmyndigheter**

### **[4] Vissa gemensamma frågor m. m.**

Innan jag anmäler anslagen för de olika förvaltningsmyndigheterna vill jag omnämna några frågor som är gemensamma för flera av dem eller eljest av mera allmän natur. Jag avser också att i korthet redogöra för pågående interna rationaliseringsundersökningar.

Genom beslut den 6 mars 1959 uppdrog Kungl. Maj:t åt 1956 års försvarsförvaltningssakkunniga att dels verkställa skyndsamt utredning rörande behovet av lokalutrymme för till Stockholm förlagda centrala staber och förvaltningsmyndigheter inom försvaret, dels ock inkomma med det förslag till lokalfrågans lösning, vartill utredningen kunde giva anledning.

Med skrivelse den 16 juli 1959 har de sakkunniga, efter samråd med fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen, inlämnat dels redogörelse för ifrågavarande stabers och förvaltningars behov av lokaler, dels ock förslag till lokalfrågans lösning, innebärande, bland annat, att försvarets civilförvaltning samt vissa enheter av armétyg- och arméintendenturförvaltningarna skall erhålla förhyrda lokaler i stadsdelen Farsta i södra Stockholm. De sakkunniga har i anslutning härtill anfört bland annat följande. Lokaliseringsutredningens rörande statlig verksamhet förslag om flyttning av IV. militärbefälsstabens hade föranlett de sakkunniga att överväga, huruvida icke lokaler skulle kunna ställas till förfogande inom f. d. Livregementets till häst kaserner vid Lidingövägen. Emellertid kunde endast en mindre del av behovet tillgodoses genom de lokaler, som skulle frigöras genom IV. militärbefälsstabens förflyttning. Flyttning av de inom etablissemnet förlagda förbanden, nämligen Livgardesskvadronen och Stockholms stabskompani, skulle sannolikt kunna lösa lokalfrågan åtminstone i huvudsak. Detta förutsatte emellertid organisatoriska förändringar, som de sakkunniga icke ansåg sig kunna ingå på.

Med anledning av vad som anförts vid remissbehandlingen av de sakkunnigas förslag har jag anbefallt chefen för armén att, i samråd med övriga berörda myndigheter, verkställa utredning rörande möjligheterna att indraga eller förflytta Livgardesskvadronen samt förlägga stabskompaniet till annan plats. Resultatet av utredningsarbetet skall föreligga färdigt till den 15 januari 1960. Jag avser att, sedan beredningen av ärendet avslutats, framlägga av utredningen betingat förslag i ärendet.

Med skrivelse den 30 september 1959 har 1954 års personalkårutredning avgivit betänkande med förslag angående vissa personalfrågor m. m. inom den tekniska tjänsten vid flygvapnet (stencilerat). Utredningens för-

slag berör personaluppsättningen bland annat vid flygförvaltningen. Förslaget anmäles i det följande under särskild punkt.

Vid anmälan av fortifikationsförvaltningens avlöningsanslag för budgetåret 1958/59 (prop. 1958: 110, s. 167 ff) uttalade jag som min avsikt att låta utreda huruvida ärenden angående inköp och försäljning av mark för militära flygfält och ärenden angående nybyggnad och underhåll av sådana flygfält m. m. helt borde överföras från flygförvaltningen till fortifikationsförvaltningen (prop. 1958: 110, s. 198). I samma proposition (s. 201) uttalade jag även, att avlöningskostnadernas fördelning mellan avlöningsanslag och byggnadsanslag vid fortifikationsförvaltningen förtjänade att närmare utredas. De angivna frågorna har numera prövats av 1956 års försvarsförvaltningssakkunniga. I särskilda skrivelser den 29 september 1959 har de sakkunniga överlämnat resultaten av utredningarna i dessa frågor. Skrivelserna har remissbehandlats. Till handläggningen av flygvapnets markärenden återkommer jag i det följande innan vederbörande myndigheters avlöningsanslag behandlas. För utredningen rörande sättet för avlöningskostnadernas bestridande redogör jag i anslutning till fortifikationsförvaltningens förslag till äskanden beträffande verkets avlöningsanslag.

Fråga om fortsatt överförande till avlöningsanslag av avlöningskostnaderna för personal vid armétygförvaltningens och arméintendenturförvaltningens anstalter behandlas under respektive avlöningsanslag.

Riksdagen har för budgetåren 1954/60 bemyndigat Kungl. Maj:t att med avseende å — såvitt här är i fråga — de under marinens allmänna avlöningsanslag redovisade militära och civilmilitära kårerna samt den ordinarie personalen vid flygvapnet vidtaga de provisoriska åtgärder — såsom meddelande av vikariatslöneförordnanden, vakantsättningar m. m. — som betingas av övergången till den år 1954 beslutade förvaltningsorganisationen. Motsvarande bemyndigande erfordras såvitt avser marinen även för budgetåret 1960/61. Till frågan om utverkande av sådant bemyndigande avser jag att återkomma i samband med att jag framlägger slutliga medelsäskanden för marinens avlöningsanslag.

För att statsmakterna skall hållas underkunniga om de verkliga avlöningskostnaderna vid envar av de förvaltningar, som berörts av 1954 års omorganisation, har — i enlighet med vad som förutsatts vid anmälan av förvaltningspropositionen 1954: 109 — utfärdats föreskrift av innehåll, att det fortsättningsvis skall åligga envar av armétygförvaltningen, arméintendenturförvaltningen, marinförvaltningen och flygförvaltningen att årligen, i samband med att ämbetsverket avger förslag till medelsäskanden, inkomma med dels sammanställning över de beräknade totalkostnaderna för avlönande av personal vid ämbetsverket under nästkommande budgetår, dels ock uppgift om de verkliga kostnaderna under nästföregående budget-